

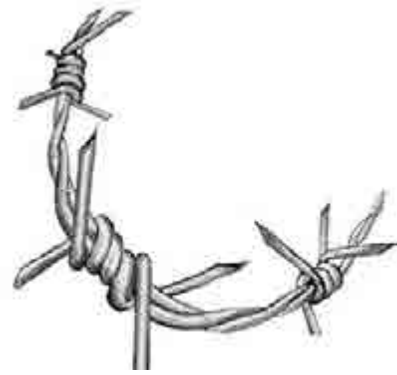


Vyjádření úcty a vděčnosti

2. sborník o protikomunistickém odboji

Pavel Žáček a kol.





Vyjádření úcty a vděčnosti

2. sborník o protikomunistickém odboji

Pavel Žáček a kol.



Obsah

Úvodní slovo ministra obrany ČR 7 <i>(Martin Stropnický)</i>	7
Zpráva o vyřizování žádostí účastníků odboje a odporu proti komunismu 9 <i>(Pavel Kugler)</i>	9
Využití svazkové (spisové) agendy Státní bezpečnosti při naplňování zákona č. 262/2011 Sb. 16 <i>(Jan Kalous)</i>	16
Lustrace v evidencích bezpečnostních složek: Od evidence zájmových osob až k zákonu o účastnících odboje a odporu proti komunismu 35 <i>(Radek Schovánek – Pavel Žáček)</i>	35
Zákon o protikomunistickom odboji a jeho aplikácia v praxi 73 <i>(Gabriela Grochová)</i>	73
Etická komise České republiky pro ocenění účastníků odboje a odporu proti komunismu 83 <i>(Martina Horčíčková – Tereza Mazancová – Josef Štípský)</i>	83
Přehled vydaných osvědčení účastníka odboje a odporu proti komunismu 99	99
Medailony vybraných účastníků odboje 119	119
Julie HAVLÍČKOVÁ 120 <i>(Michal Louč)</i>	120
Vladimír JÁSEK 122 <i>(Lukáš Havel)</i>	122
Vojtěch KLEČKA 125 <i>(Markéta Bártová)</i>	125
Josef KRUTÁK 127 <i>(Milan Vyhliďal)</i>	127
Václav KVIČERA 129 <i>(Daniel Běloušek)</i>	129
František LÍZNA 132 <i>(Daniel Běloušek)</i>	132
Otmar MALÍŘ 134 <i>(Milan Vyhliďal)</i>	134
Radomír MAŘÍK 136 <i>(Michal Louč)</i>	136
František NOVÁK 140 <i>(Jana Trpišovská)</i>	140
Radim PALOUSH 143 <i>(Václav Fronk)</i>	143



Jaroslav RAJNOCH	145
<i>(Markéta Bártová)</i>	
Bohumil ROBEŠ	147
<i>(Lukáš Havel)</i>	
Rudolf SLANINA	151
<i>(Václav Fronk)</i>	
Ondřej STAVINOHA	153
<i>(Jan Mikulík)</i>	
Drahomír STROUHALOVÁ	156
<i>(Jana Trpišovská)</i>	
Zdena TOMINOVÁ	158
<i>(Daniel Běloušek)</i>	
Studie a dokumenty	161
Prípád agenta-chodca Františka Mereša	162
<i>(Jerguš Sivoš – Juraj Kalina)</i>	
Politická perzekuce vojenských osob	179
Prípád generála šéfa intendanstva v. v. Josefa Peška	179
<i>(Milan Vyhliďal)</i>	
Skauting ve službách podněcovatelů války aneb komunistický režim proti skautským odbojovým skupinám	189
<i>(Lukáš Havel)</i>	
Sociální nauka katolické církve jako zbroj ve studené válce Simeon Ghelfand a český protikomunistický odboj v zahraničí	204
<i>(Jan Cholínský)</i>	
„Akty revoluční spravedlnosti“ Limity pražského jara, soudní rehabilitace a bývalí političtí vězni	237
<i>(Petr Blažek)</i>	
Obrazová příloha	257





Úvodní slovo



Vážení přátelé,

dovolte mi uvést další sborník, který je věnován tak citlivé a důležité agendě zákona č. 262/2011 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu. Velmi rád se totiž stýkám se všemi, kteří se aktivně zasloužili o obnovu svobody a demokracie v naší zemi, a jsem vždy potěšen, když jim jménem Ministerstva obrany České republiky mohu několikrát do roka jako výraz úcty a vděčnosti předat osvědčení jakožto velmi důležité společenské ocenění.

Zároveň musím dodat, že tento proces by nefungoval bez systematické a erudované činnosti odboru pro válečné veterány, kterému se od začátku loňského roku pod vedením plk. PhDr. Eduarda Stehlíka, MBA, podařilo velmi výrazně zvýšit efektivitu naplňování zákona a odstranit předchozí závažné nedostatky. Jsem rád, že personální a organizační změny realizované na tomto důležitém resortním pracovišti byly úspěšně završeny, a jsem přesvědčen, že tento trend zůstane zachován i do budoucna.

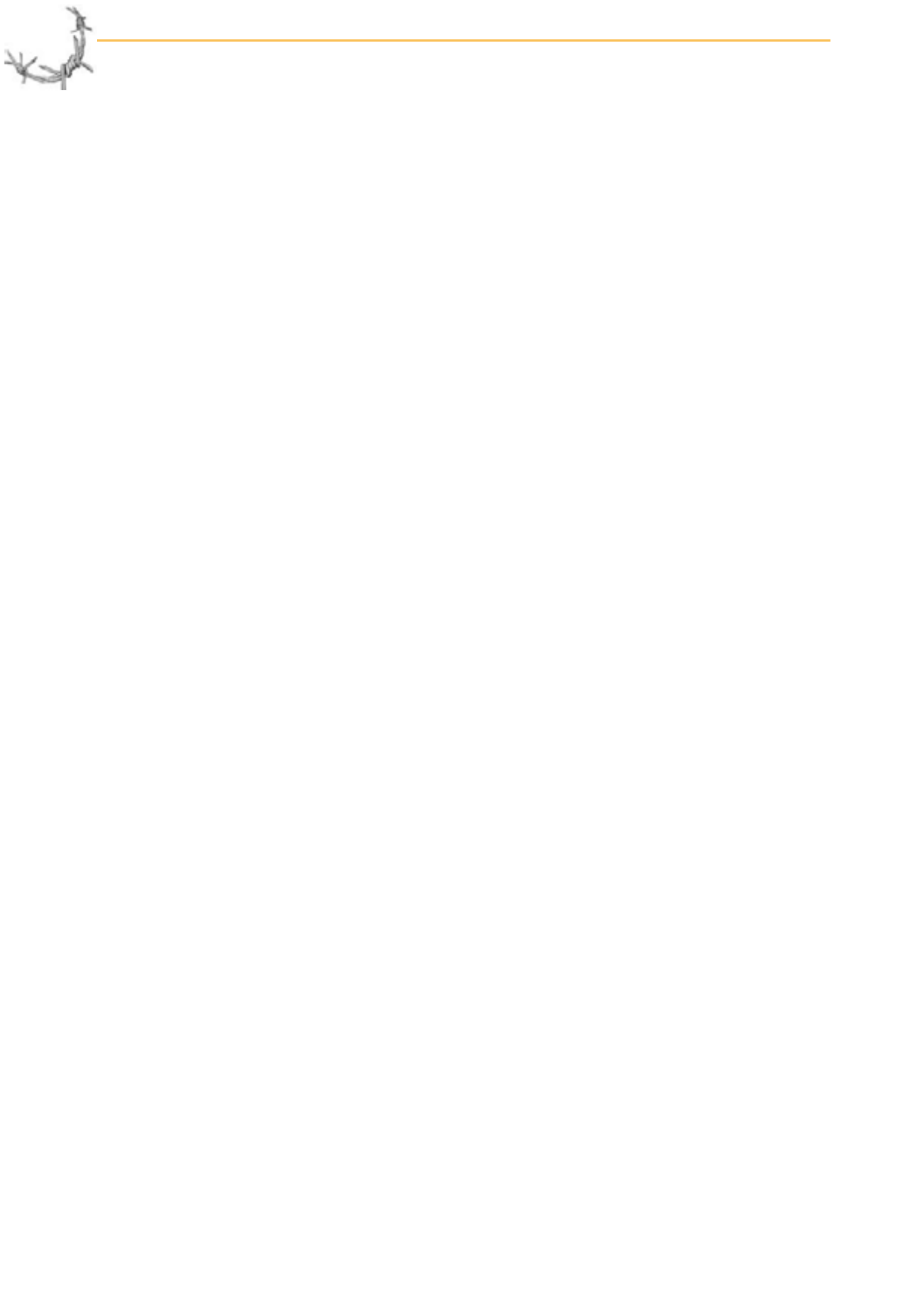
Domnívám se, že tato situace může pozitivně ovlivnit i úsilí všech odborných partnerů, na nichž je Ministerstvo obrany ČR jako garant zákona závislé a bez nichž nelze správné řízení dovést k úspěšnému konci.

Vážení,

žadatelé a účastníci odboje a odporu,

věřte mi, že setkávání s Vámi, ale i se členy Vašich rodin na půdě našeho ministerstva je pro mě opravdovou inspirací a radostí.

*MgA. Martin Stropnický,
ministr obrany ČR*





Zpráva o vyřizování žádostí účastníků odboje a odporu proti komunismu

Pavel Kugler

Zákon č. 262/2011 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu, nabyt účinnosti dne 17. listopadu 2011. Ministerstvo obrany ČR (dále jen „ministerstvo“) provádí tento zákon a vede řízení dle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, o jednotlivých žádostech k vydání osvědčení. Dále vyplácí jednorázový peněžitý příspěvek ve výši 100 000 Kč přímým účastníkům odboje a odporu proti komunismu, kteří jsou držiteli tohoto osvědčení a současně jsou občany České republiky, a také rozhoduje o přiznání jednorázového peněžitého příspěvku ve výši 50 000 Kč ve vztahu k určitému okruhu manželů a manželek po zemřelých účastnících odboje a odporu proti komunismu.

Za účelem zabezpečení realizace předmětného zákona došlo na ministerstvu s účinností od 1. listopadu 2011 k navýšení o 30 systematizovaných míst. Tímto opatřením bylo v rámci odboru pro válečné veterány (OVV) vytvořeno nové oddělení vydávání osvědčení – 3. odboj (viz www.mocr.army.cz, www.veterani.army.cz). Současně byl dohodnut mechanismus financování ostatních výdajů, který byl založen na postupném přidělování finančních prostředků z kapitoly Všeobecná pokladní správa v průběhu rozpočtového roku, a to na základě vývoje vyřizování žádostí o odškodnění. Toto opatření bylo časově omezeno na dobu od listopadu 2011 do konce roku 2013.

Jak bylo naznačeno výše, základní právní rámec ocenění činnosti účastníků odboje a odporu proti komunismu určuje zákon č. 262/2011 Sb., jenž však obsahuje především hmotněprávní úpravu, tedy stanovení podmínek pro vydání osvědčení a další skutečnosti vztahující se k ocenění účastníků 3. odboje. Z hlediska procesního upravuje některá dílčí specifika od obecné úpravy správního řádu, nikoliv však komplexní speciální procesní postup ministerstva coby orgánu rozhodujícího o vydání či nevydání osvědčení účastníka 3. odboje. S ohledem na § 1 správního řádu se tedy uplatňuje obecná procesní úprava správního řádu při zohlednění některých specifických požadavků zákona č. 262/2011 Sb. (např. zřízení speciálního odvolacího orgánu či povinnost opatření odborných stanovisek vědeckých institucí).

Určitou, dosud ne zcela vyjasněnou otázkou nadále zůstává určení orgánu oprávněného rozhodovat o odvoláních proti procesním rozhodnutím (např. usnesení o přerušení či zastavení řízení). Dle názoru poradního sboru ministra vnitra pro správní řád by měl být tímto orgánem ministr obrany (potažmo jeho rozkladová komise) jakožto nadřízený orgán ministerstva ve smyslu § 178 správního řádu, neboť Etická komise České republiky pro ocenění účastníků odboje a odporu proti komunismu (dále jen „Etická komise“) je odvolacím orgánem *sui generis* rozhodujícím pouze o odvoláních proti meritorním rozhodnutím.

Vyřizování žádostí

Počínaje 17. listopadem 2011 začalo nově utvořené oddělení přijímat žádosti žadatelů o osvědčení účasti v protikomunistickém odboji. Největší nárůst počtu přijatých žádostí byl ministerstvem evidován v měsíci po nabytí účinnosti zákona, tedy v období listopadu a prosince 2011 (celkem 2 234 žádostí). Během roku 2012 se jejich počet postupně snižoval (celkem 1 535



žádostí). V roce 2013 se nárůst nových žádostí ustálil v průměru na 22 za měsíc. V roce 2014 se počet nově přijatých žádostí oproti předešlému roku ještě snížil. Přehled počtů nově přijatých žádostí v jednotlivých měsících roku 2011 až 2014 je uveden v tabulce č. 1.

Tabulka č. 1

Počty nově přijatých žádostí v jednotlivých měsících roku 2011 až 2014				
Měsíc	2011	2012	2013	2014
leden		543	29	24
únor		287	23	38
březen		175	34	21
duben		136	27	14
květen		92	36	15
červen		56	6	10
červenec		40	32	8
srpen		52	10	6
září		38	16	7
říjen		41	11	7
listopad	1 036	46	10	10
prosinec	1 198	29	21	19
CELKEM	2 234	1 535	255	179

V prvních dvou letech účinnosti zákona se odboru pro válečné veterány nedařilo zvládnout tento citlivý a společensky závažný proces zcela efektivně. Na řadu problematických aspektů ve vyřizování žádostí upozornily kontroly, které proběhly na oddělení v letech 2012 a 2013 (interní audit – IA, kontrola Inspekce ministra obrany – IMO, personální kontrola – PK). Výsledkem šetření bylo doporučení takových postupů, které měly celý proces vyřizování žádostí v co možná nejkratší době zefektivnit a tím zamezit případnému poškození dobrého jména ministerstva. Kontroly upozornily především na nedostatky v procesní stránce věci.

Během šetření byly zjištěny tyto skutečnosti:

- správní spisy neobsahovaly záznamy o oprávněných úředních osobách – § 15 odst. 4 správního řádu;
- nebylo oznamováno zahájení správního řízení – § 47 odst. 1 správního řádu;
- v případě vydání usnesení o přerušení řízení nebylo následně, tj. po obdržení stanovisek všech příslušných institucí, ve spisu zaznamenáno a účastníkům řízení oznámeno pokračování v řízení – § 65 odst. 2 správního řádu. Současně důvod, kvůli němuž bylo řízení přerušeno (tedy odeslání žádostí o stanoviska jiných institucí), nastával až s několika denním zpožděním po vydání usnesení o přerušení řízení.

Ministerstvo jako orgán rozhodující o žádostech v první instanci se muselo rovněž vypořádat s doporučením Etické komise oslovit u každé žádosti Archiv bezpečnostních složek (dále jen „ABS“). Ačkoliv zákon č. 262/2011 Sb. nabyl účinnosti v listopadu 2011 a stanoviska z ABS začala přicházet v lednu 2012, oddělení vydávání osvědčení – 3. odboj začalo předkládat první meritorní rozhodnutí příslušnému náměstkovi ministra obrany teprve v dubnu 2012.

Vysoký počet vyřízených žádostí v období od dubna do září 2012 (viz tabulka č. 2) byl ovlivněn několika faktory. Zprvu byly řešeny žádosti, u kterých bylo zasláno žadateli sdělení k doplnění tvrzení či označení důkazů, jež by prokazovaly účast na odboji/odporu ve smyslu zákona č. 262/2011 Sb. Pokud žadatel na toto sdělení ve stanovené lhůtě nereagoval, byla jeho žádost zamítnuta, a to bez oslovení archivů či jiných institucí (povinnosti oslovit u každé žádosti ABS



vyplývala z jednání s Etickou komisí až v září 2012). Dále nelze pominout tu skutečnost, že zprvu byly zamítány méně komplikované případy (pokus o nedovolené opuštění republiky), které byly zčásti shromážděny již v mezidobí od listopadu 2011 do dubna 2012, kdy se rozhodnutí ještě nevydávala.

Jedním ze závažných nedostatků, který po roce účinnosti zákona identifikoval interní audit v prosinci 2012, byla značná délka časového úseku potřebného k vyřizování žádostí dosud přijatých ze strany ministerstva. Zpráva konstatuje, že časové průtahy jsou způsobeny především nutností přerušit správní řízení z důvodu vyžádání si odborných stanovisek v ABS, případně od dalších vědeckých institucí, v souladu se zákonem č. 262/2011 Sb. Vyjma prodlužování délky správního řízení z důvodu přerušování řízení se ve zprávě také uvádí, že celková doba vyřizování jednotlivých žádostí je rovněž závislá na kapacitních (především personálních) možnostech odboru pro válečné veterány.

Zpráva z interního auditu k činnosti oddělení vydávání osvědčení – 3. odboj uváděla, že hlavní zodpovědnost za neuspokojivý stav vyřizování žádostí nese ABS. Přitom již koncem roku 2012 se stalo zřejmým, že přes počáteční komplikace s enormním nárůstem žádostí ze strany ministerstva se ABS podařilo během prvních šesti měsíců situaci stabilizovat a v následujícím období průměrně zpracovávat 80 až 90 odborných stanovisek měsíčně (viz tabulka č. 3).

V konečném důsledku to znamenalo, že ABS počínaje zářím 2012 dokázal vyprodukovat měsíčně více odborných stanovisek, než kolik rozhodnutí (ať pozitivních, či negativních) bylo schopno vypracovat ministerstvo obrany. Tento nepoměr mezi vypracovanými stanovisky ABS a meritorními rozhodnutími ministerstva se v průběhu roku 2013 nadále neúnosně zvyšoval. V některých měsících (květen 2013) činil rozdíl dokonce až 90 stanovisek.

Výsledkem dalšího interního auditu, který proběhl na oddělení koncem roku 2013, bylo zjištění, že na rozdíl od nálezu v prosinci 2012 již není možné konstatovat, že celková doba vyřizování jednotlivých spisů je závislá především na časové prodlevě dodání odborných stanovisek ABS, eventuálně Ústavu pro studium totalitních režimů a dalších vědeckých institucí a archivů. Kontrola sice uznala, že stanovisko ABS je nadále limitující podmínkou pro vyřízení žádosti, nicméně z výsledného porovnání bylo zjevné, že počet rozhodnutí vydaných ministerstvem v roce 2013 zaostává za počtem odborných stanovisek, která na odbor pro válečné veterány zaslal ABS (viz graf srovnání počtu odborných stanovisek ABS a meritorních rozhodnutí MO v roce 2013). Navíc

Tabulka č. 2

Počty rozhodnutí vydaných MO v roce 2012	
duben	69
květen	56
červen	164
červenec	55
srpen	144
září	87
říjen	45
listopad	46
prosinec	36
CELKEM	702

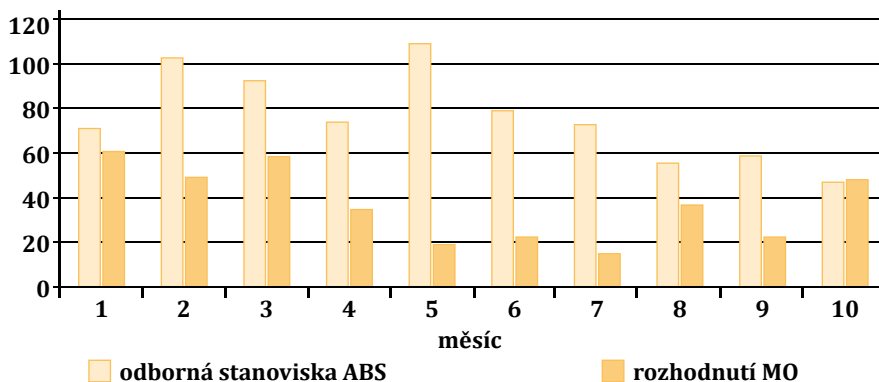
Tabulka č. 3

Počty odborných stanovisek ABS zpracovaných pro MO v roce 2012	
leden	32
únor	55
březen	69
duben	77
květen	65
červen	84
červenec	48
srpen	54
září	82
říjen	93
listopad	109
prosinec	90
CELKEM	858



s ohledem na předpokládané navýšení finančního rozpočtu pro ABS v roce 2014 bylo možné očekávat další nárůst počtu odborných stanovisek, čímž do budoucna vznikalo riziko, že se na odboru pro válečné veterány začnou hromadit nevyřízené žádosti, které již mají všechny podklady potřebné pro vydání rozhodnutí ministerstva.

Srovnání počtu odborných stanovisek ABS a rozhodnutí MO v roce 2013



Rozdíl mezi počtem odborných stanovisek předkládaných ABS a počtem návrhů rozhodnutí byl pro ministerstvo jednoznačným důvodem k urychlení procesu vyřizování žádostí. Pozornost odboru pro válečné veterány se soustředila na množinu žádostí, u nichž byly shromážděny kompletní podklady, s vědomím, že jedině tak bude možné zastavit prodlužující se délku správního řízení. Z provedené analýzy vyplynulo, že pro účelný postup ministerstva je rozhodující sladit výkonnost vyřizování žádostí s ABS. Proto byl na oddělení vydávání osvědčení – 3. odboj stanoven takový postup, aby se žádosti, u nichž byly připraveny veškeré podklady nutné pro vydání rozhodnutí, vyřizovaly v co nejkratším termínu. Co se týče délky vydávání meritorních rozhodnutí, je rovněž důležité zmínit, že oddělení se v současnosti zabývá z hlediska věcného i procesního složitějšími žádostmi, přičemž způsob šetření jednotlivých žádostí, potažmo oslovování příslušných institucí a získávání svědeckých výpovědí, se stal postupem času mnohem důkladnějším.

Nepříznivý trend ve vyřizování žádostí zvrátily však až změny, které byly nastaveny na odboru pro válečné veterány od 1. 3. 2014. Především se podařilo zastavit předchozí propastný rozdíl mezi počtem odborných stanovisek ABS a rozhodnutí MO ČR, zkvalitnila se i činnost odboru po stránce procesní a rovněž se zlepšily a zefektivnily kontrolní mechanismy v rámci MO ČR. Od března 2014 do dubna 2015 vydávalo MO ČR měsíčně v průměru 79 meritorních rozhodnutí, zatímco v předchozím období se jednalo o 32 rozhodnutí (viz tabulka č. 4).

Tabulka č. 4

Stav vyřizování žádostí v období od března 2014 do srpna 2015		
Měsíc	Počet odborných stanovisek vydaných ABS	Počet rozhodnutí vydaných MO
březen 2014	57/7	61
duben 2014	66/3	71
květen 2014	48/7	81



Měsíc	Počet odborných stanovisek vydaných ABS	Počet rozhodnutí vydaných MO
červen 2014	39/8	82
červenec 2014	63/3	70
srpen 2014	42/3	71
září 2014	40/5	83
říjen 2014	40/1	85
listopad 2014	41/5	85
prosinec 2014	49/4	64
leden 2015	34/9	89
únor 2015	54/7	93
březen 2015	63/12	93
duben 2015	63/3	81
květen 2015	53/3	62
červen 2015	52/8	65
červenec 2015	58	56
srpen 2015	48/4	61
Celkem	910/75	1 353

Poznámka: Číslo za lomítkem u odborných stanovisek ABS znamená odpovědi na další dožádání ze strany MO ČR (žádosti o prošetření dalších skutečností).

Personální změny

Za účelem lepších výstupů ministerstva (jak po stránce kvality, tak i kvantity) byly v průběhu poslední čtvrtiny roku 2013 na odboru pro válečné veterány postupně zaváděny změny v personální struktuře, kdy bylo oddělení vydávání osvědčení – 3. odboj posíleno o tabulková místa pro historiky. Jejich stávající počet (4 pracovní místa k říjnu 2013) se totiž ukázal jako zcela nedostatečný, neboť pouze historik mohl začít zpracovávat shromážděné prameny a na jejich základě vypracovat odborné stanovisko. Proto do 1. února 2014 došlo k navýšení tabulkových míst pro historiky na celkových 12, přičemž se snížil počet míst v administrativě (viz tabulka č. 5).

Tabulka č. 5

Přehled organizačních a personálních změn přijatých u oddělení vydávání osvědčení – 3. odboj / OVV MO			
Tabulkové počty osob	k 31. 10. 2013	k 1. 11. 2013	k 1. 3. 2014
vedoucí oddělení	1	1	1
zástupce vedoucího oddělení	2	2	2
právník	5	5	6
historik	4	9	12
administrativní pracovník	13	8	7
Celkem	25	25	28
Počet zpracovatelských (badatelských) týmů (právník + historik + adm. prac.)	5	5	3

Vzhledem k charakteru vykonávané činnosti a dikci zákona č. 262/2011 Sb. je při provádění každého správního řízení ve věci žádosti o vydání osvědčení nezbytná interakce erudovaných



referentů (právníků a historiků), jejichž činnost je podpořena i z hlediska administrativního. Každý spis tak musí být zpracováván v určitých týmech (skupinách). Za účelem zabezpečení efektivnější činnosti, informovanosti a v neposlední řadě také kontroly odváděné práce byly jako nevhodnější varianta řešení vytvořeny v březnu 2014 v rámci oddělení tři pracovní skupiny. Toto rozčlenění reflektovalo skutečnost, že probíhalo řízení o více než dvou tisících žádostí a při jejich zpracování musí být zabezpečena eliminace rizikových faktorů a nežádoucích jevů či jakýchkoliv excesů, které mohou poškodit žadatele či ministerstvo jako takové.

Každou z těchto skupin tvoří odborníci v oblasti práva a historie a vedle nich referenti administrativní podpory. Shromážděné podklady hodnotí historik, který vyhotoví tzv. list poznámek, k jím zjištěným skutečnostem pak přidává své stanovisko právník. Po všech procesních úkonech je vyhotoveno buď rozhodnutí o nevydání osvědčení /o zamítnutí žádosti/, nebo osvědčení účastníka odboje a odporu proti komunismu (kladné vyřízení). Stanovisko historika a právníka bylo podrobena následující kontrole na této úrovni: vedoucí týmu – zástupkyně vedoucího oddělení – vedoucí oddělení – ředitel odboru – kancelář státního tajemníka MO – státní tajemník MO. Návrh rozhodnutí o zamítnutí žádosti či o vydání osvědčení mohl být vrácen k dopracování historikovi nebo právníkovi, aby doplnili informace a pokračovali v šetření. Na základě kontroly a z ní vzešlé argumentace mohlo být navržené rozhodnutí rovněž upraveno. K vypracování nového stanoviska vedoucí oddělení zpravidla využíval kapacitu jiného historika. Systém spolupráce mezi odborem pro válečné veterány a státním tajemníkem MO probíhal kontrolou rozhodnutí ze strany kanceláře státního tajemníka MO. Připomínky – jak po stránce formální, tak i věcné – byly zpracovávány neprodleně, aby bylo dosaženo co nejvyšší efektivity. Navíc byla nově vytvořena *Komise ředitele odboru pro válečné veterány*, jejímž úkolem je hodnotit nejsložitější žádosti vztahující se k zákonu č. 262/2011 Sb. Proces kontroly se oproti minulému období zvýšil a s navýšením systematizovaných míst na pozici „historik“ se zvýšila i rychlost vyřízení žádostí.

Jedním z významných faktorů, ke kterým odbor pro válečné veterány stále přihlíží při vyřizování žádostí, je věk žadatelů. Ministerstvo je dle správního řádu vázáno nutností řešit žádosti v návaznosti na jejich číslo evidování (číslo jednací), respektive v závislosti na zaslání podkladů ze strany spolupracujících institucí. Teprve následně může také přihlížet k faktorům, jako je zdravotní stav žadatele, jeho sociální status atd. Žádost může být ve smyslu zákona č. 262/2011 Sb., resp. správního řádu, vyřízena teprve po shromáždění veškerých podkladů. Většina žadatelů o vydání osvědčení jsou starší ročníky, o čemž svědčí i skutečnost, že odbojová/odporová činnost ze 40. a 50. let celkem tvoří 76 % oceněné činnosti.

Závěr

Proces plnění úkolů vyplývajících ze zákona č. 262/2011 Sb. je nastaven tak, aby vedl k rychléjšímu zpracování žádostí, u nichž již byly shromážděny veškeré podklady. Zrychlení vyřizování žádostí – v závislosti na kvalitě a rychlosti zpracování odborných stanovisek zejména ABS (a Národního archivu) – je ze strany ministerstva přiměřeně odbornému posílení pracoviště. Základním předpokladem je skutečnost, že by se počet vyřízených žádostí měl pohybovat kolem osmdesáti měsíčně. Ze současného počtu zbývajících **1 353** žádostí (viz tabulka č. 6 k 15. 9. 2015) by poslední z nich mohla být vyřízena zhruba za tři roky (v roce 2017). Lze však očekávat, že budou dále přicházet žádosti nové. V této souvislosti je na místě uvést, že odbor pro válečné veterány také stále ještě vyřizuje

Tabulka č. 6

Celková statistika za období let 2011–2015	
Přijaté žádosti	4 331
Zamítnuté žádosti	1 618
Vydaná osvědčení	964
Zastavená řízení	413
Celkem rozhodnuto	2 978



žádosti dle zákona č. 255/1946 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození (druhý odboj).

Činnost oddělení pro vydávání osvědčení – 3. odboj je vázána závěry, které vyplynuly z doporučení interního auditu (prosinec 2012 a prosinec 2013) a inspekce IMO (srpen 2013). Znamená to tedy, že byla učiněna taková opatření (personální, zefektivnění řízení), aby se počet vyřízených žádostí ze strany oddělení minimálně srovnal s příchozími stanovisky ABS. Po stránce procesní je nutné, aby byl dodržován správní řád, podle kterého oddělení při řešení žádostí postupuje. Oddělení je odkázáno na podklady jiných institucí, především ABS, tudíž bezodkladně řeší ty případy, kdy ministerstvo disponuje již veškerými dokumenty a může vyhotovit meritorní rozhodnutí.

Zefektivnění probíhá také v rámci vnitřní struktury oddělení, kdy se jednoznačně rozdělily kompetence a zodpovědnost na jednotlivé pracovní pozice – administrativa, právníci, historici, vedení oddělení. S tím souvisí i jasné nastavení norem pro historiky a právníky, které mají napomoci ke zvýšení celkového počtu vyřízených žádostí. Personální posílení o kvalifikované historiky s předchozí zkušeností s danou agendou či se specializací na dějiny po roce 1945 se osvědčilo, což ukazují finální výstupy ministerstva, z nichž vyplývá, že se od března 2014 do dubna 2015 odboru pro válečné veterány podařilo výrazným způsobem navýšit počet meritorních rozhodnutí (viz tabulka č. 7).

Tabulka č. 7

Počty vyřízených žádostí v letech 2013 až 2015			
Měsíc	2013	2014	2015
leden	62	47	89
únor	50	40	93
březen	59	61	93
duben	35	71	81
květen	19	81	62
červen	24	82	65
červenec	16	70	56
srpen	38	71	61
září	22	83	
říjen	49	85	
listopad	32	85	
prosinec	11	64	
Celkem	417	840	600



Využití svazkové (spisové) agendy Státní bezpečnosti při naplňování zákona č. 262/2011 Sb.

Jan Kalous

Dne 17. listopadu 2011 vstoupil v platnost zákon č. 262/2011 Sb. ze dne 20. července 2011 o účastnících odboje a odporu proti komunismu.¹ Jeho aplikace v průběhu následujících tří let umožňuje poukázat na problémy či otazníky, které se objevují jako jisté konstanty během správního řízení. Souvisí totiž s posuzováním individuálních předpokladů žadatelů o přiznání statusu účastníka odboje a odporu proti komunismu.

Jde například o samotnou podstatu dochovaných materiálů z fondů Archivu bezpečnostních složek (dále ABS). Na jedné straně zde uložené písemnosti mají prokázat oprávněnost podané žádosti, tzn. dokázat, že komunistický režim dotyčnou osobu či skupinu osob pronásledoval, registroval jejich tehdy protistátní aktivity, postoje apod. Na druhé straně se v ABS dochovaly dokumenty, které prokazují, že dotyčný žadatel bohužel naplňuje překážky přiznání postavení účastníka odboje a odporu proti komunismu definované v § 4 zákona č. 262/2011 Sb. – tedy že během období od 25. února 1948 do 17. listopadu 1989 byl například:

- příslušníkem nebo zaměstnancem bezpečnostních složek (s výjimkou základní nebo náhradní vojenské služby);
- evidován v materiálech bezpečnostních složek jako jejich spolupracovník nebo tajný spolupracovník;
- členem Pomocné stráže Veřejné bezpečnosti, pomocníkem Pohraniční stráže nebo informátorem zpravodajského aparátu Komunistické strany Československa (dále KSČ);
- jinak obdobně spolupracujícím s bezpečnostními složkami nebo KSČ;
- členem nebo kandidátem členství v KSČ nebo KSS;
- příslušníkem Lidových milicí;
- po 21. srpnu 1968 členem Svazu československo-sovětského přátelství;
- členem Akčního výboru Národní fronty po 25. únoru 1948, prověřkových komisí po 25. únoru 1948 nebo prověřkových a normalizačních komisí po 21. srpnu 1968;
- studentem nebo absolventem vysokých škol politických, bezpečnostních nebo vojenských, včetně obdobných směrů či školení ve státech Varšavské smlouvy, vědeckým aspirantem či účastníkem kurzů delších než 3 měsíce na těchto školách;
- příslušníkem nebo spolupracovníkem zpravodajské služby cizího státu v době, kdy v něm vládl komunistický nebo komunistickému režimu obdobný režim;
- případně se dobrovolně a aktivně podílel na budování komunistického režimu.

Údaje potřebné ze strany gestora zákona, tedy Ministerstva obrany ČR, k posouzení v podstatě všech výše uvedených překážek se mohou vyskytovat (a často také vyskytují) v archivních materiálech spravovaných ABS. Je však nutné je doplnit a komparovat s daty z dalších institucí,

¹ Zákon č. 262/2011 Sb. in *Sbírka zákonů ČR*, ročník 2011, částka 92, s. 3252–3257.



například Národního archivu, Vojenského ústředního archivu, oblastních a okresních archivů, případně s vyjádřením svědků.²

Od zákonné překážky lze ve smyslu zákona upustit v případě, pokud se žadatel stal součástí bezpečnostních složek proto, aby naplňoval svůj boj proti režimu z jejich nitra, jestliže význam aktivity dotyčného občana vůči komunistickému režimu výrazně přesahoval svou závažností podíl na jeho budování nebo jestliže se odhodlal v odboji a odporu proti komunismu nasadit vlastní život.

Od zákonných překážek nelze naproti tomu odhlédnout v případě, kdy by se žadatel dopustil výrazně negativního činu, který by prokazatelně popíral hodnoty svobody a demokracie. Stejná situace by nastala také tehdy, pokud by dotyčný usiloval o nastolení režimu, který by byl ekvivalentem či horší variantou komunismu.

Jaká je role Ústavu pro studium totalitních režimů (dále ÚSTR) v naplňování zákona? Podle § 6 odst. 3 zákona č. 262/2011 Sb. se na vydání osvědčení účastníka odboje a odporu proti komunismu případně podílí i ÚSTR (eventuálně další zákonem blíže nespecifikované vědecké instituce), od něhož si může Ministerstvo obrany ČR vyžádat odborné stanovisko.³ Podle zákona č. 262/2011 Sb. svou roli ÚSTR naplňuje i v souvislosti se spoluprací s Etickou komisí České republiky, které poskytuje nutné podklady a informace.⁴

Svazky – spisy Státní bezpečnosti

Z hlediska naplňování zákona č. 262/2011 Sb. se nyní pokusme o stručné představení dochované spisové (svazkové) agendy bývalé Státní bezpečnosti (dále StB). Je třeba si hned v úvodu uvědomit, že StB byla institucí nesmírně administrativně zdatnou. Platí to zejména o složkách sjednoceného ministerstva vnitra od září 1953, tzn. od doby, kdy se funkce ministra vnitra ujal Rudolf Barák. Ministr Barák také následně vydává k 1. květnu 1954 Směrnici o agenturní práci, která stojí na počátku registratur na úrovni centrály i v jednotlivých krajích.

Období počátků StB je sice vykryto také poměrně rozsáhlou sítí písemností, nicméně do září 1953 neexistoval jednotný evidenční systém písemností. V praxi to znamená, že například písemnosti agenturně-operativní povahy nebyly vedeny na základě jednotné podoby a mají tak své limity, resp. rezervy. Víme tedy například, že v určité protikomunistické organizaci působil na přelomu 40. a 50. let nasazený provokatér (informátor) Státní bezpečnosti a že na základě jeho informací byla organizace odhalena, pozatýkána a následně padly vysoké tresty odnětí svobody. Vystupoval-li však dotyčný provokatér pod krycím jménem či šifrou, nemusí se ani na základě dochovaných archivních dokumentů dospět k odhalení jeho pravé identity.

Podobně je to i s některými pokyny uvnitř bezpečnostního aparátu. I ty by mohly být pro poznání rozsahu a dopadu protikomunistického odboje důležité. Ukazovaly by totiž, jak bezpečnostní složky reagovaly (nejen administrativně) na realitu rezistence. Později (v březnu 1954) popravený Osvald Závodský, velitel Státní bezpečnosti v letech 1950 a 1951, k administraci některých pokynů uvnitř StB během svého vyšetřování uvedl, že se leccos na přelomu 40. a 50. let doplňovalo (dopisovalo) až dodatečně, že mu stačily ústní telefonické pokyny jeho nadřízených

² Nad těmito aspekty zákona se zamýšlel Pavel Žáček. Viz více in ŽÁČEK, Pavel: Aplikace zákona o III. odboji. In *Paměť a dějiny*, roč. V (2011), č. 3, s. 115–118.

³ V prvním kole žádostí odboru pro válečné veterány MO ČR figuruje povinně ABS, který ze zákona poskytuje ministerstvu dohledaný archivní materiál k žadateli v digitální podobě a zpracovává odborné stanovisko. O roli ABS při vyřizování žádostí více viz KUGLER, Pavel: Aplikace zákona č. 262/2011 Sb. v Archivu bezpečnostních složek. In ŽÁČEK, Pavel a kol.: *Vyjádření úcty a vděčnosti. Sborník o protikomunistickém odboji*. MO ČR – VHÚ Praha, Praha 2013, s. 18–24.

⁴ K pozici ÚSTR při vyřizování žádostí více viz ŽÁČEK, Pavel: Ústav pro studium totalitních režimů a zákon č. 262/2011 Sb. v Archivu bezpečnostních složek. In ŽÁČEK, Pavel a kol.: *Vyjádření úcty a vděčnosti. Sborník o protikomunistickém odboji*. MO ČR – VHÚ Praha, Praha 2013, s. 18–24.



a že šlo především o revolučnost okamžiku. Není důvod si myslet, že by v dané chvíli nepopisoval systém, který v praxi do detailu neznal, protože se sám předtím výrazně podílel na jeho konstrukci a fungování.⁵

Svazky – spisy Státní bezpečnosti byly při svém vzniku zapsány (zaneseny) do registru svazků. Do nich byly zapisovány založené spisy a zařazeny do příslušné kategorie, evidovány podle útvarů, do jejichž agendy spadaly. Byly zde mimo jiné vyznačeny i změny ve vedení spisu (například změna kategorie spisu z kandidáta tajné spolupráce na agenta apod.), přesuny uvnitř částí StB, ukončení a archivace.

Samotné registry svazků jsou poměrně přehledné. I při absenci spisu se dá alespoň teoreticky určit oblast, které se spis věnoval. Registry svazků se v době svého vzniku ani později nedaly jednoduchým způsobem měnit, doplňovat či dokonce falšovat. Kritéria pro vedení spisů i prováděné kontroly byly velmi přísné a samovolné zásahy příslušníků do administrativního běhu téměř stoprocentně vylučovaly.

Jaké údaje lze najít v registračních protokolech?⁶ Nalezneme zde:

- datum registrace svazku;
- registrační číslo svazku (číslo, pod kterým byl svazek založen a veden);
- kategorii (druh) svazku;
- krycí jméno (název svazku);
- jméno a příjmení osoby, na kterou je svazek veden (případně název objektového nebo pátracího svazku);
- registrující útvar (podle tohoto údaje lze zjistit, které oblasti se spis týkal);
- řídicí orgán (jméno příslušníka, který spis vedl);
- datum ukončení svazku;
- poznámky (zde je možné dohledat záznam o archivním čísle /odkaz na archivní protokol/ nebo skartaci).

Samotná typologie svazků Státní bezpečnosti⁷ se v průběhu existence komunistického režimu různě proměňovala, respektive korigovala a doplňovala.⁸ V průběhu let 1951 až 1989 docházelo k modifikacím, které měly systém evidence spisů zpřehlednit, zefektivnit a zoptimalizovat. Od 60. let jsme v zásadě svědky ustálení formy evidence a vedení spisů.

Napříč obdobím let 1951 (1954) až 1989 tedy rozeznáváme tyto základní typy spisů Státní bezpečnosti:

- Osobní svazek (spis) – soubor vzniklý na základě agenturně-operativní činnosti a vedený na konkrétního spolupracovníka StB. Podle kategorie spolupráce se dále dělí: na kandidáta

⁵ O Osvaldu Závodském viz více KALOUS, Jan: Osvald Závodský – aktér i oběť politických procesů. In *Paměť a dějiny*, roč. VII. (2013), č. 3, s. 85-95.

⁶ Podrobněji se této problematice věnuje Patrik Benda. Viz BENDA, Patrik: *Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti v roce 1989*. Sešity ÚDV č. 7. ÚDV, Praha 2003, s. XXII-LIV.

⁷ Trochu zjednodušeně by se dalo říci, že spisy StB byly vedeny na osoby, skupiny a objekty. Další dělení, které by se nabízelo, by bylo podle členění a zaměření jednotlivých aktivit Státní bezpečnosti: na spisy rozvědky, kontrarozvědky, vojenské kontrarozvědky, správy ochrany státních a stranických orgánů, pohraniční stráž, ekonomické kontrarozvědky apod.

⁸ Podrobnější a detailnější rozbor vývoje a typologie svazků viz např.: GULA, Marián – VALIŠ, Zdeněk: *Vývoj typologie svazků v instrukcích pro jejich evidenci*. In *Securitas Imperii 2*, ÚDV, Praha 1994, s. 117–150; ŽÁČEK, Pavel: *Přísně tajné. Státní bezpečnost za normalizace. Vybrané směrnice a metodické pokyny politické policie z let 1978–1989*. Votobia, Praha 2001; BENDA, Patrik: *Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti v roce 1989*. Sešity ÚDV č. 7. ÚDV, Praha 2003; ŽÁČEK, Pavel: Agenturně-operativní svazky Státní bezpečnosti a jejich registrace 1954–1957. In *Paměť národa*, roč. 2005, č. 3, s. 6–17; ŽÁČEK, Pavel: „Socialismus, to je především evidence.“ Změny v registraci, evidenci a archivaci agenturně-operativních svazků 1958–1962. In *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, roč. 2011, č. 9, s. 217–269; ŽÁČEK, Pavel: Administrativa písemností kontrarozvědné povahy. Jednotný evidenční, statistický a archivní systém StB po roce 1970. In *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, roč. 2012, č. 10, s. 231–277; ŽÁČEK, Pavel: Administrativa písemností kontrarozvědné povahy II. Jednotný evidenční, statistický a archivní systém StB v letech 1978–1989. In *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, roč. 2013, č. 11, s. 175–250.



tajné spolupráce (agenta), důvěrníka, agenta, rezidenta, držitele propůjčeného bytu a držitele konspiračního bytu.⁹

Kategorie spolupráce	Zkratka	Základní charakteristika
kandidát tajné spolupráce	KTS	Prověřovaná osoba za účelem získání ke spolupráci.
důvěrník	D	Spolupracovník, který pomáhá kontrarozvědce plnit dílčí úkoly státně bezpečnostní povahy, především pomocné, orientační a prověřkové úkoly v souvislosti s odhalováním nebo objasňováním protistátní činnosti a organizováním příslušných kontrarozvědných, preventivně výchovných a technických opatření.
agent	A	Tajný spolupracovník, který plní úkoly při odhalování, rozpracování a dokumentování protistátní trestné činnosti a úkoly směřující k předcházení a zabránění této trestné činnosti.
rezident	R	Zvlášť vybraný, naprosto spolehlivý, životně zkušený a z kontrarozvědného hlediska odborně připravený tajný spolupracovník, který pod vedením operativního příslušníka řídí práci svěřených agentů.
držitel propůjčeného bytu	PB	Tajný spolupracovník zvlášť získaný za účelem propůjčení bytu či místnosti k uskutečňování konspiračních schůzek pracovníků kontrarozvědky s tajným spolupracovníkem.
držitel konspiračního bytu	KB	Konspirační byt je samostatný objekt, byt nebo jiná místnost získaná a obhospodařovaná přímo operativním útvarem kontrarozvědky. Oficiálně je získáván operativním příslušníkem jako budoucím majitelem bytu (výjimečně tajným spolupracovníkem).

- Objektový svazek (OB) – byl založen na instituce a úřady především kapitalistických států působících na území Československa, na centrály a úřadovny nepřátelských rozvědek, centra emigrace a další tzv. nepřátelské organizace s cílem zjišťovat jejich činnost. Další objekty zájmu tvořily významné objekty čs. národního hospodářství, vojenské objekty, hraniční prostory. Soustřeďovaly se v nich zpravodajské poznatky o vývoji státně bezpečnostní situace, o dodržování ochrany státního tajemství apod. Najdeme zde například spisy evidované na jednotlivá diplomatická zastoupení, na cizí rozvědky (hlavně západních států), na emigrantské struktury, ale také na podniky zahraničního obchodu, továrny, doly, školy, vědecké instituce, vojenské útvary atd.
- Personální spis – osobní (kádrový) spis vedený o konkrétním příslušníku Sboru národní bezpečnosti (SNB), ministerstva vnitra či Pohraniční strážce.
- Signální svazek (S) – vznikl k prověření (potvrzení nebo vyvrácení) tzv. signálu na osoby podezřelé z přípravy nebo provádění trestné činnosti. „*Signálem se mohl stát každý poznatek nasvědčující, že došlo k přípravě, k pokusu nebo k dokonání trestného činu, popřípadě jinému jednání namířenému proti chráněným zájmům.*“¹⁰

⁹ Následující tabulka definuje kategorie spolupráce podle: BENDA, Patrik: *Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti v roce 1989*. Sešity ÚDV č. 7. ÚDV, Praha 2003, s. XXXI.

¹⁰ ŽÁČEK, Pavel: *Administrativa písemností kontrarozvědné povahy II. Jednotný evidenční, statistický a archivní systém StB v letech 1978–1989*. In *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, roč. 2013, č. 11, s. 177.



- Pátrací svazek (P) – byl založen tehdy, když bylo důvodné podezření, že došlo ke spáchání trestného činu svou povahou spadajícího do gesce působnosti vyšetřovatele StB, přičemž příčiny ani pachatel nebyly známy. „Po zjištění pachatele se další rozpracování realizovalo v osobním svazku. Pokud se nepodařilo odhalit pachatele, bylo rozpracování přerušeno a pátrací svazek se ukládá do archivu.“¹¹
- Osobní svazek (OS) – byl založen na konkrétní osobu, u které bylo potvrzeno podezření z páčání protistátní trestné činnosti. Spis obsahoval vyhodnocení dosavadních státně bezpečnostních poznatků a dokumentů, plán kontrarozvědných opatření, plán zavedení agentury, druhy a způsoby zavedení tzv. zpravodajské techniky apod.
- Pozorovací svazek – soustřeďoval písemnosti (například výsledky sledování) k osobám tzv. kontrarozvědně zajímavým, tj. k osobám, které svým jednáním a postoji ohrožovaly vnitřní pořádek a bezpečnost státu. Osoby nebezpečné „socialistickému zřízení“ a vedené v pozorovacích spisech byly definovány jako „zbytky bývalých vykořisťovatelských tříd, navrátilci, amnestanti a osoby, které si odpykaly tresty za protistátní činnost, osoby, s nimiž bylo provedeno preventivní opatření apod.“¹²
- Kontrolní svazek (K) – zakládal se u kontrarozvědných útvarů, které řídily a kontrolovaly důležitou akci podřízeného útvaru. Obsahoval například kopie plánů postupu, dokumenty o souhrnných výsledcích, dokumenty k závažným rozhodnutím řídicího kontrarozvědného útvaru a záznamy o výsledcích kontrolní činnosti.
- Vyšetřovací spis – byl veden na jednotlivce i na celé skupiny. Vznikal po zatčení a shromažďoval dokumentaci státně bezpečnostního vyšetřování.

Svazky – spisy Státní bezpečnosti a agenda zákona č. 262/2011 Sb.

Na základě zkušeností s naplňováním zákona č. 262/2011 Sb. se nyní pokusme o analýzu využitelnosti svazků – spisů Státní bezpečnosti. Jak již bylo uvedeno výše, jsou využívány jako podklad pro přiznání statusu účastníka odboje a odporu proti komunistickému režimu. Tvoří však také základnu pro zamítnutí žádosti z důvodu naplnění zákonné překážky. Skrývají tedy v sobě mnohá úskalí, která jsou z hlediska jejich interpretace rozhodující.

V následujícím textu na třech příkladech typu svazku ve stručnosti upozorníme na to, co obvykle v daném typu pramene nalezneme a jaká mohou obsahovat rizika či jaké limity představuje práce s nimi.

Příkladem prvním jsou agenturně-operativní spisy. Jde o spisy různých kategorií vázaných i nevázaných tajných spolupracovníků a spolupracovníků. Dochovaly se v různé podobě, v různém rozsahu a je nutné k nim přistupovat velmi individuálně. Pochopitelně představují jeden z nejcitlivějších typů materiálů, s kterými historik, badatel či správní úředník v současnosti pracuje.

Svazek tajného spolupracovníka (např. agenta) tvoří například tyto součásti:

- osobní údaje tajného spolupracovníka – jméno, datum narození, adresa bydliště, údaje o rodině, údaje o zaměstnavateli;
- tzv. vázací akt – většinou v písemné podobě; s datací, uvedením jména vázané osoby a zvoleného krycího jména;

¹¹ ŽÁČEK, Pavel: Administrativa písemností kontrarozvědné povahy II. Jednotný evidenční, statistický a archivní systém StB v letech 1978–1989. In *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, roč. 2013, č. 11, s. 179.

¹² GULA, Marián – VALIŠ, Zdeněk: Vývoj typologie svazků v instrukcích pro jejich evidenci. In *Securitas Imperii 2*, ÚDV, Praha 1994, s. 131.



- memorandum – osobní dispozice vázané osoby pro státně bezpečnostní práci; vedle osobních údajů vázané osoby je zde vysvětlena podstata a hodnota proniknutí do zájmového prostředí, úkolování, předávání zpráv, princip odměňování spolupracovníka; dále je zde možné zjistit, na základě čeho byla spolupráce navázána – zda na základě dobrovolnosti a horlivosti nějaké osoby nebo na základě kompromitujícího materiálu nebo za finanční či jinou odměnu;
- opakované prověrky spolupracovníka a kontrolní agentura – jde o ověřování věrohodnosti informací předávaných tajným spolupracovníkem; to se děje různým způsobem – nasazením jiných tajných spolupracovníků na stejné zájmové prostředí (nebo přímo na osobu), prostřednictvím sledování nebo nasazením zpravodajské techniky;
- průběžná a celkové hodnocení spolupracovníka – za jisté časové období se analyzuje hodnota předávaných informací a objevují se zde záměry, předpokládané úkoly, vize;
- odměny – souvisí s předcházejícím bodem (někdy je dochována i finanční složka nebo jsou náklady na spolupracovníka vyčísleny v závěrečné zprávě);
- agenturní zprávy spolupracovníka – psané jím samým nebo řídicím příslušníkem po skončení tajné schůzky (ve spisu mohou být i další agenturní zprávy o oblasti zájmu StB nebo přímo o spolupracovníkovi od dalších spolupracovníků nebo z jiných zdrojů);
- závěrečné vyhodnocení – souhrn a vyhodnocení celé spolupráce.

Limity tohoto typu pramene vycházejí ze skutečnosti, že StB byla represivní složkou komunistického režimu. V jeho zájmu byly agenturně-operativní spisy vytvořeny; v době svého vzniku podléhaly utajení. Státní bezpečnost nepředpokládala, že by se někdy staly objektem badatelského zájmu. Při jejich analýze musíme vznášet například tyto otázky: Kdo je vytvořil? V jakém kontextu vznikaly? K jakému cíli, účelu byly vytvořeny? Komu byly jednotlivé písemnosti adresovány? Z jak věrohodných zdrojů vycházely? Odrážely skutečnou realitu doby? V omezeném množství dodnes obsahují některé citlivé osobní údaje, například kompromitující dokumenty, fotografie či zdravotní dokumentaci.

Dalším příkladem jsou vyšetřovací spisy, které byly vedeny na osobu či skupinu. Popisují údajný či reálný průběh událostí. Součástí svazku jsou:

- fotografie vyšetřovaného;
- průběh vyšetřování – včetně uvedení jmen vyšetřovatelů a doby vyšetřování (ve spisu se často nacházejí také údaje o uvalení a prodlužování vazby);
- protokoly o osobních a domovních prohlídkách, včetně seznamu zadržovaných věcí;
- zabavené písemnosti jako důkaz protirežimní aktivity;
- protokoly z výslechů osoby či osob – podmíněné dobou a okolnostmi svého vzniku (tzn. často musíme brát v úvahu použití fyzického nebo psychického nátlaku);
- protokoly o konfrontaci mezi vyšetřovanými nebo se svědky;
- dokumenty soudní provenience – protokol o hlavním líčení, rozsudek, odvolání, rozsudek odvolacího soudu.

Co lze na základě analýzy vyšetřovacího spisu zjistit? Často se zde nacházejí zásadní informace pro pochopení a následně i posouzení údajů o protikomunistickém odboji a odporu jednotlivce či skupin. Někdy se zde také vyskytují znaky vykonstruování celého případu ze strany státní moci, o manipulaci s fakty a důkazy. Existovaly totiž případy, kdy protikomunistická rezistence byla kontrolována StB, což mělo pro všechny zapojené katastrofální následky. Ani to však neznamená, že lze nějak snižovat aktivity osob, které v takto infiltrované odbojové skupině vystupovaly z jednoznačného protikomunistického přesvědčení a v dobré víře, že přispívají k návratu demokracie a svobody.

I proto je nutná velmi pečlivá práce nejen s vyšetřovacími spisy, ale i s veškerou dochovanou spisovou dokumentací případu, včetně soudních, vězeňských či rehabilitačních spisů. Děje se tak proto, aby se údaje verifikovaly mezi sebou. Důležitým aspektem konfrontace vyšetřovacích spisů je metoda oral history, rozhovory se svědky, pamětníky a přímými aktéry uvedených událostí.

Příkladem třetím a posledním jsou personální (kádrové) spisy příslušníků Sboru národní bezpečnosti a dalších osob ve služebním poměru. Mohlo by se zdát, že tento typ spisů do našeho



výctu nepatří, jsou však důležité minimálně ze dvou hledisek: Zprvé především připustíme, že existoval protikomunistický odboj a odpor i mezi příslušníky bezpečnostního aparátu. Z druhé se z údajů v personálním spisu příslušníka dají získat informace o jeho konkrétním podílu na potírání protirežimních aktivit ilegálních skupin, jednotlivých odbojářů i představitelů opozice.

V personálním spisu nalezneme tyto údaje:

- personální dotazníky s osobními údaji příslušníka, jeho fotografie a životopisy;
- nástupní formuláře (žádosti o přijetí, kopie rodných listů, oddacích listů, vysvědčení, služební přísahy ad.);
- údaje o průběhu služby – udělené odměny a tresty;
- služební a kádrová hodnocení;
- návrhy na povýšení a vyznamenání;
- údaje o významných úspěších (např. odhalení nepřátel režimu) či neúspěších (morální, trestněprávní prohřešky);
- důvody odchodu ze SNB.

Limit představuje velmi individuální styl vedení spisu, tzn. různé množství detailnějších informací o průběhu služby.

Závěr

Státní bezpečnost měla výsadní postavení v represivním aparátu komunistického totalitního režimu. Její činnost nelze bagatelizovat. Byla to složka, která v sobě spojovala větev politickou, zpravodajskou a státně bezpečnostní, umocněnou administrativním dohledem nejvyšších představitelů komunistické strany; složka, která nebyla podřízena žádné kontrole, administrativně velmi výkonná, schopná konstruovat politické procesy, vytvářet různorodé provokace, získávat rozmanité informace ze všech oblastí života, organizovat únosy lidí, páchat atentáty v zahraničí, sledovat objekty či subjekty, propagandisticky vystupovat a různými formami ovlivňovat veřejnost apod. Vytvářela jakousi paralelní strukturu uvnitř státu (vedle aparátu Komunistické strany Československa), která měla v rukou důležitá data o fungování systému.

Důkazem rozsahu zájmů StB je dochovaná spisová – svazková agenda Státní bezpečnosti. V České republice je v části veřejného sektoru rozšířen názor, že s agenturně-operativními materiály Státní bezpečnosti pracovat nelze, protože obsahují pouze lži a fabulace vynucené či získané nelegální cestou. Tak tomu samozřejmě není. Tento typ pramene klade na historika, badatele či správního úředníka vyšší nároky na jeho kritiku a interpretaci. Hovoříme-li dnes o míře pravdivosti či relevantnosti zachovaných dokumentů, pak musíme brát rovněž v úvahu kontext jejich vzniku. Myslíme tím zejména skutečnost, že při nasazení agentů na objekt nebo subjekt šlo o paralelní „práci“, tzn. že StB měla posléze k dispozici informace z více zdrojů a mohla je nejen mezi sebou srovnávat, ale také na jejich základě získat komplexní představu o popisované události. Často se nám dnes mohou jevit některé agenturní zprávy jako nesmyslné či absurdní, nicméně závažnost zpráv z agenturní sítě vyplývá až z celkového posouzení případu.

Agenda zákona č. 262/2011 Sb. klade před všechny zúčastněné osoby a instituce mimořádné úkoly. Snažili jsme se proto stručně přiblížit alespoň jeden dílčí aspekt, totiž problémy spojené s analýzou svazkové agendy StB. Obdobně se nabízí možnost analýzy a zhodnocení uspořádaných a neuspořádaných fondů Archivu bezpečnostních složek z hlediska zákona č. 262/2011 Sb.

Urvar KV-StB Č.Budějovice

Skup. so. 723

Seřaz. 1.

(místo pro číslo)

Oddělení 1.

Referát 102.

Evidenčnímu a registračnímu sektoru MNB

Dožádání k založení*, předání nebo útvarům nebo uložení v archívu*
spisového svazku na XX (skupinu)*

Akce "Kaska"

Věc* (název skupiny*)

Charakteristika

Protistátní špionážní činnost, řízená
ze zahraničí.

místo výskytu, děje*

České Budějovice

Založena kdy*
kde*

1949

v Frachaticích

Jiná místa výskytu*

Odůvodnění evidenčnímu sektoru: D-1 osoby uvedené ve svazku
podrobně odůvodnit proč je svazek zakládán, a jakých důvodů
jsou ve službách CIC.

(specifikace, heslo) nebo komu (útv., sektor, odd., ref.) má být spis předán nebo uloženo v archívu)

Schvaluje

hodnost, příjmení a jméno žadatele

ředitel sektoru

*) nehodící se škrtněte

Dožádání KV-StB České Budějovice k zavedení skupinového svazku č. 723 do akce „Kaska“

Zdroj: ABS



uprchlík

Potvrzuji:

Němečnick současti MV

Mgr. Černý

V Brně dne 6. 10. 1961

reg. č. **8989**
 op. **USA**
Vestník

ROZHODNUTÍ

zavedení
o převedení
spionážní

agenturního — operativního svazku na

Příjmení a jméno LUŽA Radomír

dřívější jméno —/—

data a místo narození 17. října 1922 v Praze

bydliště - místo Brno, Wilsonovo nám. č. t. č. v ochranné

bývalé zaměstnání (povolání) JUDr.

nynější zaměstnání (povolání) _____

Po prostudování získaných materiálů (dokumentů) navrhuji zavést
osobní operativní svazek
 (druh svazku)**

který povedu pod krycím jménem (heslem) "LOUKA"

Krycí jméno — heslo oper. svazku, druh svazku

se zaměřením do problematiky STB: USA

bude rozpracován po problematice STB: USA

Důvod zavedení, převedení, obnovy svazku** Jmenovaný je důvodně podezřelý
ze špionáže proti ČSSR ve prospěch americké rozvědky.

Příkaz, žádost a jmeno:
operativního pracovníka

at. referent
 npor. Jan F. o L. A. a. e. k.
op. Jan F. o L. A. a. e. k.

Souhlas náčelníka oddělení
op. Jan F. o L. A. a. e. k.
 Náčelník oddělení (podpis)

Souhlas náčelníka odboru
all. Trnava
 Hlavní a jmeno (podpis)

Vývěstivky:

- * a) druh svazku agenturní: 1) Agent, 2) Informátor, 3) Fieldnet, 4) Majitel konspirativního bytu
- b) druh svazku operat. rozpracování: 1) skupinový, 2) osobní, 3) střední, 4) páteřní.
- ** v důvodu se uvádí, kdy a na jakém podkladě byl agenturní pracovník ziskán nebo z jaké třetiny činnosti je nebo
 pocházel.

MV / 481 111

Rozhodnutí o zavedení operativního svazku KS-MV Brno reg. č. 8989 na „uprchlíka“ JUDr. Radomíra Lužu (akce „Louka“), 6. 10. 1961

Zdroj: ABS



TAJNĚ!

Žádanka o pátrání.

V Praze dne 18. 4. 1952.



Žádám o vyhledání zločinářského pátrání:

- 1. Příjmení: KUDLÁČEK
- 2. Jméno: ČEŇKA
- 3. Uvedte jiné jména, používané hříšnou osobou:
HUTNÍK.
- 4. Datum narození: 19. 7. 1896.
- 5. Místo narození: Čes. Budějovice, okr. dtto.
okres: dtto.

6. Národnost — příslušnost: Česák, Československá,

7. Vzdělání, kdy a kde se učil, jakou má kvalifikaci: SMZ Pezinok v r. 1915, dšst. škola v Borispole /Kusko/ v r. 1917, Voj. škola v St. Maizent/Francie/ v r. 1918, Vysoká vál. škola v Praze v r. 1920-23, Gynnasium v Čes. Budějovicích v r. 1908-15. 1. semestr. na práv. fak. Karlovy univerzity v Praze v r. 1920-22.

Odmítl vyzvání ke vstupu do KSČ, byl reakčně zaměřen, stykal se s čelními představiteli nár. soc. strany.

10. Byl trestán, kdy a co, kterým soudem, jak dlouho? *Kde se nachází ostatky a zpodobení osoby na kterém obraze?*

Výšeřející a agenturní materiál se nachází u MNB, odboru 0.

11. Kde bval předtím než v tomto čase: Praha XII. ul. Národní obrany 826/31.

12. Kde byl zaměstnán a v jaké funkci před spáchaním trest. činu: Jako generál ČSA

13. Osvědčení: Byl členem ilegální organizace "Irena" v směrku v jejíh ústředí v Praze. Po únoru 1948 byl propuštěn a exodny. Za hranice uprchl pravděpodobně ve společnosti Zentka. Zahraníčí je údajně pověřen kontrolou činnosti čes. zbroj. a činností ilegálních skupin v ČSSR. Kontroluje výcvik čs. ml. krajských jednotek v Ludwigshafenu.

MNB 26821



Polský

PRISNE TAJNE!

M. Hlavinka
(statistika oznamu MV)

PREREGISTRACE 1958

V Praze dne 20. 5. 1958

1490 - 1
Miloslav

Rozhodnutí o vyhlášení pátrání

V Praze dne 14. května 1958

VI. správa MV - II. odbor 2. odd. zprav. Horák

(úsek: zprav., odh. a oddělení, hodnost, příjmení a iniciála operativního pracovníka)

Studiem dotčeného materiálu o pátrání na protistátního zločince KUDLÁČEK Čestmír
nar. 19. 7. 1896 Čech, Budějovice, bytem Praha 115, ul. Karpasů, stavení
822/34, Ed. Kálův příst., byt. generál. Čt. praporek, na MNO
4. 3. 1948
(úsek: zprav. Čt. a oddělení úsek)

zjistil jsem.

Je provozován byl po únoru 1948 propagován z armády
pro nespoločinnost. To této době upravit do patření a to
participovat ve politice Kaučka. Po zajetí zprav.
na se a Ludwigshafen, kde trávil agent Čt. emigrant
jednotky.

9

Podle směrnice vydané rozkazem ministra vnitra č.

154/56 ze dne 11. 4. 1954

rozhodl jsem se:

Vyhlásit na KUDLÁČKA Čestmír byt. gen. nar. 19. 7. 1896 Čestmír
(příjmení, jméno a roční číslo občanské)

pátrání a za tímto účelem předati k registraci povinný materiál o pátrání I. zvláštnímu odboru MV
(I. zvl. odd., skupiny KS, VKR, OZD - MV)

Miloslav
Název: 2. oddělení 3. odboru 4. správy MV

Horák
Název: 1. odboru 4. správy MV *Hla...*

V Praze dne 14. 5. 1958

18834

Rozhodnutí VI. správy MV o obnově pátrání po gen. Čečkovi Kudláčkovi, 20. 5. 1955

Zdroj: ABS

Správa NB-Odbor Stb,
Jáchymov, schr. č.ís.25.

17 13
Dne 13.července 1953.

Náčelník oddělení : pp. *Hymanov. T.S.J.A.Š.1*

Náčelník Odboru Stb :

Já,štrážm. Josef Z a j i e, orgán 8 oddělení zdejšího Odboru
Státní bezpečnosti

p ř e d k l á d á m

návrh na v á z á n í ke spolupráci se Státní bezpečností odsouzeného
L a u ř í m a Oldřicha, který je t.č.zafazsen k výkonu trestu na PŮ
N i k o l a j i.

Oldřich L a u ř í m, nár.7.6.1920 ve Vídni, národnosti České, šal.
státní příslušnosti, středního školního vzdělání, povoláním úředník,
ženatý, náboženství ří.m.kat., pochází z rodiny venkovského boháče. Jeho
otec vlastnil pensión a restauraci v Neap.Řech. Jmenovaný vyrůstal od
svého mládí v prostředí tak zvané ametánky a nikdy nepoznal co je to
nedostatek. Jeho otec mu děval dosti prostředků, aby si mohl pěkně žít.

V době 1 republiky nebyl jmenovaný členem žádné politické organi-
sace a rovněž tak i v době ok upace nebyl nikde organizován. V době oku-
pace jmenovaný studoval na technice, odkud byl později totálně nasazen
k firmě J u n k e r a, kde se přeškolił na soustružníka a kde pracoval
až do osvobození. S Němci se zde nestýkal a byl jejich nepřitelem, proto-
žá z doby okupace po stránce národnosti dobrou pověst.

Po osvobození našel re publiky Rudou armádou vstoupil jmenovaný do
Národně socialistické strany, jejímž byl velkým propagátorem. Šel proti
KSČ a jeho štvání se vystupňovalo ještě více před dnem 1948. L a u ř í m
agitoval hlavně mezi mládeží, hlavně mezi studenty pro Nár.soc.
stranu. Za toto své chování byl při prověrce na vysokých školách vylou-
čen z dalších studií. Po vyloučení ze školy již otevřeně proti dnešnímu
řídění nevystupoval, ale nikdy se nezmiřil tím, že byl vyloučen z
vysoké školy. Toto ale nedával před veřejností na sbě znát. Po vyloučení
z vysoké školy se nezapojil do žádné práce a začal pracovat až měsíc
před svým zstčením. Zetčen byl pro protistátní činnost.

Návrh v á z á n í ke spolupráci odsouzeného Oldřicha Lauřima s odborem StB správy NB Jáchymov, 13. 7. 1953

Zdroj: ABS



32

ČESKOSLOVENSKÁ STÁTNĚ BEZPEČNOSTNÍ SLUŽBA

v J á c h y m o v ě .

SLIBUJI, že z čestných a vlasteneckých pohnutek budu dobrovolně spolupracovati s československou státně bezpečnostní službou na zajištění bezpečnosti lidové demokratické republiky československé.

SLIBUJI, že budu přesně a svědomitě plnit veškeré příkazy a pokyny pracovníka československé státně bezpečnostní služby, který mě předložil tento slib k podpisu a nebo osoby, která mě předloží tento mnou podepsaný slib, případně jeho ověřenou fotokopii.

SLIBUJI, že zachovám v naprosté tajnosti vše, co jakokoliv souvisí se mnou a s mou spoluprací s československou státně bezpečnostní službou a s okolky svěřenými mě pracovníky této služby. Ani svým nejbližším známým, rodinným příslušníkům a osobám zastávajícím jakoukoliv politickou, veřejnou či státní funkci o této své činnosti nic nevyjevím.

Beru na vědomí, že porušením tohoto slibu bych spáchal trestný čin, pro nějž bych byl stíhán podle trestních zákonů.

J. J. Lauřim 14. 9. 1953
V..... dne.....1953

Richard Uhlář
.....

Tento slib přijímám:

Richard Uhlář + kategorie příslušník
Richard Uhlář

Zpravodajský slib Oldřicha Lauřima, 14. 9. 1953

Zdroj: ABS



42

~~103~~

Správa MV Jáchymov
Úřad: Odbor 8, schr. čís. 25.

Sektor _____
Oddělení: 2, Odbor 8
Referát _____

(místo pro číslo)

Evidenčnímu a registračnímu sektoru MNB

~~XXXXXXXXXXXX~~, předání jiným útvarům ~~XXXXXXXXXXXX~~
epistolového svazku na osobu

Lauříma Oldřich /.
příjmení jméno ra svobodně
Vídeň 7.6.1929
narozen; místo datum
Čsl česká
st. příslušnost národnost stranická příslušnost
městácký řím.kat.
původ náboženství
odsouzený, zařazen na PÚO Mariánská Jáchymov
zaměstnání pracovníte
bydliště okres

Odůvodnění evidenčnímu sektoru: **Předávám k využití I správě MV.**
(podrobně odůvodnění z jiné nepřátelské činnosti je podružné)

en. a jakých úvodů (přesná specifikace, heslo) nebo komu (úřad, sektor, odd., referát) má být
epis předán nebo uložen v archivu).

st. seržant F l e v a Jan
hodnost, příjmení, jméno řadatele

Schvaluje
Stalaino Jan
řáditel sektoru

*j) nehodit se k tisknutí

1422 - 08

Přeregistrování agenturního svazku Oldřicha Lauříma při jeho předání I správě MV

Zdroj: ABS

Schvalují : *J. Živický*
Krajský velitel státní bezpečnosti:

Dne 15.8.1951

36

Návrh na zatčení.

V Praze dne 15. srpna 1951

Dne 14.8.1951 byl převzat od MEB-Vel.3tb:

Ž i v i c k ý Jan, nar. 15.10.1927 v Sedmároku, svobodný, slovenské národnosti, Šol. st. přísl., Kámeník, bytem Aisendorf okr. Noršáv Týn, naposlady Německo,

Jmenovaný byl dne 28.9.1950 zadržen při pokusu ilegálního proniknutí z americké do-sovětské zony Německa a posléze předán Šol. úřadům.

Při informativním výslechu doznal, že převedl do Německa ilegálně jistou osobu a po svém ilegálním útoku z ČSR odjel do Anglie, kde se dobrovolně přihlásil do výzvedné školy která byla složena "Slovenskou nacionalistickou radou" pro výchovu diversantů a špiónů proti lidovým demokraciím. Poté byl vyslán s jistými úkoly jako agent do ČSR.

V důsledku shora uvedených okolností

n a v r h u j í :

aby jmenovaný byl zatčen a zavedeno proti němu vyšetřování k odhalení jeho zločinné a špiónské činnosti.

Souhlasím :

J. Živický

Velitel vyšet. odd.

Mlýnský

Výslechový orgán



Krojské velitelství vnitřní bezpečnosti

P r a h a

(zaškrtno úředně)

- 2 -  66

C. J. _____ V. P r a h a dne 17. února 1951.

Zápis o zatčení.

Dnešního dne o 12.00hod. byl(a) zatčen(a) v Praze I. Bartolomějská ul. 5.7.

pro *expulze su MNB.*

Č e r n ý Bohumil

(předsívky, jména za svobodna u žen)

nar 22.10.1906 , v Gorice stát Itálie okres
 přísl. do: Práhy / okres: dítu / stát: ČSR
 stav: rozloučen / národnost: česká / nábož: říms.kat.
 rodiče: Bohumil a Marie roz. Panamerová
 manželka, děti: děti: Zdeněk ve věku 14 let.
 poručík (u mladistvých) politicky org. od r.1936 do r.1948 ve nřr.sec.
 povolání středoškolský profesor na vojenský panov. poručík v rál.
 rodinná gymnázia v Praze XVIII.
 bydliště: Praha XIV. Svatošlavova ul. 5.2.

Zatčení provádí

zatčeného prohládi. _____ v přítomosti

Zatčený(á) má u sebe:

osobní doklady (číslo, datum, úřad vyhotovení):

vlastní věci: 4 konzervy, 1 kompletní kulatá svítidla, 1 popelník, 3 kusy myla,
 1 lžice, 1 lžice na obouvaní, 1 tabatěrka z bílého kovu, 1 kniha KRISTOV KO-
 LUMBUS, 1 křehánek, 1 kabička zápalek, 1 krém na pleť, 2 balíčky čokolády,
 1 nápravní plátěná taška, 3 kartáče na oděv, 1 pytlík s holicími potřebami,
 2 soupravy klíčů potřeb, 1 kapesní nůž, 1 peněženka, 1 kožená aktovka,
 1 kravat, 6 kapesníků, 1 košile, 2 páry zelených ponožek, 1 zelený ručník.
 ostatní věci: 1 krátké spodky.

Věznice KVStB
 Vlastní věci správně převzati
 dne 28. III. 1951 o _____ hod.

Bohumil Černý

Kontrolní otisky prstů (palec a ukazováček prave ruky)

Podpis:

části o zatčení — KO-1. 8 II.

č. 11. 2030.

číslo přílohy — příloha — číslo

části přílohy — číslo — číslo

Zápis o zatčení Bohumila Černého příslušníky KV-StB Praha, 17. 2. 1951

Zdroj: ABS



MINISTERSTVO VNITRA
SPRAYA VYŠETROVÁNÍ SČB

v Praze dne 16. 10. 1964

čís. A/B- 40 /21-64

Usnesení

Podle § 184 tr. ř. zahájil vyšetřování a směřoval podle § 185 odst. 1 tr. ř. stíhání

uprchlého Pavla Tigrída, nar. 27. 10. 1917 v Praze

(jmeno, příjmení, narození a místo narození)

dřívější jméno a přijmení: **Schönfeld**

bydliště: **pošt. bytem Praha 6, Na Dražkách 1 (t.č. v zahraničí)**

zaměstnání: **hlavní redaktor časopisu Svědectví**

jako obviněného z trestného činu: **vlastizrady**

podle § 91 tr.ř. k § 92 odst. 1 písm. b; odst. 2 písm. a, tr.ř.

jezhleže na podkladě zjištěných skutečností je dostatečně odpovědní závěr, že

od února 1948 až do současné doby na různých místech v kapitalistických státech za jejich firmami a jiné pomoci, zejména za pomoci amerických úřadů a organizací, účastnoval se jako představitel uprchlické emigrace na obveselování v uprchlických táborech, kde šval tyto uprchlíky proti ČSSR, nabádal je, aby byli připraveni k výlece proti republice, nabádal je ke vstupu do cizinecké legie. Jako expozant uprchlické emigrace po celou dobu vedl pomluvačnou kampaň proti ČSSR v kapitalistickém tisku a jako hlavní redaktor časopisu SVĚDECTVÍ, a od roku 1951 do roku 1952 jako ředitel čal. oddělení vysíláče SVOBODNÁ EVROPA organizoval štyevé kampaň proti ČSSR. To vše dělal s cílem dosáhnout svrátu socialistického a státního zřízení a odstranění státních orgánů a společenských organizací.

O d ů v o d ň ě n í .

Tato trestná činnost je dokazována časopisy SVĚDECTVÍ kde Pavel TIGRID je uváděn jako hlavní redaktor, znalecký posudek, který hodnotí celkové zaměření časopisu; výpovědi odsouzeného Remana, výpovědi svědků - navrátilec MILANA ČEMSE, SUDY, BOUMALA, Marie DVORÁKOVY, Vladimíry SUNDOVY, Dr. Petra LEKAVŠO a dalšími svědky z řad zaisovatelů s uslede, kteří se s TIGRIDEM setli při různých příležitostech v zahraničí.

S o u h l a s ě l :

Generální inspektor ČSSR:

Vyšetřovatel SV-ČtB:

kap. [signature]
kpt. Tomáš Hlinský

Právník / [signature] zúčastnit se rozhodnutí a poslati o právu stíhání.

SV-ČtB 529

Ministerstvo národní bezpečnosti
Velitelství státní bezpečnosti

134 69

Pr a h e .

Dne 25.ledna 1951.

2.dodatek zápisu o výpovědi ze dne 4.ledna 1951.

Z á p i s o v ý p o v ě d i ,

sepsaný dnešního dne na zdejším velitelství a obviněným :

Č E R N Ý Bohumil, profesor, nar. 22.10.1906 v Gorici-Itálie,
posledně bytem Praha XIV, Svatoslavova
ulice č.2.
Zatčen dne 22.12.1950.

Jmenovaný po obeznámení s předmětem výsledku a po napomenutí
k uvedení pravdy, vypovídá :

Kdo všechno vydával protistátní tiskoviny v zahraničí ?

Mimo mnou vydávaného protistátního časopisu "HOLUBÍ POŠTA" a
letáku "LEGENDA O SVADŘE ČERTŮ" bylo vydáváno mnoho protistátních
letáků a tiskovin. Pokud sám jsem je dostal nebo četl byly to
noviny "SVOBODNÝ ZÍTRĚK", které byly vydávány v Paříži Dr. Luď-
kem S T R Á N S K Ý M, který po své emigraci do USA je chtěl
tam vydávat, ale zemřel. Od té doby jsem tyto noviny neviděl ani
nečetl. Pokud vycházely byly posílány do tábora z Paříže asi
v počtu 5 kusů. Ználi byly posílány do ČSR mi není známo. Dále
to byly noviny "NÁVRAT", které byly rovněž tiskeny v Paříži za
vedení Heleny K O Ź E L U H O V Ě. Asi po 5ti vyšlých výtiscích
bylo oznámeno v posledním výtisku, že budou tyto noviny vycházeti
v USA, ale již jsem tyto noviny více neviděl. Byly posílány z Pa-
říže na Komitety a soukromým odběratelům. Z obsahu bylo zřejmé,
redakce to dávala najevo, že má svého dopisovatele v ČSR.

V roce 1949 jsem četl v Innsbrucku protistátní leták "LISTY DOMOVU
který vydával Masarykův demokratický svaz, jehož předsedou byl
P E R O U T K A. buď v Londýně nebo v Paříži. Domnívám se, že

Č. 134 69

Schvaluji :

un. Vácha
V Brně dne 12. 11. 1966

517/109
V evidenci provedena
18. listopadu 1966
M. Chlapík

D Ů V Ů D O V Ā Z P R Ā V Ā

k uložení osobního svazku č. 8989 akce " LOUKA " ve které byl rozpracováván :

JUDr. L U Ž A Radomír - nar. 17. října 1922 v Praze, USA státní příslušník, české národnosti, bytem 8841 Dinkins Strrett, New Orleans, Louisiana 70127 - USA.

Osobní svazek č. 8989 byl založen dne 9. 10. 1961 odborem II, oddělení I KS-Stb Brno na základě poznatek, že LUŽA Radomír pracuje špiónážně proti CSSR ve prospěch americké rozvědky. Akce byla řízena ve spolupráci I a II správy MV Praha.

Rozpracováním bylo zjištěno, že LUŽA skutečně nepřátelsky pracuje proti CSSR, jehož zvláštní místo v nepřátelské činnosti zaujímá ideologické diverze. Ze tímto účelem vyčává LUŽA spolu s dalšími demagogicky zpracovávány čtvrtletník " SVĚDECTVÍ " s ukořem ideologicky rozvracet naši společnost.

V případě pracovala řada našich spolupracovníků jezdících do zahraničí, která byla řízena jak I, II správou MV, tak i zdejší KS-Stb, pomocí které bylo získáno dosti závažných poznatek, které potvrzují nepřátelskou činnost objektu. V akci bylo dále využito technických ukonč, sledování a pod., jehož cílem byla dokumentace.

V důsledku toho, že se Radomír LUŽA se svojí rodinou neustále odstěhoval dne 26. 8. 1965 z Vídně do USA bylo rozhodnuto jak I tak i II správou MV Praha svazek zakončit jeho archivací a provádět jen kontrolu příbuzných objektu žijících na území CSSR.

Z těchto důvodů n a v r h u j í přerušit aktivní rozpracování objektu a svazek uložit do archivu zdejší správy na dobu 10 roků. Poznatek získané agenturní kontrolou příbuzných budou příkladem do archivního svazku a v případě, že LUŽA by se vrátil do Evropy bude svazek vyzvednut a na objektu bude aktivně pracováno.

Po dobu uložení operativního svazku v archivu, bude i oddělení osoba LUŽE jen blokována.



Lustrace v evidencích bezpečnostních složek

Od evidence zájmových osob až k zákonu o účastnících odboje a odporu proti komunismu

Radek Schovánek – Pavel Žáček

Páteř státněbezpečnostního aparátu tvořily informační systémy zabezpečující vertikální i horizontální propojení komunistického bezpečnostního aparátu, přenos důležitých informací a vyhledávání poznatků k zájmovým osobám v operativních evidencích a archivech. Jejich manuální i elektronická podoba zůstala po listopadu 1989 k dispozici ústředním orgánům státní správy, bezpečnostním složkám i zpravodajským službám. Jak probíhala evidenční šetření v uplynulých pětadvaceti letech ve prospěch tzv. lustračních zákonů i dalších právních norem historické paměti?

Státní bezpečnost (StB) se sovětskou pomocí budovala specifický systém operativní evidence nejspíše od vzniku ministerstva národní bezpečnosti (odbor E MNB) tak, aby umožňoval v ústřední kartotéce vyhledávat archivované agenturně-operativní svazky a spisy a signalizovat aktuální operativní zájem jednotlivých útvarů (tj. vyhledávat i spisy „živé“). Operativní evidence se postupně podle sovětského vzoru rozvíjela na centrální i krajské úrovni (I. zvláštní odbor ministerstva vnitra a 1. zvláštní oddělení krajských správ MV). V polovině roku 1966 byl I. zvláštní odbor MV převeden jako statisticko-evidenční odbor do organizačního rámce Hlavní správy Státní bezpečnosti. V březnu 1969 se odbor ústřední evidence stal součástí federální správy zpravodajské služby a v lednu 1971 opět jako statisticko-evidenční odbor (SEO) samostatným útvarům výkonného aparátu federálního ministerstva vnitra (FMV). Počínaje lednem 1980 byl SEO podřízen neoperativním součástí – oborovému a výpočetnímu středisku Státní bezpečnosti (XIII. správa SNB), poté Sekretariátu FMV a Vnitřní a organizační správě FMV.¹

Evidence zájmových osob (EZO) byla ústřední operativní evidencí čs. kontrarozvědných (i rozvědných) součástí Státní bezpečnosti, využívaná v některých případech rovněž dalšími útvary Sboru národní bezpečnosti (SNB), Pohraniční stráž (PS) a prostřednictvím Hlavní správy vojenské kontrarozvědky (III. správa SNB) také Zpravodajskou správou Generálního štábu (ZSGŠ) ČSLA. Funkce evidence byly koordinační (zabránění dvojí blokace), informační (odkazovací), a rovněž plnila funkci přehledu svazků a spisů podle jmen blokovaných osob.² Příslušná směrnice z roku 1978 stanovila příslušníkům Státní bezpečnosti povinnost evidovat u statisticko-evidenčních útvarů *všechny státněbezpečnostně zajímavé osoby*.³

¹ Srov. ŽÁČEK, Pavel: Agenturně-operativní svazky Státní bezpečnosti a jejich registrace, 1954–1957. In: *Paměť národa*, 2005, č. 3, s. 12–14; ŽÁČEK, Pavel: „Socialismus, to je především evidence“. Změny v registraci, evidenci a archivaci agenturně-operativních svazků 1958–1962. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, 2011, č. 9, s. 246–248; ŽÁČEK, Pavel: Administrativa písemností kontrarozvědné povahy II. Jednotný evidenční, statistický a archivní systém StB v letech 1978–1989. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, 2013, č. 11, s. 215–231.

² ŽÁČEK, Pavel: „Socialismus, to je především evidence“, s. 222–227; ŽÁČEK, Pavel: Administrativa písemností kontrarozvědné povahy. Jednotný evidenční, statistický a archivní systém StB po roce 1970. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, 2012, č. 12, s. 242–247; ŽÁČEK, Pavel: *Administrativa písemností kontrarozvědné povahy II*, s. 201–206.

³ Srov. ŽÁČEK, Pavel: *Přísně tajně. Státní bezpečnost za normalizace. Vybrané směrnice a metodické pokyny politické policie z let 1978–1989*. Votobia. Praha, s. 91.



Hlavním úkolem evidenčního systému bylo operativně zachycovat stav rozpracování zájmových osob (včetně evidence osob prověřovaných v souvislosti s ochranou utajovaných skutečností či relačních odkazů – tzv. signálů na evidence ZSGŠ anebo Hlavní správy rozvědky SNB) a archivované i aktuálně vedené svazkové agendy především kontrarozvědných útvarů Státní bezpečnosti. Po rozhodnutí o likvidaci (skartaci) svazku byla z evidence vyjímána i blokační karta.⁴ Prověřování zájmových osob v operativní evidenci se ve státněbezpečnostní terminologii nazývalo lustrací.⁵

V evidenční soustavě čs. kontrarozvědných útvarů Státní bezpečnosti (bez Správy sledování SNB, Správy zpravodajské techniky SNB a s neúplnou evidencí Hlavní správy vojenské kontrarozvědky) bylo ve druhé polovině osmdesátých let minulého století vedeno téměř 1,5 milionu evidenčních karet.

Od sedmdesátých do poloviny osmdesátých let také narostl počet lustračních požadavků v meziročním srovnání o čtvrtinu – až na 975 188 lustrací ročně (v průměru 3 765 denně).⁶

Manuální kartotéka blokačních karet byla v letech 1988 a 1989 v rámci ústřední operativní evidence na centrální úrovni provozována SEO Vnitřní a organizační správy (VOS) FMV. Statisticko-evidenční pracoviště krajských správ SNB měla povinnost aktualizovat a provozovat krajské evidence, přičemž kopie jejich blokačních karet, statistických karet, karet určených osob a signálů povinně odesílala také na SEO, který byl umístěn v objektu „Thákurova“ na Praze 6.

Na základě koncepce zavádění a využívání výpočetní techniky z roku 1986 se vedení federálního ministerstva vnitra rozhodlo zahájit projekt budování uceleného informačního systému Státní bezpečnosti (UIS StB), jehož jedním z cílů bylo převést evidenční soustavu do počítačové podoby. Ministr vnitra ČSSR schválil realizaci I. etapy úvodního projektu informačního systému *Evidence zájmových osob* (EZO), která spočívala v převodu manuální kartotéky blokačních karet do počítačové podoby. Systém se měl stát základem rozsáhle koncipovaného automatizovaného uceleného informačního systému Státní bezpečnosti s cílem nahradit v delším časovém horizontu manuální lustrace (ve III. etapě po roce 1991).

Převod manuální kartotéky EZO do počítačové podoby byl s určitou mírou chybovosti v třísměnném provozu realizován za brigádnické výpomoci bývalých zaměstnanců FMV. Z odborného hlediska odpovídala Správa vývoje automatizace SNB za budování informačního systému Státní bezpečnosti, dále za jeho provoz, vývoj, programování, aktualizaci a technické zabezpečení. Všechny počítačové systémy evidenčního charakteru na centrální úrovni byly ještě v listopadu 1989 provozovány v autonomním stavu, bez vzájemných vazeb.

Jedním z podsystémů propojených s informačním systémem EZO se měl stát informační systém *Tematická evidence svazků*, přejmenovaný v roce 1989 na *Centrální registr svazků-spisů* (CRS), v němž se ukládaly údaje zachycené o vedení operativních svazků a spisů jednotlivých útvarů Státní bezpečnosti na statistických kartách. Z operativních důvodů, zejména kvůli konspiraci, měl být realizován jako samostatný autonomní projekt, provozovaný u SEO VOS FMV na oddělené výpočetní technice pro statistické podchycení agenturně-operativních svazků a osobních spisů (lustrace na základě krycích jmen a registračních čísel). Data neobsahovala pravá jména zájmových osob ani jejich data narození, bydliště či zaměstnání. Vazba na manuální podobu informačního systému EZO vedla přes registrační číslo anebo heslo (krycí jméno).

Z operativních a statistických důvodů se v systému TES (CRS) zaznamenával aktuální stav svazkové agendy, její přírůstky a úbytky. V jeho rámci bylo podchyceno šest celostátních souborů: soubor tajných spolupracovníků – TS (cca 20 000 záznamů), soubor

⁴ Srov. ŽÁČEK, Pavel: Administrativa písemností kontrarozvědné povahy. Jednotný evidenční, statistický a archivní systém StB po roce 1970. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, 2012, č. 10, s. 243.

⁵ BENDA, Patrik (ed.): *Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti v roce 1989*. Sešity 7. ÚDV. Praha 2003, s. VI–VII. Srov. poněkud ironicky FROLÍK, Jan: Pasti na lustrační pouti. In: *Střední Evropa*, 1993, č. 33, s. 63–64.

⁶ Tamtéž, s. IX–X.



kontrarozvědného rozpracování – KR (cca 10 000 záznamů), soubor osob ohrožujících vnitřní pořádek a bezpečnost státu – NO (cca 10 000 záznamů), soubor kandidátů tajné spolupráce – KTS (cca 8 000 záznamů), soubor důvěrníků – D (cca 20 000 záznamů), soubor prověřovaných osob – PO (cca 20 000 záznamů).

Podle požadavků stanovených v úvodním projektu nebyl systém nikdy dokončen. Nepodařilo se dobudovat vazby na CRS, Sjednocený systém evidence poznatků (SSEP), v testovacím provozu byly využívány pozorky (tj. odkazové karty) na evidenci Hlavní správy rozvědky SNB a částečně pozorky na evidenci ZSGŠ. Do zhroutení komunistického totalitního režimu se nepodařilo zahájit trvalý provoz na centrále ani na krajích, nemluvě o zajištění bezpečného dálkového přístupu.⁷

Deset dní po 17. listopadu 1989 začalo vedení federálního ministerstva vnitra řešit, co s operativní dokumentací Státní bezpečnosti. Pozornost špiček komunistické tajné policie se zejména zaměřila na *operativní složky, živé spisy a agenturní evidence*.⁸ O den později nařídila Hlavní správa kontrarozvědky SNB (II. správa SNB) podřízeným složkám Státní bezpečnosti zabezpečit „pružnou centralizaci poznatků“, výrazně zvýšit míru konspirace, přehodnotit agenturní síť, tj. vyřadit z ní nepotřebné či nespolutracující tajné spolupracovníky, a v neposlední řadě výrazně snížit *administrativní zatížení operativního výkonu*.⁹

Dne 1. prosince 1989 byl jménem prvního náměstka ministra vnitra ČSSR genpor. Ing. Aloje Lorence, CSc., vydán pokyn ke změně stávajícího vedení svazkové agendy, v jehož rámci měly být vytříděny a zničeny *materiály, které ztratily státobezpečnostní hodnotu*. Z operativních archivů (statisticko-evidenční odbory a oddělení) měly být vytříděny agenturní svazky, svazky kontrarozvědného rozpracování, objektové svazky, vyšetřovací spisy a písemnosti z taktického fondu.¹⁰ V živých agenturně-operativních svazcích, uložených v trezorech operativců Státní bezpečnosti, měly být ponechány pouze seznamy dokumentů, seznamy osob, zprávy o získání ke spolupráci (návrhy na zavedení svazku), poslední memorandum, závazek, kompromitující materiály a další závažná dokumentace. Útvary boje proti vnějšímu nepříteli a ochrany ekonomiky měly při ničení svazkové agendy postupovat „diferencovaně“, agenturní svazky spolupracovníků zaměřených na boj proti vnitřnímu nepříteli (stejně jako svazky kontrarozvědného rozpracování) byly postupně zničeny téměř v úplnosti. Rozsah likvidace svazkové agendy realizované všemi útvary Státní bezpečnosti výrazně ovlivnila zejména tzv. generální klauzule v závěru pokynu: *Je potřebné postupovat tak, aby na útvarech nezůstaly materiály, jež by měly vzhledem k současnému politickému uspořádání kompromitující charakter*.¹¹

Náčelník II. správy SNB plk. PhDr. Karel Vykypěl navíc 6. prosince 1989 s okamžitou platností nařídil skartaci všech spisů evidovaných (nepřátelských) osob: *Evidenci EO [vedenou] dle NMV [Nařízení ministerstva vnitra] ČSSR č. 21/78 zrušte*.¹²

Dne 8. prosince 1989, poslední den masového ničení svazkové agendy a další kompromitující dokumentace, vedení federálního ministerstva vnitra a Státní bezpečnosti zjevně projednávalo také likvidaci operativní evidence (dokonce i evidence Federální správy Veřejné bezpečnosti) a pravděpodobně i registračních protokolů.¹³ V rámci likvidace agenturně-operativních svazků

⁷ RENDEK, Peter: EZO – Evidence zájmových osob. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, 2012, č. 10, s. 281–286.

⁸ ŽÁČEK, Pavel: „Můžou přijít, jsme hotovi...“ Tzv. Lorencova skartace z prosince 1989 v dokumentech. In: *Památ' národa*, říjen 2004, s. 28.

⁹ Tamtéž, s. 29.

¹⁰ Srov. ŽÁČEK, Pavel: Administrativa písemností kontrarozvědné povahy II. Jednotný evidenční, statistický a archivní systém StB v letech 1978–1989. In: *Sborník archivních prací*, 2013, č. 11, s. 179–180.

¹¹ ŽÁČEK, Pavel: „Můžou přijít, jsme hotovi...“, s. 38.

¹² ŽÁČEK, Pavel: *ŠtB na Slovensku za „normalizácie“*. *Agónia komunistickej moci v zvodkách tajnej polície*. MS SR. Bratislava 2002, s. 76.

¹³ ŽÁČEK, Pavel: *V čele ŠtB. Pád režimu v záznamoch dôstojníka tajnej polície*. ÚPN. Bratislava 2006, s. 170–171. K podobě registračních protokolů srov. BENDA, Patrik: *Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství*, s. XV–LIV.



byly z manuální části EZO spravované SEO Vnitřní a organizační správy FMV vyjímány blokační a evidenční karty osob evidovaných v tzv. živých svazcích či spisech.¹⁴

Po zákazu skartace se až do reorganizace, personálních změn a formálního zrušení Státní bezpečnosti v únoru 1990 v podstatě nic nedělo. K prvním lustracím v operativní evidenci (a následně i zásahům do ní) došlo na společném statisticko-evidenčním pracovišti správy kontrarozvědky SNB (XII. správa SNB) a správy Státní bezpečnosti Bratislava. Situace se zde vyhrtolata natolik, že z registračního a archivního protokolu agenturně-operativních svazků bylo vyříznuto několik stránek, což mělo znemožnit identifikaci některých osob evidovaných jako tajní spolupracovníci Státní bezpečnosti a zakrýt odcizení vybraných agenturních svazků.¹⁵

V centrále došlo k prvním sporům o přístup a využití údajů obsažených v EZO až v souvislosti se snahou nově vzniklého úřadu FMV pro ochranu ústavy a demokracie (ÚOÚD) o rekonstrukci sítě tajných spolupracovníků *po linii vnitřního zpravodajství*.¹⁶ Náčelník statisticko-evidenčního odboru se souhlasem federálního ministra vnitra Richarda Sachera vylustroval členy federální i obou republikových vlád a 22. března 1990 dokonce celý federální parlament.¹⁷

V reakci na výsledky lustrace Sacher vydal 2. dubna 1990 pokyn k zajištění ochrany údajů v evidencích SEO, kterým v zájmu *zajištění stability politického vývoje s okamžitou platností* nařídil vyjmout z ústřední operativní evidence blokační (evidenční) karty a archivované agenturně-operativní svazky a spisy, které se týkaly prezidenta republiky, členů federální vlády, vlád České a Slovenské republiky, poslanců Federálního shromáždění ČSFR, České a Slovenské národní rady a předáků politických stran. Registrační protokoly agenturně-operativních svazků a spisů měly být uloženy do plechových obalů a zapečetěny. Změny v registraci se nadále řešily *náhradním způsobem s využitím lístkovnice a na počítači*. Vyňaté evidenční karty, archivní materiály i registrační protokoly byly uloženy do zvláštního fondu (fond Z) statisticko-evidenčního odboru; do místnosti měl přístup pouze ministr vnitra. Sacher navíc omezil možnost lustrace a zakázal poskytnout *jakékoli archivní materiály* bez jeho souhlasu.¹⁸

Takzvaný fond Z existoval na centrální úrovni již od roku 1958 a skládal se ze tří podfondů (zvláštní vyšetřovací, zvláštní agenturní a zvláštní osobní). Fakticky šlo o jakýsi „archiv v archivu“, jehož svazky byly přístupné příslušníkům operativy Státní bezpečnosti pouze na základě schválení příslušných náčelníků správ, náměstků, případně dokonce ministra vnitra.¹⁹ Do fondu se zařazovaly svazky z politických procesů, zpravodajských her, důležitých tajných spolupracovníků, případně sledovaných cizinců. Často se jednalo o svazky (spisy), ve kterých byl dokumentován podíl Státní bezpečnosti na zvláště závažných trestných činech, vraždách, únosech, různých provokacích apod.²⁰ Obdobný fond mj. existoval i v samostatném operativním archivu Hlavní správy rozvědky SNB (I. správa SNB).²¹

¹⁴ Srov. ŽÁČEK, Pavel (ed.): *Vypovídat pravdu a nic nezamlčet. Protokoly parlamentní vyšetřovací komise pro objasnění události 17. listopadu 1989*. Díl 2. CEVRO – Liberálně-konzervativní akademie. Praha 2013, s. 760. Pokud by tyto plány byly dovedeny do konce a zodpovědní příslušníci statisticko-evidenčních odborů a oddělení zničili veškeré registrační protokoly, neexistovaly by de facto o existenci zničených svazků a spisů (a to i o těch z předchozích desetiletí) v podstatě žádné důkazy. Pouze by v SEO zůstaly uloženy v originální či mikrofilmové podobě již archivované svazky a spisy. Obtížné by se tudíž rekonstruovala i „živá“ svazková agenda z roku 1989, zejména po linii vnitřního protivníka.

¹⁵ ŽÁČEK, Pavel: „Sachergate“: první lustrační aféra. Nesnáze postkomunistické elity (nejen) se svazky Státní bezpečnosti. In: *Paměť a dějiny*, 2007, č. 1, s. 56–57; ŽÁČEK, Pavel – KOŠICKÝ, Patrik: Štátna a Verejná bezpečnosť v ponovembrovej politike. In: *Pamäť národa*, 2005, č. 3, s. 52.

¹⁶ ŽÁČEK, Pavel: „Sachergate“: první lustrační aféra, s. 59–60.

¹⁷ Tamtéž, s. 61–63, 66.

¹⁸ Tamtéž, s. 63–64.

¹⁹ Srov. FROLÍK, Jan: Zvláštní fond (fond Z) operativního archivu Státní bezpečnosti. In: *Šorník Archivu Ministerstva vnitra*, 2004, č. 2, s. 295–303.

²⁰ Srov. archivní protokoly zvláštní agenturní (ZA) http://www.abscr.cz/data/pdf/knihy/AP1/AP1_31.pdf, zvláštní osobní (ZO) http://www.abscr.cz/data/pdf/knihy/AP10P/AP10P_17.pdf, zvláštní vyšetřovací (ZV) http://www.abscr.cz/data/pdf/knihy/AP1/AP1_32.pdf.

²¹ Srov. ŽÁČEK, Pavel: Registrace, vedení a archivace svazků ve směrnicích čs. komunistické rozvědky. In: *Paměť národa*, 2006, č. 2, s. 57–68.



Podle záznamů v archívních protokolech bylo z rozkazu ministra vnitra Sacher do fondu Z převedeno pouze 12 vyšetřovacích svazků, 24 svazků či spisů sledovaných osob a 6 svazků spolupracovníků nebo kandidátů spolupráce.²² Z prezentovaných čísel vyplývá, že buď některé ze svazků nebyly zaregistrovány, anebo šlo o opravdu minimální počet svazků a spisů, který sloužil výhradně k ochraně ústavních činitelů před neodůvodněnou lustrací.

Faktem však zůstává, že na krajské evidenci a operativní archívy podřízené teritoriálním součástí ÚOÚD se Sacherův pokyn nevztahoval, a proto v nich bylo možné i nadále kohokoliv lustrvat.²³

Tehdejší aféra „sachergate“ dospěla 21. dubna 1990 až k výzvě sněmu Občanského fóra (OF), podle něhož mělo vedení federálního ministerstva vnitra zaručit, že *nebude v žádné podobě zneužito osobních spisů, které jsou pod kontrolou ministerstva vnitra*. OF dokonce požadovalo převést tyto archívy pod dispoziční zvláštní komise vlády a federálního parlamentu. Oproti tomu sněm slovenské Veřejnosti proti násilí o týden později lustrace principiálně odmítl: *Nechceme zatážit budoucnost této krajiny praktikami, které takto používala Štátna bezpečnosť i vládnuce struktúry v minulosti na diskreditáciu a likvidáciu nielen všetkých politických protivníkov, ale i všetkých nepohodlných [...] ľudí, nechceme, aby niečo z týchto praktík prežilo do budúcnosti*.²⁴

Z 10. května 1990 je zachován výčet bezpečnostních složek využívajících aktuálně informační systém EZO: zpravodajská služba FMV (bývalá I. správa SNB), ZSGŠ a zpravodajská správa Hlavní správy Pohraniční stráž a ochrany státní hranice (HSPSOSH), republiková ministerstva vnitra, vojenská kontrarozvědka, správní služba SNB, kriminální služba, vyhledavatelé a vyšetřovatelé Veřejné bezpečnosti, ÚOÚD, úřady pro ochranu ústavních činitelů, pro pasovou službu a cizineckou agendu, pro vyšetřování protiústavní činnosti, správa ochrany prezidenta ČSFR a správy nápravné výchovy republikových ministerstev spravedlnosti.²⁵

Dne 15. května 1990 ministr Sacher novým pokynem povolil lustraci v ústřední operativní evidenci SEO úřadu FMV pro koordinaci a řízení, přičemž právo schvalovat lustrační požadavky udělil náměstkům ministra, ředitelům úřadu FMV pro ochranu ústavních činitelů, Zpravodajské správy HSPSOSH, Inspekte ministra vnitra ČSFR, úřadu FMV pro vyšetřování protiústavní činnosti, úřadu FMV pro koordinaci a řízení, ÚOÚD a jeho krajských úřadoven, náčelníkům hlavní správy i správ vojenské kontrarozvědky a odboru vojenské kontrarozvědky HSPSOSH. *Osoby oprávněné schvalovat lustraci zabezpečí, že výstupy z lustrace budou užity výhradně ke služebním účelům v rámci resortu. Nelze je předávat dalším osobám*.²⁶

O šest dní později se federální vláda zabývala požadavkem politických stran na prověření kandidátů do zákonodárných sborů. Vláda s tímto postupem vyslovila souhlas, a to za předpokladu, že *příslušný kandidát bude s tímto postupem svolný a informace o jeho osobě budou předány jen vedení strany, která o prověření požádala*. Předvolební lustrace ovlivnila navíc aféra předsedy Čs. strany lidové i fakt, že k lustraci nebyla využita dokumentace vyčleněná ze Sacherova pokynu do fondu Z.²⁷

Takto problém lustrací během hektického jara 1990 reflektoval Jan Frolík: *Tehdy probíhala především prověřování kandidátů jednotlivých politických stran, které se ucházely o zastoupení v prvních demokraticky zvolených zastupitelských sborech. Zde je namísto říci, že šlo o přešetření dosti nedokonalé, protože nedůsledné. Nebylo tomu tak proto, že se na něm podílely „staré*

²² Srov. registrační záznamy z 2.–4. 4., 27. 4. a 3. 5. 1990 in: http://www.abscr.cz/data/pdf/knihy/AP10P/AP10P_17.pdf, z 2. 4. a 2. 5. 1990 in: http://www.abscr.cz/data/pdf/knihy/AP1/AP1_31.pdf a z 5. 4. a 27. 4. 1990 in: http://www.abscr.cz/data/pdf/knihy/AP1/AP1_32.pdf

²³ Krátce poté Sacher uvedl, že denně je na centrální úrovni požadováno až 5 000 lustrací. ŽÁČEK, Pavel: „Sachergate“: první lustrační aféra, s. 67, 73.

²⁴ Tamtéž, s. 74–75.

²⁵ RENDEK, Peter: *EZO – Evidence zájmových osob*, s. 288.

²⁶ ŽÁČEK, Pavel: „Sachergate“: první lustrační aféra, s. 77.

²⁷ Tamtéž, s. 78.



struktury“, byt' toto zdůvodnění slyším i dnes, nýbrž proto, že se vycházelo výlučně z pramenné základny, kterou po sobě zanechala nebožka StB: z centrální evidence (má podobu manuální kartotéky s více než 800 000 [cca 1 242 945 – pozn. aut.] kartami), z operativních archivů, do nichž byly ukládány proslulé „svazky“, přístupné však pouze prostřednictvím odkazů uvedených jenom na evidenčních kartách centrální evidence, a do třetice zde byl po ruce počítačový systém – Centrální registr svazků (CRS), což jsou statisticky zpracované údaje o počtu, době zavedení a délce vedení všech svazků založených a vedených operativními odbory II., IV., V. a XII. správy SNB (do roku 1988 též X. a XI. správy), jakož i státobezpečnostními útvary v krajích a okresech. Údaje v této databázi jsou sice anonymní, tj. nenajdeme zde jména osob, ke kterým byly tyto svazky vedeny, obsahují však registrační číslo svazku a útvar, u něhož byl svazek registrován. Poněvadž stejné údaje, tj. registrační číslo a místo registrace, obvykle obsahuje i evidenční karta v centrální evidenci, na které je uvedeno jméno, příjmení, data a místo narození osoby, na kterou byl svazek veden, bylo možné kombinací kartotéky a počítačové databáze identifikovat osoby, jejichž svazky byly skartovány v prosinci 1989 a které přitom počítač vedl jako svazky agenturní povahy.²⁸

Ústřední operativní evidence Státní bezpečnosti však nebyla budována s úmyslem umožnit zpětné rozkrytí sítě spolupracovníků, ale naopak zajistit operativcům přehled o evidovaných či blokovaných osobách, nositelích státního tajemství, případně identifikovat, ke komu je v operativním archivu uložen agenturně-operativní svazek či spis.

Vzhledem k nespécifikovanému úbytku evidenčních a blokačních karet se pozornost logicky obrátila k evidenčním pomůckám, které nemohly být tak snadno manipulovány jako centrální kartotéka. Až do vzniku ÚSTR a Archivu bezpečnostních složek (ABS) – tj. do digitalizace manuální části EZO na sklonku roku 2007 – pracovníci archivní a spisové služby MV nakládali s ústřední operativní kartotékou Státní bezpečnosti jako se „živou“ pomůckou a vkládali do ní nové karty.²⁹ Naopak však bohužel nejsme schopni dohledat, které karty nejenom koncem roku 1989, ale i v průběhu let 1990 až 2007, zmizely. Připomeňme, že poslední příslušníci (a příslušnice) Státní bezpečnosti Odbor archiv bezpečnostních složek MV opustili až koncem roku 2006, respektive 31. ledna 2008, v souvislosti se vznikem ÚSTR a ABS.

Nebylo divu, že parlamentní vyšetřovací komise Federálního shromáždění ČSFR pro vyšetření událostí ze dne 17. listopadu 1989 v Praze soustředila na sklonku roku 1990 (na Slovensku i za asistence samopalníků) do svých rukou registrační protokoly centrálních i krajských útvarů Státní bezpečnosti.³⁰

Již 10. ledna 1991 předseda Jiří Ruml informoval plénum federálního parlamentu, že komise má k dispozici tzv. registry svazků, které ovšem nepřesně označil za *seznam všech tajných spolupracovníků StB*, obsahující více než sto tisíc jmen *aktivních spolupracovníků*. *Sít' agentů působila ve všech oblastech naší společnosti a dodnes není vyloučeno, že někteří na nejrůznějších místech mohou sloužit i nadále – at' už přímo zaúkolovaně nebo ze strachu před prozrazením či vydíráním. Dodnes dochází ke kontaktům, na různých úrovních se zamlžuje činnost agentů a jejich propojení se stávajícími strukturami, zpochybňují se zcela záměrně výsledky lustrací.*

Dílčí zpráva odhalovala příčinu nedostatečných lustrací politických subjektů před proběhlými volbami i způsob evidenčního šetření v informačních systémech FMV. *Z těchto zdrojů získané informace je třeba porovnat s registrem svazků, což je naprosto spolehlivý a nepadělatelný zdroj informací a je nyní plně k dispozici právě naší komisi.* Parlamentní vyšetřovací komise zjistila, že před červnovými parlamentními volbami roku 1990 nebyly k lustracím využity veškeré zdroje informací. *Výsledky lustrací byly předány vedení politických stran a hnutí a bohužel není záruka, že pozitivně lustrovaní kandidáti byli skutečně vyřazeni z volebních listin. Některé strany pak vůbec nebyly lustrovány, poněvadž o lustraci nepožádaly buď vůbec, nebo včas anebo lustrace*

²⁸ FROLÍK Jan: *Pasti na lustrační pouti*, s. 64.

²⁹ Evidenční karta k osobě někdejšího odsouzeného funkcionáře KSČ (a pozdějšího generálního tajemníka ÚV KSČ) Gustáva Husáka byla např. do manuální kartotéky EZO vložena až 27. února 2003.

³⁰ RENDEK, Peter: *EZO – Evidence zájmových osob*, s. 288.



zásadně odmítaly. S takovým postojem se ovšem můžeme setkat i nyní a záleží jen na tom, do jaké míry jsou si vedení těchto stran a hnutí vědoma nebezpečí plynoucího z toho, že jejich zástupci mohou být i nadále zneužíváni k činům, které jsou s to destabilizovat náš stát i jednotlivé jeho republiky mnohem víc než samotné lustrace.³¹

Krátce nato parlamentní vyšetřovací komise přistoupila k přepsání údajů z registračních protokolů do databáze. Dne 26. dubna 1991 obdržel ministr vnitra ČSFR Ján Langoš informaci, že byl dokončen převod údajů o spolupracovnících Státní bezpečnosti ze všech registračních protokolů (kromě Hlavní správy rozvědky a Hlavní správy vojenské kontrarozvědky SNB) do počítačové databáze.³²

Registrační protokoly agenturně-operativních svazků a spisů byly přísně tajné knihy přírůstků svazkové agendy, do nichž vybrané pracovnice evidenčního úseku (1. zvláštního odboru či oddělení MV či statisticko-evidenčních útvarů) zapisovaly datum zavedení svazku, registrační číslo, druh svazku (změnu druhu svazku), identifikaci útvaru, který svazek vedl, podpis registrátora, jeho předání jinému útvaru či datum archivace, případně další důležité informace. Z těchto primárních podkladů administrativní aparát parlamentní vyšetřovací komise, federálního ministerstva vnitra a Federální bezpečnostní informační služby (FBIS) přepsal do databáze kategorie tajných spolupracovníků a spolupracovnic, tedy záznamy o rezidentech (TS-R), agentech (TS-A), držitelích propůjčeného (DPB) nebo konspiračního bytu (KB), informátorech (I), kandidátech informátora (KI), důvěrnících (D) a kandidátech tajné spolupráce (KTS).

Pravděpodobně se již nepodaří identifikovat, kdo připravoval metodiku pro přepis těchto evidenčních pomůcek, lze však konstatovat, že výsledkem byl relativně nepřesný a neúplný přehled, který pak v podobě Cibulkova „Kompletního seznamu spolupracovníků StB“³³ způsobil na veřejnosti některé zmatky.³⁴ Především přepisovatelky ignorovaly kategorii „informátor“, kterou zanesly do databáze identicky jako kategorii „důvěrník“ (D), stejně jako kategorii „kandidát informátora“ (KI). Přitom mezi oběma kategoriemi existoval zásadní rozdíl. Důvěrník totiž na rozdíl od informátora nebyl tajným spolupracovníkem a nepodepisoval závazek ke spolupráci.³⁵

Z přepisu pak zcela vypadly některé registrační protokoly, jako například protokol tajných spolupracovníků krajské správy ministerstva vnitra Ostrava, který čítal 7 528 záznamů.³⁶ Parlamentní vyšetřovací komise tím, že společně s registračními protokoly nepřevzala také archivní protokoly, vlastně rezignovala na možnost rekonstrukce úplnější podoby evidenčních záznamů. Toto se vztahovalo zejména ke krajské správě MV (SNB) Plzeň, jejíž registrační protokoly z období před listopadem 1984 byly příslušníky Státní bezpečnosti zničeny (první registrační číslo protokolu zachovaného v originální podobě je 26346).³⁷ Z období před tímto datem byla zachována pouze nekompletní mikrofilmová kopie registračních protokolů.³⁸

Plénium Federálního shromáždění ČSFR dalo zároveň 10. ledna 1991 najevo, že „pokládá za nepřijatelné, aby i nadále ve vrcholných orgánech setrvali lidé, kteří spolupracovali s StB“. Ztožnilo se s názorem komise, že lustrace před parlamentními volbami proběhly nedostatečně, či dokonce vůbec. „Proto požadujeme urychlené a důkladné prošetření všech poslanců Federálního

³¹ ŽÁČEK, Pavel: *Vypovídat pravdu a nic nezamlčet. Protokoly parlamentní vyšetřovací komise pro objasnění událostí 17. listopadu 1989*. Díl 1. ÚSTR. Praha 2013, s. 10.

³² RENDEK, Peter: *EZO – Evidence zájmových osob*, s. 288.

³³ Srov. *Necenzurované noviny* č. 13–15/1992 a č. 31–35/1992.

³⁴ Srov. např. SALIVAROVÁ-ŠKVORECKÁ, Zdena: *Osočení. Pravdivé příběhy lidí z „Cibulkova seznamu“*. Host. Brno 2000.

³⁵ Srov. ŽÁČEK, Pavel: „Ostrá zbraň“ Státní bezpečnosti. Spolupracovníci StB ve směrnicích pro agenturně-operativní práci, 1947–1989. In: BLAŽEK, Petr (ed.): *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968–1989*. ÚČD FF UK – Dokořán, Praha 2005, s. 202–203, 215–216.

³⁶ Viz http://www.abscr.cz/data/pdf/knihy/OST/OST_1.pdf.

³⁷ Srov. http://www.abscr.cz/data/pdf/knihy/PLZ/PLZ_20.pdf.

³⁸ Srov. <http://www.abscr.cz/cs/registracni-protokoly-sprava-stb-plzen>.



shromáždění, členů federální vlády, jejich náměstků, pracovníků Kanceláře Federálního shromáždění a pracovníků Úřadu předsednictva vlády ČSFR.“ Prezidentu Václavu Havlovi parlament adresoval doporučení, aby identické prověření umožnil i u pracovníků Kanceláře prezidenta ČSFR.

Federální parlament zároveň vyzval všechny občany, kteří spolupracovali se Státní bezpečností, aby odstoupili ze svých funkcí ve výše jmenovaných orgánech a organizacích. Vyšetřovací komise obdržela úkol prověřit, kdo z poslanců, členů federální vlády a jejich náměstků, zaměstnanců Kanceláře Federálního shromáždění a zaměstnanců Úřadu předsednictva vlády ČSFR byl registrován jako spolupracovník Státní bezpečnosti a v jaké kategorii. Parlament také uložil federální vládě, aby umožnila stejný postup zákonodárným sborům obou republik, pokud o to projeví zájem. V neposlední řadě Federální shromáždění ČSFR pověřilo své ústavněprávní výbory, aby zpracovaly návrh zákona, který by vymezil okruh míst a funkcí, jež nesmějí být obsazeny bývalými spolupracovníky Státní bezpečnosti.³⁹

Dne 22. března 1991 seznámil mluvčí parlamentní vyšetřovací komise Petr Toman Federální shromáždění ČSFR s výsledky lustrací: „*Máme konkrétní důkazy o tom, že některé spisy označené jako skartované dosud existují, máme důkazy o tom, že některé spisy byly před skartací ofotografovány a rovněž existují. Jedinou metodou, kterou lze zabránit vydírání nebo dalšímu řízení spolupracovníků Státní bezpečnosti, ale i řadě politických skandálů v nevhodnou dobu, je očistit státní a zákonodárné orgány od těchto spolupracovníků.*“

Zároveň plénu vysvětlil kategorizaci spolupracovníků a tajných spolupracovníků jednotlivých součástí Státní bezpečnosti: „*Abychom předešli již v tuto chvíli zbytečným rozborům jednotlivých kategorií, mohu sdělit, že pokud zveřejníme jednotlivá jména poslanců, jsou všichni registrováni jako agenti kontrarozvědky nebo tajní spolupracovníci rozvědky. V tomto bodě jsme tedy usnesení výkladem zpřesnili, neboť po provedeném šetření jsme mezi prověřovanými poslanci nenašli žádného důvěrníka ani žádného kandidáta tajné spolupráce, který by věděl, že je ve styku s orgány Státní bezpečnosti, byl ochoten v tomto styku pokračovat, podával informace v utajeném styku či plnil uložené úkoly.*“

Mluvčí informoval o provedení značného množství výsledků příslušníků Státní bezpečnosti. „*Všichni námi vyslychaní potvrdili, že člověk registrovaný jako agent věděl, že je v kontaktu s pracovníkem bezpečnosti, věděl, že má krycí jméno, především ať již dobrovolně, nebo za použití kompromitujících materiálů souhlasil se spoluprací. Svědkové potvrdili, že závazek nebyl nutnou podmínkou vědomé spolupráce. Vyloučili možnost registrace agenta, který o spolupráci nevěděl. [...] Opak výše uvedeného vypovídali pouze někteří příslušníci Státní bezpečnosti dotazovaní na konkrétní poslance Federálního shromáždění. Jejich výpověď byla zpochybněna výpovědí dalších svědků, příslušníků Státní bezpečnosti, popřípadě byl zadokumentován kamarádský až přátelský vztah mezi poslanci a příslušníky Státní bezpečnosti. Máme dokumentována opakovaná setkání i po 17. listopadu, máme dokumentována nabídku jednoho z registrovaných poslanců svému bývalému řídicímu orgánu na místo náměstka v případě, že bude jmenován ministrem. Jsou to okolnosti natolik závažné, že je nelze nechat bez povšimnutí.*“

Jménem vyšetřovací komise Petr Toman dále konstatoval, že v registračních protokolech kontrarozvědných útvarů a evidenčních pomůckách bývalé Hlavní správy rozvědky (I. správa SNB) byli registrováni v kategorii agent, tajný spolupracovník – důvěrný styk či ideový spolupracovník následující poslanci Federálního shromáždění ČSFR: Petr Burian (nezávislý), Josef Bartončík (KDU-ČSL), Josef Masopust (KSČS), Jaromír Gebas (KSČS), Lubomír Lédl (KSČS), Jan Kavan (OF), Rudolf Zukal (OF), Vojtěch Filip (KSČS), Boleslav Bárta (HSD-SMS II) a Václav Tomis (MORSL).

Federální parlament svým usnesením požádal vládu ČSFR o předložení návrhu zákona o zacházení s informacemi o příslušnících a spolupracovnících Státní bezpečnosti, komisi o urychlení činnosti a uzavření vyšetřování předložením závěrečné zprávy do 31. prosince 1991.

³⁹ ŽÁČEK, Pavel: *Vypovídat pravdu a nic nezamíčet*, s. 11.



V neposlední řadě vyzval poslance, u nichž vyšetřovací komise konstatovala, že jsou registrovaní jako spolupracovníci Státní bezpečnosti, „*aby se vzdali svých poslanceckých mandátů*“.

Dne 21. května 1991 vyšetřovací komise informovala, že ve stanoveném termínu ukončila lustrace poslanců. Kromě deseti zveřejněných poslanců byli zjištěni ještě další dva registrovaní jako spolupracovníci Státní bezpečnosti. V souvislosti s lustrací ministrů a jejich náměstků komise sdělila 30. dubna 1991 předsedovi federální vlády Mariánu Čalfovi, že pozitivně lustrovala šest osob v kategorii tajný spolupracovník a osm spolupracovníků Státní bezpečnosti.

Výsledky lustrace kabinetu předsedy vlády, sekretariátů místopředsedů vlády, sekretariátu vedoucího Úřadu předsednictva vlády, sekretariátu představitele vlády Slovenské republiky a jednotlivých odborů zjistily sedmnáct registrovaných tajných spolupracovníků a šestnáct spolupracovníků Státní bezpečnosti. Kromě nich bylo na Úřadu vlády ČSFR odhaleno patnáct kádrových příslušníků, sedm zařazených v činných zálohách FMV.

Parlamentní vyšetřovací komise 7. května 1991 odevzdala výsledky lustrace Kanceláře FS ČSFR 1. místopředsedovi Zdeňku Jičínskému, předsedovi Sněmovny lidu Rudolfu Battěkovi a předsedovi Sněmovny národů Milanu Šútovcovi. Celkem bylo pozitivně lustrovaných dvacet pět pracovníků kanceláře, šestnáct v kategorii tajný spolupracovník a devět spolupracovníků Státní bezpečnosti.

Tímto aktem komise považovala svoji úlohu v oblasti lustrací za ukončenou a splněnou v celém rozsahu. Přesto navrhla: „*Stojí ešte za úvahu, aby plénum FZ rozhodlo o preverení pracovníkov vo sfére pôsobenia Generálnej prokuratúry a Najvyššieho súdu ČSFR. Tým ovšem nemyslíme, že by sme to nutne museli robiť my sami, ale sme pripravení pre takúto previerku poskytnúť všetky dostupné materiály z evidencie.*“

V souvislosti s vyšetřováním událostí 17. listopadu 1989 komise navíc zjistila, že v médiích pracují jak kádroví příslušníci bývalé Státní bezpečnosti, tak i velké množství jejích spolupracovníků, což mělo mít obzvláště negativní dopad na objektivitu informací poskytovaných široké veřejnosti.

Jako orgán FS ČSFR vyšetřovací komise pokládala toto jednání za ohrožení demokracie v České a Slovenské Federativní Republice a měla za to, že se otázkou lustrací v hromadných informačních prostředcích mají zabírat zákonodárne sbory národních republik. „*Zároveň považujeme za nutné upozornit' na zneužívanie materiálov bývalej Štátnej bezpečnosti na politické vydieranie a destabilizáciu spoločnosti. Poukazujeme na pravdepodobnosť gradácie v používaní týchto materiálov, čo pokladáme za mimoriadne nebezpečné a dochádzame k záveru, že jediným východiskom je postup obdobný tomu, ku ktorému pristúpili v zjednotenom Nemecku, a to zverejnenie agentúrnej siete tajných spolupracovníkov vrátane zverejnenia zoznamov kádrových príslušníkov ŠtB.*“

Dne 29. května 1991 schválila Sněmovna národů – na rozdíl od Sněmovny lidu – Federálního shromáždění ČSFR upravený návrh usnesení předložený komisí. Kromě požadavku zajištění lustrace funkcionářů a pracovníků Generální prokuratury ČSFR a Nejvyššího soudu ČSFR měl federální parlament opětovně vyzvat vládu, aby urychlila přípravu zákona, který by jednoznačně upravil výčet institucí a funkcí, pro jejichž výkon měla být vyžadována podmínka občanské bezúhonnosti, včetně neslučitelnosti s bývalou příslušností ke Státní bezpečnosti, vědomou formou spolupráce nebo s možností úkoly Státní bezpečnosti zadávat či využívat výsledky její činnosti.

Vyšetřovací komise chtěla, aby návrh zákona přesně vymezoval způsob zjišťování spolupráce s bývalou Státní bezpečností a postup ochrany občanských práv všech osob, které by byly podrobeny šetření nebo jím dotčeny. Zásady nové právní normy měly být předloženy Federálnímu shromáždění ČSFR v termínu do konce června a návrh zákona pak do 30. srpna 1991. Do připravované právní úpravy doporučovala zapracovat jak nakládání s osobními daty, tak možnost přístupu každého občana k jeho základním údajům z evidence zájmových osob bývalé Státní bezpečnosti. Vláda navíc měla předložit návrh nového tiskového zákona, který „*by pomohl zajistit ochranu veřejnosti před dezinformacemi*“. V jednom z posledních požadavků vůči federální vládě



šlo o prověření, kdo z pracovníků ústředních orgánů státní správy ČSFR byl registrovaný jako spolupracovník Státní bezpečnosti a v jaké kategorii.⁴⁰

Takzvaná lustrační legislativa

Dne 4. října 1991 přijal federální parlament po rozsáhlé a bouřlivé diskusi zákon č. 451/1991 Sb., kterým stanovil *některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky*, vztahující se k výkonu funkcí obsazovaných volbou, jmenováním anebo ustanovováním v orgánech státní správy ČSFR, České i Slovenské republiky, v Československé armádě⁴¹, FBIS, Federálním policejním sboru a Sboru hradní policie, explicitně pak v kancelářích prezidenta ČSFR, Federálního shromáždění ČSFR, České i Slovenské národní rady, úřadech vlád ČSFR i obou republik, kancelářích všech tří ústavních i nejvyšších soudů, prezidiu Československé i Slovenské akademie věd, federálních i republikových rozhlasů, televizí a tiskových kancelářích; dále vedoucích organizací a vedoucích pracovníků v jejich přímé řídicí působnosti ve státních podnicích, státních organizacích, akciových společnostech většinově vlastněných státem, podnicích zahraničního obchodu, Československých státních drahách, státních fondech, státních peněžních ústavech a Státní bance československé. Na vysokých školách se týkal funkcí volených akademických funkcionářů a schvalovaných akademickým senátem.

Obdobně zákon upravil podmínky pro výkon funkce soudce, předsedícího, prokurátora, vyšetřovatele prokuratury, státního notáře, státního arbitra a pro osoby vykonávající činnost justičního čekatele, právního čekatele prokuratury, notářského čekatele a arbitrážního čekatele. V neposlední řadě též stanovil podmínky spolehlivosti pro možnost provozování některých koncesovaných živností.

Jako předpoklad pro výkon výše uvedených funkcí byla určena podmínka, že občan nesměl být v období mezi 25. únorem 1948 a 17. listopadem 1989 zařazen jako příslušník SNB ve složce Státní bezpečnosti⁴² či evidován v materiálech Státní bezpečnosti jako rezident, agent, držitel propůjčeného bytu, držitel konspiračního bytu, informátor nebo ideový spolupracovník Státní bezpečnosti⁴³ anebo být vědomým spolupracovníkem Státní bezpečnosti.⁴⁴

Výše uvedené skutečnosti se dokládaly osvědčením vydaným federálním ministerstvem vnitra anebo nálezem nezávislé komise při FMV. Zbytek se osvědčoval pouze čestným prohlášením.

Ministr obrany ČSFR mohl prominout příslušnost ke Státní bezpečnosti, pokud by uplatnění podmínky „*narušilo důležitý bezpečnostní zájem státu*“ a nebyl tím „*ohrožen účel tohoto zákona*“. Občan byl navíc před nástupem do funkce povinen předložit „*prohlášení, že nebyl a není spolupracovníkem žádné zahraniční zpravodajské nebo výzvědné služby*“.

Pro výkon jmenovaných funkcí ve FMV, FBIS, Federálním policejním sboru (FPS) a Sboru hradní policie byl stanoven předpoklad, že občan od 25. února 1948 do 17. listopadu 1989 nesměl být vylustrován jako příslušník SNB zařazený ve složce Státní bezpečnosti na úseku s kontrarozvědným zaměřením anebo s funkcí náčelníka odboru a vyšší ve složce Státní bezpečnosti. Identicky nesmělo jít o osoby evidované v materiálech Státní bezpečnosti v kategoriích

⁴⁰ ŽÁČEK, Pavel: *Vypovídat pravdu a nic nezamlčet*, s. 11–15.

⁴¹ V Československé armádě a resortu federálního ministerstva národní obrany se zákon vztahoval na funkce s plánovanou hodností plukovníka a generál a funkce vojenských přídělenců.

⁴² Srov. úplný seznam útvarů SNB složky Státní bezpečnosti na <http://www.abscr.cz/cs/seznam-utvaru-snb>.

⁴³ Srov. ŽÁČEK, Pavel: „*Ostrá zbraň*“ *Státní bezpečnosti*, s. 180–222.

⁴⁴ Vědomou spoluprací se podle § 2 odst. 2 zákona č. 451/1991 Sb. rozuměla evidence občana v materiálech Státní bezpečnosti v kategoriích důvěrník, kandidát tajné spolupráce nebo tajný spolupracovník důvěrného styku, vědomý styk s příslušníkem SNB, podávání zpráv formou utajeného styku nebo plnění uložených úkolů.



rezident, agent, držitel propůjčeného bytu, držitel konspiračního bytu, informátor nebo ideový spolupracovník Státní bezpečnosti, vědomý spolupracovník Státní bezpečnosti atd.

Dále se prokazovalo, zda občan nebyl studentem na Vysoké škole Felixe Edmundoviče Dzeržinského při Radě ministrů Svazu sovětských socialistických republik (SSSR) pro příslušníky Státní bezpečnosti, Vysoké škole ministerstva vnitra SSSR pro příslušníky Veřejné bezpečnosti, Vyšší politické škole ministerstva vnitra SSSR nebo vědeckým aspirantem anebo účastníkem kursů delších než tři měsíce na těchto školách, tajemníkem či členem hlavního výboru KSČ (KSS), celouťvarového výboru KSČ (KSS) ve Sboru národní bezpečnosti anebo příslušníkem zařazeným ve Správě pro politickovýchovnou, vzdělávací, kulturní a propagační činnost federálního ministerstva vnitra (IX. správa FMV).

V odůvodněných případech mohli federální ministr vnitra i ředitelé FBIS a FPS prominout podmínku výkonu funkce, „pokud by její uplatnění narušilo důležitý bezpečnostní zájem státu“ a nebyl tím „ohrožen účel tohoto zákona“.

Před volbou, jmenováním či ustanovením do funkce, u nichž podmínky k jejímu obsazení upravoval tento zákon, předkládal občan vedoucímu orgánu či organizace osvědčení vydané federálním ministerstvem vnitra, čestné prohlášení, popřípadě nález nezávislé komise při FMV.

Zákon upravil vydávání osvědčení federálním ministerstvem vnitra, stanovily se podmínky, kdy může namísto občana staršího 18 let žádat vedoucí orgánu anebo organizace. *„Jsou-li podklady pro vydání osvědčení v držení jiného státního orgánu, je tento orgán povinen na žádost federálního ministerstva vnitra poskytnout do sedmi dnů tomuto ministerstvu veškeré podklady a další informace potřebné pro vydání osvědčení.“*⁴⁵

Úkolem nezávislé komise při FMV, sestavené dle zákonem určeného klíče, se stalo ověřovat, zda občan byl či nebyl vědomým spolupracovníkem Státní bezpečnosti, funkcionářem KSČ nebo KSS od stupně okresního výboru výše, pracovníkem komunistického aparátu na úseku politického řízení Sboru národní bezpečnosti, příslušníkem Lidových milicí, členem akčního výboru Národní fronty anebo prověřkových komisí, studentem vyšších či vysokých škol v SSSR bezpečnostního či politicko-bezpečnostního zaměření. Komise zahajovala řízení na základě návrhu občana, který obdržel osvědčení o vědomé spolupráci se Státní bezpečností či tvrdil, že čestné prohlášení osoby vykonávající funkci je nepravdivé, případně organizace, jež měla pochybnost o pravdivosti čestného prohlášení kandidáta na funkci. Do 60 dnů musela vydat odůvodněný nález, zda občan předpoklady pro výkon funkce splňuje či nikoliv. Bylo-li v něm uvedeno, že občan nebyl vědomým spolupracovníkem Státní bezpečnosti, měla se tato skutečnost vyznačit *„ve všech evidencích a podkladech s tím, že s těmito evidencemi a podklady nelze ve vztahu k občanovi dále nakládat“*.

Zákon také umožnil vydavatelům periodického tisku a provozovatelům rozhlasového a televizního vysílání, agenturního zpravodajství a audiovizuálních pořadů s licencí, aby mohli požádat *„sami za sebe nebo po předchozím písemném souhlasu za pracovníka, kterého zaměstnávají a který se podílí na tvorbě myšlenkového obsahu uvedených sdělovacích prostředků“*, federální ministerstvo vnitra o vydání osvědčení či nezávislou komisi při FMV o vydání nálezu. Obdobně mohli předsedové či jim na roveň postavení představitelé politických stran, politických hnutí a sdružení *„za sebe nebo za člena vedení politické strany, politického hnutí nebo sdružení požádat po jeho předchozím písemném souhlasu“* o vydání osvědčení nebo nálezu.⁴⁶

⁴⁵ Požadavek se vztahoval na federální ministerstvo národní obrany (později Ministerstvo obrany ČR), které spravovalo personálie bývalých příslušníků FMNO a jehož zpravodajská složka převzala evidenční systém bývalé HS VKR, a na Ministerstvo spravedlnosti ČR, spravující personálie příslušníků Sboru nápravné výchovy ČSR a jehož Vězeňská služba pracovala s evidenčními podklady OVO MS ČSR. Tento stav se změnil až 1. 2. 2008, kdy veškerou dokumentaci na základě zákona č. 181/2007 Sb. převzal Archiv bezpečnostních složek.

⁴⁶ Zákon č. 451/1991 Sb. nabyl účinnosti dnem vyhlášení a pozbýt jí měl po pěti letech dne 31. prosince 1996. ŽÁČEK, Pavel: *Lustrační zákony v České republice. Aplikace zákonů č. 451/1991 Sb. a č. 279/1992 Sb.* In: Dvacet let poté / Twenty Years After. International conference. DVD. ÚSTR. Praha 2010, <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/konference/20let-pote/twenty-years-after-zacek.pdf>.



Takzvaný lustrační zákon se však nevztahoval na všechny příslušníky klíčových mocenských struktur komunistického totalitního režimu – např. příslušníky ČSLA v řadách vojenské kontrarozvědky, příslušníky Pohraniční stráže či Zpravodajské správy GŠ/ČSLA – ani na jejich tajné spolupracovníky, které bylo navíc poměrně obtížné vylustrovat (nemluvě o faktu, že archivní úsek ministerstva vnitra k naplňování zákona nevyužíval ani veškeré evidenční a archivní pomůcky, které měl k dispozici).⁴⁷

Ředitel Sekce administrativní a archivní služby FMV kpt. Jan Frolík avizoval 13. listopadu 1991 v informaci pro ministra vnitra ČSFR v souladu s novou koncepcí dalšího využívání a provozu bývalé ústřední evidence FMV a zejména s předpokládaným ukončením její další aktualizace převod evidence určených osob ze systému EZO na II. divizi federálního ministerstva vnitra: „*Realizaci navrhovaného opatření bude u 3. sekce I. divize FMV splněn záměr postupného archivování evidence zájmových osob bývalé StB bez dalšího provádění aktualizace dat.*“ Přípis mj. kvantifikoval objem aktualizace dat – šlo až o 1 000 osob měsíčně.

Informační systém EZO byl provozován ve výpočetním středisku Informační sekce III. divize federálního ministerstva vnitra na sálovém počítači EC 1045. Kvůli plánovanému ukončení provozu sálových počítačů požádal kpt. Frolík v listopadu 1991 o zajištění odpovídajícího technického a programového vybavení, které by umožňovalo autonomní provoz informačního systému EZO na jeho pracovišti pro nové lustrační účely. Ještě před nabytím účinnosti tzv. lustračního zákona převzal ředitel 3. sekce I. divize FMV – ovšem neprotokolárně – tzv. poslanceckou databázi.

Počátkem roku 1992 kpt. Frolík popsal IS EZO jako „*informační systém, jehož původním účelem bylo koordinovat činnost bývalé StB*“ a po pádu komunistického režimu sloužil „*především pro účely archivní služby*“. Vzhledem k ukončení činnosti výpočetního střediska bylo nutné v průběhu března 1992 řešit jeho převod na jinou výpočetní techniku. Jako řešení navrhl využít počítač WYSE, který byl Sekci archivní a administrativní služby zapůjčen pro potřeby zajištění zákona č. 451/1991 Sb., a „*vytvořit nejnutnější programové vybavení potřebné pro aktualizaci a vytěžování tohoto systému. V současné době [leden 1992] je ukončen export databáze IS EZO na magnetické pásky a aktualizace je dočasně pozastavena*“.⁴⁸

Necelých šest měsíců po federální zákonné normě přijala 28. dubna 1992 také Česká národní rada zákon č. 279/1992 Sb., o některých dalších předpokladech pro výkon některých funkcí obsazovaných ustanovením nebo jmenováním příslušníků Policie České republiky a příslušníků Sboru nápravné výchovy České republiky, který se vztahoval na vybrané funkce policistů povolaných k plnění úkolů v ministerstvu vnitra, na Policii České republiky a Sbor nápravné výchovy (SNV) České republiky.

V rámci Policie České republiky se podmínky zákona vztahovaly na policisty zařazené v Úřadu vyšetřování pro Českou republiku, na policejním ředitelství, dále na funkce ředitele, zástupce ředitele, (vrchního) komisaře, velitele vnější služby, vedoucího oddělení správní služby a vrchního inspektora na okresních, obvodních a městských ředitelstvích Policie ČR, u krajských správ a správy hlavního města Prahy navíc na vedoucího odboru, velitele zásahové jednotky, vedoucího sekce, vedoucího staršího referenta specialisty a staršího referenta specialisty, u krajských úřadů vyšetřování a v hlavním městě Praze na ředitele, zástupce ředitele, vedoucího oddělení a staršího vyšetřovatele, u okresních, obvodních a městských úřadů vyšetřování v ČR na ředitele, zástupce ředitele a vedoucího oddělení.

Jako předpoklad pro výkon výše uvedených funkcí zákon stanovil, že občan v období od 25. února 1948 do 17. listopadu 1989 nesměl být vylustrován jako příslušník SNB zařazený ve složce Státní bezpečnosti na úseku s kontrarozvědným zaměřením, příslušníkem SNB zařazeným ve funkci náčelníka oddělení a vyšší ve Státní bezpečnosti, evidovaný v materiálech Státní bezpečnosti jako rezident, agent, držitel propůjčeného bytu, držitel konspiračního

⁴⁷ Srov. ŽÁČEK, Pavel: *Boje o minulost. Deset let vyrovnávání se s komunistickou minulostí – pokus o předběžnou bilanci.* Barrister @ Principal. Brno 2000, s. 53–54.

⁴⁸ RENDEK, Peter: *EZO – Evidence zájmových osob*, s. 289–290.



bytu, informátor anebo ideový spolupracovník Státní bezpečnosti či vědomý spolupracovník Státní bezpečnosti. Tyto skutečnosti se dokládaly osvědčením federálního ministerstva vnitra; ostatní pak čestným prohlášením – a to včetně členů či funkcionářů KSČ, pracovníků na úseku politického řízení SNB, příslušníků zařazených na IX. správě FMV nebo Ministerstvu vnitra ČSR, přímo vykonávající politickovýchovnou činnost, příslušníků SNB zařazených ve funkci zástupce náčelníka (velitele) pro politickovýchovnou práci, či studentů bezpečnostních a stranických škol v SSSR.⁴⁹

Ministr vnitra mohl v odůvodněných případech policistovi prominout službu „*ve složce Státní bezpečnosti na úseku s kontrarozvědčným zaměřením*“ [tj. prominout podmínku podle odstavce 1 písm. a) zákona ČNR č. 279/1992 Sb.], pokud „*by její uplatnění narušilo důležitý bezpečnostní zájem služby*“, za předpokladu, že by tím „*nebyl ohrožen účel [...] zákona*“. Následně bylo ministerstvo nuceno každý takový případ se zdůvodněním ohlásit příslušnému výboru České národní rady.

U Sboru nápravné výchovy České republiky se zákon vztahoval na funkce příslušníků zařazených na ředitelství SNV ČR, ředitele a zástupce ředitele útvaru nebo organizační složky postavené na roveň útvaru, vedoucího oddělení a jemu na roveň postavených organizačních částí, vedoucího úseku (skupiny) v organizačních složkách postavených na roveň útvaru a na oddělení (skupiny) prevence v útvech SNV ČR.

Jako předpoklad pro výkon funkcí ve Sboru nápravné výchovy (dnes Vězeňské služby) České republiky zákon stanovil obdobné podmínky jako u příslušníků Policie ČR, navíc občan nesměl být v období od 25. února 1948 do 17. listopadu 1989 ve funkci zástupce náčelníka správy nebo útvaru SNV ČR pro politickovýchovnou práci, náčelníka odboru nebo oddělení nebo vedoucím skupiny vnitřní ochrany SNV ČR anebo evidován v materiálech SNV ČR v kategoriích rezident, agent nebo důvěrník vnitřní ochrany Sboru nápravné výchovy České republiky.⁵⁰

Ministr spravedlnosti mohl v odůvodněných případech prominout příslušníkovi Sboru nápravné výchovy ČSR jeho předchozí působení, opět za předpokladu nahlášení této výjimky příslušnému výboru České národní rady.⁵¹

Dne 4. března 1992 požádalo Federální shromáždění ČSFR vládu, aby přijala taková opatření, která by umožnila každému občanovi seznámit se s dokumentací bývalé Státní bezpečnosti týkající se jeho osoby. Vláda byla dokonce vyzvána, aby se obrátila na Ruskou federaci se žádostí o vydání seznamu a materiálů těch československých občanů, kteří spolupracovali se sovětskou Státní bezpečností – KGB SSSR.⁵²

Z podnětu 99 poslanců Federálního shromáždění ČSFR do zákona č. 451/1991 Sb. výrazně zasáhlo plénum Ústavního soudu ČSFR, které na veřejném jednání 26. listopadu 1992 rozhodlo, že dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů ztrácí účinnost některá ustanovení zákona. Ústavní soud rozhodl o zrušení kategorie „vědomý spolupracovník Státní bezpečnosti“, federálním ministrům vnitra, obrany a ředitelům FBIS a FPS odňal možnost udělovat výjimky, což mělo pochopitelně i určitý dopad na příslušné paragrafy zákona č. 279/1992 Sb. a v neposlední řadě byla zrušena i nezávislá komise při FMV.⁵³

⁴⁹ Podle dalšího předpokladu pro výkon funkcí u Policie ČR nesměl občan být v období od 25. 2. 1948 do 17. 11. 1989 zástupcem náčelníka správy nebo útvaru Sboru nápravné výchovy ČSR pro politickovýchovnou práci ani náčelníkem odboru, oddělení nebo skupiny vnitřní ochrany SNV MS ČSR.

⁵⁰ K agenturně-operativní činnosti v rámci SNV ČSR srov. TOMEK, Prokop: Vývoj systému agenturní činnosti ve vězeňských zařízeních československého komunistického režimu 1948–1989. In: *Dvě studie o československém vězeňství 1948–1989*. Sešity 3. ÚDV PČR. Praha 2000, s. 7–34.

⁵¹ Zákon č. 279/1992 Sb. nabyl účinnosti 1. července 1992 a byl zprvu schválen pouze do 31. prosince 1996; po prodloužení zůstává v platnosti dodnes. ŽÁČEK, Pavel: *Lustrační zákony v České republice. Aplikace zákonů č. 451/1991 Sb. a č. 279/1992 Sb.* In: *Dvacet let poté / Twenty Years After*. International konference. DVD. ÚSTR. Praha 2010; <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/konference/20let-pote/twenty-years-after-zacek.pdf>.

⁵² ŽÁČEK, Pavel: *Vypovídat pravdu a nic nezamčítet*, s. 16.

⁵³ Viz <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/konference/20let-pote/twenty-years-after-zacek.pdf>; ŽÁČEK, Pavel: *Boje o minulost*, s. 55–56.



Lustrační systém ministerstva vnitra

Po parlamentních volbách v červnu 1992 začaly probíhat přípravy k rozdělení archivních fondů FMV mezi Českou a Slovenskou republiku, včetně příslušných evidenčních pomůcek, operačních archivů, manuální i počítačové evidence a registračních protokolů Státní bezpečnosti.

Dne 29. října 1992 byla v Praze podepsána mezivládní dohoda o společném využívání informačních a archivních fondů vzniklých z činnosti ministerstev vnitra v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti. Za podmínek stanovených prováděcím protokolem mělo Ministerstvo vnitra ČR vytvořit kopie nebo rozdělit vybrané fondy, včetně evidence zájmových osob bývalé Státní bezpečnosti.

Prováděcí protokol mezi ministerstvy vnitra České republiky a Slovenské republiky ze 14. prosince 1992 stanovil pravidla rozdělení evidence zájmových osob bývalé Státní bezpečnosti, když slovenské ministerstvo vnitra souhlasilo s tím, aby EZO bývalé StB přešla do správy českého ministerstva vnitra. Do šesti měsíců po žádosti o předání evidenčních karet občanů, kteří si zvolili slovenské občanství, měla česká strana provést rozdělení této evidence a příslušné původní osobní evidenční karty (OEK) předat Ministerstvu vnitra SR.

Posledního dne roku 1992 převzala slovenská strana databázi obsahující dle předávacího protokolu údaje, které vznikly sloučením archivované databáze EZO ze začátku roku 1989 v aktuálním stavu k listopadu 1991. Zároveň byla na magnetickém médiu předána také slovenská část (tzv. poslanecké) databáze parlamentní vyšetřovací komise.

Až dne 9. září 1994 nová dohoda ministerstev vnitra stanovila pravidla rozdělení žádostí a spisového materiálu k osvědčením vydaným FMV do 31. prosince 1992, včetně záznamů databáze na magnetickém médiu týkajících se osob, kterým bylo vydáno osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., zák. ČNR č. 279/1992 Sb. a zák. SNR č. 74/1992 Sb., kterým se stanoví některé další podmínky pro výkon funkcí v Policejním sboru Slovenské republiky a ve Sboru vězeňské a justiční stráže Slovenské republiky.

Po zániku federálního ministerstva vnitra a převzetí lustračního pracoviště Sekcí ochrany utajovaných skutečností, archivní a spisové služby, respektive posléze Odborem archivní služby, spisové služby a ochrany utajovaných skutečností Ministerstva vnitra ČR, byly lustrační dotazy vyhledávány paralelně v manuální formě Evidence zájmových osob i ve všech dostupných databázových evidencích (EZO, CRS a „poslanecká databáze“) pro potřeby křížové kontroly.

V přehledu evidenčních a informačních systémů Odboru archivní služby, spisové služby a ochrany utajovaných skutečností MV ČR ke dni 13. srpna 1993 je uvedena tato charakteristika informačního systému Evidence zájmových osob Státní bezpečnosti: „*Systém měl sloužit ke koordinaci činností bývalé Stb, ale nikdy nebyl uveden do plného provozu. V současné době je využíván k realizaci zákona 451/91 Sb. a jako informační zdroj pro vyhledávání v archivních materiálech. Systém je elektronickou podobou manuální evidence, která je provozována klasickým způsobem na kartotéčních lístcích. Ta je přizpůsobena požadavku vyhledávání podle osob, vyhledávání podle jiných kritérií je prakticky nemožné.*“

Jan Frolík v jednom ze svých článků prezentoval využitelnost Evidence zájmových osob jako spornou, neboť údajně v některých aspektech její chybovost dosahovala 15 až 20 procent.⁵⁴ V rámci příprav zákona o zpřístupnění svazků StB vznikl z pokynu ministra vnitra ČR Jana Rumla informační systém Registrační a archivní protokoly (RAP), který měl být ve formě přepisu registračních a archivních protokolů kontrarozvědných útvarů StB na lustračním pracovišti MV zprovozněn v roce 1996.

Důležitým faktorem byla nejen nepřístupnost svazkové agendy pro odbornou či laickou veřejnost, ale i její utajení. Ministerstvo vnitra ČR – stejně jako předtím federální ministerstvo vnitra – se i přes objektivní změnu podmínek, zrušení útvarů Státní bezpečnosti i změnu povahy utajovaných skutečností neodvážilo svazky StB ani její administrativu plošně odtajnit. Paradoxním

⁵⁴ FROLÍK, Jan: Rozdělení fondů Archivu Federálního ministerstva vnitra. In: *Archivní časopis*, č. 1, 1994, s. 4.



jevem pak byla skutečnost, že se k těmto svazkům v rámci pověřených útvarů mohli dostávat policisté či zpravodajští důstojníci z řad bývalé tajné komunistické policie.

Určitou výjimkou se stal Úřad pro dokumentaci a vyšetřování činnosti Státní bezpečnosti (od ledna 1995 Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu – ÚDV), jehož vyšetřovací i dokumentační činnost byla utajovací mánií ministerstva vnitřní výrazně limitována.⁵⁵ Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu v plné míře lustraval v Evidenci zájmových osob a fondech Studijního ústavu MV (spravovaných MV ČR), v omezené míře pak v evidenčním systému Hlavní správy rozvědky (spravovaném ÚZSI), Hlavní správy vojenské kontrarozvědky (spravovaném Vojenským obranným zpravodajstvím), Veřejné bezpečnosti (spravovaném Policií ČR) a téměř vůbec v evidencích bývalé Zpravodajské služby Generálního štábu ČSLA.

Zpřístupnění svazků Státní bezpečnosti

Počínaje 1. prosincem 1996 mělo ministerstvo vnitřní na základě zákona č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činnostmi bývalé Státní bezpečnosti, povinnost na žádost občana České republiky anebo bývalého občana ČSSR sdělit, zda je k jeho osobě v informačním systému svazků vzniklých činnostmi Státní bezpečnosti evidován osobní svazek anebo svazek s osobními údaji, a tento svazek – je-li zachován – mu v kopii zpřístupnit.

Svazek byl pro účely zákona definován jako samostatný dokumentační soubor založený a vedený Státní bezpečností v období od 25. února 1948 do 15. února 1990 a evidovaný v evidenčních pomůckách SEO FMV anebo statisticko-evidenčních oddělení krajských správ SNB. Osobou evidovanou jako spolupracovník Státní bezpečnosti byla osoba, ke které byl kdykoliv v identickém období Státní bezpečností evidován svazek v kategoriích rezident, agent, informátor, držitel propůjčeného bytu anebo držitel konspiračního bytu.

Ministerstvo vnitřní žadateli mimo jiné sdělovalo, zda je či není osobou evidovanou jako spolupracovník Státní bezpečnosti. Pokud tomu tak bylo, měl žadatel právo pouze na zpřístupnění obsahu evidenčního záznamu a částí svazku, které k jeho osobě vznikly na základě činnosti jiného spolupracovníka, anebo v souvislosti s úřední činností dalších osob, dále dokumenty zachycující výsledky nasazení prostředků zpravodajské techniky Státní bezpečnosti proti jeho osobě, či vzniklé v době, kdy žadatel nebyl evidován jako spolupracovník Státní bezpečnosti.

Oprávněný žadatel, jehož svazek byl zachován, mohl navíc požádat o sdělení pravých jmen osob uvedených v něm pod nepravým (krycím) jménem. U spolupracovníků Státní bezpečnosti mělo ministerstvo vyhovět neprodleně.

Ministerstvo vnitřní získalo oprávnění vytvořit a provozovat specifický informační systém svazků Státní bezpečnosti, v němž evidovalo neutajené svazky a uchovávalo údaje o oprávněných žadatelích, případně o zemřelých osobách, ze zachovaných evidenčních pomůcek statisticko-evidenčních útvarů FMV a krajských správ SNB.

Dle zákona nemuselo ministerstvo ověřovat, zda údaje obsažené ve svazku a údaje získané do informačního systému svazků ze zachovaných evidenčních pomůcek jsou přesné či pravdivé.⁵⁶

Cílem zákona byla spíše než zpřístupnění svazkové agendy Státní bezpečnosti (nevztahoval se na svazky a spisy Hlavní správy rozvědky SNB, Hlavní správy vojenské kontrarozvědky SNB, Správy sledování SNB, Správy zpravodajské techniky SNB, Správy pasů a víz SNB, Zpravodajské správy Hlavní správy Pohraniční stráže a ochrany státní hranice a jejich předchůdců) či kádrových (personálních) spisů příslušníků StB, legalizace této agendy ve správě Ministerstva vnitřní ČR. Zákon se stal v mnoha ohledech objektem oprávněné kritiky a z jeho dikce byla znát snaha

⁵⁵ Srov. ŽÁČEK, Pavel: *Boje o minulost*, s. 59–107.

⁵⁶ Zákon č. 140/1996 Sb., ze dne 26. dubna 1996, o zpřístupnění svazků vzniklých činnostmi bývalé Státní bezpečnosti, § 1–2, 4–5, 7 a 10.



předkladatele o maximální omezení přístupu k těmto dokumentům (samo ministerstvo odhadovalo, že půjde o zpřístupnění pouhých 60 000 svazků či spisů).⁵⁷

Nápravu situace měl přinést zákon č. 107/2002 Sb. ze dne 8. března 2002, jehož účelem mělo být co nejširší odhalení praxe komunistického režimu při potlačování politických práv a svobod, realizované prostřednictvím tajných represivních složek totalitního státu. Zákon umožnil zpřístupnit pronásledovaným osobám dokumenty o jejich sledování a zveřejnit údaje o vykonavatelích tohoto pronásledování a jejich činnosti.

Předmětem zpřístupnění a zveřejnění se nestaly pouze dokumenty vyňaté z důvodu hodného zvláštního zřetele (poškození zájmů České republiky v mezinárodních stycích či jejich zájmů bezpečnostních anebo vážné ohrožení života osoby) z procesu zpřístupňování nebo zveřejňování.

Podle nové právní úpravy ministerstva vnitra a obrany zpřístupňovala svazky všech součástí Státní bezpečnosti, včetně Hlavní správy vojenské kontrarozvědky, Správy pasů a víz SNB, jejich územních součástí, dále Zpravodajské správy HSPSOSH, personální (kádrové) spisy či osobní evidenční karty příslušníků bezpečnostních složek, případně také svazky spolupracovníků Státní bezpečnosti (kromě cizích státních příslušníků).

Ministerstvo spravedlnosti sdělovalo na základě zákona informace o existenci dokumentů a zpřístupňovalo zachované dokumenty vzniklé z činnosti odboru vnitřní ochrany Sboru nápravné výchovy MS ČSR. Osobních svazků spolupracovníků vnitřní ochrany se to týkalo pouze tehdy, pokud byla taková osoba využita ve prospěch Státní bezpečnosti.

Jeden z paragrafů novely zákona nařizoval ministerstvům vnitra a obrany zveřejnit tiskem a na elektronických médiích evidenční záznamy objektových svazků a svazků osob evidovaných jako spolupracovníci Státní bezpečnosti (nešlo-li o cizince) ze zachovaných anebo zrekonstruovaných registračních i archivních protokolů, případně dalších evidenčních pomůcek bezpečnostních složek či informačních systémů, včetně spolupracovníků Hlavní správy vojenské kontrarozvědky SNB (III. správa), s údaji o datu zavedení svazku, jeho pohybu a archivování, druhu svazku a jeho změně.

Ministerstvo spravedlnosti dostalo úkol obdobně vydat přepis protokolu svazků odboru vnitřní ochrany SNV MS ČSR v rozsahu objektových svazků a svazků osob evidovaných jako spolupracovníci, pokud byli využiti ve prospěch Státní bezpečnosti.⁵⁸

Ministerstva měla dále průběžně vydávat tiskem i na elektronických médiích seznam zpřístupněných personálních (kádrových) spisů příslušníků bezpečnostních složek, a to zároveň s uvedením data zařazení příslušníka do bezpečnostní složky, služebních funkcí vykonávaných příslušníkem v bezpečnostní složce a datem ukončení tohoto zařazení.⁵⁹

Novinkou byla i možnost občana (žadatele) předat ministerstvům vlastní vyjádření k obsahu svazku či faktu registrace v evidencích⁶⁰, které se tak stalo nedílnou součástí zpřístupňovaných dokumentů či záznamů o evidenci.⁶¹

Když Ministerstvo vnitra ČR 20. března 2003 zveřejnilo seznam evidenčních záznamů svazků osob evidovaných jako spolupracovníci bezpečnostních složek⁶², zkolabovaly jeho internetové stránky a všech dvanáct dílů publikace „Zveřejnění evidenčních podkladů a seznamu personálních spisů podle § 7 odst. 1 zákona č. 107/2002 Sb.“ zainteresovaná veřejnost okamžitě rozebrala. Evidenční záznamy v abecedně nepřehledných seznamech však nebyly příliš čitelné a především v nich chyběly desetitisíce údajů. Veřejnou výmlouvou, proč obsahují tak vysokou

⁵⁷ ŽÁČEK, Pavel: *Boje o minulost*, s. 114–115.

⁵⁸ Srov. neúplný seznam na <http://www.abscr.cz/cs/spravedlnost>.

⁵⁹ Srov. neúplné seznamy na <http://www.abscr.cz/cs/seznam-personalnich-spisu-zpristupnenych-do-041231> a <http://www.abscr.cz/cs/obrana> (seznam zpřístupněných personálních spisů příslušníků HS VKR).

⁶⁰ Srov. <http://www.abscr.cz/cs/vnitro> a <http://www.abscr.cz/cs/obrana> (vyjádření osob k faktu jejich registrace).

⁶¹ Zákon č. 107/2002 Sb., ze dne 8. března 2002, kterým se mění zákon č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činností bývalé Státní bezpečnosti, a některé další zákony, § 1–7, 10a.

⁶² Dnes přístupné na <http://www.abscr.cz/cs/vnitro>.



míru chybovosti, se stala podmínka v zákoně – nejde-li o cizince. Pracovníci archivního úseku Ministerstva vnitra ČR porovnali pořízený přepis jmen z registračních a archivních protokolů s databází Centrálního registru obyvatelstva.⁶³ V této evidenci jsou však podchyceny pouze živé osoby, případně osoby zemřelé před méně než pěti lety. Jenom tímto „opomenutím“ vypadlo z evidenčních záznamů spolupracovníků Státní bezpečnosti cca 33 000 jmen.⁶⁴

I přes doplněné vydání se seznamy evidenčních záznamů nedaly pro vyhledávání prakticky použít a celá snaha tak víceméně skončila blamáží. Zveřejněné seznamy, byť jakkoli nedokonalé, však s konečnou platností verifikovaly tzv. Cibulkovy seznamy z roku 1992. Podstatná část osob evidovaných komunistickými bezpečnostními složkami jako spolupracovníci, která se nenacházela v původních seznamech, byla nyní dohledatelná na internetových stránkách Ministerstva vnitra ČR; desetitisíce evidenční záznamů – například ze starých registračních i archivních protokolů z období před rokem 1960 – však stále chyběly.

Přestože zákon č. 499/2004 Sb. z konce června 2004, o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, umožnil nahlížení do archiválií vzniklých před 1. lednem 1990 z provenience Státní bezpečnosti, jakož i společenských organizací a politických stran sdružených v Národní frontě⁶⁵, na evidenční systémy a lustrační procedury v jednotlivých resortech (Ministerstvo vnitra ČR, Úřad pro zahraniční styky a informace, Vojenské zpravodajství) to žádný dopad nemělo. Nad činností státních úředníků, včetně archivářů, žádná kontrola nadále neexistovala (na stále utajovanou svazkovou agendu Hlavní správy rozvědky SNB, Hlavní správy vojenské kontrarozvědky i Zpravodajské správy Generálního štábu se tato právní úprava navíc ani nevztahovala).

Vznik nového lustračního systému

Teprve po vzniku Odboru archiv bezpečnostních složek MV a personálních změnách v jeho čele na podzim 2006 se začala připravovat zásadní změna v rozvoji archivních informačních systémů, včetně vybudování nového lustračního pracoviště. V období od poloviny května do konce července 2007 byla ze zastaralého systému WYSE vyexportována zdrojová data informačních systémů Evidence zájmových osob, ale také Centrálního registru svazků, poslanecké databáze a databáze HFOND.TXT.

Po přijetí zákona č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů, přijala vláda České republiky dne 25. července 2007 usnesení č. 852, kterým uložila ministrům vnitra a spravedlnosti, ministryni obrany a jejím prostřednictvím řediteli Vojenského zpravodajství, ředitelům BIS a ÚZSI připravit ve spolupráci se zmocněncem vlády Pavlem Žáčkem – od 1. srpna 2007 zároveň prozatímním ředitelem ABS – nejenom plynulé předávání dokumentů či archiválií, ale zejména informačních systémů souvisejících s činností Ústavu pro studium totalitních režimů.

V rámci projektu „Otevřená minulost“ se ještě na sklonku roku 2007 Odboru archiv bezpečnostních složek MV podařilo převést do elektronické podoby manuální kartotéku Evidence zájmových osob v rozsahu cca 1.242.945 záznamů z evidenčních (blokačních) karet. Zároveň se podařilo organizačně zabezpečit poměrně náročnou digitalizaci (a následný přepis) dvou personálních kartoték, v rozsahu 274 909 osobních evidenčních karet bývalých příslušníků SNB.

K 1. únoru 2008 předalo Ministerstvo vnitra ČR, Ministerstvo obrany ČR včetně Vojenského zpravodajství, Ministerstvo spravedlnosti ČR, Bezpečnostní informační služba (BIS) a Úřad

⁶³ Srov. FROLÍK, Jan: Několik poznámek k „Zveřejnění evidenčních podkladů a seznamu personálních spisů podle zákona č. 107/2002 Sb“. Ministerstvem vnitra České republiky. In: *Sborník Archivu Ministerstva vnitra*, 2004, č. 2, s. 55–57.

⁶⁴ Srov. „V seznamech StB stále chybějí desetitisíce jmen“, www.zpravy.idnes.cz, 30. 5. 2003.

⁶⁵ Zákon č. 499/2004 Sb., ze dne 30. června 2004, o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, § 37, odst. 4 (ve znění k 1. 1. 2005).



pro zahraniční styky a informace (ÚZSI) v rámci převodu archiválií a dokumentů do ABS také evidenční a registrační pomůcky bezpečnostních složek z období od 4. dubna 1945 do 15. února 1990. Určitý problém způsoboval fakt, že již nebyly k dispozici informační a evidenční systémy v elektronické podobě platné k 15. únoru 1990 (dokonce neexistovala ani původní média, na nichž byly systémy provozovány), ale jejich verze rozvíjené v letech 1991 až 2007, a proto bylo nutné spokojit se se stavem, ve kterém se u předávajících subjektů nacházely ke dni předání (resp. ve kterém byly předány), tj. nejpozději k 31. lednu 2008.⁶⁶

Personální odbor Ministerstva vnitra ČR nejprve informoval, že žádnou databázi kmenových zaměstnanců nedisponuje. Po několika urgencích však poskytl elektronickou tabulku zaměstnanců, kteří do služebního poměru příslušníka SNB nastoupili před rokem 1989 a k 1. únoru 2008 se stále nacházeli v resortu anebo u Policie ČR, vyexportovanou z této „neexistující“ databáze. Delimitované OEK neobsahovaly evidenční údaje bývalých příslušníků SNB, kteří byli po 15. únoru 1990 přijati k výkonu služby u zpravodajských služeb či zvláštní policejních útvarů, neboť ty si vedly oddělenou personální evidenci.

Také ÚZSI nepředal originální кадровou (personální) evidenci bývalé Hlavní správy rozvědky SNB, ale pouze tabulku se značně neúplnými údaji. Při srovnání převzaté verze Sjednocené evidence zájmových osob (SEZO), ústředního informačního systému I. správy SNB⁶⁷, s tzv. pozorkami v Evidenci zájmových osob bylo zjištěno, že chybí cca 1 700 záznamů. Informační systém nelegální rozvědky nebyl předán vůbec.

Obdobné opomenutí se týkalo i evidenčních záznamů Hlavní správy vojenské kontrarozvědky, v nichž byl mimo jiné vynechán registrační protokol agenturně-operativních svazků 3. odboru III. správy SNB, který před rokem 1990 řídil agenturní síť ve Spolkové republice Německo a Rakousku.⁶⁸

Vojenské zpravodajství předalo evidenční pomůcky bývalé ZSGŠ v rozsahu deset archivních protokolů, poslední dva z nich ve značně začerněné kopii. Zároveň poskytlo přepis (databázi) těchto protokolů s komentářem, že žádné jiné evidence ke svazkům bývalé vojenské rozvědky neexistují. Zajímavostí „přepisu“ bylo to, že v některých případech obsahoval informace, které se v předaných protokolech nenacházely, například registrační čísla svazků.⁶⁹

Archiv bezpečnostních složek mimo jiné převzal od svých předchůdců povinnost poskytovat nezbytnou pomoc a informace Ministerstvu vnitra ČR při naplňování zákonů č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, a č. 279/1992 Sb., o některých dalších předpokladech pro výkon některých funkcí obsazovaných ustanovením nebo jmenováním příslušníků Policie České republiky a příslušníků Vězeňské služby České republiky. Jinými slovy: Archiv bezpečnostních složek se počínaje 1. únorem 2008 stal monopolním správcem pokladů potřebných k rozhodnutí, zda občan v období od 25. února 1948 do 17. listopadu 1989 byl nebo nebyl příslušníkem SNB zařazeným ve složce Státní bezpečnosti anebo Státní bezpečnosti na úseku kontrarozvědném či evidován jako rezident, agent, držitel propůjčeného/konspiračního bytu, informátor nebo ideový spolupracovník Státní bezpečnosti.

Zároveň Archiv bezpečnostních složek převzal zodpovědnost za naplňování zákona č. 107/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činností

⁶⁶ RENDEK, Peter: *EZO – Evidence zájmových osob*, s. 293–294.

⁶⁷ K informačnímu systému SEZO srov. ŽÁČEK, Pavel: Registrace, vedení a archivace svazků ve směrnících čs. komunistické rozvědky. In: *Památ' národa*, 2006, č. 2, s. 57–68; RENDEK, Peter: Agenturno-operatívne zväzky v informačnom systéme československej rozviedky. In: *Tamtéž*, s. 68–73; KESZELI, Tomáš: Zájmové osoby v evidenci I. správy ZNB. In: *Tamtéž*, s. 73–77.

⁶⁸ Srov. http://www.abscr.cz/data/pdf/knihy/VKR/VKR_67.pdf.

⁶⁹ Srov. <http://www.abscr.cz/cs/archivni-protokoly-zpravodajske-spravy-generalniho-stabu-csla>.



bývalé Státní bezpečnosti, jehož předmětem zpřístupnění a zveřejnění jsou dokumenty vzniklé činností bezpečnostních složek v období od 25. února 1948 do 15. února 1990.

V neposlední řadě ABS realizuje evidenční šetření (lustraci) pro Národní bezpečnostní úřad, Policii České republiky, respektive orgány činné v trestním řízení, a zpravodajské služby.⁷⁰

Podle zápisů o předání a převzetí archiválií a dokumentů byly předmětem delimitace do ABS rovněž digitální kopie, včetně souvisejících elektronických pomůcek. Přehled převzatých elektronických evidencí ze strany Ministerstva vnitra ČR byl následující: Evidence zájmových osob (EZO), Centrální registr svazků (CRS), Přepis registračních a archivních protokolů kontrarozvědky (RAP), Seznam sledovaných osob, ke kterým se zachovaly dokumenty ze IV. S-SNB a Poslanecká databáze – datový soubor přepisu parlamentní vyšetřovací komise pro objasnění událostí 17. listopadu 1989.

ÚZSI předával evidence vytvořené Hlavní správou rozvědky SNB: Sjednocená evidence zájmových osob a svazků I. správy SNB (SEZO), Kádrová evidence I. správy SNB (P-19), Evidence tajných spolupracovníků I. S-SNB a schůzkové činnosti (P-21), Hodnocení infoprodukce po linii politické rozvědky (P-24), Hodnocení infoprodukce po linii speciálních služeb (P-24/21), Hodnocení infoprodukce po linii vědecko-technické rozvědky (P-26), Platy příslušníků I. správy SNB, evidence kádrových příslušníků I. správy SNB (P-55), Evidence pracovní neschopnosti (P-55N), Evidence zahraničních výplat (P-55Z), Evidence účtování zvláštních finančních prostředků (P-57) a Systém sjednocení evidence poznatků o nepříteli (SSEP).

Podle delimitačního protokolu s Ministerstvem obrany ČR byly Vojenským zpravodajstvím předány tyto elektronické evidence k problematice Hlavní správy vojenské kontrarozvědky SNB a Zpravodajské správy Generálního štábu ČSLA: Přepis registračních protokolů VKR (REGISTR), Profylakticko-výchovná opatření VKR (PVO), Přepis pomocných registračních protokolů VKR (PRP), Přehled kádrových spisů VKR (KS), Vyšetřování VKR, Přepis archivních protokolů VKR (AP), Neutajovaná část elektronické databáze ZSGŠ, Přehled dochovaných osobních svazků (spisů), objektových svazků bývalé VKR a základních svazků bývalé ZSGŠ a Přehled dochovaných mikrofíší bývalé VKR a ZSGŠ.

Již 15. února 2008 se obě nově vzniklé instituce dohodly na společném postupu při využívání a rozvoji elektronických evidencí. Úkolem ÚSTR se stalo provedení nezbytné analýzy datových souborů a srovnání s naskenovanými předlohami. Výsledkem měly být elektronické evidence ověřené a doplněné podle zachovaných evidenčních či archivních pomůcek s propojením na digitální kopie těchto pomůcek.

V průběhu února až března 2008 se podařilo vybudovat personální, technické i programové podmínky pro zřízení evidenčního (lustračního) pracoviště ABS, které v sobě sloučilo činnost bývalých specializovaných pracovišť Odboru archiv bezpečnostních složek MV, ÚZSI i Vojenského zpravodajství. V šestém patře budovy v Havelkově ulici (později přejmenované na Siwiecova), kde sídlí ÚSTR, tak postupně vzniklo pracoviště se zvláštním režimem (skupina lustrační, od 16. 12. 2008 skupina evidenční), od počátku spravující autonomní informační systém ABS.

V polovině dubna 2008 ředitel ÚSTR Pavel Žáček a ABS Ladislav Bukovzsky podepsali dohodu o vzájemné spolupráci, ve které se mimo jiné obě instituce zavázaly participovat na vytváření a správě archivních evidenčních pomůcek a databází nezbytných pro jejich činnost. ÚSTR nadále poskytoval podporu při vytváření nových elektronických evidenčních pomůcek (v první fázi zejména registračních a archivních protokolů VKR), realizoval převod existujících archivních pomůcek do elektronické podoby a zabezpečoval zprovoznění delimitovaných evidencí.

Dne 25. dubna 2008 byl ředitel ÚSTR informován o řešení problémů u vznikajícího autonomního informačního systému ABS, zejména s organizačními i personálními záležitostmi, implementací různorodých systémů a vývojem webové aplikace. *„Většina evidencí byla delimitována bez popisu a vyhledávacích nástrojů, proto byly provizorně migrovány do jednotlivých evidencí s vlastním vyhledáváním. [...] Velké potíže byly se zprovozněním evidence poslanecké*

⁷⁰ RENDEK, Peter: *EZO – Evidence zájmových osob*, s. 294–296.



databáze, která byla přístupná jenom přes zastaralou aplikaci [...]. Vzhledem k možnému bezpečnostnímu riziku byla tato evidence instalována na počítač, který není zapojený do počítačové sítě a neobsahuje žádná další data.⁷¹ V příloze informace byl uveden výčet zdrojů údajů implementovaných do autonomního informačního systému ABS („LUSTRACE 48“). Zároveň byl Odborem informatiky a digitalizace ÚSTR formulován příslib, že do systému budou postupně doplňovány další relační záznamy tak, jak budou přepisovány a validovány archivní a evidenční pomůcky uložené v ABS.

Dne 18. prosince 2008 byla vydána směrnice ředitele ABS „O vyřizování úředních a badatelských dotazů a zabezpečení pracoviště skupiny evidenční“ (čj. ABS-902/2008), která stanovila formu a rozsah nezbytné pomoci při zpracování informací státním orgánům příslušným k bezpečnostnímu řízení, popřípadě k šetření podle zákona o ochraně utajovaných informací, zpravodajským službám České republiky k plnění jejich úkolů a orgánům činným v trestním řízení (úřední dotazy) a vyhledávání evidenčních záznamů badatelské veřejnosti (badatelské dotazy).

Směrnice podrobně upravila postup při vyřizování úředních dotazů odboru evidenčního šetření a podpory a bezpečnostního odboru Národního bezpečnostního úřadu, bezpečnostního, právního a personálního odboru Ministerstva vnitra ČR, Policejního prezidia PČR, personálního úseku PČR a dalších útvarů PČR včetně Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV, Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR a zpravodajských služeb ČR. Na tuto první směrnici posléze navazovaly další vnitřní normy.

Budování autonomního informačního systému

Ředitel Odboru informatiky a digitalizace ÚSTR Peter Rendek na počátku srpna 2009 protokolárně konstatoval, že v autonomním informačním systému ABS je prozatím vloženo 4 537 596 záznamů. Zároveň provedl výčet evidencí, databází a systémů, respektive přepisů kartoték, které byly v systému pro jednotné vyhledávání osob v evidencích, databázích a kartotékách („LUSTRACE 48“) až dosud implementovány: Evidence zájmových osob (EZO), Blokační karty EZO (EZO-karta), Registrační a archivní protokoly (RAP), Přepis databáze parlamentní vyšetřovací komise pro objasnění událostí 17. 11. 1989 (tzv. poslanceká), Staré archivní a registrační protokoly (SARP), Kádroví příslušníci SNB, MV (nástup před 15. 2. 1990), Kádroví příslušníci SNB, MV – OEK (KP_Z), Přepis kartotéky personálních (kádrových) spisů oddělení archivních fondů vojsk MV (Personální spisy), Sjednocená evidence zájmových osob I. správy SNB (SEZO), Doplněk k SEZO – spolupracovníci I. správy SNB, Spolupracovníci I. správy SNB – seznam evidovaných osob (zveřejněný podle § 7 zák. č. 107/2002 Sb.), Doplněk – spolupracovníci I. správy SNB (TS 1. správa; 15. 5. 2009 zveřejněno na webu ABS), Kádroví příslušníci I. správy SNB (KP S_P19), Kádroví příslušníci I. správy SNB, stav k 31. 12. 1989 (KP 1S_89), Operativní přílohy OEK, Spisy občanských zaměstnanců I. správy SNB (Civil_zam_ISSNB), Registrační protokoly VKR (RP řady #, 0, @), Pomocné registrační protokoly VKR (PRP), Archivní protokoly VKR (AP), Vyšetřovací spisy VKR (VKR_Vyšetřování), Preventivně-výchovná opatření VKR (VKR_PVO), Personální (kádrové) spisy VKR (VKR_OEK_64), Záznamní listy VKR, Archivní protokoly Zpravodajské správy Generálního štábu MNO (ZSGS), Spolupracovníci vnitřní ochrany SNV MS ČSR (OVO), Personální (kádrové) spisy příslušníků vnitřní ochrany SNV MS ČSR (OVO_spis).

Podle předávací dokumentace Odbor informatiky a digitalizace (OID) ÚSTR na základě uzavřené dohody průběžně aktualizoval autonomní informační systém ABS o:

- digitalizované osobní evidenční karty příslušníků VKR [7. srpna 2009];

⁷¹ Odborné stanovisko k problematice evidenčního (lustračního) systému Archivu bezpečnostních složek, 31. 3. 2011, čj. ABS-1225/2011 R.



- 44 005 evidenčních záznamů ze Starých archivních a registračních protokolů, 14 618 kontrolních záznamů Kanice (KZKA) a 487 záznamů doplňku k personálním spisům z oddělení archivních fondů vojsk MV [21. září 2009];
- 72 761 evidenčních záznamů z registračních protokolů centrálních útvarů FMV a jejich předchůdců („Centrála“) [29. září 2009];
- 201 179 záznamů OEK příslušníků SNB, kteří ukončili služební poměr před 31. 12. 1980 („KP před 1980“), a 105 938 záznamů OEK příslušníků SNB a zaměstnanců MV, jejichž služební (pracovní) poměr začal před 15. 2. 1990 a byl ukončen před 1. 2. 2008 („KP po 1980“) – nahrazena stávající evidence „KP-A“ [2. prosince 2009];
- 24 771 záznamů OEK příslušníků SNB a zaměstnanců MV, jejichž služební (pracovní) poměr začal před 15. 2. 1990 a nebyl ukončen k 1. 2. 2008, a rovněž doplněk příslušníků (zaměstnanců), kteří ukončili služební poměr u MV před rokem 1980, (nová „KP-Z“) – nahrazena stávající evidence „KP-Z“ (+ doplňky) [25. ledna 2010];
- provedena změna ve vyhledávací (možnost kopírování OEČ, vyhledávání data narození v řetězci, barevné rozlišení jednotlivých zdrojů dat), RAP rozšíření o vyhledávání přes krycí jméno, registrační a archivní číslo, EZO o vyhledávání podle archivního čísla, „živé“ svazky též podle OEČ majitele svazku, u tzv. poslonecké databáze též podle data narození a krycího jména [2. února 2010];
- 8 580 záznamů spisů IV. správy SNB upravené verze souboru „Sledka.xls“ – nahrazena stávající verze [22. února 2010];⁷²
- 628 záznamů spolupracovníků VI. správy SNB („6_sprava.mdb“) [9. března 2010];⁷³
- 33 578 záznamů z jedenácti archivních protokolů I. správy SNB (jméno, příjmení, datum narození, krycí jméno, archivní a registrační číslo) [12. března 2010];
- 8 661 záznam s relací na Záznamní listy VKR (jméno, příjmení, datum narození, signatura) [14. května 2010];
- 16 876 záznamů (jméno, příjmení, datum narození) ze jmených rejstříků inventářů archivních fondů ABS centrálních a teritoriálních útvarů FMV – A 2, A 3, A 5, A 6, A 7, A 8, A 9, A 10, A 11, A 13, A 14, A 15, A 16, A 17, A 18, A 19, A 20, A 21, A 22, A 23, A 24, A 26, A 27, A 30, A 31, A 32, A 33, B 1, B 2, B 3, B 4, B 5, B 6 a B 7 - „INVENTARE“ [17. června 2010];⁷⁴
- záznamy s relací na Záznamní listy VKR [18. srpna 2010]. Autonomní informační systém ABS k tomuto datu dosáhl průběžného stavu 4 759 832 záznamů.⁷⁵

Podle odborného stanoviska skupina evidenční Kanceláře ředitelky ABS v březnu 2011 kromě autonomního informačního systému „LUSTRACE 48“ využívala také informační systém „Mates“ (VKR), převzatý od Vojenského zpravodajství, databáze „Světloňoš“ (jmenné rejstříky objektových svazků) a „Luděk“ (tematická lustrace v objektových svazcích), „Sledovačka“ (databáze zachovaných svazků Správy sledování SNB), aplikace k vytěžování agenturních zpráv ze S-StB Ústí nad Labem a Ostravy, delimitované z Ministerstva vnitra ČR, soubor „INVENTÁŘE“, pomocný soubor k evidování dle § 4 a § 5 zákona č. 107/2002 Sb., kartotéku emigrantů a navrátilců (EMAN) Správy pasů a víz SNB, manuální kartotéky Studijního ústavu MV (tzv. dvoumilionka, členové NSDAP, SdP, příslušníci SS, SA, gestapa, Sudetendeutsches Freikorps, Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, Vlajky), seznam personálních (kádrových) spisů předaných Ministerstvu vnitra SR, přehled tajných spolupracovníků odboru (oddělení) Správy nápravných

⁷² Dne 24. 2. 2010 byly z autonomního informačního systému odstraněny záznamy příslušníků Policie ČR, jejichž OEK byly ABS delimitovány zpět na Ministerstvo vnitra ČR. Srov. Odborné stanovisko k problematice evidenčního (lustračního) systému Archivu bezpečnostních složek, 31. 3. 2011, čj. ABS-1225/2011 R.

⁷³ Předávací protokol, 9. 3. 2010, čj. UST-EKO-17-1/2010.

⁷⁴ Srov. LEŚKIEWICZ, Rafał – ŽÁČEK, Pavel (eds.): *Handbook of the European Network of Official Authorities in Charge of the Secret-Police Files*. ÚSTR – IPN. Praha 2013, s. 103–109, 113; <http://www.abscr.cz/cs/pruvodce-po-fondech-a-sbirkach-b> a <http://www.abscr.cz/cs/pruvodce-po-fondech-a-sbirkach-g>.

⁷⁵ Srov. Odborné stanovisko k problematice evidenčního (lustračního) systému Archivu bezpečnostních složek, 31. 3. 2011, čj. ABS-1225/2011 R.



zařízení MV před rokem 1969, částečně zpracované jmenné rejstříky k fondům A 8 a A 2/1 a některé další kartotéky.

Do autonomního informačního systému ABS pochopitelně nemohly být implementovány ty informační systémy či manuální kartotéky provozované před rokem 1990 zejména ve prospěch Státní bezpečnosti, které nebyly předchůdci ABS delimitovány. Mezi tyto informační systémy patřila například manuální kartotéka SEZO I. správy SNB, Centrální poznatkový fond (CPF), automatizovaný informační systém práce s agenturními spolupracovníky (AISPAS), informační systémy Evidence vízových cizinců (EVIC), Evidence výjezdů čs. občanů do nesocialistických zemí (EVC0), statistická evidence SEÚ III. správy SNB (TEV), informační systémy Správy vyšetřování StB (SVIS) a HSPSOSH (TNP).

Samotná skupina evidenční Kanceláře ředitelky ABS v rámci stanovení dalších priorit rozvoje požadovala rozšířit lustrační systém o evidence (kartotéky) provozované archivními odděleními ABS, a to zejména

- odděleními operativních svazků a vyšetřovacích spisů (doplnění neúplných či chybějících údajů v záznamech o svazkové agendě především z období před rokem 1960),
- odděleními archivních fondů vojsk MV (doplnění neúplných či chybějících údajů o svazkové agendě a příslušných SNB, včetně složky StB i VKR, PS, ZSGŠ i jejich předchůdců, hlavně po 25. únoru 1948), v omezené míře také
- odděleními archivních fondů Státní bezpečnosti (doplňování neúplných či chybějících údajů o příslušných SNB, včetně Státní bezpečnosti, a záznamech o svazkové agendě zvláště z období před rokem 1960) i
- odděleními archivních fondů Ministerstva vnitra ČSR (doplňování neúplných či chybějících údajů o příslušných SNB, respektive svazkové agendě Veřejné bezpečnosti).

Specializované pracoviště ABS požadovalo především do autonomního informačního systému ABS („LUSTRACE 48“) doplnit veškeré informace, které jsou k dispozici (kádrové rozkazy, kartotéky z pracoviště ABS v Kanicích, delimitované přehledy atd.) o osobách ve služebním poměru (příslušníci SNB, SNZ, SNV, PS, VMV), dále záznamy zveřejněné na webových stránkách ABS i ÚSTR, jež dosud nebyly implementovány (především OEK I. správy SNB), záznamy z registračních i archivních protokolů včetně vnějších desek protokolů (OVO, KR, VYŠ, VKR), digitalizované kartotéky oddělení archivních fondů FMV, počínaje tzv. dvoumilionkou, veškeré informace z pracoviště Kanice (zejména týkající se odkazu na Kontrolní záznam Kanice – KZKA), statistické karty Inspekce náčelníka HS VKR, popřípadě i další záznamy (dokumenty) vztahující se k vyšetřování VKR, databázi objektových svazků VKR, informace o pohybu svazků v databázi RAP a vytvoření odkazů k tzv. svazkům řádu „3“ I. správy SNB a doplnění digitální kopie jejich archivních protokolů.⁷⁶

Další systematický rozvoj autonomního informačního systému ABS měl být i nadále realizován na základě realizační dohody ÚSTR a ABS. Cílem tohoto dlouhodobého projektu bylo maximálně rozšířit jeho datovou základnu, která byla stále (v roce 2011!) roztříštěna v převážně manuální podobě po archivních odděleních ABS, průběžně zlepšovat technické i programové vybavení a zkvalitňovat tak evidenční (lustrační) výstupy pro úřední potřebu i badatelskou veřejnost.

Společná pracovní skupina ABS a ÚSTR na základě podrobné analýzy dosavadních zkušeností z oblasti rozvoje a využívání evidenčního (lustračního) systému ve střednědobém horizontu (2011–2015) mimo jiné doporučovala realizovat následující úkoly:

- nastavit parametry filtrování chyb a realizaci oprav, posílit kontrolní mechanismy a kompetence na straně Archivu i Ústavu v souvislosti s předpokládanými změnami interních předpisů a metodik,
- operativně realizovat opravu odhalených chyb a vyhodnocovat jejich závažnost,

⁷⁶ Vyhledávání evidenčních záznamů (lustrace) v autonomním informačním systému Skupiny evidenční, 31. 3. 2011, čj. ABS-2094/2011 LU.



- sjednocovat různorodé zdroje a báze do jednotného informačního systému s cílem postupného rozšiřování možností vstupních a výstupních parametrů,
- průběžně vytvářet odkazovací autonomní lustrační systém dle jmenné lustrace, prioritně doplňovat zdroje dat, které nejsou v systému zahrnuty,
- dokončení potřebných analýz a realizace rozšíření lustračních výstupů ze systému RAP (pohyby svazků atp.) pro základní tematickou lustraci,
- v delším časovém horizontu, v souvislosti s dalšími úkoly Odboru informatiky a digitalizace ÚSTR, plánovat migraci systému na robustnější SQL řešení s připojením do vnitřní sítě Archivu i Ústavu [...],
- připravit vhodnou architekturu informačního systému, zanalyzovat získané poznatky a datové zdroje a implementovat tematickou lustraci do informačního systému ABS,
- zanalyzovat delimitační protokoly pro možnou realizaci vybudování jednotné databáze delimitovaných svazků a spisů s relací na lustrační systém [...].⁷⁷

V souvislosti s průběžným budováním technické části evidenčního (lustračního) systému bylo požadováno v krátkodobém výhledu kontinuální doplňování autonomního informačního systému v následujícím pořadí: 1. – operativní přílohy OEK příslušníků I. správy SNB; 2. – seznam zachovaných svazků Správy sledování SNB (IV. správa SNB); 3. – databáze spolupracovníků Správy zpravodajské techniky SNB (VI. správa SNB); 4. – evidence svazkové agendy Správy zpravodajské techniky SNB (mikrofilmy); 5. – kartotéka SEO Hlavní správy VKR (III. správa SNB); 6. – kartotéka OEK důstojníků a vojáků – C (tzv. záloha VKR); 7. – kartotéka Inspekce náčelníka HS VKR; 8. – provalové karty – přepis kartotéky bezpečnostních poznatků k bývalým příslušníkům I. správy SNB; 9. – doplnění přepisu registračních a archivních protokolů krajských správ MV; 10. – kartotéka Studijního ústavu MV (tzv. dvoumilionka); 11. – databáze Centrální registr svazků.

Pozornost Odboru informatiky a digitalizace ÚSTR i ABS měla být ve střednědobém výhledu zaměřena na datové zdroje vyžadující podrobnější analýzu a další programátorské úpravy, tj. materiály trvalé hodnoty (MTH) I. správy SNB, aktualizaci vyhledávání ve svazcích řádu „3“ I. správy SNB, přepisy kádrových rozkazů ministra vnitra/ministra národní bezpečnosti z let 1948–1989, registračních protokolů vyšetřovacích spisů MV (DVS), jmenných rejstříků objektových svazků („Světloňoš“), kartoték personálních (kádrových) spisů delimitovaných Ministerstvu vnitra SR, 89999 (I. správa SNB), IDC (I. správa SNB), „Akce 48“ – vyšetřovací svazky 1948–1950, emigrantů Správy pasů a víz SNB, členů NSDAP, SdP, Vlajky, Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, příslušníků SS, SA, gestapa aj., informační systémy I. správy SNB P-21, P24/21, P-26, P-55, P-55KP, P-55N, P-55Z, P-57 a SSEP.

Ve střednědobém až dlouhodobém výhledu pracovní skupina doporučovala zpracovat datové zdroje nově zjištěné na jednotlivých odděleních ABS: kartotéky objektových svazků MV, pátracích svazků MV, osob evidovaných ke svazkům MV, operativních svazků KS SNB (MV) Plzeň, fondu R – rehabilitovaných osob z a. č. ZA 5852 MV, tematické k fondu V (38 zásuvek), pomocné ke svazkům sledování IV. správy SNB (32 zásuvek), soupisy zpřístupněných svazků dle zákona č. 107/2002 Sb. (před rokem 2004), dále databáze VKR – „Liška“ (verze Foxpro) a objektových svazků VKR, přepis pods vazků typů objektových svazků I. správy SNB.

Pracovní skupina v neposlední řadě chtěla analyzovat datové zdroje dvou aplikací VKR („Liška“ vs. „Mates“) a v případě duplicit zvážit jejich archivaci či další využití mimo skupinu evidenční. Neměla také jasno, co s aplikacemi „Karty“ a „Odškodnění“, využívanými odděleními archivních fondů FMV. Pouze oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČSR neodpovědělo jednoznačně na otázku, zda jeho zaměstnanci využívají jakékoli pomocné databáze či kartotéky, či jakým způsobem se vlastně realizovalo evidenční šetření (lustrace) zejména ve spisové i svazkové agendě Veřejné bezpečnosti. Tato otázka byla důležitá zejména kvůli tomu, že autonomní

⁷⁷ Odborné stanovisko k problematice evidenčního (lustračního) systému Archivu bezpečnostních složek, 31. 3. 2011, čj. ABS-1225/2011 R.



informační systém ABS až dosud žádné záznamy či odkazy na někdejší operativní agendu VB vůbec neobsahoval.⁷⁸

S odkazem na závěry a doporučení odborného stanoviska pokračoval Odbor informatiky a digitalizace ÚSTR v dalším rozšiřování evidenčního (lustračního) systému skupiny evidenční Kanceláře ředitelky ABS o:

- OEK vojáků a důstojníků C (tzv. záloha VKR), dále příslušníků I. správy SNB, jejichž služební poměr pokračoval i po 15. 2. 1990, a operativní přílohy OEK příslušníků I. správy SNB [15. dubna 2011];⁷⁹
- 32 186 záznamů evidenčních (blokačních) karet SEO III. správy SNB a 9 008 záznamů kartotéky Inspekce náčelníka HS VKR [17. června 2011].⁸⁰

V červenci 2011 byl schválen zákon č. 262/2011 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu, který jako překážku pro přiznání postavení účastníka odboje a odporu proti komunismu mimo jiné stanovil členství v Pomocné strážce Veřejné bezpečnosti, v řadách pomocníků Pohraniční strážce, mezi informátory zpravodajského aparátu Komunistické strany Československa anebo jinou obdobnou formu spolupráce s bezpečnostními složkami (včetně složky Veřejné bezpečnosti).⁸¹

Několik dní před nabytím účinnosti zákona řešilo vedení ABS jako primární problém potřebu doplnit lustrační systém o přepisy registračních a archivních protokolů v roce 1960 zrušených krajských správ MV (Jihlava, Jáchymov, Liberec atd.), členů Pomocné strážce Veřejné bezpečnosti (PS VB) a pomocníků Pohraniční strážce (PPS). Za sekundární problém byla označena potřeba autorizace přehledu tzv. vězeňské agentury, neboť oddělení archivních fondů FMV nakládalo s neautorizovanými kopiemi seznamů; v této souvislosti bylo navrhováno kontaktovat Ministerstvo spravedlnosti ČR.⁸²

Dne 15. srpna 2011 byla ředitelce ABS Janě Poddané doporučena pracovní návštěva pracoviště v oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČSR v Kanicích, a to zejména s ohledem na fakt, že toto oddělení nemělo zpracováno 1 970 běžných metrů (bm) archiválií z archivních fondů teritoriálních útvarů SNB a VB (krajských správ České Budějovice, Plzeň, Ústí nad Labem, Hradec Králové, Brno, Ostrava a správy SNB hlavního města Prahy a Středočeského kraje). Vedení ABS nevědělo, jak je řešena problematika lustrací v archiváliích a dokumentech Veřejné bezpečnosti, zda existují registrační pomůcky (deníky vyšetřovacích spisů, knihy vazeb, jednací protokoly), registrační či archivní protokoly agenturně-operativních svazků VB a další nezbytné podklady.⁸³

O dva dny později se vedení ABS seznámilo s procesem vyhledávání archivních materiálů a dokumentů v oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČSR prostřednictvím inventářů, respektive přírůstků, tj. předávacích seznamů, protokolů událostí, staničních a služebních knih, deníků vyšetřovacích spisů, knih zadržených atp. K Pomocné strážce VB bylo zjištěno, že její seznamy nejsou k dispozici v archivních materiálech z Hradce Králové, Havlíčkova Brodu a Chrudimi; naopak byly dostupné z Blanska, Slavkova či Bučova.

Oddělení podle prezentovaných informací ukončilo zpracovávání přírůstků z provenience Veřejné bezpečnosti již v roce 2004/2005, a to údajně z časových důvodů, přestože z celkového počtu 3 566 bm archiválií bylo v různé kvalitě zpracováno pouze 1 249 bm a 2 307 bm nebylo zpracováno vůbec.

⁷⁸ Odborné stanovisko k problematice evidenčního (lustračního) systému Archivu bezpečnostních složek, 31. 3. 2011, čj. ABS-1225/2011 R.

⁷⁹ Předávací protokol, 18. 4. 2011, čj. UST-EKO-61-4/2011.

⁸⁰ Předávací protokol, 20. 6. 2011, čj. UST-EKO-61-7/2011.

⁸¹ Zákon č. 262/2011 Sb., ze dne 20. července 2011, o účastnících odboje a odporu proti komunismu, § 4/1, písm. b).

⁸² Přípis ředitelce ABS, 15. 7. 2011, čj. ABS 4004/2011 R.

⁸³ Přípis vedoucího Kanceláře ředitelky ABS, 15. 8. 2011, čj. ABS 4551/2011 R.



Ředitelka ABS požádala vedoucí oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČR o předložení návrhu na zjednodušení, zrychlení a zkvalitnění vyhledávání příslušníků PS VB v archivních materiálech a dokumentech ve lhůtě co nejkratší.⁸⁴

Následně společná pracovní skupina ÚSTR a ABS projednala priority digitalizace i doplňování autonomního informačního systému. Zástupci ÚSTR především doporučovali do lustračního systému ABS co nejrychleji doplnit evidenční záznamy agenturně-operativních a vyšetřovacích svazků Veřejné bezpečnosti.

Pracovní skupina dospěla k závěru, že by ABS měl urychleně připravit metodiku lustrace spolupracovníků zpravodajských či státobezpečnostních útvarů činných po 25. únoru 1948 ve fondech Studijního ústavu MV a evidenční šetření v kartotékách (evidencích emigrantů) Správy pasů a víz SNB a zároveň i využití delimitovaných dokumentačních spisů Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu.

Až v polovině října 2011 potvrdil fyzický průzkum v pobočce ABS Kanice, že oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČR i oddělení archivních fondů vojsk MV spravují dokumenty a archiválie obsahující evidenční údaje o členech PS VB, PPS či agenturně-operativních spolupracovnících vybraných útvarů Veřejné bezpečnosti.

Pracovní skupina vyjádřila politování nad tím, že ABS nebyl schopen poskytnout potřebné informace včas, ihned po přijetí zákona č. 262/2011 Sb. Ředitelka ABS se pro jistotu rozhodla požádat policejního prezidenta o součinnost při využívání bývalé evidence statisticko-evidenčního útvaru Federální kriminální ústředny VB, aby bylo možné dohledat příslušné svazky a spisy Veřejné bezpečnosti (a to i ty, které jsou již ve správě ABS, ale jejichž záznamy nebyly implementovány do lustračního systému ABS).

Odbor informatiky a digitalizace ÚSTR urychleně přistoupil k přepisu evidenčních údajů kočně předaných příslušnými archivními odděleními ABS a jejich implementaci do autonomního informačního systému.⁸⁵

Na základě aktualizovaných požadavků Odbor informatiky a digitalizace ÚSTR rozšířil autonomní informační systém ABS o:

- doplněk a opravu souborů jednoho registračního protokolu I. správy SNB (objektové svazky) a úpravu pomocné tabulky u svazků řádu „3“ I. správy SNB [6. října 2011];⁸⁶
- 10 992 záznamů k osobám ze spisových svazků IV. správy SNB (příznak: „SPRAVA SLEDOVANI – SVAZKY“), 1 448 záznamů k osobám kartotéky (mikrofiše) IV. správy SNB (příznak: „SPRAVA SLEDOVANI – KARTOTEKA“), 884 záznamů spolupracovníků VI. správy SNB, procházejících svazky Správy zpravodajské techniky (příznak: „TS StB VE SVAZCÍCH OT“), 2 083 záznamů svazků řádu „3“ k příslušníkům I. správy SNB (příznak: „KP 1S_SVAZKY ŘÁDU 3“) [4. listopadu 2011];⁸⁷
- 24 438 záznamů ze jmených rejstříků inventářů archivních fondů Hlavní správa Veřejné bezpečnosti (H 1), Hlavní velitelství VB ČR (H 2), Kolegium ministra vnitra ČR (H 4), Vedení Ministerstva vnitra ČR (H 5), Praporčická škola SNB Brno – Ostrov nad Ohří (H 6), Správa vyšetřování VB MV ČR (H 7), Odbor pro mezinárodní styky MV ČR (H 8) [28. února 2012]⁸⁸;
- 55 693 záznamů pomocníků Pohraniční stráže [5. března 2012]⁸⁹;

⁸⁴ Zápis z pracovní návštěvy v Brně-Kanicích, 18. 8. 2011, čj. ABS 4616/2011 R.

⁸⁵ ŽÁČEK, Pavel: Ústav pro studium totalitních režimů a zákon č. 262/2011 Sb. In: ŽÁČEK a kol.: *Vyjádření úcty a vděčnosti. Sborník o protikomunistickém odboji*. MO ČR – VHÚ. Praha 2013, s. 15–16.

⁸⁶ Předávací protokol, 6. 10. 2011, čj. USTR 629/2011.

⁸⁷ Předávací protokol, 4. 11. 2011, čj. UST-EKO-61-8/2011.

⁸⁸ Předávací protokol, 28. 2. 2012, čj. EKO-US-39-5/2012 OEP. Srov. LEŠKIEWICZ, Rafał – ŽÁČEK, Pavel: *Handbook of the European Network of Official Authorities*, s. 123–127; <http://www.abscr.cz/cs/pruvodce-po-fondech-a-sbirkach-f>.

⁸⁹ Předávací protokol, 7. 3. 2012, čj. EKO-US-39-10/2012 OEP.



- 26 200 záznamů k příslušníkům Pomocné stráže Veřejné bezpečnosti („POMOCNÁ STRÁŽ VB“) [16. března 2012]⁹⁰;
- 1864 záznamů na digitalizované karty EZO (v rozsahu jmen HUTLAS Jan až CHALUPA Otto), 3 901 záznamů osob, jejichž svazky byly zpřístupněny na základě zákona č. 107/2002 Sb., 4 409 záznamů pomocníků Pohraniční stráže (OSH) z rozkazů náčelníka Správy OSH Ústí nad Labem, aktualizace databáze parlamentní vyšetřovací komise pro objasnění událostí 17. listopadu 1989 (tzv. poslanceká), včetně opravy kategorie „důvěrník“ z původních chybných kategorií: informátor a kandidát informátora [21.–23. března 2012]⁹¹;
- o 10 672 záznamů k osobám z vyhodnocení kartotéky „Akce 48“ [28. března 2012]⁹²;
- 62 182 záznamů z registračních protokolů agenturně-operativních svazků Veřejné bezpečnosti [25. dubna 2012]⁹³;
- 9 052 záznamů personálních (kádrových) spisů příslušníků Policie ČR delimitovaných z ABS do Správního archivu MV [27. června 2012]⁹⁴;
- 14 699 záznamů z archivních protokolů vyšetřovacích spisů KS MV Jihlava a Gottwaldov, archivních protokolů tajných spolupracovníků KS MV Karlovy Vary (a. č. 1 – 3282, a. č. 3283 – 6039), registračních protokolů agenturních svazků KS MV Olomouc, OO MV Jičín (1954–1960 a 1954–1963), Doksy (1954–1960), Chotěboř, Česká Lípa (1954–1959), Nový Bor (1954–1957), Lovosice (č. 183), Litoměřice (č. 184, č. 185), Roudnice nad Labem, registračních protokolů svazků agenturního rozpracování OO MV Chotěboř, Doksy (1954–1960), Nový Bor (1954–1956), Valašské Meziříčí (1954–1960) a Vsetín (1951–1957) [14. listopadu 2012]⁹⁵;
- 77 431 záznamů z archivních protokolů vyšetřovacích spisů uložených v centrále (23 knih) [6. prosince 2012]⁹⁶;
- 8 955 záznamů provalové kartotéky I. správy SNB [13. března 2013]⁹⁷;
- opraveno 1 684 záznamů z protokolu agenturních svazků (reg. č. 1921-3593) [15. března 2013]⁹⁸;
- 24 948 záznamů z archivních protokolů vyšetřovacích spisů KS SNB Plzeň a 28 076 záznamů z archivních protokolů vyšetřovacích spisů KS SNB Brno [22. dubna 2013]⁹⁹;
- 12 498 záznamů z archivních protokolů vyšetřovacích spisů KS SNB Hradec Králové [9. července 2013]¹⁰⁰;
- 10 068 záznamů z archivních protokolů vyšetřovacích spisů KS SNB České Budějovice [10. července 2013]¹⁰¹;
- 1 623 záznamů z archivních protokolů vyšetřovacích spisů KS MV Liberec, 19 822 záznamů z archivních protokolů vyšetřovacích spisů KS MV Ústí nad Labem a 25 307 záznamů z archivních protokolů vyšetřovacích spisů KS MV Ostrava [18. března 2014]¹⁰²;
- 148 záznamů z archivního fondu Ministerstvo národní bezpečnosti (Rudolf Slánský a spol.) [2. dubna 2014]¹⁰³;

⁹⁰ Předávací protokol, 16. 3. 2012, čj. EKO-US-11/2012 OEP.

⁹¹ Předávací protokol, 23. 3. 2012, čj. EKO-US-39-13/2012 OEP.

⁹² Předávací protokol, 29. 3. 2012, čj. EKO-US-39-14/2012 OEP.

⁹³ Předávací protokol, 25. 4. 2012, čj. EKO-US-39-16/2012 OEP.

⁹⁴ Předávací protokol, 27. 6. 2012, čj. EKO-US-39-17/2012 OEP.

⁹⁵ Předávací protokol, 14. 11. 2012, čj. EKO-US-39-27/2012 OEP.

⁹⁶ Předávací protokol, 6. 12. 2012, čj. EKO-US-39-29/2012 OEP.

⁹⁷ Předávací protokol, 13. 3. 2013, čj. EKO-US-161-1/2013 OEP.

⁹⁸ Předávací protokol, 18. 3. 2013, čj. EKO-US-161-2/2013 OEP.

⁹⁹ Předávací protokol, 22. 4. 2013, čj. USTR 295/2013.

¹⁰⁰ Předávací protokol, 9. 7. 2013, čj. USTR 755/2013.

¹⁰¹ Předávací protokol, 10. 7. 2013, čj. USTR 762/2013.

¹⁰² Předávací protokol, 19. 3. 2014, čj. USTR-42-3/OEP-2014.

¹⁰³ Předávací protokol, 2. 4. 2014, čj. USTR-42-4/OEP-2014.



- 106 823 záznamů z archivních protokolů agenturních svazků II. správy SNB („Archivní protokoly TS Centrála“) a jejich předchůdců (30 knih) [9. dubna 2014],¹⁰⁴
- 3 139 záznamů z registračních protokolů objektových svazků I. správy SNB (4 knihy) a jejich předchůdců (RPISOB) [25. dubna 2014].¹⁰⁵

Na základě vzájemných dohod s ABS vytvořil Odbor informatiky a digitalizace ÚSTR v rámci autonomního informačního systému robustnější lustrační systém, do kterého v letech 2008 až 2014 implementoval celkem 67 vyhledávacích evidencí, z nichž podstatnou část přepisem evidenčních pomůcek vytvořil anebo validoval. Kromě spojení různorodých převzatých a vytvořených datových i programových souborů do jednoho celku bylo cílem zefektivnění, zkvalitnění a zrychlení vyhledávání v evidenčních záznamech a archivních fondech.¹⁰⁶ Evidenční (lustrační) systém byl do poloviny roku 2014 rozšířen celkem na 5 356 408 záznamů (odkazů k osobám). S ohledem na aktuální personální vývoj v ÚSTR i ABS nemohl být autonomní informační systém ABS jako celek dokončen (a asi již ani nikdy dokončen nebude).¹⁰⁷ Primárním úkolem po dvou desetiletích stagnace však po 1. únoru 2008 bylo doplňování a rozšiřování datových zdrojů.

Efektivitu nově vybudovaného evidenčního (lustračního) systému naznačují tyto statistické údaje: V průběhu roku 2009 bylo v rámci úřední činnosti provedeno v autonomním informačním systému ABS evidenční šetření ke 24 124 osobám a při vyřizování badatelských žádostí k dalším 6 341 osobám.¹⁰⁸

Následujícího roku skupina evidenční Kanceláře ředitelky ABS lustrovala na základě žádosti státních orgánů pověřených bezpečnostním řízením, šetřením o ochraně utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti, zpravodajských služeb ČR a orgánů činných v trestním řízení 22 580 osob a pro badatele dalších 5 880 osob.¹⁰⁹

V roce 2011 si úřední místa vyžádala evidenční šetření 16 118 osob a badatelská veřejnost dalších 6 218 osob.¹¹⁰

Během roku 2012 bylo skupinou evidenční vylustrováno z úředních důvodů 11 119 osob, dalších 4 653 osob navíc pak v rámci agendy zákona č. 262/2011 Sb. Spolu se 4 660 šetřeními pro badatele celkové číslo dosáhlo 20 432 prověřovaných osob.¹¹¹

V roce 2013 poklesl počet osob lustrovaných z úředních důvodů (včetně agendy zákona č. 262/2011 Sb.) na 10 317 a badatelské dotazy se zvýšily na 6 634 osob.¹¹²

Odbor informatiky a digitalizace ÚSTR navíc v roce 2009 ve spolupráci s ABS zahájil projekt zveřejňování registračních a archivních pomůcek na webové stránce, který umožňuje vyhledávání archiválií a dokumentů na webu a alespoň částečně zajišťuje veřejnou kontrolu Archivu bezpečnostních složek, a to v míře, která tu v minulosti nikdy nebyla.¹¹³

¹⁰⁴ Předávací protokol, 9. 4. 2014, čj. USTR-42-5/OEP-2014.

¹⁰⁵ Předávací protokol, 25. 4. 2014, čj. USTR-42-6/OEP-2014.

¹⁰⁶ Viz <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/uredni-deska/zprava2008.pdf>, s. 55.

¹⁰⁷ Zajištěno např. nebylo (a není) doplnění rozsáhlých datových souborů zpracovaných oddělením rozvoje evidencí OID ÚSTR. Srov. <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vyrocnizpravy/vyrocnizprava-2013.pdf>, s. 19.

¹⁰⁸ Viz <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/uredni-deska/zprava2009.pdf>, s. 54.

¹⁰⁹ Viz <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/uredni-deska/zprava2010.pdf>, s. 36–37.

¹¹⁰ Viz <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/uredni-deska/zprava-2011.pdf>, s. 45–46.

¹¹¹ Viz http://www.ustrcr.cz/data/pdf/uredni-deska/vyrocnizprava_2012.pdf, s. 60.

¹¹² Viz <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vyrocnizpravy/vyrocnizprava-2013.pdf>, s. 38–39.

¹¹³ Viz. <http://www.abscr.cz/cs/vyhledavani-archivni-pomucky>.



Závěrem

Až v souvislosti se vznikem Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek se potvrdilo, že ministerstvo vnitra k naplňování tzv. lustračních zákonů (ale i dalších právních norem), pracovalo s funkčně zastaralými informačními systémy a zdaleka nevyužívalo veškeré podklady, které měl jeho archiv k dispozici. Některé registrační protokoly tak zůstávaly ukryté v depozitářích Archivu Ministerstva vnitra ČR, aniž by byly přepsány a využívány pro vyhledávání. Archiváři nepřistoupili ani k opsání kádrových rozkazů, které by umožnily evidenční šetření ke všem příslušníkům bezpečnostních sborů, zvláště pak Státní bezpečnosti.

Také badatelé byli před rokem 2008 ochuzeni o podstatnou část svazkové agendy kontrarozvědných i rozvědných útvarů Státní bezpečnosti, včetně Správy sledování SNB, Správy zpravodajské techniky SNB či Správy pasů a víz SNB, o obsahu kádrových (personálních) spisů nemluvě; archivní materiály Veřejné bezpečnosti či Zpravodajské správy Generálního štábu ČSLA neviděli vůbec.

Ani po vzniku Archivu bezpečnostních složek se však nezdálo, že by archiváři – převážně delimitovaní z ministerstva vnitra – cítili potřebu vytvořit robustní evidenční (lustrační) systém, a využít tak ohromného potenciálu svého specializovaného pracoviště. V úplnosti nebyla akceptována, respektive realizována ani doporučení odborných komisí či požadavky samotné skupiny evidenční ABS. Svědčí o tom mimo jiné fakt, že od přepisu manuální kartotéky Studijního ústavu MV (tzv. dvoumilionka) v rozsahu 778 060 záznamů a předání její elektronické podoby oddělení archivních fondů FMV v dubnu 2011 stále nebylo rozhodnuto o jejím implementování do systému.¹¹⁴

I přes tento neradostný stav vývoje klíčového informačního systému ABS nezbývá než věřit, že pod tlakem badatelských i úředních žádostí, zejména pak agendy zákona č. 262/2011 Sb., bude dříve či později pokračováno v jeho dalším rozvoji. Teprve pak budeme moci konstatovat, že nepřišla vniveč energie posledních let ani vynaložené prostředky, jejichž cílem bylo napravit nekoncepční a nesystematický postup v oblasti využívání informačních systémů FMV z let 1990 až 2006, a snad budou alespoň částečně naplněna doporučení odborných komisí ÚSTR i ABS.

¹¹⁴ Viz <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/uredni-deska/zprava-2011.pdf>, s. 45–46.



Na centrální úrovni pověřeni příslušníci útvarů SNB lustrovali v ústřední operativní evidenci SEO VOS FMV, kartotéka odkazovala na živou i archivovanou svazkovou agendu Státní bezpečnosti

autor /foto/ Petr Blažek



Centrální kartotéka byla uložena v karuselech východoněmecké výroby

autor /foto/ Petr Blažek



jména r.ú. v.

Příjmení HAVEL		Jméno VÁCLAV		Přezdívkas	Data nar. 05.10.1936
Pohlaví M	Stát otřel	C.S.K.	Místo nar. PRAHA		
Děd otřel NA 37502	Utvár II. 28	Odd. 10	Odd. 03		
Datum nar. 10.7.71	Příjmení prac. BELIK	Linka 39.1077.392.7	Č. st. p.		
Děd otřel 31 199.41	Utvár II. 31	Odd. 10	Odd. 03		
Datum nar. 24.5.18	Příjmení prac. BELIK	Linka 39.1077.392.7	Č. st. p.		
Děd otřel	R. C.	Utvár	Odd.	Odd.	
Datum	Příjmení prac.	Linka	Č. st. p.		
OST	Utvár	C. I.		Ukončeno	
CVS	Utvár	Příjmení prac.			
Arch. 6.	Utvár	Problém		Souhlas	
Arch. 2.	Utvár	Problém		Souhlas	
L. S. SNB	SSEP	OZNAK	ZSGS	Datum 15.07.89	

MV č. sml. 742

Příjmení HAVEL		Jméno Václav		Přezdívkas	Data nar. 05.10.1936
Pohlaví M	Stát otřel	C.S.K.	Místo nar. PRAHA		
Děd otřel B.L. 107.774	Utvár X-III 6.9	Odd. 03	Odd. 01		
Datum nar. 3.03.78	Příjmení prac. KEARNS	Linka	Č. st. p.		
Děd otřel NA 14.7.71	Utvár X-III 6.9	Odd. 02	Odd. 01		
Datum nar. 14.06.75	Příjmení prac. KEARNS	Linka	Č. st. p.		
Děd otřel	R. C.	Utvár	Odd.	Odd.	
Datum	Příjmení prac.	Linka	Č. st. p.		
OST	Utvár	C. I.		Ukončeno	
CVS 15-8/77	Utvár 00.00	Příjmení prac. KEARNS			
Arch. 6. V-337662V-NP	Utvár MV 6.6	Problém		Souhlas 15.07.89 01	
Arch. 2. KM-32009HALL	Utvár MV 6.6	Problém		Souhlas	
L. S. SNB	SSEP	OZNAK	ZSGS	Datum 0.4.0.4.70	

MV č. sml. 742

Dvě evidenční (blokační) karty z ústřední operativní evidence SEO VOS FMV k osobě Václava Havla

Zdroj: ABS



Příjmení STÁRKA		Meno František		Priezvisko ČUŘAS		Datum nar. 0 2 . 1 2 . 1 9 3 2	
Pohlaví M		Stát ČSSR		Město G.S.K		Plachťák Plachťák	
Číslo evid. N.14.1465		Uvěř. STANBA 21		Odb. 02		Odb. 04	
Věk 35.087.4		Příjmení zveč. VOJTA		Lékař 1.0.4.3		S.č. 2.4.4.2.2	
Ověř. eviz. 11111		R.C.		Uvěř.		Odb.	
Příjmení zveč. 11111		Příjmení zveč.		Lékař		S.č. p.	
Ověř. eviz. 11111		R.C.		Uvěř.		Odb.	
Příjmení zveč. 11111		Příjmení zveč.		Lékař		S.č. p.	
Odb. 11111		Uvěř.		C1		Ukončeno	
Ověř. 11111		Uvěř.		Příjmení zveč.		Soubřez	
Arch. 2. 11111		Uvěř.		Problem.		Soubřez	
Arch. 6. 11111		Uvěř.		Problem.		Soubřez	
I. S. S. N. B. 11111		S. S. C. P. 11111		O. Z. N. K. 11111		Z. S. O. B. 11111	
Datum 11.11.1932							

MVC. 86. 748

Příjmení STÁRKA		Meno František		Priezvisko ČUŘAS		Datum nar. 0 1 . 1 2 . 1 9 3 2	
Pohlaví M		Stát ČSSR		Město G.S.K		Plachťák Plachťák	
Číslo evid. B.L. 47465		Uvěř. STANBA 21		Odb. 02		Odb. 04	
Věk 17.0677		Příjmení zveč. VOJTA		Lékař 1.0.4.5		S.č. 2.4.4.2.2	
Ověř. eviz. 11111		R.C.		Uvěř.		Odb.	
Příjmení zveč. 11111		Příjmení zveč.		Lékař		S.č. p.	
Ověř. eviz. 11111		R.C.		Uvěř.		Odb.	
Příjmení zveč. 11111		Příjmení zveč.		Lékař		S.č. p.	
Odb. 11111		Uvěř.		C1		Ukončeno	
Ověř. 11111		Uvěř.		Příjmení zveč.		Soubřez	
Arch. 2. 11111		Uvěř.		Problem.		Soubřez	
Arch. 6. 11111		Uvěř.		Problem.		Soubřez	
I. S. S. N. B. 11111		S. S. C. P. 11111		O. Z. N. K. 11111		Z. S. O. B. 11111	
Datum 11.11.1932							

MVC. 86. 748

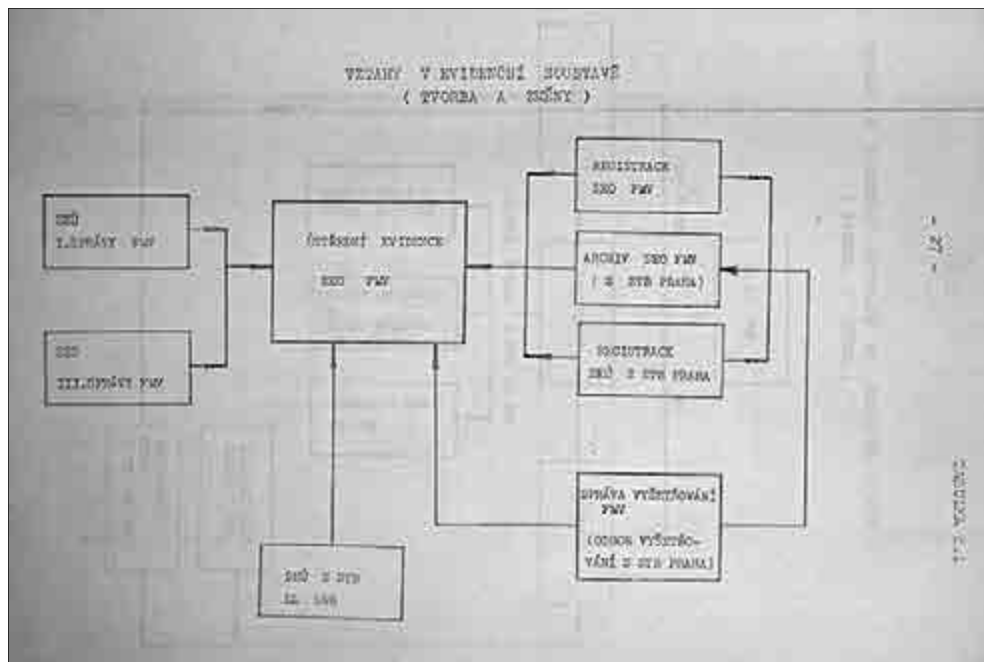
Dvě evidenční (blokační) karty z ústřední operativní evidence SEO VOS FMV k osobě Františka Stárka

Zdroj: ABS



Jedna z relačných kartoték Studijného ústavu MV

autor /foto/ Peter Rendek



Struktura informačního systému FMV na centrální úrovni, s propojením na I. správu SNB, III. správu SNB, správu vyšetřování StB a teritoriální útvary StB

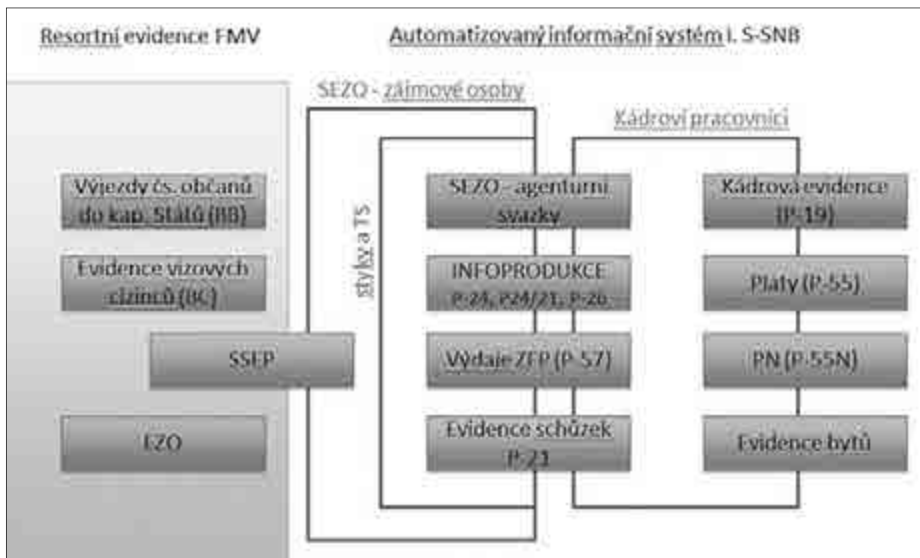
Zdroj: ABS

OBJEM KARET V EVIDENČNÍ SOUSTAVĚ

EVIDOVANÉ		OBJEM KARET OD KVALIFIČNÍ ZÁKRY
ÚSD ÚSD - FMV		700 000
ÚSD I. SPRÁVA SNB	ÚSD	22 000
	Centrální evidovna	41 000
	ÚSD - 2 STB IZ. 146	21 000
	ÚSD - 2 STB IZ. 146	64 000
	ÚSD - 2 STB IZ. 146	80 000
	ÚSD - 2 STB IZ. 146	24 000
	ÚSD - 2 STB IZ. 146	66 000
	ÚSD - 2 STB IZ. 146	77 000
	ÚSD - 2 STB IZ. 146	55 000
CELKEM		900 000
ÚSD - 2 STB IZ. 146		20 000
CELKEM		920 000

Objem evidenčních (blokačních) karet na centrální i teritoriální úrovni v polovině 70. let minulého století

Zdroj: ABS



Automatizovaný informační systém I. správy SNB v relaci s dalšími resortními evidencemi (EZO, BB, BC a SSEP) na konci 80. let minulého století

Zdroj: Peter Rendek

Evidence zájmových osob - výpis údajů k osobě s evidenčním číslem: 0601692

Základní údaje: **FRANTIŠEK STÁRK**

Vstupní datum: **1. 12. 1952** Místní část: **PIZEN**

Číslo evidenční listy	Reg.	Adresa, adobc, vol.	Pracovní	Průkaz	Jih. pracovník
24.11.1955	41448	STB PRAHA, 20 006, 3.000 - BLOKOVANÁ Č. BLOKOVANÁ OSOBA		000000	V0001
14.06.1977	41462	STB PRAHA, 2.006, 4.000 - BLOKOVANÁ OS. BLOKOVANÁ OSOBA NO I. KATEGORIE NEBEZPEČNOSTI		000000	V0001
14.06.1977	41448	STB PRAHA, 3.006, 4.000 - BLOKOVANÁ OS. BLOKOVANÁ OSOBA		024422	V0001 3045
				024422	V0001 8442

Výpis z Evidence zájmových osob (EZO), informačního systému kontrarozvědných útvarů StB, k Františku Stárkovi

Zdroj: ABS

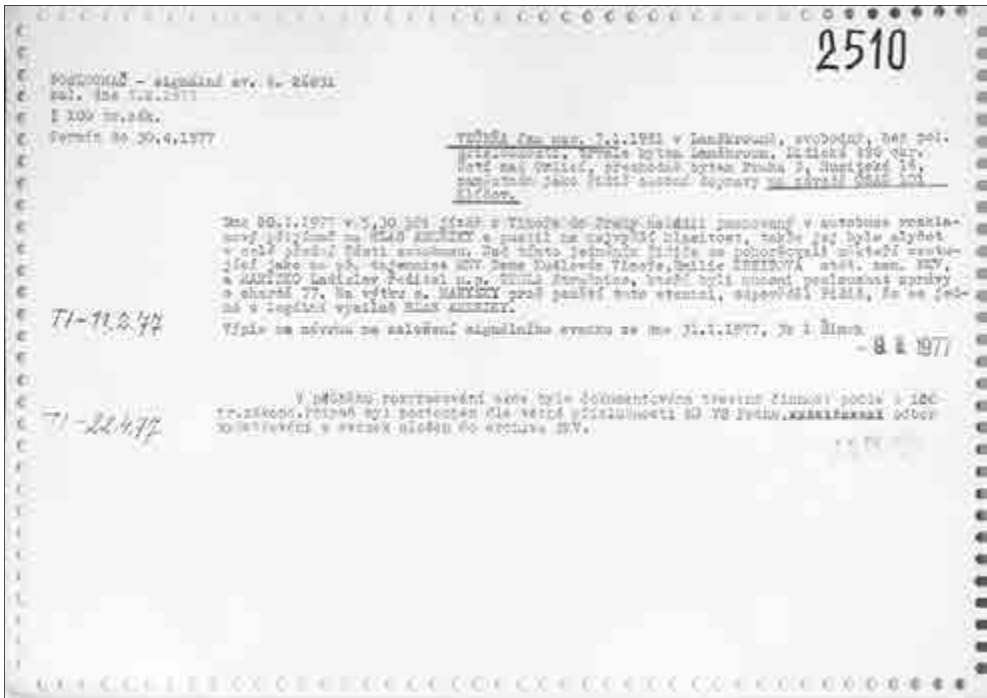
```

Mená osoby:
!!! Luza, Radmír - vůdce
Základní údaje k osobě:
!!! Naroděn 17. 10. 1912 v Štáte Ceas, národnost Cech, muž, evidován od 28. 2. 1941 do 22. 2. 1990
!!! Stav osoby: zrušená, blokována, režim výjezdu v SEEP B
!!! Přecházka evidenčními: základní osoby, SEEP
!!! Epizicky: Karsaha, USA - LOUISIANA
!!! Státní příslušnost: USA
Zaměstnaná:
!!! Profese: prof. historie
!!! Firma: UNIVERZITA TULANE
!!! Adresa: New Orleans, USA - LOUISIANA
Operační údaje osoby:
!!! --- DOTYK NA HER (A JINĚ) ST. RESIDENTURY: OSOBNÍ-ČASTY
!!! --- DOTYK NA US-STÁTNÍ PRISLOUHLKY: OSOBNÍ-ČASTY
!!! --- LIMIE ROZPRACOVÁNÍ: EMIGRANTSKÁ CENTRA TVUISTEDRA K IDEOVY.
!!! --- LIMIE ROZPRACOVÁNÍ: SESEPNĚ TISUJID-FUNKOVY
!!! --- LIMIE ROZPRACOVÁNÍ: USA JAKO HLAVNÍHO HERITELE
!!! --- OBLAST PRŮFESÍ: POLITICKÉ STRAŤY
!!! --- OBLAST PRŮFESÍ: SPOLEČENSKÉ VĚDY(PRAVO, POLITOLOGIE)
!!! --- POLITICKÝ PROFIL: ANTIKOMUNISTA
!!! --- POLITICKÝ PROFIL: SOCIÁLNÍ DEMOKRAT
!!! --- REALIZACE SVYKŮ S OSOBOU: OSOBNÍ-AGENTUROU RESIDENTURY
!!! --- ROZPRACOVATELNOST OSOBY/MOTIVACE: JE HERITECHA K ROZPRACOVÁNÍ
!!! --- SVYK S ČINNÍ ROZVĚROU (KONTRAROVY): FRANCIE
!!! --- SVYK S ČINNÍ ROZVĚROU (KONTRAROVY): SVYK S ČINNÍ ROZVĚROU-POKERENÍ
!!! --- SVYK S ČINNÍ ROZVĚROU (KONTRAROVY): USA
!!! --- VYSTERHOVALCI, UPŘEHLICI: AKTIVNE NEPRATELSKY ČINNÝ PROTI ČESK
!!! --- VYSTERHOVALCI, UPŘEHLICI: 90 SOCE 1948
!!! --- VYSTERHOVALCI, UPŘEHLICI: UPŘEHLIV DISIDENTY
!!! --- ZAVAZOVY SOCIÁLNÍ: VLASTNĚ NEBEZPEČNÝ STRAČE
Zvěsky osoby:
!!! Registrace číslo 12414, podvázok č. 207, evidován, zrušená, od 28. 2. 1941 do 22. 2. 1990

```

Výpis ze Sjedené evidence zájmových osob (SEZO), informačního systému I. správy SNB, k Radomíru Lužovi

Zdroj: ABS



Evidenční karta Jednotného poznátkového fondu (JPF) KS-SNB Praha z problematiky pobuřování

Zdroj: ABS



Dne 3. 2. 1977 byl 2. oddělením II. odboru S-StB Ústí n/Labem zaveden spis PO „Satan“ s registračním číslem 17671, 14. 6. 1977 převeden na osobní svazek; 15. 8. 1977 byl František Stárek navíc zaevidován jako NO I. kategorie č. 14 (I/14)



Dne 21. 10. 1977 byl 2. oddělením 3. odboru X. S-FMV k Františku Stárkovi zaveden kontrolní svazek „Satan“ s registračním číslem 13900, jeho zničení nebylo v registračním protokole vyznačeno



Dne 22. 2. 1985 byl 2. oddělením 2b. odboru S-StB Praha převzat z S-StB Ústí n/Labem osobní svazek „Satan“ s registračním číslem 41465, 6. 11. 1986 nejprve předán na 3. oddělení 2b. odboru a po reorganizaci 9. 2. 1989 na 4. oddělení II. odboru; zničen v prosinci 1989. František Stárek byl zároveň zaevidován jako NO 1. kategorie č. 256 (I/256)



Dne 9. 2. 1988 byl 2. oddělením 1. odboru X. S-SNB zaveden nový kontrolní svazek „Satan“ s registračním číslem 35123, po reorganizaci předán na 2. oddělení 10. odboru II. S-SNB, zničen 7. 12. 1989

Zdroj: ABS



6. 8. 1965 KA	24486	Václav Havlovi II. 1-12	Změna NK-FMV - číslo NEUVADĚT číslo: 1. 14. 12. Datum podle řádkové seřady T. k. 1.	16. XI. 1965 Havel - KSMU Praha II/A číslo: 1. 14. 12. Datum podle řádkové seřady T. k. 1.
------------------	-------	-------------------------	--	--

Dne 6. 8. 1965 byl 2. oddělením 1. odboru II. správy MV k Václavu Havlovi zaveden spis KA s registračním číslem 24486, 16. 11. 1965 předán na 6. oddělení II/A odboru KS-MV Praha

1 1965	X	Václav Havel 5. 10. 1936	Jedno příjmení, datum narození inverze skupiny nebo objektivního svazku (na neuznávaných postech)	U nebo se svazek nachází?	Forma který svazek přijal	Předáno jinému oddělení svazek číslo M. V. 1966 číslo, pod jímž ch. listem	Převzato do jiného funkčního svazku číslo nebo uveďte číslo svazek do skupiny	Uvedeno do archivu archivní číslo	Poznámka
-----------	---	--------------------------------	---	---------------------------------	---------------------------------	--	--	---	----------

Dne 14. 12. 1965 byl 6. oddělením II/M odboru KS-MV Praha k Václavu Havlovi zaveden věcný operativní svazek s registračním číslem 15020, 15. 12. 1965 převeden na osobní svazek, 3. 9. 1966 zařazen do skupinového svazku reg. č. 15465, v jehož rámci byl 24. 4. 1968 archivován pod arch. č. 597862 MV

14. 12. 1965 OS	1547A	TOMIS	HAVEL Václav 5. 10. 1936	X-2 II-10-3	Forma který svazek přijal 1. 14. 12. 1965 KA 6600	27. 5. 1966 M. V. 1966 číslo, pod jímž ch. listem	Převzato do jiného funkčního svazku číslo nebo uveďte číslo svazek do skupiny	Zničeno dne 24. 11. 1989	Uvedeno do archivu archivní číslo 15. 12. 1965 M. V. 1966 číslo, pod jímž ch. listem 1547A	Poznámka NO - 1. 12. 1965 VI. 1966 37505 dok. 2-2
--------------------	-------	-------	--------------------------------	----------------	---	--	--	-----------------------------	---	---

Dne 21. 3. 1978 byl 1. oddělením 2. odboru X. S-FMV zaveden osobní svazek „Tomis“ s registračním číslem 14771, po reorganizaci na podzim 1988 předán na 3. oddělení 10. odboru II. S-SNB, zničen 8. 12. 1989. Václav Havel byl zároveň S-StB Praha zaevidován jako NO 1. kategorie č. 38 (I/38)

II NO	37505	TOMIS	HAVEL Václav 5. 10. 1936	II-10-3	Forma který svazek přijal 1. 14. 12. 1965 KA 6600	27. 5. 1966 M. V. 1966 číslo, pod jímž ch. listem	Převzato do jiného funkčního svazku číslo nebo uveďte číslo svazek do skupiny	Zničeno dne 27. XI. 1989	Uvedeno do archivu archivní číslo 27. XI. 1989	Poznámka část ve r. č. 14771
----------	-------	-------	--------------------------------	---------	---	--	--	-----------------------------	---	---------------------------------

Dne 3. 7. 1989 byl 3. oddělením 10. odboru II. S-SNB zaveden osobní spis NO „Tomis“ s registračním číslem 37505, zničen 7. 12. 1989

Zdroj: ABS



Číslovní databáze

Vstup: Lustrace 48

Search

Jméno: začína na Josef

Příjmení: začína na Mašín

Datum (dd.mm.rrrr) začína na 08.03.1932

Oz. ev. číslo: obsahuje

Typ evidence: obsahuje

Poznámka: obsahuje

Recept (*)

Seznam kritérií pro vyhledávání: Význam zvláštností

Záznamy 1 až 13 z celkem 14

Jméno	Příjmení	Datum (dd.mm.rrrr)	Oz. ev. číslo	Typ evidence	Poznámka	Link na dokument
Josef	Mašín	08.03.1932		SEZO - Archivní protokol Vězeňské MV (1 - 1812)	V-11346/00-V sjezd 1761	zobrazit dokument
JOSEF	MAŠÍN	08.03.1932	031073	EZO	kontrolovat EZO, zkontrolovat bikažní kartu	
JOSEF	MAŠÍN	08.03.1932		RAP	V	
JOSEF	MAŠÍN	08.03.1932		RAP	A	
JOSEF	MAŠÍN	08.03.1932		RAP	IC	
JOSEF	MAŠÍN	08.03.1932		RAP	A	
JOSEF	Mašín	08.03.1932		SEZO	Průběh léčby 07.06. 2014 (1-184)	zobrazit dokument
JOSEF	Mašín	08.03.1932		AP3	výjezdy z věznic (1-184) (1-184)	zobrazit dokument
JOSEF	MAŠÍN	08.03.1932		EZO-KARTA	1100-03-08	zobrazit dokument
JOSEF	MAŠÍN	08.03.1932	031100	SEZO	1100-03-08	
JOSEF	MAŠÍN	08.03.1932	031100	SEZO	1100-03-08	
JOSEF	MAŠÍN	08.03.1932	031100	SEZO	1100-03-08	
JOSEF	MAŠÍN	08.03.1932	031100	SEZO	1100-03-08	
JOSEF	MAŠÍN	08.03.1932		Centrála	Průběh léčby 07.06. 2014 (1-184)	zobrazit dokument

Výpis z autonomního informačního systému ABS (Lustrace 48) k osobě Josefa Mašína (stav 2014)

Zdroj: ABS

Lustrace databáze

Vstup: Lustrace 48

Search

Jméno: začína na František

Příjmení: začína na Moravec

Datum (dd.mm.rrrr) začína na 23.07.1895

Oz. ev. číslo: obsahuje

Typ evidence: obsahuje

Poznámka: obsahuje

Recept (*)

Seznam kritérií pro vyhledávání: Význam zvláštností

Záznamy 1 až 6 z celkem 6

Jméno	Příjmení	Datum (dd.mm.rrrr)	Oz. ev. číslo	Typ evidence	Poznámka	Link na dokument
František	MORAVEC	23.07.1895		Centrála	Průběh kontroly spolupráce (1-1030)	zobrazit dokument
FRANTIŠEK	MORAVEC	23.07.1895		ZSO		
FRANTIŠEK	MORAVEC	23.07.1895		RAP	C	
FRANTIŠEK	MORAVEC	23.07.1895		EZO-KARTA	1100-03-08	zobrazit dokument
FRANTIŠEK	MORAVEC	23.07.1895	041035	EZO	kontrolovat EZO, zkontrolovat bikažní kartu	
FRANTIŠEK	MORAVEC	23.07.1895		RAP	A	

Výpis z autonomního informačního systému ABS (Lustrace 48) k osobě Františka Moravce (stav 2014)

Zdroj: ABS



Jméno: VÁCLAV HAVEL + 4 28290 1234567
 Příjmení: HAVEL + 4 28290 1234567
 Datum (bez mezery) (dd.mm.yy): 05.10.1929 + 4 28290 1234567
 Titul (s příjmením):
 Titul (s jménem):
 Příjmení s příjmením:
 Příjmení s jménem:
 Jméno (s příjmením a příjmením): Václav HAVEL

Funkce: 1. až 26. funkce X

Jméno	Příjmení	Datum (bez mezery) (DD.MM.YYYY)	Titul (s příjmením)	Funkce	Leto za účasti
VÁCLAV HAVEL		05.10.1929	RAP	✓	
VÁCLAV HAVEL		05.10.1929	RAP	✓	
VÁCLAV HAVEL		05.10.1929	RAP	✓	
VÁCLAV HAVEL		05.10.1929	RAP	✓	
VÁCLAV HAVEL		05.10.1929	RAP	✓	
VÁCLAV HAVEL		05.10.1929	RAP	✓	
VÁCLAV HAVEL		05.10.1929	RAP	✓	
VÁCLAV HAVEL		05.10.1929	RAP	✓	
VÁCLAV HAVEL		05.10.1929	RAP	✓	
VÁCLAV HAVEL		05.10.1929	RAP	✓	
VÁCLAV HAVEL		05.10.1929	RAP	✓	
Václav Havel		05.10.1929	Čestný člen		2002-2003
Václav Havel		05.10.1929	SARPS - Archívni protokol V svazku MV (2004 - 2007)		2004-2007
Václav Havel		05.10.1929	SARPS - Archívni protokol V svazku MV (2004 - 2007)		2004-2007
Václav Havel		05.10.1929	SARPS - Archívni protokol V svazku MV (2004 - 2007)		2004-2007
Václav Havel		05.10.1929	SPRÁVA BĚDOVÁNÍ - KARTOTÉKA		2004-2007
Václav Havel		05.10.1929	SPRÁVA BĚDOVÁNÍ - KARTOTÉKA		2004-2007
Václav Havel		05.10.1929	SARPS - Archívni protokol V svazku MV (4199 - 4200)		2004-2007
Václav Havel		05.10.1929	SARPS - Archívni protokol V svazku MV (1000 - 1014)		2004-2007
Václav Havel		05.10.1929	Centrála		2004-2007
Václav Havel		05.10.1929	POZVÁNÍ		2004-2007
Václav Havel		05.10.1929	Centrála		2004-2007
Václav Havel		05.10.1929	SARPS - Archívni protokol V svazku MV (2002 - 2007)		2004-2007
VÁCLAV HAVEL		05.10.1929	INVENTARĚ		
VÁCLAV HAVEL		05.10.1929	ČZD		
VÁCLAV HAVEL		05.10.1929	ČZD-HABTA		2002-2004

Výpis z autonomního informačního systému ABS (Lustrace 48) k osobě Václava Havla (stav 2014)

Zdroj: ABS



Zákon o protikomunistickom odboji a jeho aplikácia v praxi

Gabriela Grochová

„Zákon Národnej rady Slovenskej republiky z 27. marca 1996 o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému vyjadril predovšetkým úctu obetiam. Občania, žijúci v komunistickom systéme však neboli iba pasívnymi obeťami. Mnohí sa stavali na odpor, aktívne bojovali proti režimu a proti jeho dôsledkom. Statočnosť, odvaha a odhodlanie týchto ľudí môže byť zdrojom našej hrdosti. Tieto občianske cnosti sú potrebné vždy, a preto predložený zákon nie je iba o minulosti. Je to zákon o tých, ktorí v zápase za slobodu položili svoje životy, o tých, ktorí boli uväznení, prenasledovaní, ale aj o tých, ktorí vo svojom odpore voči nemorálnemu a protiprávnemu režimu neváhali prijať riziko týchto perzekúcií.“¹

Dňa 1. júna 2006 nadobudol účinnosť zákon č. 219/2006 Z. z. o protikomunistickom odboji. Cieľom zákonodarcu pri schvaľovaní tohto zákona bolo oceniť a vyjadriť úctu mužom a ženám, ktorí s nasadením vlastných životov, osobnej slobody a pripravení k najvyšším obeťam bojovali za vlasť a bránili hodnoty slobody a demokracie, pripomínať ideály vlastenectva, cti a statočnosti ďalším generáciám občanov a vyjadriť vďaka všetkým etapám národného boja za slobodu.²

Zákon o protikomunistickom odboji

Zákon o protikomunistickom odboji ustanovuje podmienky priznania postavenia účastníka protikomunistického odboja a pôsobnosť Ústavu pamäti národa na úseku starostlivosti o účastníkov protikomunistického odboja.³ Definuje protikomunistický odboj, status účastníka a veterána protikomunistického odboja, konanie o priznaní postavenia účastníka a veterána protikomunistického odboja a prípadné prekážky na priznanie tohto postavenia.

Zákon o protikomunistickom odboji prešiel jednou novelizáciou. Účastníci protikomunistického odboja, ktorí boli politickými väzňami v zmysle § 6 zákona, mali v zmysle § 10 ods. 2 pôvodného znenia zákona nárok aj na priznanie štatútu vojnového veterána. Podľa pôvodného znenia z roku 2006 vydávalo preukaz vojnového veterána na základe žiadosti zo strany Ústavu pamäti národa Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. V roku 2009 však Národná rada Slovenskej republiky schválila novelu zákona o protikomunistickom odboji a taktiež zákona č. 463/2003 Z. z. o vojnových veteránoch a o doplnení zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (zákon o vojnových veteránoch). Cieľom tejto novely bolo odčleniť dve rôzne kategórie osôb, a to vojnových veteránov a účastníkov protikomunistického odboja – politických väzňov, pretože podľa názoru zákonodarcu tieto kategórie osôb z historického, ale ani z vecného hľadiska nebolo vhodné spájať. Navrhovanou úpravou malo dôjsť k odstráneniu systémovej chyby, ktorá vznikla zlúčením

¹ Dôvodová správa – všeobecná časť k návrhu zákona o protikomunistickom odboji, s. 1. Dostupné on-line na adrese <http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=1882>.

² Zákon č. 219/2006 Z. z. o protikomunistickom odboji, preambula.

³ *Tamtiež*, § 1.



dvoch rôznych kategórií osôb – tých, ktorí so zbraňou v ruke bojovali proti fašizmu, resp. sa zúčastnili na vojenských misiách, s osobami, ktoré sa zapojili do protikomunistického odboja.⁴

Zákon č. 58/2009 Z. z. zaviedol štatút veterána protikomunistického odboja a doplnil zákon o protikomunistickom odboji o nové ustanovenia (§ 11a–11c). Upravila sa nimi starostlivosť o veteránov protikomunistického odboja, ktorým je možné na základe ich písomnej žiadosti predloženej Vojenskému úradu sociálneho zabezpečenia poskytnúť rekreačnú a kúpeľnú starostlivosť rovnakým spôsobom ako dovtedy. Taktiež sa novelou upravilo konanie o priznaní postavenia veterána protikomunistického odboja in memoriam, v ktorom možno na základe podnetu Ústavu pamäti národa alebo žiadosti blízkej osoby priznať účastníkovi protikomunistického odboja, ktorý splnil podmienky uvedené v § 6 zákona o protikomunistickom odboji a ktorý zomrel, postavenie veterána protikomunistického odboja in memoriam.

Novela zároveň zmenila subjekt oprávnený vydávať preukaz veterána protikomunistického odboja – s účinnosťou od 1. apríla 2009 táto agenda prešla z pôsobnosti Ministerstva obrany SR na Ústav pamäti národa. V dôsledku tejto zmeny začal Ústav pamäti národa oprávneným žiadateľom – účastníkom protikomunistického odboja, ktorí boli politickými väzňami v zmysle § 6 zákona o protikomunistickom odboji, priznávať aj postavenie veterána protikomunistického odboja. Do 1. apríla 2009 udelilo Ministerstvo obrany SR štatút vojnového veterána 64 osobám.⁵

Protikomunistický odboj

V zmysle § 2 ods. 2 zákona o protikomunistickom odboji sa pod protikomunistickým odbojom rozumie aktívny odpor občanov proti komunistickému režimu prejavovaný či prejavovaný organizovane alebo individuálne v období od 6. októbra 1944 do 17. novembra 1989 verejnými občianskymi postojmi alebo činmi odporu, a to ako na území Československej republiky alebo Československej socialistickej republiky, tak aj v zahraničí. Protikomunistický odboj je v zmysle § 3 považovaný za súčasť studenej vojny vo svete. Jeho účastníci boli aktívni bojovníci za slobodu a demokraciu.

Účastník protikomunistického odboja

Za účastníka protikomunistického odboja sa v zmysle § 4 ods. 1 zákona považuje občan, ktorý sa v období od 6. októbra 1944 do 17. novembra 1989 ako československý štátny občan staval na odpor proti komunistickému režimu formami uvedenými v ustanoveniach § 5 až 8 tohto zákona. Za československých štátnych občanov sa považujú na účely tohto zákona aj osoby, ktoré boli rozhodnutím československých štátnych orgánov československého občianstva pozbavené.⁶

⁴ Dôvodová správa – všeobecná časť k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 463/2003 Z. z. o vojnových veteránoch a o doplnení zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 219/2006 Z. z. a o zmene a doplnení niektorých zákonov, s. 1. Dostupné on-line na adrese <http://www.nrsr.sk/web/Page.aspx?sid=zakony/zakon&ZakZborID=13&CisObdobia=4&CPT=838>.

⁵ Výročná správa Ústavu pamäti národa za rok 2009, s. 15. Dostupné on-line na adrese <http://www.upn.gov.sk/data/upn-vyrocnna-sprava-2009.pdf>.

⁶ Zákon č. 219/2006 Z. z. o protikomunistickom odboji v znení neskorších predpisov, § 2 ods. 3.



Ustanovenia § 5 až 8 zákona upravujú jednotlivé formy protikomunistického odboja nasledovne:

1. Člen ilegálnej organizácie

Občan, ktorý bol v rozhodnom období členom ilegálnej organizácie (tj. účinne sa podieľal na jej vytvorení alebo sa aktívne zúčastnil na jej činnosti) alebo skupiny aktívne bojujúcej proti komunistickému režimu.⁷

2. Politický väzeň

Občan, ktorý bol:

- politickým väzňom;
- z politických dôvodov internovaný;
- v období rokov 1948 až 1953 zaradený do vojenských táborov nútených prác;
- v rokoch 1944 až 1946 civilnou osobou protiprávne násilne odvečenou do bývalého Zväzu sovietskych socialistických republík a do táborov, ktoré mal bývať Zväz sovietskych socialistických republík zriadené v iných štátoch;
- v rozhodnom období obmedzený na osobnej slobode väznením, zaradením do tábora nútených prác, protiprávne násilne odvečený alebo internovaný pre svoj aktívny odboj proti komunistickej moci z dôvodov politických, náboženských či z ďalších dôvodov súvisiacich s protikomunistickým odbojom.⁸

3. Iné zjavné formy odboja

Občan, ktorý bol v rozhodnom období:

- autorom petícií či obdobných materiálov zameraných na obnovu slobody a demokracie alebo zabezpečoval ich tlač či rozširovanie;
- organizoval politické organizácie či verejné vystúpenia proti komunistickému režimu;
- vyvíjal politickú, publicistickú či inú preukázateľne protikomunistickú činnosť zameranú na obnovu slobody a demokracie v Československu.⁹

4. Zahraničný odboj

Občan, ktorý v rozhodnom období:

- opustil republiku z dôvodov hrozaceho zatknutia a odsúdenia alebo z dôvodu hroziacej inej formy perzekúcie ako dôsledku protikomunistického odboja;
- vyvíjal v zahraničí politickú, publicistickú či inú preukázateľne protikomunistickú činnosť zameranú na obnovu slobody a demokracie v Československu.¹⁰

Za účastníka protikomunistického odboja sa v zmysle § 4 ods. 2 tohto zákona považuje ten, kto vykonával vyššie uvedenú odbojovú činnosť minimálne 12 mesiacov. Obdobie účasti na odbojovej činnosti v rôznych časových obdobiach či v rôznych formách možno spočítať. Ak účastník protikomunistického odboja utrpel v súvislosti s touto odbojovou činnosťou vážnu ujmu na zdraví alebo zomrel, k obdobiu 12 mesiacov sa v zmysle § 4 ods. 3 neprihliada.

Prekážky na priznanie postavenia účastníka protikomunistického odboja

Postavenie účastníka protikomunistického odboja nemôže, aj keď inak spĺňa vyššie uvedené podmienky, na základe ustanovenia § 9 zákona nadobudnúť ten, kto v rozhodnom období:

- vedome a aktívne sa podieľal na budovaní, rozvoji a upevňovaní komunistickej moci;

⁷ Tamtiež, § 5.

⁸ Tamtiež, § 6.

⁹ Tamtiež, § 7.

¹⁰ Tamtiež, § 8.



- v súvislosti s činnosťou ilegálnej organizácie alebo skupiny bojujúcej proti komunistickému režimu sa dopustil činov, ktoré sú trestné i podľa práva platného ku dňu účinnosti tohto zákona a nesúviseli s realizáciou práva odporu proti komunistickej moci;
- bol v období po 25. februári 1948 do 17. novembra 1989:
 - príslušníkom Zboru národnej bezpečnosti zaradeným v zložke Štátnej bezpečnosti;
 - evidovaný v materiáloch Štátnej bezpečnosti ako rezident, agent, držiteľ požičaného bytu, držiteľ konšpiračného bytu, informátor alebo ideový spolupracovník Štátnej bezpečnosti;
 - tajomníkom orgánu Komunistickej strany Československa alebo Komunistickej strany Slovenska od stupňa okresného alebo jemu na roveň postaveného výboru vyššie, členom predsedníctva týchto výborov, členom Ústredného výboru Komunistickej strany Československa alebo Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska, členom Byra pre riadenie stránickej práce v českých krajinách alebo členom Výboru pre riadenie stránickej práce v českých krajinách;
 - pracovníkom aparátu orgánov uvedených v predchádzajúcom bode na úseku politického riadenia Zboru národnej bezpečnosti a Československej ľudovej armády;
 - príslušníkom Ľudových milícií;
 - členom akčného výboru Národného frontu po 25. februári 1948, previerkových komisií po 25. februári 1948 alebo previerkových a normalizačných komisií po 21. auguste 1968;
 - študentom na Vysokej škole Felixu Edmundoviča Dzeržinského pri Rade ministrov Zväzu sovietskych socialistických republík pre príslušníkov Štátnej bezpečnosti, Vysokej škole Ministerstva vnútra Zväzu sovietskych socialistických republík pre príslušníkov Verejnej bezpečnosti, Vyššej politickej škole Ministerstva vnútra Zväzu sovietskych socialistických republík alebo vedeckým aspirantom alebo účastníkom kurzov dlhších ako tri mesiace na týchto školách;
- podľa § 1 ods. 3 písm. a) až e) zákona č. 255/1946 Zb., o príslušníkoch československej armády v zahraničí a o niektorých jiných účastníkoch národného boje za osvobozenie (v znení zákona č. 101/1964 Zb.):
 - konal službu v nepriateľskej armáde, alebo zúčastnil sa jinak nepriateľského válečného podnikání proti spojencům, vyjímajíc službu v armáde tzv. Slovenského štátu do 29. srpna 1944;
 - byl na vedoucím místě Národní odborové ústředny zaměstnanecké, Ústředí veřejných zaměstnanců, Svazu zemědělství a lesnictví nebo Hlinkovy slovenské ľudové strany, nevyužíval-li tohoto místa k činnosti z v l á š t ě významné v národním boji za osvobození, nebo kdo byl dobrovolně členem Svazu pro spolupráci s Němci, Českého svazu válečníků, Rodobrany, Vlajky, České ligy proti bolševismu, Německo-české společnosti, Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, Hlinkovy gardy, Německo-slovenské společnosti, Hlinkovy mládeže nebo jiných fašistických organizací podobné povahy, jejichž účelem bylo šířit nacistickou ideologii a udržovat mocenské postavení Němců a Maďarů;
 - byl okupanty nebo jejich pomahači pověřen vedoucím místem ve veřejných službách, ledaže by využíval tohoto místa k činnosti zvláště významné v národním boji za osvobození, nebo šlo o funkce zastávané v armádě tzv. Slovenského štátu do 29. srpna 1944;
 - zaujímal vedoucí místo ve válečném průmyslu, pracujícím pro německou nebo maďarskou armádu, nebo prováděl opevňovací práce pro Němce nebo Maďary, aniž byl k uvedeným činnostem donucen a nemohl se jim vyhnout, nebo kdo se obohatil v souvislosti s poměry v době nesvobody;
 - přímo nebo nepřímo, i když nebyl členem některé organizace uvedené pod § 1 ods. 3 písm. b) tohoto zákona, vyvinul jakoukoli činnost proti Slovenskému národnímu povstání, nebo o své újmě činy nebo slovy podporoval nebo obhajoval režim nacistů, fašistů, zrádců a kolaborantů, nebo se projevil jako osoba protidemokratická nebo protilidová nebo státně nebo národně nespolehlivá.

V odôvodnených prípadoch môže Ústav pamäti národa na základe ustanovenia § 11 ods. 5 zákona vydať žiadateľovi preukaz účastníka protikomunistického odboja aj vtedy, ak existuje



niektorá z vyššie uvedených prekážok. Môže tak urobiť vtedy, ak intenzita odboja proti komunizmu bola zjavne rozsiahlejšia a dlhodobejšia než existencia tejto prekážky.

Konanie o priznaní postavenia účastníka protikomunistického odboja

O priznaní postavenia účastníka protikomunistického odboja rozhoduje Ústav pamäti národa na základe písomnej žiadosti. Žiadosť má v zmysle § 11 ods. 2 zákona obsahovať nasledujúce údaje:

- meno a priezvisko;
- dátum a miesto narodenia;
- adresu trvalého pobytu;
- štátne občianstvo;
- údaje potvrdzujúce splnenie podmienok pre priznanie postavenia účastníka protikomunistického odboja;
- vlastnoručný podpis.

Tlačivo žiadosti si môže žiadateľ vyzdvihnúť osobne v sídle Ústavu pamäti národa, prípadne stiahnuť v elektronickej verzii z webovej stránky Ústavu pamäti národa¹¹. Súčasťou žiadosti je dotazník napomáhajúci jej efektívnemu vybaveniu. Žiadosť by mala obsahovať doklady potvrdzujúce jej oprávnenosť, tj. potvrdenie o zaradení do Pomocného technického práporu (PTP), kópiu rehabilitačného rozhodnutia, kópiu súdneho rozhodnutia a pod. Taktiež je potrebné priložiť fotku žiadateľa vo veľkosti 3 × 3,5 cm, ktorá sa použije na preukaze.

Postavenie účastníka protikomunistického odboja možno v zmysle § 11 ods. 4 priznať aj občianovi, ktorý zomrel. Konanie o priznaní postavenia účastníka protikomunistického odboja in memoriam sa začína na základe žiadosti blízkej osoby zosnulého alebo z vlastného rozhodnutia Ústavu pamäti národa. Žiadosť blízkej osoby obsahuje tie isté náležitosti ako žiadosť pre vlastnú osobu.

Po doručení žiadosti Ústavu pamäti národa je táto zaevidovaná a pridelená na vybavenia príslušnému referentovi. Agendu vybavovanie žiadostí má vo svojej náplni Referát účastníkov protikomunistického odboja patriaci pod Oddelenie sprístupňovania ÚPN.

Údaje uvedené v dotazníku žiadosti sa overujú dokumentmi nachádzajúcimi sa v archívoch na Slovensku i v zahraničí, napríklad v Slovenskom národnom archíve, Archíve Vojenského historického ústavu, Archíve Zboru väzenskej a justičnej stráže, Archíve bezpečnostných zločiek v Prahe, archívoch jednotlivých súdov, atď. V archívnych dokumentoch sa taktiež zisťuje existencia prípadných prekážok pre priznanie postavenia účastníka protikomunistického odboja.

Najväčším problémom pri vybavovaní žiadostí je nekompletnosť dokladov, ktoré by potvrdzovali oprávnenosť žiadosti a nepostačujúce vyplnenie dotazníka. Pokiaľ žiadateľ nepredloží potrebné doklady, je potrebné ich dohľadávať v príslušnom archíve. Získavanie relevantných podkladov býva často komplikované a zdĺhavé, a to najmä vtedy, keď žiadateľ v dotazníku neposkytne aspoň základné informácie, ktoré by dohľadávanie v archívoch zjednodušili.

V prvých rokoch vybavovania žiadostí sa pracovníci ÚPN sústredili na vybavovanie žiadostí priamych účastníkov protikomunistického odboja. Začiatkom roka 2011 začal ÚPN vybavovať aj žiadosti o udelenie štatútu účastníka protikomunistického odboja in memoriam. Bolo preto nevyhnutné vytvoriť nové prototypy rozhodnutí. V prípade vybavovania týchto žiadostí bola miera nekompletnosti dokladov potrebných k ich vybaveniu najvyššia.¹²

¹¹ Dostupné on-line na adrese <http://www.upn.gov.sk/data/upn-ziadost-219-2006.pdf>.

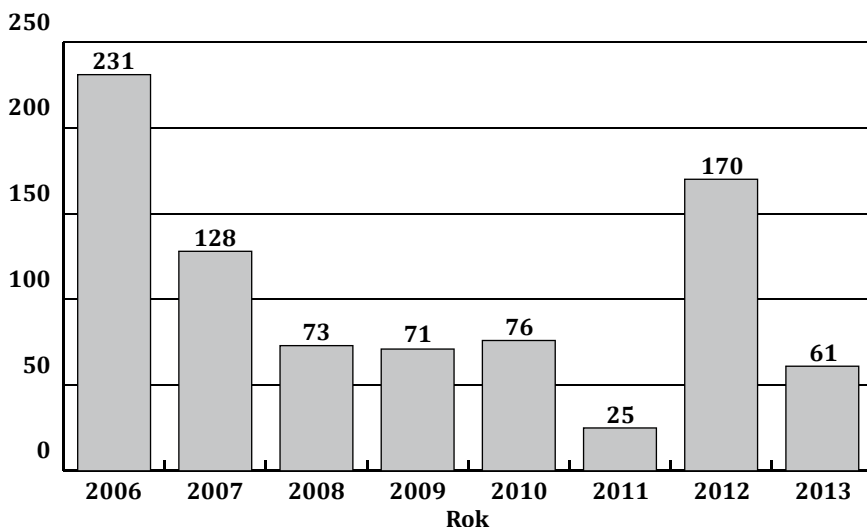
¹² Výročná správa Ústavu pamäti národa za rok 2011, s. 14. Dostupné on-line na adrese <http://www.upn.gov.sk/data/upn-vyrocnna-sprava-2011.pdf>.



Ak žiadateľ spĺňa podmienky ustanovené zákonom, Ústav pamäti národa mu vydá rozhodnutie o priznaní postavenia účastníka protikomunistického odboja a preukaz účastníka protikomunistického odboja. Ak Ústav pamäti národa odmietne vydať preukaz účastníka protikomunistického odboja, môže žiadateľ v zmysle § 11 ods. 6 zákona písomne požiadať Ministerstvo spravodlivosti SR o preskúmanie tohto rozhodnutia. K 31. 7. 2014 využili toto právo dvaja žiadatelia, pričom v oboch prípadoch ministerstvo rozhodnutie ÚPN potvrdilo.

Všeobecne sa očakávalo, že počet žiadostí bude postupom rokov klesať, no nie je tomu tak. Spôsobuje to aktivita jednotlivých združení a organizácií zastupujúcich bývalých politických väzňov a v súčasnej dobe do istej miery aj uznesenie Mestského zastupiteľstva Hlavného mesta SR Bratislavy. Týmto uznesením bol účastníkom protikomunistického odboja, ako aj ich priamym príbuzným (manžel/manželka a deti) s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky, s účinnosťou od 1. januára 2014 priznaný nárok na bezplatné cestovanie mestskou hromadnou dopravou na území Bratislavy.

Počet žiadostí účastníkov protikomunistického odboja 2006–2013



Štatút veterána protikomunistického odboja

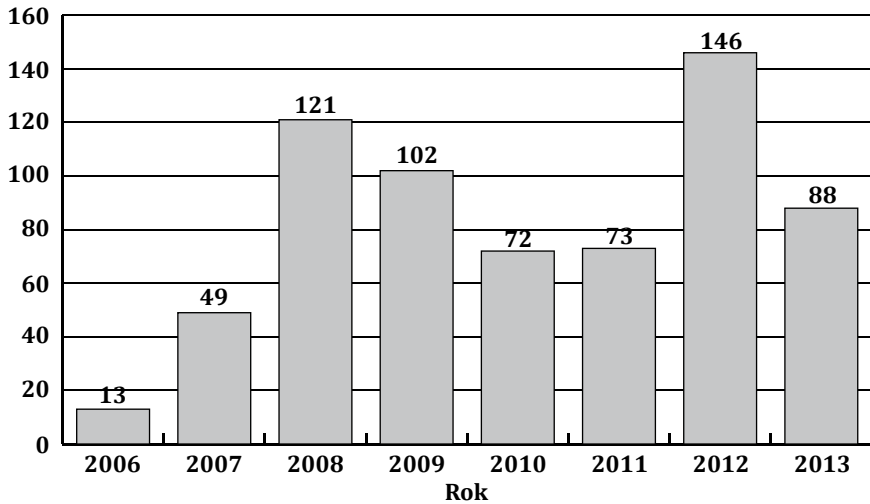
Ustanovenie § 10 zákona upravuje dve základné kategórie práv účastníkov protikomunistického odboja. Predovšetkým je to právo na plnú morálnu rehabilitáciu. Zároveň účastníkom protikomunistického odboja podľa § 6 zákona – politickým väzňom, priznáva štatút veterána protikomunistického odboja a nárok na vydanie preukazu veterána protikomunistického odboja.

Postavenie veterána protikomunistického odboja možno priznať v zmysle ustanovenia § 11b zákona aj už zosnulému účastníkovi protikomunistického odboja podľa § 6. Konanie o priznaní postavenia veterána protikomunistického odboja in memoriam môže začať Ústav pamäti národa z vlastného podnetu alebo na základe žiadosti blízkej osoby zosnulej osoby. Táto žiadosť by v zmysle § 11b ods. 3 zákona mala obsahovať:

- titul, meno, priezvisko, adresu a vlastnoručný podpis blízkej osoby zosnulej osoby;
- uvedenie príbuzenského vzťahu blízkej osoby k zosnulej osobe;



Počet priznaní postavenia účastníka protikomunistického odboja 2006–2013



- údaje o zosnulej osobe:
- titul, meno a priezvisko;
 - dátum a miesto narodenia;
 - dátum a miesto úmrtia;
 - úradne overenú kópiu úmrtného listu;
 - štátne občianstvo.

Ak Ústav pamäti národa prizná postavenie veterána protikomunistického odboja in memoriam, vydá blízkej osobe zosnulej osoby preukaz veterána protikomunistického odboja in memoriam.

V septembri 2009 zahájil Ústav pamäti národa spolu s jednotlivými samosprávnymi krajinami tradíciu slávnostného odovzdávania preukazov a dekrétov o priznaní postavenia veterána protikomunistického odboja a veterána protikomunistického odboja in memoriam za účasti predsedu Správnej rady Ústavu pamäti národa a zástupcov jednotlivých samosprávnych krajov. Zámerom slávnostného odovzdávania dekrétov je vyjadriť hlbokú úctu a úprimné uznanie ľuďom, ktorí vzdorovali totalitnému režimu a vyznamenali sa v zápase o slobodu, právo a demokraciu.

Starostlivosť o veteránov protikomunistického odboja

Ústav pamäti národa nadobudol na základe ustanovenia § 11a zákona o protikomunistickom odboji aj agendu súvisiacu so starostlivosťou o veteránov protikomunistického odboja. V zmysle tohto ustanovenia je na zabezpečenie poskytovania starostlivosti o veteránov protikomunistického odboja povinný do 30 dní od priznania tohto štatútu písomne oznámiť Vojenskému úradu sociálneho zabezpečenia nasledujúce údaje:

- titul, meno a priezvisko veterána protikomunistického odboja;
- dátum a miesto narodenia;
- adresu jeho trvalého pobytu;
- dátum vydania preukazu veterána protikomunistického odboja.



Veteránovi protikomunistického odboja možno následne na základe jeho žiadosti podanej Vojenskému úradu sociálneho zabezpečenia poskytnúť rekreačnú a kúpeľnú starostlivosť podľa zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. V zmysle ustanovenia § 69 tohto zákona majú veteráni protikomunistického odboja, ich manželky/manželia a nezaopatrené deti nárok na poskytnutie rekreačnej starostlivosti za čiastočnú úhradu. V zmysle § 70 zákona majú veteráni protikomunistického odboja na základe návrhu ošetrojúceho lekára nárok na bezodplatnú kúpeľnú starostlivosť.

Prejavovanie úcty a vďaky občanom, ktorí bojovali proti totalitnému režimu, ako aj pripomínanie si ich statočných a hrdinských činov, by malo tvoriť podstatný element života spoločnosti. Ústav pamäti národa zohráva v tomto ohľade dôležitú úlohu. Zákon o protikomunistickom odboji rozšíril v rokoch 2006 a 2009 jeho kompetencie o konanie o priznaní postavenia účastníka a veterána protikomunistického odboja. Význam tohto právneho predpisu by sa výrazne zvýšil, keby podľa vzoru českého zákona č. 262/2011 Sb. o účastníkoch odboje a odporu proti komunizmu priznával účastníkom protikomunistického odboja taktiež finančné odškodnenie, ktoré im z morálneho hľadiska bezpochyby prináleží.



Odovzdávanie dekrétov veteránom protikomunistického odboja za účasti predsedu Správnej rady Ústavu pamäti národa Ondreja Krajňáka, podpredsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja Ladislava Kollára a viceprimátora mesta Nitra Jána Vanča v máji 2013

Zdroj: Archív ÚPN.



PREUKAZ ÚČASTNÍKA PROTIKOMUNISTICKÉHO ODBOJA

fotografia
3 x 3,5 cm

Evid. číslo:

Meno:

Priezvisko:

Dátum narodenia:

ÚSTAV
PAMÄTI
NÁRODA

dátum a miesto vydania

počiatočná a podpis vydávajúceho

Vzor preukazu účastníka protikomunistického odboja

Zdroj: ÚPN.

PREUKAZ VETERÁNA PROTIKOMUNISTICKÉHO ODBOJA

Fotografia
3 x 3,5 cm

Kvint. číslo

Meno

Priezvisko, titul

Dátum a miesto narodenia

ÚSTAV
PAMÄTI
NÁRODA

dátum a miesto vydania

počiatočná a podpis vydávajúceho

Vzor preukazu veterána protikomunistického odboja

Zdroj: ÚPN.



*Odovzdávanie dekrétov veteránom protikomunistického odboja za účasti predsedu Správnej rady Ústavu pamäti národa Ondreja Krajňáka a predsedu Trenčianskeho samosprávneho kraja Jaroslava Bašku v máji 2014
Zdroj: Archív ÚPN.*



Etická komise České republiky pro ocenění účastníků odboje a odporu proti komunismu

Martina Horčíčková – Tereza Mazancová – Josef Štípský¹

Etická komise České republiky pro ocenění účastníků odboje a odporu proti komunismu (dále jen „Etická komise“) zahájila dne 11. 6. 2015 již čtvrtý rok své činnosti, kdy jakožto nezávislý správní orgán zřízený zákonem č. 262/2011 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu, ve znění pozdějších předpisů, rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutím Ministerstva obrany ČR (dále jen „ministerstvo“) podle § 6 odst. 3 a 6 zákona č. 262/2011 Sb., tedy proti rozhodnutím ministerstva o tom, že se osvědčení účastníka odboje a odporu proti komunismu žadatelé nevydává, či proti rozhodnutím ministerstva o zrušení již vydaného osvědčení.

Složení Etické komise se od zahájení její činnosti nezměnilo. Mezi devět členů Etické komise stále patří významné osobnosti společenského a politického života, z nichž se mnohé samy postavily proti komunistickému režimu v Československu, tj. prof. PhDr. Jan Sokol, CSc., Ph.D., Miloslav Neraď, PhDr. Marie Rút Křížková, JUDr. Stanislav Devátý, Dr., Mgr. Miloš Rejchrt, a dále osobnosti, které se svou činností zasadily o přijetí zákona č. 262/2011 Sb. nebo se dlouhodobě zabývají problematikou totalitních režimů, tj. MVDr. Jiří Liška, JUDr. Jan Kudrna, Ph.D., PhDr. Prokop Tomek, Ph.D., místopředseda Etické komise, a Mgr. Jiří Kaucký, předseda Etické komise. Odborné, organizační a materiální zabezpečení plnění úkolů Etické komise zajišťuje sekretariát Etické komise, který tvoří samostatné oddělení Úřadu vlády ČR a jehož vedoucí vykonává současně funkci tajemníka Etické komise.

V období od zahájení své činnosti ke dni 31. 8. 2015 projednala Etická komise na svých 43 zasedáních 237 případů; 215 rozhodnutí nabylo právní moci. Rozhodnutí ministerstva Etická komise zatím v 36 případech změnila tak, že udělila osvědčení účastníka odboje a odporu proti komunismu, přičemž v jednom případě bylo žadateli přiznáno rovněž postavení válečného veterána.

Žadatelům, kterým bylo na základě rozhodnutí Etické komise vydáno osvědčení účastníka odboje a odporu proti komunismu, je při slavnostním ceremoniálu v historických prostorách Úřadu vlády ČR předáván pamětní odznak, dekret účastníka odboje a odporu proti komunismu a pamětní list podepsaný členy Etické komise. Dosud se konalo šest slavnostních ceremoniálů za účasti významných osobností veřejného života a řady čestných hostů. Poslední slavnostní předávání ocenění se uskutečnilo dne 2. 6. 2015. U příležitosti 25. výročí pádu komunistického režimu v Československu se dne 4. 11. 2014 konalo slavnostní předávání ocenění, na něž byli pozváni i všichni Etickou komisí v minulosti ocenění účastníci protikomunistického odboje a odporu. Účastníkům odboje a odporu proti komunismu oceněným Etickou komisí, kteří se nemohou slavnostního ceremoniálu zúčastnit, je ocenění doručeno jinou cestou, přičemž Etická komise se vždy přiklání k osobnímu předání.

Důležité informace o Etické komisí, její činnosti a veškeré aktuality lze nalézt na webových stránkách www.etickakomise.cz. V budově Úřadu vlády ČR² se nachází úřední deska Etické

¹ Autoři jsou zařazeni v oddělení sekretariátu Etické komise České republiky pro ocenění účastníků odboje a odporu proti komunismu, Odboru koncepce legislativy a rozvoje státu, Sekci Legislativní rady vlády Úřadu vlády ČR. V rámci své činnosti připravují podklady pro jednání Etické komise a vypracovávají písemná vyhotovení rozhodnutí Etické komise.

² Nábřeží Edvarda Beneše 4, Praha 1 – Malá Strana, vstup pro veřejnost.



komise, která je provozována formou tzv. informačního kiosku (veřejně přístupný počítač zprostředkující na obrazovce obsah úřední desky).

Etická komise jako odvolací správní orgán řeší zejména případy hraniční a velmi náročné na posouzení jak z hlediska věcného, tak i právního, což plně odpovídá záměru zákonodárce vytvořit správní orgán, který se bude věnovat i etickému rozměru jednotlivých kauz. Činnost Etické komise často komplikuje nedostatek podkladů pro rozhodnutí nebo jejich sporná vypovídací hodnota. S dlouhým časovým odstupem, zvláště když je žadatel zároveň posledním žijícím pamětníkem, či dokonce žádá jeho pozůstalý, je velmi složité posoudit jak objektivní, tak i subjektivní stránku předmětného jednání, tedy protikomunistický motiv. Navíc v případech, kdy je posuzována činnost z 50. a 60. let minulého století, již zpravidla není možné získat svědectví pamětníků.

S výše nastíněnými úskalími se Etická komise potýkala i při rozhodování v dále uvedených vybraných případech.

Případ Marie Susedkové

Marie Susedková, rodným jménem Hrubá, nar. 1930, byla zatčena a souzena v procesu s odbojovou skupinou „Jan Hudec a spol.“ Tato odbojová organizace byla založena v květnu 1949 Janem Hudcem (* 1905), který pracoval jako jednatel a vedoucí stříhač v krejčovském družstvu v Rozstání. Činnost skupiny měla spočívat především v psaní a rozšiřování protistátních letáků a dopisů. Jan Hudec kromě výhruzných dopisů funkcionářům KSČ rozmnožil a rozšířil více než 1 000 kusů různých protistátních letáků („*Važte si komunisty – nebudou!*“, „*Zachraň se, kdo můžeš!*“), zprostředkovával jiným osobám pomoc při útěku do zahraničí a pokoušel se získat zbraně pro ozbrojený odpor. V srpnu 1949 založil z důvodu krytí odbojové činnosti místní pobočku Československého červeného kříže. Jan Hudec byl zatčen v říjnu 1949. Jeho odbojová skupina však pokračovala ve své činnosti až do listopadu 1950.

Protistátní činnost Marie Susedkové [v té době vlastně ještě za svobodna jako Marie Hrubé – pozn. red.] započala v květnu 1949, kdy ukryvala svého bratrance Františka Koláře a jeho přítele Hynka Malého, o nichž věděla, že jsou ozbrojeni, ukrývají se před zatčením z důvodu aktivní činnosti v rámci jiné odbojové skupiny v místě jejich bydliště a chtějí proto uprchnout do zahraničí. Přes svou přítelkyni Františku Jedličkovou sjednala ilegální schůzku Františka Koláře a Hynka Malého s Janem Hudcem, o kterém věděla, že se účastní na protistátní činnosti. Když se Jan Hudec tajně dostavil k Hrubým, požádal Marii Hrubou a její přítelkyni Františku Jedličkovou, aby hlídaly u okna a dveří. Obě slyšely jeho rozhovor s Františkem Kolářem a Hynkem Malým, během něhož je informoval o své ilegální skupině, i to, že se ho oba posléze dotazovali na zbraně a žádali zapůjčit psací stroj.

Ze spisového materiálu je prokázáno, že v červenci 1949 navštívila Marie Hrubá svou přítelkyni Františku Jedličkovou a požádala ji, aby s ní dle instrukcí Jana Hudce zajela k panu Bláhovi do Rosičky. Paní Františka Jedličková k tomuto vypověděla: „*Hrubá mi řekla, že jí Hudec cestu do Rosičky přesně popsal, a tedy že nemůžeme zabloudit. Podle adresy, kterou měla Hrubá, jsme vyhledaly Bláhy, kterému Hrubá řekla, že nese vzkaz od Hudce.*“ U pana Bláhy se obě přítelkyně potkaly s Hynkem Malým, kterému Marie Hrubá vyřídila, že je posílá Jan Hudec, „*aby mu přinesly nějaké dvě adresy.*“ Hynek Malý poté odjel na kole, a když se vrátil, sdělil jim, že jednu adresu má a že druhou získá od známého, kde budou obě nocovat. Společně pak i s Hynkem Malým odešly do Kunštátu, kde nocovaly u mladých manželů. Dále Františka Jedličková vypověděla: „*Po nějaké chvíli Hynek napsal na papír druhou adresu, kterou měl od neznámého muže, u něhož jsme bydlely a obě adresy, jež neznám, vložil do obálky a tuto zalepil a předal Marii Hrubé s poznámkou, aby Hudec po přečtení adres tento dopis spálil.*“ Obálku tedy po návratu předaly Janu Hudcovi i s odkazem, aby adresy po přečtení zničil. Jan Hudec je posléze, dle výpovědi paní Františky Jedličkové, požádal, aby o této cestě nikomu neříkaly. Františka Jedličková k tomu dále uvedla: „*Toto jsme mu přislíbily, ačkoliv jsme věděly, že se zde jednalo o protistátní činnost.*“ Na základě tohoto zjištění vzala Etická komise za prokázané, že Marie Susedková, roz. Hrubá, aktivně napomáhala činnosti



odbojové skupiny mimo jiné tím, že působila jako „spojka“, což Ministerstvo obrany v odůvodnění svého rozhodnutí pominulo.

Marie Susedková [tehdy Hrubá – pozn. red.] byla odsouzena Státním soudem v Brně dne 2. 11. 1951 (sp. zn. 3 Ts II 39/51) pro spáchání zločinu velezrady dle § 1 odst. 2 zák. č. 231/1948 Sb. k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání pěti let, konfiskaci veškerého majetku, pokutě 10 000 Kčs a ztrátě čestných práv občanských v délce trvání tři roky po propuštění na svobodu.

Na základě posouzení dostupných písemných podkladů Etická komise ve svém rozhodnutí konstatovala, že Marie Susedková uvedeným jednáním z roku 1949, kdy se aktivně zapojila do činnosti odbojové skupiny „Jan Hudec a spol.“, naplnila formu odboje a odporu proti komunismu uvedenou v § 3 odst. 3 zákona č. 262/2011 Sb., neboť se jedná o aktivní působení v organizaci nebo skupině, jejíž členové bojovali proti komunistickému režimu způsoby uvedenými v § 3 tohoto zákona, tj. konkrétně formou ozbrojeného nebo jiného srovnatelného boje vedeného proti komunistickému režimu v Československu, převaděčstvím či jinými srovnatelnými statečnými činy; dále formou soustavné či dlouhodobé anebo jinak významné činnosti spočívající v autorství petic nebo obdobných materiálů nebo veřejných vyjádření zaměřených přímo či nepřímo na obnovu svobody, demokracie nebo na oslabení komunistického režimu nebo zabezpečování jejich tisku nebo rozšiřování.

Případ Růženy Popílkové

Růžena Popílková, rodným jménem Mejtská, nar. 1928, dlouhodobě, tj. po dobu 7 let, finančně a materiálně pomáhala ukrývaným členům odbojové skupiny „Bohumil Eliáš a spol.“ Františku Mejtskému a Eduardu Janouškovi. František Mejtský, otec Růženy Popílkové, v roce 1950 zprostředkoval společně s Eduardem Janouškem a dalšími úkryt pro agenty CIC Bohumila Eliáše a Jaroslava Marcala, kteří byli do ČSR vysláni ze západního Německa. Později se František Mejtský do odbojové činnosti Bohumila Eliáše a Jaroslava Marcala sám zapojil, vozil svým autem agenty na různá místa a zprostředkoval jim napojení na jinou odbojovou skupinu kolem Jana Bakeše.

V dubnu 1951 mělo dojít k zatčení Františka Mejtského, dcera Růžena mu však pomohla uprchnout před bezpečnostními orgány. O odbojové činnosti svého otce po celou dobu věděla a společně se svým snoubencem a později manželem Františkem Popílkem aktivně, vědomě a dlouhodobě pomáhala ukrývaným členům odbojové skupiny před zatčením bezpečnostními orgány, při hledání úkrytů a k případnému útěku za hranice.

Růžena Popílková udržovala taktéž písemný kontakt, a to i prostřednictvím krycích adres, se svým bratrem Františkem Mejtským ml., který v roce 1953 uprchl do zahraničí a následně pak v roce 1954 jako agent CIC ilegálně pronikl zpět do Československa a vyvíjel zde protikomunistickou činnost. Byla svým manželem informována o tom, že se v roce 1954 tajně s jejím bratrem setkal a že mu pomáhal s umístěním vyslačky na Chrudimsku, potažmo s hledáním její obsluhy. Rovněž znala domluvená hesla, kterými jim bratr prostřednictvím vysílání Rádia Svobodná Evropa předával vzkazy do Československa, jakož i význam mrtvých a živých schránek. K tomu ve své výpovědi František Mejtský st. uvedl, že když přišel nějaký dopis od syna, tak ho Růžena Popílková nebo její manžel informovali o obsahu; z jeho výpovědi dále vyplývá, že v roce 1955 nebo 1956 zjistila Růžena Popílková na jeho žádost přes svou známou, paní Štumpfovou, a jejího známého ve Vídni adresu Františka Mejtského ml. v zahraničí.

Po vypuknutí protikomunistického povstání v Maďarsku v roce 1956 se Růžena Popílková spolu s manželem, ukrývanými členy odbojové skupiny a dalšími osobami rovněž účastnila tajných schůzek, na nichž byl domlouván konkrétní postup odbojové skupiny pro případ změny společenských poměrů v ČSR, tj. kdyby se povstání přeneslo z Maďarska do Československa. Účastníci schůzek společně plánovali zatýkání členů KSČ a příslušníků Státní bezpečnosti ve svém okolí, zabavování majetku a převzetí moci.



Růžena Popílková byla souzena ve skupině „Mejtský František a spol.“ pro spáchání trestného činu velezrady dle § 78 odst. 2 písm. zák. č. 86/1950 Sb. trestního zákona, v tehdy platném znění. Krajský soud v Pardubicích ji rozsudkem ze dne 26. 2. 1959 (sp. zn. T 03/59) uznal vinnou a odsoudil k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání čtyř let, konfiskaci veškerého majetku a ztrátě čestných práv občanských v délce trvání tři roky po propuštění na svobodu.

Etická komise po prostudování všech podkladů pro rozhodnutí dospěla k závěru, že Růžena Popílková nebyla při své výše uvedené činnosti vedena pouze osobním motivem pomoci svému otci, ale že uvedenou činnost prováděla jednoznačně i s cílem působit proti komunistickému režimu v Československu ve smyslu § 2 písm. b) zákona č. 262/2011 Sb., tj. s cílem odstranit, výrazně oslabit či narušit anebo jinak poškodit komunistickou totalitní moc v Československu a obnovit svobodu a demokracii. Etická komise pak ve svém rozhodnutí konstatovala, že jednání Růženy Popílkové lze označit jako aktivní působení ve skupině „Bohumila Eliáše a spol.“, jejíž členové bojovali proti komunistickému režimu, dle § 3 odst. 3 zákona č. 262/2011 Sb.

V odůvodnění svého rozhodnutí Etická komise také ocenila velmi statečné a příkladné postoje Růženy Popílkové, toho času matky dvou nezletilých dětí, v průběhu vyšetřování StB, výkonu trestu odnětí svobody i po propuštění z vězení.

Případ Karla Kovaříka

Karel Kovařík, nar. 1937, pochází z rolnické rodiny z Olomouckého kraje. Rodina se po nástupu komunistického režimu potýkala s důsledky kolektivizace zemědělství. Karel Kovařík pracoval společně se svými rodiči a starším bratrem Bohumilem Kovaříkem ml., nar. 1934, na hospodářství jejich rodičů. Byl vychován v křesťanském duchu. V roce 1957 nastoupil na základní vojenskou službu. Zatčen byl dne 18. 3. 1958 u vojenského útvaru v Brně a dne 5. 6. 1958 byl Krajským soudem v Olomouci (sp. zn. T 015/58) odsouzen pro spáchání trestného činu pomoci k vyzvědačství podle § 7 odst. 2 a § 86 odst. 1 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, v tehdy platném znění, k trestu odnětí svobody v trvání 5 let nepodmíněně a ke ztrátě čestných práv občanských spočívající ve ztrátě práva volebního, která potrvá ještě 5 let po výkonu trestu.³

Karel Kovařík patřil do skupiny osob spolupracujících a pomáhajících agentovi zpravodajské služby CIC Lumíru Pavlíkovi⁴, který se po svém druhém útěku do zahraničí objevil v červenci 1956 u rodičů v obci Kujavy.⁵ Za svého pobytu na území Československa navštívil Lumír Pavlík rovněž rodinu Olšaníkovu z Mladějovic, okr. Šternberk; zde se kolem 22. 7. 1956 zdržoval několik

³ Uvedeného trestného činu se měl dopustit tím, že „... v září roku 1956 ve Štěpánově převzal od svého bratra Bohumila, vykonávajícího vojenskou službu na vojenském letišti v Přerově, čísla vojenských motorových vozidel sepsaná na lístku a tento lístek předal podle žádosti svého bratra Josefu Olšaníkovi ml. v Mladějovicích, a to pro špionážní účely agenta Lumíra Pavlíka, s jehož posláním v ČSR byl seznámen již v červenci 1956 u Olšaníků v Mladějovicích, kde se s ním setkal“.

⁴ TOMEK, Prokop. *Na frontě studené války – Československo 1948-1956: výstava k 60. výročí zahájení zahraničního protikomunistického odboje*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009, s. 114. ISBN 978-80-87211-14-4. K osobě Lumíra Pavlíka: Lumír Pavlík pocházel ze zemědělské rodiny z obce Kujavy, okr. Bílina. Rodiče hospodařili na výměře 13 ha. V období od roku 1948 do dubna 1950 byl zaměstnán v Mladějovicích jako „kontrolní asistent“ (zemědělský pracovník – zootechnik). V této době, tj. mezi lety 1949 až 1950, se v Mladějovicích seznámil s rodinou Josefa Olšaníka ml. Rodina Josefa Olšaníka ml. byla protikomunisticky orientována. Josef Olšaník st. byl po roce 1945 místním funkcionářem ČSNS a do února 1948 zastával také funkci předsedy MNV v Mladějovicích. Od roku 1948 byl Josef Olšaník st. bez politické příslušnosti a jeho postoj ke komunistickému zřízení byl dle posudku ve vyšetřovacím spisu silně záporný a na veřejnosti se s tím údajně netajil. V dubnu 1950 odešel Lumír Pavlík ze svého zaměstnání v Mladějovicích a překročil ilegálně státní hranici směrem do Rakouska (či „západního Německa“). V této době byl získán ke spolupráci výzvědnou službou CIC. V zahraničí se zdržoval patrně do prosince 1950, kdy se ještě s jedním mužem vrátil domů a přenocoval u svých rodičů v obci Kujavy, poté oba odešli; Lumír Pavlík se k rodičům znovu vrátil krátce před vánočními svátky 1950. To již byl sledován bezpečnostními orgány. O dva dny později byl Lumír Pavlík zatčen v bytě rodičů a v červnu 1951 odsouzen Krajským soudem v Brně pro trestný čin velezrady ke 12 letům odnětí svobody nepodmíněně. Trest si odpykával ve věznici na Mírově, později v Plzni-Bory, odkud se mu v roce 1952 podařilo při práci věžňů na stavbě uprchnout a ilegálně se dostal opět do zahraničí.

⁵ O jeho pobytu u rodičů věděl kromě matky Marie Pavlíkové a otce Emila Pavlíka rovněž jeho bratr Emil Pavlík ml. a jeho žena Vilma Pavlíková. Srov. ABS, vyšetřovací spis StB arch. č. V-2596 Ostrava.



dní. Rodina Olšaníkových mu po tuto dobu poskytla byt a stravu. Veřejně se zúčastňoval tamního posvícení (hodů) a s tím spojené taneční zábavy ve společnosti Ludmily Olšaníkové ml. a jejího bratra Josefa Olšaníka ml.

V roce 1956 po návratu do ČSR tedy Lumír Pavlík vešel v kontakt s rodinou Olšaníkovou. Zejména Josef Olšaník ml. mu pomáhal v získávání informací vojenského charakteru, a to fotografováním vojenských objektů ve Šternberku (které provedli společně), jednak získáváním náčrtů vojenských objektů ve Šternberku (které Lumírovi Pavlíkovi doručil jeho bratr Emil Pavlík ml., neboť v té době Lumíra Pavlíka opět sledovala StB) a zpráv o situaci na vojenském letišti v Přerově. Zprávy z vojenského letiště v Přerově byly získány od Bohumila Kovaříka ml., bratrance Josefa Olšaníka ml., který v té době u útvaru v Přerově vykonával základní vojenskou službu. Dle vyšetřovacího spisového materiálu se jednalo o zprávu o počtu a druhu tryskových letadel, jméno velitele, přibližný počet posádky leteckého útvaru a zprávu, v níž bylo uvedeno sedm SPZ motorových vozidel užívaných na letišti. Do této činnosti Bohumila Kovaříka ml. se zapojil i jeho mladší bratr Karel Kovařík.

Patrně v srpnu 1956 uprchl Lumír Pavlík na základě upozornění svých rodičů ilegálně zpět do zahraničí. Josef Olšaník ml. však pokračoval v činnosti dále, neboť očekával jeho opětovný návrat. Jednalo se právě i o činnost ve spolupráci s Bohumilem Kovaříkem ml., za pomoci Karla Kovaříka. Za spolupráci, pomoc či podporu agentovi CIC Lumíru Pavlíkovi a za to, že jeho pobyt a „špionážní činnost“ neohlásili, byli členové rodiny Pavlíkovi, Olšaníkovi a Kovaříkovi, jakož i další osoby souzeni v procesu, jehož hlavní postavou byl Josef Olšaník ml.

Etická komise v rozhodnutí konstatovala, že nelze pochybovat o skutečnosti, že Lumír Pavlík byl skutečně agentem CIC. Tato skutečnost je známá i z veřejně dostupných zdrojů.⁶ Ze spisového materiálu vyplývá, že se Karel Kovařík setkal dne 22. 7. 1956 na hodech v Mladějovicích s Lumírem Pavlíkem, kterého znal již jako školák, kdy Lumír Pavlík docházel do rodiny jeho strýce Josefa Olšaníka st. Ze spisového materiálu je prokázáno, že Karel Kovařík věděl od svého bratrance Josefa Olšaníka ml., že Lumír Pavlík vyvíjel v červenci 1956 špionážní činnost pro zahraniční zpravodajskou službu CIC. Navíc sám Karel Kovařík informoval v září 1956 svého bratra Bohumila Kovaříka ml., který v té době vykonával povinnou vojenskou službu u posádky na letišti v Přerově, při jeho návštěvě doma, že se Lumír Pavlík zdržoval v červenci 1956 v Československu. Bohumil Kovařík ml. poté odjel do Mladějovic, kde se setkal s Josefem Olšaníkem ml. a rodinou svého strýce, kteří mu potvrdili, že se zde Lumír Pavlík skutečně v červenci téhož roku zdržoval. Josef Olšaník ml. zaslal Bohumila Kovaříka ml. do pomoci ve „špionážní činnosti“, kterou Lumíru Pavlíkovi poskytl, respektive s ním prováděl. Vyzval Bohumila Kovaříka ml. k získání informací vojenského charakteru pro Lumíra Pavlíka. V řízení bylo prokázáno, že Karel Kovařík převzal od svého bratra Bohumila Kovaříka ml. písemnou zprávu, na níž bylo sedm SPZ vozidel pohybujících se na vojenském letišti v Přerově. Tato skutečnost je podložena jednak výpověďmi Karla Kovaříka a Bohumila Kovaříka, jednak výpověďmi Josefa Olšaníka ml. (obsaženými ve vyšetřovacím spise StB).⁷ jednak je ve spisu založena samotná písemná zpráva, která byla nalezena u Josefa Olšaníka ml. při jeho zatčení.⁸ Dle dobových „odborných“ posudků se jednalo „o skutečnosti přísne tajného charakteru, které jsou velmi cenné pro nepřátelské rozvědky a slouží k válečným přípravám

⁶ TOMEK, Prokop. *Na frontě studené války – Československo 1948-1956: výstava k 60. výročí zahájení zahraničního protikomunistického odboje*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009, s. 114. ISBN 978-80-87211-14-4.

⁷ Srov. ABS, vyšetřovací spis StB arch. č. V-2596 Ostrava; osobní vyšetřovací svazek, výpověď Karla Kovaříka ze dne 18. 3. 1958, s. 2, a dále výpověď Karla Kovaříka ze dne 19. 3. 1958, s. 6–7.

Srov. ABS, vyšetřovací spis StB arch. č. V-2596 Ostrava; osobní vyšetřovací svazek, výpověď Bohumila Kovaříka ml. ze dne 18. 3. 1958, s. 2–4.

Srov. ABS, vyšetřovací spis StB arch. č. V-2596 Ostrava; osobní vyšetřovací svazek, výpověď Josefa Olšaníka ml. ze dne 11. 3. 1958, s. 3–4 a s. 7–8.

⁸ Srov. ABS, vyšetřovací spis StB arch. č. V-2596 Ostrava; osobní vyšetřovací svazek, výpověď Karla Kovaříka ze dne 19. 3. 1958, s. 7–8.

Srov. ABS, vyšetřovací spis StB arch. č. V-2596 Ostrava; skupinový vyšetřovací svazek, „doklad čís. 6 -ústrižek linkovaného papíru, na kterém jsou napsány čísla a značky vojenských motorových vozidel“.



kapitalistických států“.⁹ V tomto případě tedy není pochyb o tom, že Karel Kovařík byl v případě předání zmíněné zprávy „spojkou“ mezi svým bratrem a bratrancem. Tuto skutečnost potvrdil ve své výpovědi ze dne 9. 8. 2013 podané před správním orgánem I. stupně i Bohumil Kovařík ml., když uvedl, že mu Karel Kovařík posloužil jako spojka zhruba desetkrát. K charakteru získávaných informací pak uvedl: „Myslím, že význam těchto informací byl dost velký. Na letišti v Přerově jsme získávali informace kvantitativního charakteru např. o počtu vzletů bombardérů, počtu pilotů i způsobu jejich výcviku. Jednalo se o čs. a irácké piloty v období od srpna do Vánoc 1956.“ Etická komise tedy při hodnocení shromážděných důkazů vzala tuto výpověď v potaz jako přímé svědectví o činnosti Karla Kovaříka, její četnosti a charakteru jím předávaných informací.

Ve svém rozhodnutí Etická komise konstatovala, že spolupráci se zahraniční zpravodajskou službou demokratického státu ve smyslu § 3 odst. 1 zákona č. 262/2011 Sb. nelze interpretovat úzce tak, že se musí jednat pouze o přímé úkolování dané osoby agentem zpravodajské služby. Etická komise uvedla, že k nepřímému úkolování Karla Kovaříka prostřednictvím ostatních osob zapojených do sběru zpravodajských informací pro Lumíra Pavlíka došlo, když byl požádán o předání zpráv Bohumilem Kovaříkem ml. a tyto předával Josefu Olšaníkovi ml., který byl v přímém styku s agentem Lumírem Pavlíkem. Spojení mezi Josefem Olšaníkem ml., Bohumilem Kovaříkem ml. a Karlem Kovaříkem bylo v řízení jednoznačně prokázáno a Karel Kovařík jednal aktivně a při vědomí, že tyto zprávy jsou nepochybně určeny pro Lumíra Pavlíka.

Etická komise vzala za prokázané, že Karel Kovařík uvedeným jednáním z roku 1956, kdy předáním zpráv od Bohumila Kovaříka ml. Josefu Olšaníkovi ml. poskytl pomoc při zpravodajské (špionážní) činnosti agentu CIC Lumíru Pavlíkovi, naplnil formu odboje a odporu proti komunismu uvedenou v § 3 odst. 1 zákona č. 262/2011 Sb., neboť se jedná o spolupráci se zahraniční zpravodajskou službou demokratického státu, byť vykonávanou v její nepřímé formě. Ve smyslu § 5 zákona č. 262/2011 Sb. přiznala Etická komise Karlu Kovaříkovi postavení válečného veterána.

Svým rozhodnutím Etická komise současně ocenila i demokratické smýšlení, mravní vyspělost a statečné jednání Karla Kovaříka projevované již v mladém věku.

Případ Jiřího Kopřivy

V průběhu roku 1949 se mezi studenty středních škol v Litomyšli, mezi něž od roku 1943 patřil i Jiří Kopřiva, nar. 1932, vytvořily tři protikomunistické skupiny.

První ze skupin vznikla v lednu 1949 a jejími členy byli Jiří Kopřiva, Jindřich Vícha a Miroslav Matějka. Další studentská skupina, do jejíž činnosti se Jiří Kopřiva taktéž zapojil, vznikla v únoru 1949 na Reálném gymnáziu v Litomyšli. Jejím iniciátorem byl Miloslav Kohout (společně se studenty Václavem Novotným a Blankou Zachovou). Tato skupina nesla název „Hvězda“ či také „Ata“ a jejím cílem byl především boj proti vzrůstajícímu vlivu komunistického Svazu české mládeže. Zabývala se tiskem protikomunistických letáků, šířila je mezi studenty a z jejich řad získávala pro svou činnost další členy. Třetí studentskou protikomunisticky zaměřenou skupinou pak byla skupina založená v květnu 1949 Karlem Metyšem, Zdeňkem Vašíčkem, Miroslavem Bulvou a Ottou Rozkošným.

V letech 1949 a 1950 byly postupně všechny skupiny odhaleny StB a jejich členové pak souzeni v jednom společném a z velké části vykonstruovaném procesu, do něhož StB zařadila i některé další protikomunisticky zaměřené studenty z Litomyšle. Spolu se studenty či čerstvými absolventy byl souzen rovněž gymnaziální profesor a rektor piaristické koleje František Ambrož

⁹ Srov. ABS, vyšetřovací spis StB arch. č. V-2596 Ostrava; skupinový vyšetřovací svazek, „doklad čís. 7 - Odborný posudek Vojenského útvaru 6806“.

Oddělení vojenské kontrarozvědky potvrdilo, že čtyři z poznávacích značek patřily automobilům, které užívaly vojenské osoby. Srov. ABS, vyšetřovací spis StB arch. č. V-2596 Ostrava; skupinový vyšetřovací svazek, odborný posudek, 22. 3. 1958.



Střítěský, který byl označen za podněcovatele a vedoucího veškeré studentské ilegality v Litomyšli. V procesu „Střítěský a spol.“, který proběhl v roce 1950, bylo souzeno 25 osob. Jiří Kopřiva byl jako mladistvý rozsudkem Státního soudu v Praze ze dne 11. 11. 1950 (sp. zn. Ts I/VII 127/50) uznán vinným ze spáchání provinění velezrady a odsouzen k trestu odnětí svobody na dva roky a peněžitému trestu ve výši 5 000 Kčs.

Jiří Kopřiva se v březnu 1949 (tedy poté co se rozpadla jím vytvořená odbojová skupina) zapojil do skupiny nazývané „Hvězda“ / „Ata“. Jak vypověděl Miloslav Kohout: „*Jiří Kopřiva ... dostal ode mne leták s výzvou ke studentstvu, přistoupil na členství naší protistátní illeg. [ilegální – pozn. red.] skupiny, věděl o tom, že jsem jejím vedoucím, znal také úkoly této skupiny...*“¹⁰ Úkol, kterým byl Jiří Kopřiva na jedné ze schůzí této studentské skupiny pověřen, tedy jakožto tzv. třídní důvěrník pro třídu VI. A získávat pro činnost skupiny další spolehlivé studenty, splnil, když za takovéto spolehlivé studenty označil spolužáky Bulvu, Metyše, Kozáka, Vašíčka a Zedníka. Dále byl pověřen i vyhledáním napojení na odbojovou skupinu „Jánošík“, což však z důvodu brzkého ukončení činnosti skupiny zatčením jejích členů nestihl zrealizovat.

Etická komise ve svém rozhodnutí konstatovala, že ze spisového materiálu je zjevné, že se Jiří Kopřiva rozhodl do odbojové skupiny „Hvězda“ zapojit a na její činnosti se podílet, i když si byl velmi dobře vědom činnosti a cílů této odbojové skupiny a tedy i rizik s touto činností spojených. Etická komise dále vzala za prokázané, že Jiří Kopřiva tak i aktivně učinil, když Miloslavu Kohoutovi sdělil jména spolehlivých studentů, a odmítla přičítat Jiřímu Kopřivovi k tíži, že některé své záměry či úkoly nemohl zrealizovat (například vyhledání napojení na odbojovou skupinu „Jánošík“).

Při posuzování objektivní stránky činnosti Jiřího Kopřivy Etická komise přihlédla taktéž k jeho nízkému věku, neboť v době, kdy se zapojil do činnosti skupiny „Hvězda“, ještě nedovršil 18 let. Činnost, kterou Jiří Kopřiva v době svého studia na Reálném gymnáziu v Litomyšli vyvíjel, považuje Etická komise svou intenzitou za – vzhledem k požadavkům zákona – dostatečnou a přiměřenou s přihlédnutím k jeho tehdejšímu věku. Etická komise taktéž přihlédla ke skutečnosti, že Jiří Kopřiva založil svou vlastní odbojovou skupinu, ačkoliv záměr této skupiny aktivně vyvíjet protikomunistickou činností zůstal nakonec nezrealizovaný, a taktéž ke statečným postojům Jiřího Kopřivy v době soudního procesu a v době, kdy byl vězněn v Ústavu pro mladistvé v Zámrsku. Etická komise tak ocenila demokratické smýšlení, mravní vyspělost a statečné činy i postoje Jiřího Kopřivy projevované v takto mladém věku.

Ve svém rozhodnutí se Etická komise musela zabývat i skutečností, že proces „Střítěský a spol.“ nesl výrazné znaky zmanipulovanosti v interpretaci činnosti jednotlivých obžalovaných. Po prostudování spisového materiálu však dospěla k závěru, že vznesená obvinění měla reálný základ v odbojové činnosti obžalovaných. Závěr Etické komise je podpořen také konstatováním Martina Boštíka, který ve své historické studii věnované právě procesu „Střítěský a spol.“ uvedl: „*Mezi litomyšlskými studenty skutečně vznikaly skupiny přátel, většinou skautů, které nesohlasily s poučným politickým a společenským vývojem a nechtěly se smířit s úlohou pouhých pasivních pozorovatelů.*“¹¹

Etická komise po posouzení všech výše zmíněných skutečností a dostupných písemných podkladů závěrem svého rozhodnutí konstatovala, že Jiří Kopřiva uvedeným jednáním z roku 1949, kdy se zapojil do činnosti odbojové skupiny „Hvězda“, naplnil formu odboje a odporu proti komunismu uvedenou v § 3 odst. 3 zákona č. 262/2011 Sb., neboť se jedná o aktivní působení v organizaci nebo skupině, jejíž členové bojovali proti komunistickému režimu způsoby uvedenými v § 3 tohoto zákona, tj. konkrétně formou soustavné či dlouhodobé nebo jinak významné činnosti spočívající v autorství petic nebo obdobných materiálů nebo veřejných vyjádření zaměřených přímo či nepřímo na obnovu svobody, demokracie nebo na oslabení komunistického režimu nebo zabezpečování jejich tisku nebo rozšiřování.

¹⁰ Viz ABS, vyšetřovací spis StB arch. č. V-928-HK, zápis o výpovědi Kohouta Miloslava ze dne 5. 3. 1950.

¹¹ Boštík, Martin: *Monstrproces Střítěský a spol.* Regionální muzeum Litomyšl, 2004, s. 15.



Ačkoliv se nepodařilo z archivních materiálů prokázat všechny činy Jiřího Kopřivy, které uváděl ve své žádosti o přiznání postavení účastníka odboje a odporu proti komunismu, vyzdvihla Etická komise ve svém rozhodnutí celoživotní postoje Jiřího Kopřivy, které zůstaly i přes jeho uvěznění neměnné.

Případ Eduarda Marka

Eduard Marek, nar. 1917, v období let 1945 až 1948 založil a vedl středisko Junáka v Praze-Karlíně a na různých shromážděních vystupoval proti snahám o sjednocení mládeže v komunistickém Československém svazu mládeže (ČSM). Po zrušení skautské organizace Junák po komunistickém převratu v únoru 1948 odmítl převést skautský oddíl, jehož byl vedoucím, do Pionýrské organizace Československého svazu mládeže (PO ČSM). Za toto jednání byl dne 2. 8. 1949 zatčen a následně umístěn na jeden rok do Tábora nucené práce v Kladně-Dubí. Odtud byl Státní bezpečností vyžádán v rámci vyšetřování osob, které poskytly pomoc „agentu zahraniční zpravodajské služby“ Richardu Ledererovi, neboť mu dříve poskytl ve svém bytě nocleh. V procesu „Richard Lederer a spol.“ byl Eduard Marek rozsudkem Státního soudu v Praze ze dne 12. 7. 1950 (sp. zn. Or I/II 100/50) odsouzen k 10 letům trestu odnětí svobody nepodmínečně, peněžitému trestu 10 000 Kčs, konfiskaci celého jmění a ztrátě čestných práv občanských na 5 let. Etická komise byla však nucena ve svém rozhodnutí konstatovat, že ze spisového materiálu nebylo prokázáno, že Richard Lederer skutečně byl spolupracovníkem zahraniční zpravodajské služby, a že rovněž nebylo možno dovodit, že by Eduard Marek byl k poskytnutí noclehu Richardu Ledererovi veden snahou zapojit se do činnosti zaměřené proti komunistickému režimu.

V době výkonu trestu odnětí svobody v táboře Mariánská na Jáchymovsku se Eduard Marek podílel na činnosti tajné skautské skupiny, která se zaměřovala na pomoc spoluvězňům, zajišťování zakázaného spojení s domovem a byly v ní projednávány možnosti útěku.¹² V roce 1968 se Eduard Marek angažoval v obnově skautského hnutí a stal se okrskovým náčelníkem Junáka pro Prahu 2. V roce 1970 došlo k převedení Junáka pod komunistickou organizaci Socialistický svaz mládeže (SSM) a v jejím rámci k integraci s Pionýrskou organizací; na tomto procesu se aktivně podílela i Ústřední rada Junáka. Proti začleňování skautské organizace Junák do Pionýrské organizace SSM vystoupil Eduard Marek, když Ústřední radě Junáka adresoval dopis, v němž tuto integraci rozporoval;¹³ zorganizoval také podepisování příslušné rezoluce. Ve skautské organizaci byl Eduard Marek činný i po jejím formálním zániku v roce 1970, nadále vedl ilegální skautský oddíl, pro který organizoval tábory, a také navštěvoval tábory jiných skautských oddílů, které fungovaly ilegálně pod záštitou oficiálně povolených organizací. Koncem 80. let minulého století se připojil k ilegální skautské skupině „INKA“ v Praze na Spořilově.

S ohledem na uvedené skutečnosti měla Etická komise za prokázané, že Eduard Marek svými veřejnými postoji v roce 1949 a 1970 vystupoval přímo, zjevně a prokazatelně proti začleňování skautské organizace do Československého svazu mládeže, respektive později Socialistického svazu mládeže, tedy proti sdružování dětí a mládeže v organizacích ovládaných KSČ, za což byl závažně postižen. Tím se ve svém důsledku postavil proti komunistickému režimu, který k dosažení svých cílů („vypěstovat u dětí správné vlastnosti odpovídající osobnosti budovatele a obránce

¹² Náčelník tábora na základě toho navrhoval, aby byl Eduard Marek umístěn do pevné věznice a byla mu zakázána práce mimo ústav.

¹³ Stanovisko Eduarda Marka k prohlášení Ústřední rady Junáka ze dne 10. 3. 1970 adresované této radě: „*Neexistuje způsob, jakým lze čestně před našimi junáky a skautkami obhájit např. nadiktovaný poměr zástupců Junáka a Pionýra ve vytvářených komisích mládeže. [...] Proto jsme požádali naše činovníky – komunisty, aby v tomto směru intervolovali (sic) u stranických orgánů. [...] Zatímní náznaky zrodu a vývoje integrované organizace dětí a mládeže bohužel nevycházejí z přirozeného předpokladu plnoprávnosti...*“ Účelové použití době poplatné argumentace Etická komise v rozhodnutí nepřičetla Eduardu Markovi k tíži, neboť celkové demokratické vyznění prohlášení poškozující zájem režimu na „tiché“ likvidaci skautského hnutí je zřejmé.



komunismu“)¹⁴ využíval různé prostředky, mezi něž lze zařadit právě i snahu organizovat a vychovávat děti a mládež v jím ovládaných organizacích a tvrdě postihovat ty mládežnické organizace, které se snažily udržet si nezávislost a duchovní kontinuitu s ideály humanismu a demokracie. Mezi těmito organizacemi vnímal komunistický režim jako jednoho ze svých hlavních odpůrců mezinárodní skautské hnutí. Etická komise tedy konstatovala, že Eduard Marek svými výše uvedenými veřejnými postoji naplnil znaky formy odboje a odporu proti komunismu dle § 3 odst. 4 zákona č. 262/2011 Sb.

Ve svém rozhodnutí Etická komise také uvedla, že jednání Eduarda Marka bylo vedeno zcela legitimní snahou o uplatnění práva svobodně se sdružovat, které náleží mezi základní lidská práva, k jehož realizaci použil prostředky veskrze demokratické, tedy veřejné postoje (mimo jiné stanovisko adresované Ústřední radě Junáka) a aktivní odpor (odmítnutí vstoupit do komunistických organizací). Etická komise rovněž ocenila, že Eduard Marek zůstal dlouhodobě věrný ideálům skautského hnutí, a to jak ve výkonu trestu odnětí svobody, tak i po propuštění z vězení, kdy se v roce 1970 znovu postavil na odpor proti začlenění skautské organizace do Pionýrské organizace Socialistického svazu mládeže, tj. po celé období nesvobody (od 25. 2. 1948 do 17. 11. 1989). Etická komise tedy ocenila celoživotní postoje a působení Eduarda Marka ve prospěch ideálů českého skautingu, které manifestovaly jeho politické a mravní demokratické přesvědčení.

Případ Ladislava Sýkory

Ladislav Sýkora, nar. 1925, patřil mezi aktivní členy odbojové skupiny „Bílá legie“,¹⁵ která byla založena Miroslavem Děduchem (krycím jménem „Leoš“) v září 1951. Miroslav Dědouch získal pro protikomunistickou činnost Vladimíra Šimečka, který dále přesvědčil ke spolupráci Josefa Sýkoru. Ten věděl, že jeho bratr Ladislav ukrývá vojenského zběha Vladimíra Machovského. Začátkem října 1951 byl totiž Ladislav Sýkora požádán svým sousedem Františkem Machovským, zda by neposkytl úkryt jeho synu Vladimírovi. Ladislav Sýkora pak Vladimíra Machovského ubytoval u svých rodičů na statku. V polovině listopadu 1951 pozval Vladimír Šimeček Ladislava Sýkoru do vinného sklepa, kde mu sdělil, že má za úkol odvést vojenského zběha Vladimíra Machovského od rodiny Sýkorů do úkrytu v Krumvíři a že později bude skutečně jeho přechod státních hranic. Vladimír Šimeček Ladislava Sýkoru také informoval o spojení mezi ním a „Leošem“ (Miroslavem Děduchem); uvedl, že jsou společně s Josefem Sýkorou členy „Leošem“ budované „Bílé legie“, a vyzval ho, aby do ní rovněž vstoupil, s čímž Ladislav Sýkora souhlasil a přislíbil mu spolupráci. Poté Ladislav Sýkora pomohl Vladimíru Šimečkovi s převozem Vladimíra Machovského do obce Krumvíř, kde byl Vladimír Machovský ukryt u Julie Tomkové.

Následně se Ladislav Sýkora několikrát účastnil schůzek odbojové skupiny, na nichž její členové probírali plánovanou protikomunistickou činnost (mimo jiné byli jejím vedoucím instruováni, aby získávali další osoby do organizace a že mají poškozovat vedení místního rozhlasu ve Vrbici). Miroslav Dědouch je rovněž na těchto schůzkách informoval, že v okolí Bílovic bylo Američany shozeno mnoho parašutistů, kterým měli být členové skupiny plně nápomocni, pokud by požádali některého z nich o jakoukoli pomoc.

Etická komise v rozhodnutí uvedla, že si je vědoma skutečnosti, že je ze spisového materiálu zjevné, že Miroslav Dědouch byl člověk dobrodružné povahy a pochybného charakteru, který si

¹⁴ Viz například příručka pro učitele „Nástin programu komunistické výchovy žáků základní devítileté školy“ z roku 1964.

¹⁵ Etická komise ve svém rozhodnutí uvedla, že Miroslav Dědouch nebyl s největší pravděpodobností napojen na protikomunistické hnutí „Biela légia“, které se zformovalo na sklonku 40. let v Rakousku a na Slovensku a pak mimo jiné v letech 1950 až 1953 z Rakouska vysílalo na krátkých vlnách rozhlasové zpravodajství. Vysílání této odbojové skupiny totiž zřejmě zaslechl také Miroslav Dědouch a následně se inspiroval jejím názvem. I přes výše uvedené skutečnosti však Etická komise konstatovala, že protikomunistická činnost skupiny je z provedeného dokazování naprosto zřejmá, neboť osoby, které se na činnosti skupiny podílely, tak zjevně činily ve víře a v přesvědčení, že proti komunistickému režimu bojují, navíc jako součást širěji organizovaného odbojového hnutí.



nezřídka vymýšlel, aby do své skupiny získal další osoby. Nelze však pominout, že se mu v krátké době podařilo shromáždit poměrně širokou skupinu osob, které mu z počátku věřily, chtěly se postavit na odpor proti komunistickému režimu, a proto mu poskytly součinnost. Etická komise vzala v potaz také skutečnost, že velkou roli hrálo i to, že většina členů skupiny byli zemědělci, kteří byli v té době vystaveni v různé míře přímému nebo nepřímému nátlaku a snahám komunistického režimu o kolektivizaci zemědělství. Celkem 13 osob lze označit za členy užší skupiny, kteří měli povědomí o obsahu její činnosti prezentované Miroslavem Děduchem alias Leošem.

Ve svém rozhodnutí dospěla Etická komise k závěru, že odbojová skupina „Bílá legie“ soustavně a dlouhodobě opatrovala¹⁶ a shromažďovala¹⁷ zbraně a připravovala se tak k provedení ozbrojených sabotážních a destrukčních akcí. Nelze ani pominout, že se někteří členové této skupiny včetně Ladislava Sýkory aktivně zapojili do ukrývání vojenských dezertérů Vladimíra Machovského a Jana Doležala. Tři členové skupiny „Bílá legie“ rovněž zapálili dva stohy slámy patřící JZD ve Vrbici.

Etická komise pak v rozhodnutí konstatovala, že aktivní činnost Ladislava Sýkory v rámci odbojové skupiny „Bílá legie“ byla v řízení dostatečně prokázána. Ladislav Sýkora se zúčastnil schůzek skupiny a získal do ní i dalšího člena Stanislava Kolaříka, který Vladimíru Šimečkovi předal v roce 1952 vojenský samopal, jenž měl sloužit k plánované protikomunistické činnosti. Dále Ladislav Sýkora pomohl s převozem Vladimíra Machovského do obce Krumvíř, čímž pomohl zprostředkovat kontakt mezi ním a Miroslavem Děduchem. Vladimíra Machovského pak ještě několikrát navštívil a zásoboval ho potravinami. Rovněž se chtěl zúčastnit přepadení tajemníka MNV ve Vrbici s úmyslem odcizit mu zbraň, kterou chtěli členové skupiny využít ke své další činnosti.

S ohledem na uvedené skutečnosti měla Etická komise za jednoznačně prokázané, že Ladislav Sýkora svým výše uvedeným jednáním, popsáním mimo jiné v rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 10. 4. 1953 (sp. zn. 3 T 17/53), kterým byl uznán vinným pro zločin velezrady a byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 10 let, k peněžitému trestu a ke ztrátě čestných práv občanských na 5 let a k propadnutí celého jmění, naplnil znaky formy odboje odporu proti komunismu dle § 3 odst. 3 zákona č. 262/2011 Sb., v návaznosti na ustanovení § 2 písm. b) tohoto zákona, neboť se jedná o aktivní působení v organizaci nebo skupině, jejíž členové bojovali proti komunistickému režimu vyvjením jiné prokazatelně protikomunistické činnosti zaměřené přímo nebo nepřímou na obnovu svobody a demokracie nebo na oslabení komunistického režimu, a to s cílem odstranit, výrazně oslabit či narušit anebo jinak poškodit komunistickou totalitní moc v Československu a obnovit svobodu a demokracii.

Případ Jaroslavy Králové

Jaroslava Králová, nar. 1926, byla od roku 1945 do února 1948 členkou Československé strany národně-socialistické (dále jen „ČSNS“), přičemž od července 1946 do června 1948 byla zaměstnána jako úřednice krajského sekretariátu ČSNS v Pardubicích. Při výkonu své práce spolupracovala zejména s JUDr. Ludvíkem Novotným, Josefem Koutem, Josefem Hinterholzingerem a s dalšími činiteli ČSNS.

Vzhledem k tomu, že sekretariát ČSNS byl po tzv. únorových událostech dočasně uzavřen, odstěhovala se Jaroslava Králová z Pardubic zpět ke svým rodičům do České Třebové, kde se dozvěděla, že dr. Ludvík Novotný, bývalý poslanec ČSNS, byl zatčen „*pro překročení státních hranic*“. Dr. Novotného Jaroslava Králová několikrát navštívila ve vazbě v Chrudimi a v dubnu 1948 také

¹⁶ Viz rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 6. 5. 1953 (sp. zn. SKpt 9/53): „*Všechny přítomné na schůzkách [Dědouch] vyběžel, aby si opatřili zbraně.*“ Miroslav Dědouch požádal Václava Poláška o hořlaviny, výbušniny a zbraně. Polášek mu poskytl částku 3 000 Kčs a přislíbil opatřit hořlaviny. Viz zápis o výpovědi s Miroslavem Děduchem ze dne 8. 8. 1952.

¹⁷ Členové odbojové skupiny disponovali značným množstvím zbraní: Petr Blanař měl doma dvě vojenské pušky a 100 kusů nábojů, Václav Mikulica pistoli, malorážku a vojenskou pušku, Popelka vojenskou pušku zn. Mauser se 76 náboji, pistoli se 480 náboji a samopal PPŠ 41 se třemi zásobníky, Biza měl pistoli se 75 náboji, Dědouch jeden revolver, zbraně měli i Machovský, Doležal, Šimeček a Ladislav Sýkora.



odjela do Prahy, kde vyhledala JUDr. Gustava Buriana, advokáta a poslance, za účelem, „aby zjistil u některého člena imunitního výboru, zda již žádost dr. Novotného o vydání potrestání byla ... vyřízena a v záporném případě, aby se tento postaral, aby žádost byla co nejdříve vyřízena a dr. Novotný se mohl rychle dostat před soud.“¹⁸ U dr. Buriana intervenovala Jaroslava Králová dle své výpovědi na žádost Dr. Novotného osobně celkem asi čtyřikrát a rovněž několikrát písemně. Dr. Novotný byl v říjnu 1948 z vazby propuštěn a Jaroslava Králová se s ním posléze ještě několikrát setkala, a to i v době jeho pobytu v nemocnici v prosinci 1948, kdy dr. Novotný požádal Jaroslavu Královou, aby mu zprostředkovala rozmluvu s Oldřichem Řezníčkem, býv. okr. tajemníkem ČSNS v Chrudimi, což učinila. Mimo to předala Kláře Příkrylové, známé dr. Novotného, a Josefu Hinterholzingerovi dopisy od dr. Novotného. Začátkem roku 1949 byl dr. Novotný opět zatčen.

V lednu 1949 se Jaroslava Králová dále angažovala v pomoci dr. Novotnému, zejména opět intervenovala u poslance dr. Buriana. Dr. Novotný byl z Tábora nuceně práce (dále jen „TNP“) v Pardubicích převezen do TNP v Lešanech. Vzhledem k tomu, že dr. Novotný žádal Kláru Příkrylovou o udání adresy, na kterou by mohl posílat dopisy, nabídla Jaroslava Králová adresu svou.

Po útěku z TNP dne 5. 4. 1949 se dr. Novotný ukrýval u sedláka v Lešanech, kde ho Jaroslava Králová, která v podstatě působila jako spojka mezi Klárou Příkrylovou, dr. Novotným a Josefem Hinterholzingerem, v dubnu 1949 navštívila. K tomuto ve svém výslechu ze dne 7. 9. 1949 uvedla: „Téhož dne večer..., informovala jsem tohoto [Josefa Hinterholzinger] i o úkrytu dr. Novotného. Hinterholzinger po přečtení lístku mě požádal, abych u Příkrylové zjistila jméno sedláka v Lešanech, kde se dr. Novotný skrývá, ale abych jí neříkala o tom, že chce s dr. Novotným navázati osobní styk. Současně mě požádal, zda bych v neděli za dr. Novotným do Lešan nezajela a dr. Novotnému abych vyřídila, že pro něj měl připravený přechod čs. státních hranic, avšak v důsledku útěku dr. Novotného z TNP nemohl tento uskutečnit. Současně jsem měla u dr. Novotného zjistiti, zda má ještě zájem uprchnouti za hranice.“¹⁹

Dne 10. 4. 1949 odjela Jaroslava Králová k rolníku Zvěřinovi do Lešan, kde předala dr. Novotnému vzkaz od Josefa Hinterholzinger. Dr. Novotný dle výpovědi Jaroslavy Králové „žádal, zda by se to [jeho přechod hranic] nemohlo uskutečnit o Velikonocích...“²⁰, což Jaroslava Králová po návratu z Lešan vyřídila Josefu Hinterholzingerovi. Asi za dva dny požádal Josef Hinterholzinger Jaroslavu Královou, aby zajela za Josefem Černým do Prahy a „dotázala se jej, zdali by nemohl obstarati auto pro dr. Novotného.“ Jaroslava Králová tedy odjela do Prahy, kde vyhledala Josefa Černého, který však neměl auto do Velikonoc k dispozici. Dr. Novotný přijal variantu, že přijede vlakem v době velikonočních svátků. Přechod hranic se však neuskutečnil, neboť dr. Novotného z jeho úkrytu v Lešanech odvezl jistý Josef Bulíček.

Asi 22. 4. 1949 odjela dle své výpovědi Jaroslava Králová s Klárou Příkrylovou do Prahy za Josefem Bulíčkem, který jim následně domluvil s dr. Novotným schůzku. Dr. Novotný, který nebyl spokojený s tím, co pro něj Josef Bulíček udělal, požádal Jaroslavu Královou, zda by se znovu nemohla pokusit „jeho jménem Hinterholzingera požádati, zdali by přechod hranic neuskutečnil.“ Než se podařilo přechod hranic znovu naplánovat, byl dr. Novotný asi začátkem května 1949 opět zatčen. Jaroslava Králová plnila též různé úkoly (zejména předávala vzkazy, dopisy, dojednávala schůzky atd.), které jí zadával Josef Hinterholzinger.

Přes adresu Jaroslavy Králové i nadále zasílal dr. Novotný dopisy a i ona sama s ním byla v občasném kontaktu; společně s Josefem Hinterholzingerem stále domlouvala přechod hranic dr. Novotného a plnila úkoly, které jí v souvislosti s tím Josef Hinterholzinger dal. I po zatčení Josefa Hinterholzinger v srpnu 1949 neustala Jaroslava Králová ve snaze zajistit převedení dr. Novotného za hranice; dne 28. 8. 1949 však byla zatčena.

Mimo výše uvedenou pomoc při přechodu státních hranic se Jaroslava Králová jako spojka podílela na činnosti protikomunistické skupiny Josefa Černého, bývalého ředitele Československé

¹⁸ Viz ABS, vyšetřovací spis StB arch. č. V_1210_HK_skupinovy_vysetrovaci_svazek_03_0170.

¹⁹ Viz ABS, vyšetřovací spis StB arch. č. V_1210_HK_skupinovy_vysetrovaci_svazek_03_0174.

²⁰ Tamtéž.



pojišťovny v Mikulovicích, působící na Pardubicku. Josef Černý převzal vedení odbojové organizace založené Josefem Koutem, bývalým poslancem Ústavodárného Národního shromáždění za ČSNS, který v listopadu 1948 odešel do zahraničí, a personálně ji posiloval. Do své odbojové činnosti zapojil mj. i Josefa Hinterholzingeru, se kterým úzce spolupracovala právě i Jaroslava Králová. Vztah Jaroslavy Králové k Josefu Hinterholzingerovi a dalším bývalým členům ČSNS byl založen na vzájemné důvěře a společném cíli pracovat proti komunistickému režimu v Československu, a to zejména z důvodu jejich politického a osobního přesvědčení. O tomto přesvědčení a motivaci Jaroslavy Králové pro její jednání svědčí též skutečnost, že v roce 1948 Josefu Kusému, okresnímu důvěrníkovi ČSNS v Poličce, předala protistátní leták „Žádost sv. Václava o přeložení“. Jaroslava Králová byla též obžalována z toho, že v lednu či únoru 1949 měla rozdávat knihu Ludvíka Novotného „Vlastenectví“, která „obsahovala štvavé útoky na Sovětský svaz“.

Jaroslava Králová byla zařazena do tzv. „Akce Malíř“²¹ a rozsudkem Státního soudu v Praze ze dne 8. 7. 1950 (sp. zn. Or I 1711/49 – III) uznána vinnou ze spáchání zločinu velezrady dle § 1 odst. 1 písm. c) a odst. 2 zák. č. 231/1948 Sb. a odsouzena k trestu těžkého žaláře v trvání 20 let, úhradě nákladů trestního řízení, peněžitému trestu ve výši 10.000 Kčs, konfiskaci celého majetku a zbavení práv občanských na dobu deseti let. Jaroslava Králová byla z výkonu trestu propuštěna usnesením Krajského soudu v Pardubicích ze dne 9. 7. 1957 (sp. zn. PP 65/57) se zkušební dobou šesti let, a to vzhledem k jejímu velmi vážnému zdravotnímu stavu.

Etická komise přihlíděla ve svém rozhodnutí také k tomu, že se Jaroslava Králová na organizování přechodu dr. Novotného přes hranice podílela zejména v době, kdy byl dr. Novotný hledaný StB pro svůj útěk z TNP Lešany, přičemž podporu mu Jaroslava Králová poskytla i po jeho opětovném zatčení v květnu 1949, což svědčí o vysoké míře rizika, které byla ochotna podstoupit, a tedy o její osobní statečnosti, a dle názoru Etické komise též o její motivaci působit aktivně proti komunistickému režimu v Československu. Mimo výše uvedené Etická komise ocenila, že si Jaroslava Králová své politické přesvědčení a názory zachovala i v době výkonu trestu odnětí svobody, v němž strávila sedm let.



Slavnostní předávání ocenění účastníkům odboje a odporu proti komunismu na Úřadu vlády ČR dne 24. 6. 2014
Zdroj: Archiv oddělení sekretariátu Etické komise České republiky pro ocenění účastníků odboje a odporu proti komunismu

²¹ K „Akci Malíř“ bližší viz <http://www.ustrcr.cz/cs/akce-malir-c-1> [online, citováno dne 17. 4. 2015].



Ministr kultury Mgr. Daniel Herman, ocenění účastníci odboje a odporu proti komunismu a ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu Mgr. Jiří Dienstbier

Zdroj: Archiv oddělení sekretariátu Etické komise České republiky pro ocenění účastníků odboje a odporu proti komunismu



Předseda Etické komise Mgr. Jiří Kaucký předává pamětní dekret a odznak paní Marii Susedkové

Zdroj: Archiv oddělení sekretariátu Etické komise České republiky pro ocenění účastníků odboje a odporu proti komunismu



*Předseda Etické komise Mgr. Jiří Kaucký předává pamětní dekret a odznak paní Růženě Popílkové
Zdroj: Archiv oddělení sekretariátu Etické komise České republiky pro ocenění účastníků odboje
a odporu proti komunismu*



*Předseda Etické komise Mgr. Jiří Kaucký předává pamětní dekret a odznak panu Eduardu Markovi
Zdroj: Archiv oddělení sekretariátu Etické komise České republiky pro ocenění účastníků odboje
a odporu proti komunismu*



*Předseda Etické komise Mgr. Jiří Kaucký předává pamětní dekret a odznak panu Jiřímu Koprivovi
Zdroj: Archiv oddělení sekretariátu Etické komise České republiky pro ocenění účastníků odboje
a odporu proti komunismu*



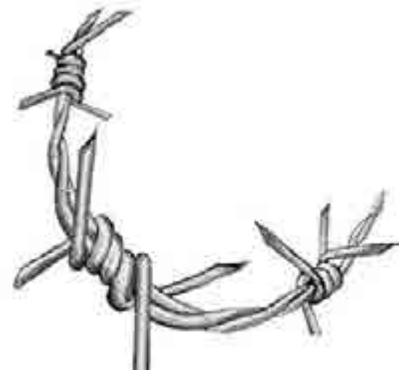
*Předseda Etické komise Mgr. Jiří Kaucký předává pamětní dekret a odznak panu Karlu Kovařkovi
Zdroj: Archiv oddělení sekretariátu Etické komise České republiky pro ocenění účastníků odboje
a odporu proti komunismu*



*Předseda Etické komise Mgr. Jiří Kaucký předává pamětní dekret a odznak paní Jaroslavě Králové
Zdroj: Archiv oddělení sekretariátu Etické komise České republiky pro ocenění účastníků odboje
a odporu proti komunismu*



*Slavnostní předávání ocenění účastníkům odboje a odporu proti komunismu na Úřadu vlády ČR dne 4. 11. 2014
Zdroj: Archiv oddělení sekretariátu Etické komise České republiky pro ocenění účastníků odboje
a odporu proti komunismu*



Přehled vydaných osvědčení účastníka odboje a odporu proti komunismu



Evidence účastníků odboje a odporu proti komunismu

Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Adam	Josef		21. února 1915	v	Klatovci
Andělová	Anna		5. září 1924	v	Praze
Andrášy	Jiří		16. dubna 1935	v	Košicích
Andrt	Emil		20. října 1912	v	Pnětlukách
Antoš	Jaroslav		1. prosince 1930	ve	Zbehňově
Babušík	Mojmír		27. ledna 1933	v	Křenovicích
Bakeš	Jan		27. září 1915	v	Topolu
Balabán	Milan	prof. ThDr.	3. září 1929	v	Českém Boratíně
Balík	Ladislav		5. listopadu 1933	v	Praze
Bareš	František		11. prosince 1931	v	Jičíně
Barták	Vladislav		28. prosince 1926	v	Chlumci nad Cidlinou
Bartík	Jan		10. června 1924	v	Římově
Bartůněk	Ladislav		14. června 1931	v	Rosicích
Baše	Radan		3. června 1950	v	Praze
Bašta	Oldřich		29. září 1958	v	Prešově
Bauer	Lubomír	MVDr.	9. září 1930	v	Brně
Bedáň	Josef	Ing.	13. listopadu 1933	v	Praze
Bednář	Benedikt		23. března 1907	v	Rebešovicích
Bednářová	Otta		18. června 1927	v	Praze
Beneš	Jan		26. března 1936	v	Praze
Benetková	Marie		1. srpna 1945	v	Praze
Benýšek	Zbyněk		27. června 1949	v	Olomouci
Beran	Karel		8. srpna 1921	v	Petrovicích
Beránek	Josef		24. února 1915	ve	Vodňanech
Bergmann	Ladislav		7. června 1932	v	Praze
Bílík	Ignác		31. července 1920	v	Boršicích
Bílek	Karel		22. ledna 1930	v	Dolních Bojanovicích
Blaha	František		30. prosince 1933	v	Hluku
Blahák	Bohumil		14. února 1923	v	Šumvaldě
Blatný	Jiří	Ing.	11. června 1929	v	Brně
Blažek	Ladislav		26. července 1926	v	Praze
Blažek	Miloš		7. května 1926	v	Praze
Blažíček	Jan		11. února 1928	v	Polničce
Bobek	Josef		24. ledna 1925	v	Horním Bousově
Bogar	František		9. prosince 1924	v	Blatnici p. Sv. Antonínkem
Boříková	Marie		2. června 1917	ve	Zdíkově
Bouček	Vladimír		7. prosince 1948	v	Kroměříži
Bozděch	Záviš	Ing.	11. května 1950	v	Olomouci
Božek	Vladimír	JUDr.	3. září 1924	v	Olomouci
Brabenec	Vratislav		28. dubna 1943	v	Praze



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Braum	Josef		6. srpna 1934	ve	Vranovicích
Brázda	Josef		14. února 1924	v	Doubravníku
Breburda	František		9. listopadu 1913	v	Čerčanech
Brikcius	Eugen		30. srpna 1942	v	Praze
Brom	Miloš		9. února 1931	v	Netolicích
Broskva	Miroslav		1. června 1934	ve	Velkých Němčicích
Brotánek	Miroslav		8. června 1933	v	Žebráku
Brož	Zdeněk		2. ledna 1930	ve	Velké Poříčí
Brožek	Karel		4. května 1933	v	Kutné Hoře
Brožek	Vladimír		19. srpna 1932	v	Liberci
Brožová	Vlasta		19. června 1929	v	Brně
Brzoň	Josef		16. března 1935	v	Bernarticích
Brychta	Josef		17. března 1932	v	Brtnici
Březský	Josef		10. září 1921	v	Kořenicích
Budilová	Anna		26. října 1932	v	Mariánských Radčicích
Bumba	Ladislav		13. června 1926	v	Děčíně
Burianová	Eva		15. prosince 1933	v	Praze
Buryan	Vladimír		16. února 1929	v	Brně
Buryanová	Helena		11. ledna 1924	ve	Vělopolí
Buryánek	Václav		29. listopadu 1924	v	Oslově
Bušek	Slavomír		14. června 1932	v	Těšicích
Capoušek	Bohuslav		5. listopadu 1933	ve	Skutči
Cerman	František		3. září 1904	v	Zámrsku
Cibulka	Petr		27. října 1950	v	Brně
Ciklerová	Milada		8. února 1927	v	Píchu
Ciml	Jaroslav		17. dubna 1931	v	Zlivi
Cimprich	Miroslav		5. března 1928	v	Horní Čermné
Cinibulk	Jaroslav		10. ledna 1946	v	Ústí nad Labem
Coufal	František		12. července 1919	ve	Vojnicích
Coural	Karel		20. září 1942	v	Brně
Culiaková	Milada		25. října 1914	v	Ostravě
Čambala	Jan		15. června 1928	ve	Vnorovech
Čapka	Oldřich	RNDr.	12. května 1922	v	Brně
Čech	Josef		20. dubna 1930	ve	Zlíně
Čech	Vladislav		31. května 1931	ve	Vlachovicích
Čejka	Čestmír		2. prosince 1928	v	Praze
Čepela	Josef		9. března 1912	v	Podbřezí
Čepelová	Anna		25. dubna 1925	ve	Slemeně
Čermák	Ludvík		23. července 1932	v	Křenovicích
Černá	Vlasta	PhDr.	19. ledna 1933	v	Horním Štěpánově
Černík	Zdenko		2. září 1932	v	Prešově



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Černý	Albert Antonín		4. února 1937	v	Bratislavě
Červenka	Jiří		2. ledna 1921	v	Kútech
Čeřovská	Libuše		4. dubna 1932	ve	Mšeně
Číla	Vratislav		19. dubna 1929	v	Praze
Članěk	Arnošt	MUDr.	12. ledna 1919	v	Praze
Čoček	Josef		18. června 1932	ve	Stříteži nad Ludinou
Daněk	František		7. února 1917	v	Dolním Němčí
Dlouhý	René		6. února 1934	v	Praze
Dobry	Jaroslav		21. září 1930	v	Měcholupech
Dočkal	Antonín		27. listopadu 1926	v	Mysločovicích
Dočkal	Miloslav		13. června 1927	v	Budislavi
Dokonal	Ladislav		16. září 1912	v	Bezděkově
Dolejší	Miroslav		20. listopadu 1931	ve	Velkém Přítočně
Doležal	Ladislav		5. června 1928	v	Heřmanově Městci
Doležalová	Františka	Ing.	9. března 1930	ve	Vrbatově Kostelci
Došlíková	Bedřiška		30. listopadu 1926	v	Hrabyni
Doubrava	Antonín		13. dubna 1928	ve	Snovídkách
Doubrava	Josef		31. července 1923	v	Náchodě
Drábek	Josef		10. března 1919	v	Loučce
Drábek	Vladimír		23. října 1927	v	Kudlovicích
Drobný	Stanislav	JUDr.	12. července 1923	v	Brně
Dubický	Jan		5. září 1927	v	Mladé Boleslavi
Duda	Václav		15. července 1922	v	Buděticích
Dufek	Josef		7. ledna 1929	v	Boleradicích
Durďák	Alois	JUDr.	17. května 1927	v	Brně
Dušejevský	Petr		11. února 1954	ve	Znojmě
Dušková	Eva		11. listopadu 1931	v	Praze
Důbrava	Josef		5. března 1921	v	Horní Lidči
Dvořáček	Zdeněk		24. října 1929	ve	Šlapanicích
Dvořák	Bohumil		14. března 1921	v	Heřmanově Městci
Dvořák	Jan		5. listopadu 1922	v	Dušejevě
Dvořák	Lubomír	plk. v. v.	25. listopadu 1927	v	Albrechticích
Dyk	Zdeněk		5. března 1929	v	Jičíně
Ehrenberger	Josef		3. května 1929	v	Sádku u Poličky
Eliášová	Anna		10. června 1932	v	Lišově
Erlebach	Ivo		26. srpna 1932	v	Dvoře Králové
Fajman	Milan		25. října 1929	v	Paskově
Färber	Leopold		31. října 1928	ve	Starém Haliči
Fiala	Mojmír		19. února 1926	v	Praze
Fialka	Přemysl		3. června 1951	v	Praze
Fialka	Přemysl	JUDr.	14. prosince 1929	v	Chrudimi
Fidler	Jiří		15. dubna 1931	v	Brně



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Filip	Jaroslav		3. ledna 1932	v	Nitře
Fistr	Bohuslav		23. září 1933	ve	Žďánicích
Fojtík	Josef		27. února 1928	v	Nedašově
Fojtík	Karel		13. března 1915	v	Nedašově
Foltýn	Jaroslav		17. října 1927	ve	Zdounkách
Formánek	Jiří		13. února 1924	v	Netolicích
Fořt	Josef		21. ledna 1928	v	Libčicích nad Vltavou
Franěk	Alois		11. června 1927	v	Bystřici pod Hostýnem
Frauenbergová	Olga		24. ledna 1928	v	Klatovech
Freund	Karel		23. listopadu 1949	v	Teplících
Frič	Jan		22. ledna 1944	v	Plzni
Fryček	Marcel		21. října 1943	v	Kralovicích
Froyda	Miroslav		7. března 1933	v	Plzni
Frybort	Milan		25. května 1931	v	Čadci
Fuxa	Josef		21. listopadu 1932	v	Praze
Füchs	Miloš		21. června 1935	ve	Slavkově u Brna
Gabčan	Milan		5. srpna 1932	ve	Vydrné
Gara	Josef		19. března 1934	v	Kunčičkách u Bašky
Garncarz	Vladimír	plk. v. v.	21. února 1924	v	Olomouci
Gerthner	Josef		9. července 1915	v	Praze
Gieslová	Ludmila		28. října 1925	v	Mysločovicích
Gregor	Jan		7. prosince 1918	v	Poroškově
Gregor	Jaroslav		12. srpna 1925	ve	Vrbátkách
Grim	Antonín		17. prosince 1932	v	Rousínově
Grof	František		2. června 1923	v	Heřmanově Městci
Gromus	Jan		1. července 1914	v	Židlochovicích
Gross	Josef		9. ledna 1914	v	Oslavanech
Grosman	Jaroslav		13. srpna 1924	v	Libštátu
Grünberg	Jaroslav		24. prosince 1930	v	Praze
Haas	Stanislav		24. října 1926	v	Bystřici
Habarta	Antonín		19. června 1929	v	Kunovicích
Had	Antonín		12. ledna 1936	v	Kobeřicích u Brna
Haferník	Petr		1. února 1920	v	Novém Hrozenkově
Hamal	Leopold		29. října 1900	v	Prostějově
Hamon Freundová	Zina		7. března 1950	v	Praze
Hampl	Miroslav		16. září 1932	v	Křelově
Hanáková	Květoslava		23. ledna 1925	v	Brně
Hanč	Pavel	PhDr.	24. srpna 1926	v	Praze
Handl	Jaromír	Ing.	23. května 1930	v	Praze
Hanuš	Vladimír		1. června 1930	v	Červené Třemešné
Hanzelka	Václav		25. září 1925	v	Štramberku



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Haukvic	Alois	plk. v. v.	13. února 1926	v	Dolanech
Havelka	František		5. srpna 1898	v	Olší
Havelka	Jaroslav		7. srpna 1918	v	Potěhách
Havelka	Rudolf		18. srpna 1931	v	Praze
Havelka	Zdeněk	MUDr.	28. srpna 1928	v	Olší
Havlát	Josef	Mgr.	27. ledna 1933	ve	Vidoníně
Havlínová	Věra		14. května 1927	v	Rojetíně
Havlíčková	Julie		16. prosince 1930	v	Jaroměřicích nad Rokytnou
Havrlantová	Jindřiška		28. října 1929	v	Rajnochovicích
Hájek	Rudolf		15. března 1914	v	Rožné nad Pernštejnem
Hála	Pavel		25. února 1934	v	Letonicích
Hála	Ivan	pplk. in mem.	11. února 1924	v	Praze
Hebertová	Anna		11. září 1932	v	Praze
Hejda	Zbyněk		2. února 1930	v	Hradci Králové
Hejdová	Eva		5. října 1931	v	Moravských Budějovicích
Hejtmánek	Václav		7. dubna 1895	v	Nosislavi
Hejtmánková	Františka		7. prosince 1904	v	Nikolčicích
Henzel	Rudolf		13. června 1921	v	Bratislavě
Henzelová	Marie		22. března 1928	v	Českých Budějovicích
Herka	Jan		5. března 1932	v	Dolní Bojanovicích
Herkloc	Vlastimil		20. května 1934	v	Praze
Herzinger	Jiří		29. listopadu 1923	v	Praze
Hlaváček	Josef		15. ledna 1941	v	Kolíně
Hloušek	Vítězslav		20. prosince 1926	v	Proseči
Hložánka	Radim		4. ledna 1923	v	Petřvaldě
Hnyk	Jaroslav		8. dubna 1933	v	Jablenci nad Jizerou
Hofman	Jaromír	JUDr.	1. dubna 1929	v	Praze
Hofmanová	Marie		24. listopadu 1907	v	Prosetíně
Hofrichter	Robert		17. prosince 1928	v	Jablenci nad Nisou
Hochmannová	Zuzana		15. května 1924	v	Písku
Holas	Jaroslav		3. ledna 1933	v	Hruškách
Holáň	Stanislav		20. listopadu 1923	v	Nedakonicích
Holcnerová	Hana	Ing.	18. listopadu 1960	v	Brně
Holešovský	Tomáš		17. května 1935	ve	Slavkově u Brna
Holub	František		26. června 1922	v	Němčicích nad Hanou
Holub	Václav		11. července 1930	v	Holíči
Holubec	Jiří		23. ledna 1935	v	Horní Branné
Holý	Pavel	Ing.	11. června 1927	v	Plzni
Honová	Anna		8. srpna 1926	ve	Slavičíně



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Hora	Jan		22. srpna 1931	v	Praze
Horák	Pavel		8. dubna 1954	v	Plzni
Horina	Jiří	PhDr.	4. dubna 1928	v	Praze
Horký	František		29. srpna 1955	v	Českém Brodě
Horyna	Jaroslav		2. srpna 1924	v	Mělníku
Hostaša	Zdeněk		15. června 1935	v	Hranicích
Houf	Jaroslav		5. dubna 1934	v	Praze
Housar	Jiří		4. února 1921	v	Milevsku
Housar	Rudolf		16. září 1919	v	Kolovči
Hovorka	Štěpán		6. března 1898	v	Pečkách
Hrabal	Stanislav		9. října 1926	v	Brně
Hrabovský	Milan		5. dubna 1935	ve	Slavkově u Brna
Hradil	František		27. března 1924	v	Blazicích
Hradílek	Tomáš	Ing.	28. dubna 1945	v	Lipníku nad Bečvou
Hradílková	Jana		14. června 1946	ve	Zlatých Horách
Hradílková	Simona		27. října 1969	v	Hranicích
Hrach	Petr		30. července 1955	v	Sušici
Hrdina	Jiří		6. prosince 1931	v	Praze
Hrubý	Karel	PhDr.	9. prosince 1923	v	Plzni
Hrubý	Miloš		27. července 1921	v	Nechanicích
Hrubý	Miroslav		24. února 1928	v	Bělči nad Orlicí
Hrušková	Julie		18. května 1928	v	Boskovštejně
Hřebejk	Vladimír		28. září 1928	v	Pelhřimově
Hubačka	Pavel		18. května 1925	v	Dolní Bojanovicích
Hučín	Vladimír		25. května 1952	ve	Zlíně
Hudský	Antonín		19. listopadu 1957	v	Jablounci nad Nisou
Huml	Jaroslav		25. ledna 1926	v	Plzni
Hušek	Jan		30. listopadu 1930	v	Praze
Hutka	Jaroslav		21. dubna 1947	v	Olomouci
Hübner	Oldřich		15. února 1933	v	Lipince
Chadima	Mikoláš		9. září 1952	v	Chebu
Chaloupek	Václav		29. července 1926	v	Srbech
Chaloupka	Antonín		19. dubna 1910	v	Unhošti
Chaloupka	Bohuslav		23. března 1928	v	Dolním Újezdě
Chalupa	Rudolf		29. dubna 1909	ve	Smrku
Chalupová	Marie		13. června 1925	v	Liboměřicích
Charous	František		2. srpna 1934	v	Orlovicích
Charvátová	Karla	JUDr.	26. března 1925	v	Josefově
Choutka	Libor		14. července 1925	v	Heřmanově Městci
Chytlík	Antonín		28. března 1929	v	Kvítkovicích
Chytilová	Marie		2. února 1929	v	Němčicích nad Hanou
Ides	Milan		11. srpna 1930	v	Soběšicích



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Jakub	Miroslav	kpt. v. v.	26. prosince 1923	v	Letovicích
Jakubová	Vlasta		13. března 1925	v	Ožďanech
Janča	Milan		23. května 1947	v	Šumicích
Janda	Jiří		20. srpna 1923	v	Plzni
Jandová	Marie		4. ledna 1931	v	Praze
Janeček	Miroslav		24. června 1929	v	Broumově
Janek	Jaromír		24. února 1928	v	Bystřici pod Hostýnem
Janík	Zdeněk		27. ledna 1932	v	Brně
Janků	Jan		3. července 1921	v	Hanušovicích
Jarmara	Jaromír		26. dubna 1923	v	Třeštině
Jaroš	František		24. ledna 1930	ve	Dvorech
Jásek	Vladimír		22. srpna 1925	v	Jevanech
Jedlička	Oldřich		10. února 1922	v	Bořeticích
Jedlička	Oldřich		10. ledna 1927	v	Bratislavě
Jelínek	Jiří		8. května 1967	v	Táboře
Jelínková	Milada		8. února 1933	ve	Vítějvsi
Jiráková	Věra		6. května 1935	v	Nosislavi
Jirounek	Miroslav		3. srpna 1955	v	Kladně
Jirous	Ivan Martin		23. září 1944	v	Humpolci
Jírovec	František		4. července 1909	v	Přepeřích
Jíšová	Božena		8. prosince 1929	v	Českých Budějovicích
Jordánek	František		24. ledna 1929	v	Čejkovicích
Juda	František		28. listopadu 1924	v	Jámách
Juránek	Milan		6. ledna 1936	ve	Vnorovicích
Jurza	Jakub		8. července 1914	v	Budkovicích
Kačal	Karel		3. června 1924	ve	Znojmě
Kadeřábek	Václav		26. května 1929	v	Lounech
Kadlec	Karol		5. dubna 1928	v	Košicích
Kaluža	Ladislav		12. dubna 1913	v	Sýkorci
Kalvach	Karel		26. listopadu 1924	v	Hradci Králové
Kamarádová	Růžena		19. ledna 1924	v	Olomouci
Karásek	Bohumír		16. července 1932	v	Přímětích
Karásek	Svatopluk	Mgr.	18. října 1942	v	Praze
Kareš	Bohumil		25. února 1911	v	Ostroměři
Kazda	Jan		13. července 1931	v	Horce u Staré Paky
Keberlová	Libuše		23. dubna 1927	v	Podolí
Kieslinger	Ivan		28. listopadu 1928	v	Praze
Klaška	František		28. března 1931	v	Brně
Klečka	Josef		22. listopadu 1930	v	Uhřicích
Klečka	Vojtěch		17. února 1921	v	Lulči
Klement	Antonín		30. prosince 1915	v	Bednárci



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Klempř	Ivo		7. listopadu 1933	v	Praze
Klenerová	Blanka	MUDr.	30. dubna 1928	v	Praze
Klíbr	Zdeněk		14. ledna 1929	v	Mladé Boleslavi
Klíma	Adolf		17. dubna 1929	v	Suchdol nad Lužnicí
Kliment	Alexandr		30. ledna 1929	v	Turnově
Klupal	Otto		13. března 1911	v	Mezné
Kmenta	František		6. dubna 1933	v	Čejkovicích
Kocáb	Alfréd	Ing.	28. června 1925	ve	Vídni
Kofroň	Bedřich		10. listopadu 1924	v	Opařanech
Kolbaba	Zdeněk		13. února 1921	v	Praze
Kolda	Bohumil		18. listopadu 1921	v	Přerově
Komorous	Alois		20. listopadu 1926	v	Mýtě
Koníček	Ladislav		7. června 1909	v	Suché
Konrád	František		14. března 1928	v	Praze
Konvalinka	Karel		20. května 1920	v	Kladně
Konvičný	Antonín		7. dubna 1930	v	Malé Lhotě
Kopal	Rudolf	Ing.	11. dubna 1927	ve	Vlastiboři
Kopřiva	Jiří		17. dubna 1932	ve	Běstovicích
Kopt	Miroslav		13. července 1935	v	Praze
Korbařová	Věra		12. ledna 1928	v	Prostějově
Korbel	František		7. října 1920	v	Hodětíně
Korbel	Jiří		12. listopadu 1924	v	Hodětíně
Kosík	Stanislav		3. listopadu 1932	v	Táboře
Kosmák	Zdeněk	Ing.	23. června 1927	v	Moravanech
Kostka	Emil		25. září 1918	v	Hranicích
Kostrhun	Lubomír	JUDr.	15. ledna 1929	v	Banské Bystrici
Kostůr	Jiří		8. září 1942	v	Praze
Koukal	Vincenc		2. června 1932	v	Holubicích
Kovařík	Karel		25. ledna 1927	ve	Štěpánově
Kovařík	Zdeněk		24. února 1931	v	Hradci Králové
Kovařík	Bohumil		3. března 1934	ve	Štěpánově
Kozák	Jan	Mgr.	21. května 1951	v	Praze
Kozák	Josef		19. července 1926	v	Turnově
Kožíšek	Ivan		21. září 1948	v	České Kamenici
Krajíček	Jan		10. října 1933	v	Novém Jičíně
Kratina	Antonín		22. února 1923	v	Pozděchově
Kratochvíl	Josef		11. září 1921	v	Rozstání
Kratochvíl	Ladislav		14. září 1931	v	Rozstání
Kratochvíl	Jiří		23. května 1926	ve	Veselí nad Moravou
Král	Evžen		14. března 1926	ve	Vídni
Král	František		3. dubna 1931	v	Kameničkách
Král	František		11. dubna 1921	v	Újezdu u Boskovic
Králík	Svatopluk		2. dubna 1930	v	Praze



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Krásný	Jaroslav		14. ledna 1927	v	Moravských Budějovicích
Krátký	Bohumil		21. listopadu 1919	v	Chlístově
Krbec	Jiří	MUDr.	22. května 1914	v	Klatovech
Krčková	Drahomíra		26. března 1929	v	Brně
Kremlička	Vít		22. října 1962	v	Praze
Kreuzová	Miroslava		23. května 1923	v	Košicích
Křištofík	Karel		10. října 1923	ve	Výmyslicích
Krupička	Jiří		5. května 1913	v	Praze
Kruták	Josef		17. listopadu 1929	v	Moravské Nové Vsi
Krydl	Antonín		2. prosince 1926	v	Oslavanech
Krystlík	Tomáš	PhDr. Ing.	9. února 1947	v	Praze
Křeménková	Daniela		28. listopadu 1922	v	Holici
Křepelka	František		25. prosince 1926	v	Tučapech
Křepelková	Karolina		31. října 1893	v	Tučapech
Křivánek	Mirko	JUDr.	18. srpna 1930	v	Uherském Brodě
Křivka	Josef		8. listopadu 1933	v	Oldřiši
Křivka	František		29. dubna 1924	ve	Spišské Nové Vsi
Kříž	Jindřich		26. ledna 1914	v	Hradci Králové
Křížková	Marie	PhDr.	15. června 1936	v	Miličíně
Kubačka	Ondrej		9. března 1934	v	Párnici
Kubes	Milan		14. srpna 1943	v	Prostějově
Kubů	Amálie		26. října 1930	v	Carapsiu
Kučera	Jan		21. srpna 1928	v	Nížkově
Kučera	Miloslav		28. listopadu 1922	v	Praze
Kučera	Rudolf	doc. PhDr. CSc.	10. dubna 1947	v	Praze
Kukal	Karel		22. listopadu 1927	v	Praze
Kupczok	Jan		20. října 1923	v	Jablunkově
Kúdela	Miroslav		16. června 1931	ve	Vlachovicích
Kvičera	Václav	JUDr.	3. února 1906	v	Rasoškách
Kyselý	Jaroslav		6. dubna 1928	v	Šumvald
Kytl	Václav		6. června 1928	v	Kupičově
Landovský	Pavel		11. září 1936	v	Havlíčkově Brodě
Lang	Jiří		9. června 1931	v	Brně
Lazarová	Helena		24. ledna 1928	v	Borském Peteru
Lederer	Jiří		15. července 1922	v	Kvasinách
Legdan	Michal		20. června 1939	ve	Zboji
Lesák	Ing. Josef		21. října 1920	v	Červených Janovicích
Lešák	Jan		8. února 1903	v	Vrbicích
Lešanovský	Karel	Ing.	26. ledna 1929	v	Pacově
Leština	Ladislav		18. září 1959	v	Praze
Libert	Karel		3. října 1928	ve	Skutči
Lindovský	Josef		7. září 1928	ve	Skřipově



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Liška	Jan		25. dubna 1932	ve	Stříbřeci
Liška	Miloslav		18. května 1933	v	Dačicích
Lískovec	Rudolf		26. prosince 1919	ve	Stříbřeci
Lízna	František	Mgr.	11. července 1941	v	Jevíčku
Loučka	Miloslav	Ing.	24. února 1925	v	Praze
Lukáš	Jan		7. května 1923	v	Růždce
Luštinová	Vlasta		7. listopadu 1936	v	Písařově
Macek	Rudolf		13. května 1925	v	Náchodě
Maděra	Václav		27. července 1919	v	Myslivi
Magula	Jarolím		1. října 1932	v	Bučanech
Mach	Václav		10. dubna 1933	v	Leškovicích
Mach	Václav		19. ledna 1936	v	Rtyni v Podkrkonoší
Mach	Václav		20. července 1908	ve	Rtyni v Podkrkonoší
Mach	Vlastimil		23. prosince 1929	v	Háji
Machačný	Vlastislav		7. května 1930	v	Mladějově
Machát	Jiří		5. července 1938	v	Chustu
Machek	Otakar		24. června 1925	v	Praze
Machová	Věnceslava		18. dubna 1912	v	Jablonném nad Orlicí
Machovcová	Marie		29. listopadu 1931	v	Jaroměřicích nad Rokytinou
Machovský	Jaroslav	Ing.	20. února 1932	v	Bernarticích
Maier	Vlastimír		30. prosince 1932	v	Postřelmově
Malachta	Svatopluk		27. prosince 1934	v	Kunovicích
Malík	Vladimír		8. ledna 1922	v	Archlebově
Malinová	Marie		25. ledna 1927	v	Chebu
Malíř	Otomar	plk. v. v.	15. září 1923	v	Havířově
Malý	František		1. srpna 1919	v	Levínské Olešnici
Malý	Josef		10. března 1919	v	Loučce
Malý	Ladislav	Mgr.	7. dubna 1946	v	Dubicí
Malý	Václav	ThDr.	21. září 1950	v	Praze
Mandrholec	Zdeněk		1. dubna 1930	v	Přerově
Maňhalová	Naděžda		5. března 1931	v	Praze
Marečková	Lenka	Mgr.	3. června 1946	v	Počátkách
Marek	Eduard		17. března 1917	v	Praze
Marek	Vlastimil		23. srpna 1946	v	Krnově
Marková	Květa		19. září 1942	v	Kroměříži
Martinák	Jaroslav		14. září 1934	v	Prosenici u Přerova
Martínek	Josef		30. ledna 1902	v	Plzni
Martínková	Milada		30. října 1912	v	Novém Kníně
Maruška	Josef		22. března 1906	v	Českém Dubu
Maruthová	Eva		20. dubna 1928	v	Praze
Mařík	Ján		23. května 1923	v	Humenném



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Mařík	Radomír		19. června 1926	v	Moravských Budějovicích
Mašťalíř	František	MUDr.	7. prosince 1906	v	Koryčanech
Materna	Jiří		12. dubna 1932	v	Nové Pace
Matějů	Milan		12. srpna 1933	v	Praze
Matoušková	Eva		28. října 1929	v	Přerově
Málek	Jiří	PhDr.	21. srpna 1930	v	Praze
Mára	Jaromír		29. září 1934	v	Klatovech
Mencl	Vlastimil		21. srpna 1922	ve	Mšeně
Menšík	Karel	Ing.	23. března 1929	v	Praze
Merta	Vladimír		20. ledna 1946	v	Praze
Městecký	Antonín		11. dubna 1916	ve	Všestarech
Metuš	Karel	Ing.	4. listopadu 1932	v	Litomyšli
Mikoláš	Josef		30. srpna 1929	v	Hluboké
Michalica	Cyril		7. prosince 1933	v	Kosticích
Milfait	Jaroslav		8. října 1957	v	Rakovníku
Míchal	Vilém		27. května 1932	v	Brně
Mláděk	Ladislav		23. června 1927	v	Praze
Mlejnek	Josef		3. prosince 1946	v	Žatci
Moravečková	Květoslava		10. února 1924	v	Kutné Hoře
Morávek	Boris		5. května 1932	v	Brně
Morávek	Jaroslav		29. ledna 1961	v	Prostějově
Morbicer	František		23. února 1933	ve	Hvozdné
Motejl	Jiří	Mgr.	28. listopadu 1928	v	Jičicích
Moučková	Kamila		8. dubna 1928	v	Jihlavě
Mrázek	Jiří		21. dubna 1924	ve	Velkých Popovicích
Mrázek	Josef		3. listopadu 1924	v	Prusinovicích
Mrázek	Rudolf	RNDr.	11. května 1934	v	Břeclavi
Musil	Raimund		31. března 1898	v	Rodkově
Musilová	Libuše	JUDr.	15. října 1926	v	Protivíně
Muzička	Vladimír		22. července 1953	v	Duchcově
Nahodil	Jindřich		8. července 1929	v	Loukovicích
Nastoupil	Josef		20. února 1925	v	Semčicích
Nájemník	Josef		21. prosince 1932	v	Bílsku
Nečas	Jiří		17. října 1929	v	Praze
Nejez	Jan		16. ledna 1930	v	Brně
Nerad	Miloslav		18. července 1921	v	Ledčí nad Sázavou
Nespěchal	Zdeněk		18. června 1926	v	Lipci
Netušil	Milan	PhDr.	29. srpna 1931	v	Heřmanově Městci
Neustupa	Josef		12. června 1920	v	Dolním Bezděkově
Nevařil	Jindřich		20. ledna 1929	v	Otrokovicích-Kvítkovicích
Němcová	Danuška		14. ledna 1934	v	Mostě



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Němec	Jaromír		16. ledna 1935	v	Kelči
Nobilis	Jiří		6. května 1923	v	Nesuchyni
Nosek	Oldřich		22. října 1911	v	Horní Kalné
Novák	Emanuel		15. května 1914	ve	Dvoře Králové nad Labem
Novák	František		5. ledna 1921	v	Přerově
Novák	František		22. března 1910	v	Budapešti
Novák	Jan		16. listopadu 1918	v	Borkovanech
Novák	Karel		13. prosince 1926	v	Horných Orešanech
Novák	Miroslav		21. února 1911	v	Hamrech
Novák	Štěpán		23. prosince 1923	ve	Starém Poddvorově
Novák	Vladimír		11. prosince 1928	v	Heřmanově Městci
Nováková	Helena		3. června 1928	v	Velké Žernoseky
Novotný	Oldřich		12. května 1921	v	Skutči
Novotný	Václav		9. července 1929	v	Litomyšli
Nový	Miroslav	plk. v. v.	15. července 1927	v	Praze
Novotný	Jan		21. března 1910	ve	Zbýšově u Brna
Nýdrle	Jiří		29. prosince 1932	v	Nové Pace
Nývltová	Věra		19. dubna 1930	v	Jihlavě
Odehnal	Josef		17. května 1930	v	Proseči
Ohnisko	Milan		16. července 1965	v	Brně
Ochmann	Karel		31. března 1934	v	Kopřivné
Olšanský	Josef		7. listopadu 1951	v	Ústí nad Labem
Opluštilová	Věra		12. července 1926	v	Kostelci na Hané
Pala	Ladislav		14. června 1927	v	Rajnochovicích
Palát	Vladislav		31. března 1929	v	Jablůnce
Palouš	Radim	prof. PhDr. Dr. h. c. mult.	6. listopadu 1924	v	Praze
Parolek	Antonín		3. srpna 1932	v	Tišnově
Pavelec	Antonín		12. září 1912	v	Rusavě
Pavelka	Jan		24. července 1947	v	Brně
Pavlíček	Jiří		19. listopadu 1945	v	Mělníku
Pavlíček	Josef		14. ledna 1902	v	Šišmě
Pavlík	Čestmír	Ing.	3. dubna 1932	v	Duchcově
Pažout	Zbyněk		22. února 1927	v	Nymburce
Pátek	Vladimír	JUDr.	5. července 1913	v	Čerčanech
Pejša	František		6. srpna 1930	v	Praze
Peltan	Miroslav		31. ledna 1931	v	Bořetíně
Penc	Stanislav		28. února 1970	v	Praze
Pernická	Eva		10. října 1930	v	Praze
Peroutka	František		10. května 1932	v	Bernarticích
Perutka	Bohuslav		22. března 1928	v	Kelči
Pešák	Václav		20. ledna 1925	v	Žákovicích



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Pešková	Jiřina		27. září 1933	ve	Starém Bozděchově
Petrášková	Marta		8. srpna 1934	v	Příbrami
Petrlík	Jaroslav		11. dubna 1915	v	Hlinsku
Petrlíková	Stanislava		6. května 1927	v	Benátkách
Petrucha	Jan	PhDr. h. c.	22. června 1924	v	Hroznové Lhotě
Pevný	František		16. února 1921	ve	Svatém Štěpánu
Pich	Josef		6. dubna 1911	v	Babí
Pijáček	Josef		21. března 1931	v	Ostrožské Nové Vsi
Pika	Zdeněk		19. listopadu 1946	v	Opavě
Piskoř	Jaromír		11. srpna 1962	v	Opavě
Pišteláková	Božena		10. ledna 1925	v	Kyjově
Pokorná	Jaroslava		30. srpna 1926	v	Rosicích
Pokorná	Irena		6. března 1932	v	Kladně
Polách	Jaroslav		7. srpna 1916	v	Lužné
Polák	Robert		15. listopadu 1924	v	Kanicích
Polášek	Karel		27. srpna 1926	v	Ostravě
Polášková	Františka		4. října 1925	v	Ostravě
Polívka	Vlastimil		6. února 1932	v	Praze
Polívková	Miluška		3. února 1921	v	Líních
Popelka	Jaroslav	Mgr.	4. února 1956	v	Uherském Hradišti
Popílek	František		18. června 1925	v	Čankovicích
Popílková	Růžena		17. listopadu 1928	ve	Stičanech
Pospíchal	Ondřej		23. května 1966	v	Brně
Pospíchal	Petr		16. dubna 1960	v	Brně
Poucha	Josef		17. září 1913	v	Hošticích
Pracna	Jaroslav		20. června 1930	ve	Střížovicích
Prantl	Jan		8. září 1919	v	Klatovech
Pražák	Jiří		19. dubna 1915	v	Jihlavě
Procházka	Hubert	RNDr.	27. prosince 1930	v	Brně
Procházka	Jan		6. července 1913	ve	Chvalkovicích
Procházka	Jiří		11. září 1930	v	Kroměříži
Procházka	Radovan	genpor. v. v. Ing.	11. května 1927	v	Praze
Prokeš	Jan		15. září 1931	v	Brně
Prokeš	Miloslav		18. prosince 1931	v	Chrudimi
Prokop	Jan		23. února 1908	ve	Skočici
Prokůpek	Stanislav		6. dubna 1941	v	Jaroměři
Prudík	Jaroslav		5. října 1927	v	Šale
Průša	Bernard	MUDr.	28. ledna 1912	v	Trentu
Přerovská	Hedvika		17. května 1936	v	Křenovicích
Převrátilová	Blanka		3. srpna 1927	v	Hroubovicích
Příbyl	Vladimír		1. července 1925	v	Hronci
Přichystal	František		7. června 1925	v	Chrlcích
Radil	Jan		1. září 1920	v	Leškovicích



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Rajnoch	Jaroslav		9. března 1923	v	Rajnochovicích
Rádková	Milada		21. srpna 1921	v	Moravanech
Rázek	Adolf	Ing.	30. listopadu 1930	v	Horním Jelení
Reban	Jindřich		16. května 1943	v	Hradci Králové
Rejchrt	Miloš	Mgr.	19. října 1946	v	Ostravě
Richter	Aleš	Mgr.	4. července 1947	ve	Svitavách
Richter	Zdenko		8. března 1926	v	Brně
Richterová	Zuzana	Mgr.	20. února 1948	v	Brně
Robeš	Bohumil		1. srpna 1930	v	Holubicích
Roček	Karel		17. dubna 1923	v	Mikulovicích
Roháčová	Marie		29. října 1929	v	Mahouši
Rolinc	Stanislav		12. října 1923	v	Malhoticích
Roman	Jan		7. března 1929	v	Užhorodě
Roměr	Josef		7. října 1955	ve	Zlíně
Rosůlek	Ladislav		13. ledna 1929	v	Bohdanči
Rosůlek	Ladislav		13. ledna 1929	v	Bohdanči
Rotrekl	Zdeněk	PhDr.	1. října 1920	v	Brně
Roubal	Jaroslav		1. března 1932	v	Rokytnici
Roupec	Ladislav		27. června 1931	v	Babicích
Rudolf	Rudolf		30. září 1928	v	Srbči
Rusek	Miroslav		1. srpna 1923	v	Poličné
Ruta	Jan		3. září 1926	v	Doubřavících
Růžek	František		1. prosince 1920	v	Lužci nad Vltavou
Růžička	František		29. května 1925	v	Mouchnicích
Růžička	Kamil		23. listopadu 1919	ve	Veselém Kopci
Růžička	Miloslav		10. října 1925	ve	Vilémově
Růžička	Václav		21. června 1931	v	Kácově
Rychnovský	Václav		1. září 1927	v	Načešicích
Rynda	Miloslav		9. března 1923	v	Rozdělově
Rys	Jaromír		27. září 1927	v	Radešinské Svratce
Řehák	Josef		7. února 1928	v	Heřmanově Městci
Řezníček	Čestmír		25. května 1921	v	Markvarci
Řežáb	Antonín	JUDr.	7. prosince 1922	v	Českých Budějovicích
Řihák	Jaroslav	Ing.	8. září 1927	ve	Zdounkách
Řídký	Alois		3. října 1925	v	Mastníku
Sadil	Zdeněk	Ing.	3. prosince 1923	v	Třesovicích
Sadilová	Hana		10. srpna 1928	v	Praze
Samek	Jiří		5. května 1932	v	Rohoznici
Samek	Josef		16. března 1927	v	Rohoznici
Samek	Josef		30. října 1898	v	Rohoznici
Sasinek	Karel		24. ledna 1921	v	Starý Poddvorov
Sedlařík	Antonín		11. června 1934	v	Rousínově



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Sedlařík	Karel		9. července 1927	v	Kroměříži
Sedláček	Jan		16. března 1931	v	Růžďce
Sehnal	Milan		22. května 1930	v	Olomouci
Serdočová	Anežka		21. prosince 1922	v	Brně
Severa	Jiří	Ing.	8. října 1925	v	Hranicích
Severin	Jaroslav		7. dubna 1914	v	Náchodě
Schirger	Milada	PaedDr.	23. července 1927	v	Trubíně
Schleiss	Martin		10. listopadu 1913	v	Pasečnici
Schwarzová	Anna Magdalena		14. března 1921	v	Praze
Simůnková	Julie		10. října 1926	v	Břeclavi
Singer	Karel	Ing.	30. ledna 1921	v	Dambořicích
Skácel	Oldřich		19. dubna 1908	ve	Lhotě
Skřípka	Jan		13. ledna 1895	v	Horní Lidči
Slanina	Josef		6. října 1921	v	Žiželicích
Slanina	Rudolf		3. května 1926	v	Opavě
Slavíček	Josef		28. listopadu 1922	v	Novém Jimramově
Sládek	František		8. října 1929	v	Halenkovicích
Sláma	Vieroslav		25. května 1930	v	Svinné
Sláma	Cyril		5. července 1894	v	Javůrku
Slámová	Marta		7. října 1903	v	Nosálově
Slepičková	Božena		18. května 1928	v	Bílé Třemešné
Sléha	Miloslav		8. ledna 1923	v	Cholině
Smahel	Rudolf	doc. dr.	10. října 1929	v	Praze
Smyčka	Vladimír		13. listopadu 1913	v	Břeclavi
Sochor	Zbyněk		17. prosince 1925	v	Citolibech
Soldátová	Mojmíra	JUDr.	17. června 1924	v	Brně
Součková	Alexandra		12. prosince 1935	v	Praze
Soukup	Miroslav		17. května 1928	v	Praze
Soukupová	Renata		3. března 1971	v	Táboře
Sova	Ivan		2. října 1930	v	Mladé Boleslavi
Spilka	Jaroslav		13. března 1921	v	Lukově
Spratek	Pavel		14. listopadu 1923	v	Třinci
Srnc	František		25. března 1928	v	Hodoníně
Stavinoha	Ondřej		16. června 1955	ve	Znojmě
Stehlík	Dobroslav		26. května 1923	ve	Mšeci
Stehlík	Jaroslav		17. října 1929	v	Kutné Hoře
Stehlík	Kliment		9. listopadu 1921	v	Boleradicích
Stojan	Jaromír		21. února 1929	v	Praze
Stránský	Stanislav		28. března 1922	v	Devínské Nové Vsi
Strecková	Vlasta		6. února 1927	ve	Vracově
Strejc	Jan	Ing.	23. března 1934	v	Brně



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Strnad	Zdeněk		22. května 1920	v	Českých Budějovicích
Strnad	Jan		22. února 1931	v	Panenském Týnci
Stromková	Marie Vlasta		27. února 1917	v	Žamberku
Strouhalová	Drahomíra		2. srpna 1930	v	Modřicích
Studený	Lubomír		13. září 1927	v	Olomouci
Suchomel	Ladislav		21. července 1930	v	Brně
Suchý	Rudolf		16. září 1919	v	Brně
Sukop	Ladislav		11. dubna 1933	v	Boršově
Susedková	Marie		22. prosince 1930	v	Rozstání
Suttý	Alois		1. března 1924	v	Trackingu
Svoboda	Ludvík		24. srpna 1919	v	Troubsku
Synek	František		2. června 1934	v	Brně
Synek	Radomír		10. srpna 1926	v	Šardicích
Sysel	Vladislav	Msgre.	30. dubna 1922	v	Libkově
Sýkora	Ladislav		14. dubna 1925	ve	Vrbicích
Šabata	Jan	Mgr.	29. září 1952	v	Brně
Šabata	Václav		30. června 1948	v	Brně
Šafrán	Miloslav		7. prosince 1924	v	Opavě
Šalé	Josef		31. května 1927	v	Čejči
Šavřda	Jaromír		5. července 1933	ve	Vejrtech
Šavřda	Jaromír	JUDr.	25. května 1933	v	Ostravě
Šebor	Jiří		22. prosince 1949	v	Praze
Šebor	Otto	MUDr.	10. července 1933	v	Bystřici
Šedivý	František	Ing.	2. července 1927	v	Zadní Třebani
Šetek	Vlastimil		12. října 1914	v	Souši u Mostu
Šída	Peter		12. dubna 1932	v	Hrboltové
Šidáková	Helena		6. května 1925	v	Praze
Šimonová	Irena		9. prosince 1929	v	Ivanovicích na Hané
Šimsa	Jan	Mgr.	2. října 1929	v	Praze
Šimůnek	Jaroslav		15. srpna 1918	v	Horní Branné
Šindelář	Jan		21. května 1920	v	Českých Budějovicích
Šinoglová	Drahomíra		27. července 1951	v	Štosíkovcích na Louce
Šítal	Miroslav		30. prosince 1924	v	Praze
Škarecká	Marie		6. června 1927	ve	Vracově
Škarvada	Emanuel		14. prosince 1929	v	Podmoklanech
Škoda	Ladislav		7. července 1925	v	Brně
Škvařilová	Olga		20. června 1930	v	Praze
Šlegr	Josef		4. července 1897	v	Mšených Lázních
Šmejkal	Ladislav		24. září 1931	ve	Vižině
Šmoldas	Václav		30. června 1932	v	Brně



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Šmotek	Ludvík		21. dubna 1921	v	Bohuslavicích nad Vlárří
Šraier	Petr		30. března 1958	v	Praze
Štefl	Jiří		30. srpna 1928	v	Litvínově
Štěpánek	Antonín		28. dubna 1920	v	Hlohovci
Štich	Zdeněk		10. října 1928	v	Ostravě
Štolbová	Eva	prom. ped.	23. července 1935	v	Ostravě
Štork	Jan		17. prosince 1910	v	Plzni
Šuláke	Jaroslav		10. července 1922	v	Novém Hrozenkově
Šustrová	Petruška		18. května 1947	v	Praze
Švarc	Václav		22. února 1934	v	Lužné
Švec	Karel		3. ledna 1913	v	Hlavňovicích
Švecová	Milada		7. července 1925	v	Budětice
Šverdík	Michal		5. července 1968	v	Prostějově
Tejral	Gracian	RNDr.	28. srpna 1933	ve	Valticích
Teplý	František		28. dubna 1930	v	Dolní Rovni
Tichá	Drahomíra		22. listopadu 1930	v	Křížovicích
Tichý	Josef		8. března 1906	v	Mladé Boleslavi
Tichý	Miroslav		8. července 1920	v	Novém Bydžově
Toman	Antonín		10. října 1904	v	Psářích
Tománek	Jaroslav		21. května 1925	ve	Veřovicích
Tomek	Jaroslav		19. července 1952	v	Letohradě
Tominová	Zdeňka		7. února 1941	v	Praze
Touš	Josef		9. listopadu 1929	v	Pocinovicích
Touš	Václav		12. listopadu 1898	v	Předslavě
Tráva	Milan		4. května 1925	v	Praze
Trejbal	Ladislav		1. února 1931	v	Bořkově
Trojan	Jakub	prof. ThDr. Ing.	13. května 1927	v	Paříži
Truncová	Hana		23. srpna 1924	v	Teplících
Třešňák	Vlastimil		26. dubna 1950	v	Praze
Turek	Vladimír	Ing.	28. dubna 1938	v	Praze
Tužín	Karel		5. září 1932	v	Blažovicích
Uhlíř	Antonín		20. června 1924	v	Písku
Ulman	Radomil		13. října 1926	ve	Slatině
Umlauf	Václav	Mth. Ph.D.	21. února 1960	ve	Zlíně
Urban	Václav		22. června 1899	v	Sedlčankách
Urbancová	Libuše		21. června 1924	v	Loděnicích
Vacek	Eduard		20. dubna 1947	v	Hradci Králové
Vacula	Karel		20. srpna 1905	ve	Vsetíně
Valášek	Václav		22. února 1930	ve	Rtyni
Valeček	Jan		1. června 1930	v	Mikolajicích
Valenta	Milan		18. června 1941	v	Pardubicích
Vaněček	Jaroslav		28. dubna 1930	ve	Vlkosovicích



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Vaniček	Josef		25. března 1929	v	Hradci Králové
Vassinger	Jari		16. října 1946	v	Novém Jičíně
Vašek	Josef		5. prosince 1921	v	Novém Hrozenkově
Vašinová	Vítězslava		8. prosince 1922	v	Pusté Rybné
Vašíček	Štěpán		21. prosince 1927	ve	Vnorovech
Vavřík	Miloslav	Ing.	30. srpna 1929	v	Ostravě
Váchalová	Ludmila		18. srpna 1936	ve	Volyni
Včeláková	Blanka		22. června 1926	v	Jablounci nad Nisou
Vebr	Pravoslav		12. ledna 1922	ve	Slaném
Veit	Vladimír		13. února 1948	v	Benešově
Vejdovský	Jaromír		5. září 1934	v	Praze
Vejevoda	Miloslav		20. října 1933	ve	Znojmě
Vejevodová	Jaroslava		5. ledna 1928	v	Třemšíně
Velíšek	Jiří		30. ledna 1932	v	Praze
Veleta	Josef		15. března 1921	v	Bělově
Veselý	Karel		1. ledna 1917	v	Jihlavě
Veselý	Pravoslav		1. října 1940	v	Lázních Bohdaneč
Veverka	Josef	RNDr.	4. února 1903	v	Nymburce
Vevjora	Oldřich		27. října 1927	v	Ostravě
Vičar	Jan		4. listopadu 1932	v	Blažovicích
Vinický	Karel		23. prosince 1931	ve	Vídni
Vinklář	Otakar		27. prosince 1930	v	Praze
Vitvar	Václav		2. července 1929	v	Levínské Olešnici
Vitvarová	Drahomíra		14. července 1931	v	Poniklé
Vlach	Vincenc		11. července 1910	v	Hodoníně
Vlasák	Vladimír		20. října 1926	v	Rohovládově Bělé
Vobůrka	Bohumil		16. ledna 1922	v	Jaroměřicích nad Rokytou
Voda	František		7. listopadu 1923	v	Senici nad Myjavou
Voda	Karel		24. září 1929	v	Senici nad Myjavou
Vodrážka	Miroslav		13. září 1954	v	Praze
Vodrážková	Iva	Mgr.	4. srpna 1951	v	Olomouci
Vojtková	Iva	Mgr.	2. září 1957	v	Ústí nad Orlicí
Vokáč	Václav		26. ledna 1927	v	Černčicích
Vokatý	Zdeněk		13. listopadu 1951	v	Klatovech
Vokurka	Miloslav		11. března 1922	v	Příbrami
Volejník	František		7. července 1922	v	Lužci nad Cidlinou
Volný	Stanislav		1. března 1929	v	Jinočanech
Vomela	František		29. září 1919	ve	Věžničce
Vondrák	Vlastislav	PhDr.	1. ledna 1932	v	Praze
Vopátková	Jitka		9. února 1930	v	Repejově
Vořech	Pavel		19.9.44	v	Praze
Vozka	František		5. října 1931	v	Horních Bojanovicích



Příjmení	Jméno	Titul	Datum narození		Místo narození
Vraštil	Bohumil		9. července 1928	v	Humenném
Vrtěl	Květoslav		27. prosince 1922	v	Polkovicích
Vrtěl	Ladislav		26. dubna 1924	v	Obědkovicích
Vykoukal	Josef		4. června 1924	v	Pyšelicích
Vymyslický	Petr		4. května 1931	v	Dolních Bojanovicích
Vypilová	Věra		18. března 1925	v	Brně
Vysloužil	Karel		24. ledna 1927	v	Čelčicích
Výborný	Ivo	JUDr.	4. října 1925	v	Praze
Weiser	Lubomír	Ing.	15. března 1932	v	Brně
Wiendl	František		31. prosince 1923	v	Klatovech
Wiendl	František		3. června 1890	v	Českých Hamrech
Wiendlová	Marie		25. listopadu 1898	v	Týnci
Wolf	Jiří		5. ledna 1952	v	Jindřichově Hradci
Wollmann	Adolf		2. prosince 1917	v	Polné
Zadníčková	Ludmila		8. ledna 1919	v	Želivi
Zahrádka	František		30. října 1930	v	Děčíně
Zahrádka	Karel		8. února 1926	v	Hojsově Stráži
Zajíček	Pavel		15. dubna 1951	v	Praze
Zamazal	Vladimír		4. června 1914	v	Pardubicích
Zapletal	Otokar		3. srpna 1932	v	Hruškách
Zapletal	Rostislav		3. října 1961	v	Šumperku
Zatloukal	Rudolf		3. srpna 1922	v	Rájci
Zábranská	Božena		12. srpna 1924	v	Praze
Záleský	Petr		21. června 1927	v	Mutěnicích
Záleský	František		27. října 1934	v	Mutěnicích
Zdráhal	Josef		3. dubna 1951	v	Novém Jičíně
Zelený	Zdeněk		1. prosince 1924	v	Praze
Zemánek	Miloš		22. listopadu 1924	v	Hošťálkové u Vsetína
Zemánek	Zdeněk		31. ledna 1922	v	Hošťálkové u Vsetína
Zenáhlík	Jiří		20. května 1921	v	Táboře
Zima	Zdislav		25. dubna 1925	v	Kopřivnici
Zimmel	Adolf		7. července 1929	v	Halámkách
Zimmel	Eduard		13. března 1926	v	Rapšachu
Žák	Pavel	PhDr.	4. června 1928	ve	Strážnici
Žaloudek	Jiří		30. srpna 1933	v	Sedlci



Medailony vybraných účastníků odboje

Julie HAVLÍČKOVÁ
Vladimír JÁSEK
Vojtěch KLEČKA
Josef KRUTÁK
Václav KVIČERA
František LÍZNA
Otmar MALÍŘ
Radomír MAŘÍK
František NOVÁK
Radim PALOUŠ
Jaroslav RAJNOCH
Bohumil ROBEŠ
Rudolf SLANINA
Ondřej STAVINOHA
Drahomíra STROUHALOVÁ
Zdena TOMINOVÁ



Julie Havlíčková

* 16. 12. 1930, Jaroměřice nad Rokytnou



*Julie Havlíčková krátce po zatčení
Zdroj: NA, Správa Sboru nápravné výchovy, Praha*

„Manžela jsem měla ráda, a kdyby se jednalo o pomoc někomu jinému v protistátní akci, jistě bych mu nepomáhala.“

Z protokolu o hlavním přelíčení, které se konalo před Krajským soudem v Praze dne 15. 11. 1956

Julie Havlíčková, dříve Maříková, rozená Brychová, pochází z živnostnické rodiny. Od roku 1949 pracovala jako úřednice, nejprve v Okresní národní pojišťovně v Moravských Budějovicích, později v národním podniku Elektrostroj v Brně. V červnu 1951 se provdala za pracovníka Zbrojovky Brno Radomíra Maříka, s nímž žila od srpna 1954 ve společné domácnosti v Brně-Židenicích. Manželův otec Josef i bratr Luděk byli v uvedené době věznění za působení v protikomunistické skupině. Luděk byl pak sice z vězení propuštěn, ale musel narukovat do pomocných technických praporů, odkud uprchl do Rakouska, kde začal spolupracovat s americkou tajnou službou.

V prosinci 1953 se Luděk Mařík vrátil do Československa a Radomírovi předal vysílací instrukce, vysílací stanici a další materiál potřebný ke zřízení záložní radiostanice. Radomír mu přislíbil, že se s radiostanicí naučí zacházet a bude udržovat spojení s řídicí stanicí ve Frankfurtu nad Mohanem. Julie Maříková se o schůzce svého manžela s jeho bratrem a jejím obsahu dověděla až přibližně v únoru 1954. Jeho rozhodnutí mu rozmlouvala, ale neúspěšně. Vzhledem k tomu, že oba manželé žili několik dalších měsíců odděleně, patrně o Maříkově neúspěšné snaze o navázání rádiového spojení nic bližšího nevěděla. Protože Mařík si sám nedovedl poradit, obdržel dva dopisy obsahující utajenou část s instrukcemi, a když ani to nepomohlo, navštívili ho v říjnu 1954 dva kurýři, kteří ho asi týden do obsluhy stanice zaškolovali. Julie Maříková nejprve nevěděla, že osoby, které u nich přebývaly, byly kurýry, později se to však dozvěděla a byla přítomna školení svého manžela. Od té doby až do svého zatčení v srpnu 1956 Radomír Mařík udržoval se Západem pravidelné spojení.



Julie Maříková svému manželovi pomáhala s procvičováním morseovky. Později o tom sama během jednoho z výslechů uvedla: „Když jsme se v roce 1954 přestěhovali do společné domácnosti do Židenic, projevil můj manžel na jaře 1955 zájem o morseovku, přestože tuto částečně ovládal a počal se jí učit. Já, jelikož také morseovku znám, byla jsem požádána manželem, abych si ji s ním zopakovala. Za tím účelem zakoupil manžel školní bručák a vzájemně jsme se učili ve vysílání a přijímání Morseových značek. To znamená, že já jsem vytukávala písmena a manžel je zachycoval. Ve vytukávání Morseových značek se manžel školil sám. Toto školení jsme prováděli asi po dobu jednoho měsíce. Ještě v průběhu tohoto školení jsem se manžela tázala, za jakým účelem to děláme, na což mi manžel řekl, že to potřebuje znát k vysílání do zahraničí.“ Mimo tuto pomoc Julie Maříková v některých případech, v době, kdy Radomír Mařík vysílal, hlídala, aby nebyl nikým vyrušen. O obsahu zpráv však informována nebyla.

Přes veškerou Maříkovu opatrnost se Státní bezpečnosti v následujících letech podařilo postupně lokalizovat umístění vysílačky, až byla dne 9. srpna 1956 objevena v jejich bytě v Brně-Židenicích. Manželé Maříkovi byli zatčeni. Během prvních výslechů se Radomír Mařík neúspěšně snažil krýt osoby, které mu pomáhaly – například zprostředkovaly kontakt s bratrem. Jeho žena Julie naopak už při prvních výsleších podlehla tlaku vyšetřovatelů a uvedla pravé okolnosti, za jakých ke spojení a setkání obou bratrů došlo.

Dne 16. listopadu 1956 byla Julie Maříková Krajským soudem v Praze odsouzena pro trestný čin pomoci k trestnému činu vyzvědačství na čtyři a půl roku odnětí svobody, ke ztrátě čestných práv občanských na pět let a ke konfiskaci celého jmění. Během hlavního přelíčení vypověděla, že manželovi jeho činnost zprvu rozmlouvala a žila ve stálém strachu před zatčením. Ve své výpovědi mimo jiné uvedla: „Manželovi jsem pomáhala proto, ježto mi řekl, že nemůže požádat cizího člověka, aby mu pomáhal při zaučování do vysílání, neboť ten cizí člověk by ho snad mohl prozradit. [...] Snažila jsem se přemluvit svého manžela, aby svoji činnost oznámil bezpečnosti, manžel mi však říkal, že tomu jako žena nerozumím.“ Soud proto přihlédl k tomu, že se trestného činu dopustila i pod tlakem závislosti, zejména v důsledku rodinných vztahů, a jistou roli v jejím případě hrálo i svedení.

Přes vynesený přísný trest a jeho následné navýšení odvolacím soudem na sedm a půl roku však ještě nebyl všem strastem konec. Po protestech funkcionářů KSČ z Moravských Budějovic bylo odvolací řízení přezkoumáno Nejvyšším soudem a trest Julie Maříkové byl zvýšen na plných deset let. Od května 1958 byla vězněna v pardubické věznicí. V letech 1958 až 1960 byla umístěna na cele se spolupracovnicemi StB „Olgou“ a „Andělou“, které o ní podávaly zprávy. Julie Maříková byla z vězení podmíněně propuštěna v květnu 1960 na základě amnestie prezidenta republiky. O pět let později jí byl amnestií prominut i zbytek desetileté zkušební doby.



Julie Havlíčková, roz. Brychtová
Zdroj: ABS

Michal Louč

Prameny

Archiv bezpečnostních složek:

fond Vyšetřovací spisy, arch. č. V-2932 MV a arch. č. V-2970 Brno
fond Svazková agenda Hlavní správy vojenské kontrarozvědky, svazek kontrarozvědného rozpracování arch. č. 975319 MV, krycí jméno „Přechod“

Národní archiv:

fond Správa Sboru nápravné výchovy, osobní vězeňský spis J. Maříkové

Literatura

KOKEŠ, Luboš. Vysílal jsem na Západ. Svědectví o třetím odboji – příběh rodiny Maříkových v 50. letech 20. století. In: *Paměť a dějiny*, roč. VII, č. 2, str. 107–119.
ŠMELOVÁ, Ivana. *Osudy politických vězeňkyň v letech 1948–1960*. Masarykova univerzita v Brně, Brno, 2007, 64 s.



Vladimír Jásek

* 22. 8. 1925, Jevany



Vladimír Jásek

Zdroj: NA, Správa Sboru nápravné výchovy, Praha

Vladimír Jásek pochází z Jevan, původním povoláním byl výpravčím Československých státních drah (ČSD). Vzhledem ke své nespokojenosti s komunistickým režimem se rozhodl odejít do zahraničí. K realizaci svého plánu přikročil na jaře 1949, kdy se setkal s výpravčím z Nového Sedla Ladislavem Trníkem a jeho prostřednictvím s úředníkem ČSD z Chebu Bohuslavem Vokounem. Jásek přešel hranice do Německa v brzkých ranních hodinách 10. května 1949 cestou, kterou mu poradil Vokoun, přičemž předtím slíbil Trníkovi, který byl již zapojen v protikomunistickém odboji, obstarat vlnovou délku pro spojení se zahraničím.

V uprchlickém táboře v Ambergu absolvoval zpravodajský výslech. Veliteli tábora Petru Novákovi podal informace o vojenských útvarech přepravovaných po trati Chomutov – Cheb. Novák mu přislíbil možnost emigrace do Spojených států amerických, pokud bude šest až osm měsíců pracovat pro americkou zpravodajskou službu. Vladimír Jásek se obratem písemně zavázal ke spolupráci.

Ještě v květnu 1949 se Jásek pod falešnou identitou Miroslav Troušilek vrátil do Československa. Nejprve se ukrýval u Vokouna v Chebu a po třech dnech se vypravil do Nového Sedla za Trníkem, kterému předal vlnovou délku a časy vysílání pro spojení do Německa spolu se sérií otázek týkajících se provozu na vlakových tratích. Termín první zkoušky rádiového spojení byl stanoven na 10. června v brzkých ranních hodinách. Počátkem června 1949 se Jásek vrátil zpět do Německa.

V září 1949 byl Jásek nadřízeným informován, že se spojení nepodařilo navázat. Jeho dalším úkolem bylo zjistit informace o letištích v blízkosti hranic – v Karlových Varech, Mariánských Lázních a Chebu. Jásek tak opět překračuje hranice do ČSR s falešnými průkazy, tentokrát na jméno Jaroslav Kafka. Opět se na několik dní ubytoval u Vokounů. Během tohoto pobytu pozorováním zjistil přibližný počet letadel umístěných na chebském letišti. Po třech dnech navštívil znovu Trníka, od něhož převzal zodpovězený dotazník ohledně provozu ČSD a zároveň jej pověřil sledováním letiště v Karlových Varech. Dne 11. září překročil hranice zpět do Německa a předal získané informace.

Již následujícího dne s novými rozkazy a novou identitou (Vladimír Novák) opět přešel hranice. V Plzni získal Vladimír Jásek od Františka Pitory plány kladenských hutí, které zde zanechal bratr Františka Pitory před svým útěkem do Německa. Zároveň Pitoru pověřil získáním dalších



informací o vojenském letišti v Plzni. Na počátku října 1949 přichází Jásek opětovně do Československa s úkolem opatřit vzorek uranové rudy a obstarat informace o výrobě elektromotorů v plzeňském podniku Škoda. Po další zastávce u Vokounů předal Trníkovi požadavek na obstarání rudy a získal od něj informaci o průběhu nedaleko konaných vojenských manévřů. Dále se rovněž zastavil v Plzni za Pitorou, který mu ohledně informací o výrobě elektromotorů doporučil bratrance své manželky Jiřího Rádla, jenž v továrně pracoval jako vrchní montér. Poté se agent-chodec vrátil zpět do Německa.

Ještě v říjnu získal Jásek od Trníka vzorek uranové rudy a od Pitory detailní zprávu o vojenském letišti v Plzni, která obsahovala počet zde dislokovaných letadel či informace o operačních možnostech letiště při nepříznivém počasí. Zároveň se seznámil s Jiřím Rádlem, po němž chtěl více informací o vyráběných elektromotorech a jejich množství či o případném nedostatkovém materiálu, jehož absence by ohrozila výrobu. Jásek rovněž slíbil převést přes hranice Pitorova švagra Miroslava Kraftu, což později úspěšně provedl. Po návratu do Německa předal Petru Novákovi informace o letišti v Plzni a kvůli bezpečnosti navrhl, aby do budoucna byly zprávy skrz železnou oponu odesílány prostřednictvím mrtvé schránky umístěné na toaletách mezinárodních rychlíků.

Během další cesty převzal Jásek část úkolů jiného kurýra. V této souvislosti měl 10. listopadu 1949 předat zabalené instrukce jistému Finkovi z Chebu. Setkal se také s Věrou Úlovcovou, jež pracovala na úřadu práce v Chebu, a požádal ji o razítka. Během návštěvy u Pitory v Plzni převzal od Rádla zprávu obsahující počet vyrobených elektromotorů za říjen 1949, jejich výrobní časy i plánovanou výrobu na roky 1949 a 1950. Dále údajně také obdržel vzorek ve výrobě použitého izolačního tmele a celkový situační plánek závodu. S Pitorou pak Jásek sledoval průjezdy mezinárodních rychlíků Plzní a následně vybral ty, v nichž budou uloženy zprávy. Pitora měl obstarávat jejich vyzvednutí či uložení. Jásek se později v Chebu seznámil i s dalšími Finkovými spolupracovníky a jeden z nich – jistý Hradský – jej ke konci listopadu převedl přes hranice do Německa.

V prosinci 1949 se Vladimír Jásek opět nachází v Československu. Po zastávce u Vokounů v Chebu navštěvuje Plzeň, kde s Pitorou vybrali místo ve vlaku pro mrtvou schránku (na konec ji ukryli na toaletě) a stanovili první pokus o odeslání zpráv na 29. ledna 1950. Po Vánocích Jásek odjel až na Slovensko, kde se setkal s bývalým důstojníkem armády Jiřím Procházkou, od kterého získal seznam prodaného zboží v okrese Žilina. Sepsali spolu také asi dvanáctistránkový referát o situaci v sovětských pracovních táborech, kde byl Procházka po jistou dobu vězněn. Jásek chtěl skrze Procházku sehnat i napojení na aktivní armádní důstojníky. Po návratu do Chebu získal od Úlovcové otisky zmíněných razítek a následně se 9. ledna 1950 vrátil do Německa.

Domluvená zpráva od Pitory skutečně došla, Jásek ji 30. ledna 1950 vyzvedl ve Stuttgartu. Od svého nového nadřízeného Ludwiga Novaka, vlastním jménem Zdeňka Václavíka, dostal pak za úkol doručit zprávu do mrtvé schránky v parku v pražských Kbelích. Obdržel také novou falešnou identitu na jméno Antonín Inger, s níž 15. dubna 1950 překročil hranice. Po zastávkách u Vokounů a Pitory odjel do Prahy, kde úspěšně doručil zprávu, a následně se 22. dubna vrátil do Německa. Po čtyřech dnech připravil Jásek spolu s Novakem důležitou zásilku, v níž bylo asi 15 až 20 mikrofilmů, pět tisíc korun a fotoaparát. Po jejím vyzvednutí ji měl Pitora odvézt do Prahy na Hlavní nádraží a tam uložit do úschovny. Stvrzenku z úschovny měl následně odeslat v obálce s nápisem „Kája a Vlasta“ na poštu v Jindřišské ulici. Úkol se podařilo splnit a zásilku si pravděpodobně vyzvedl blíže neurčený adresát.

Další pravidelnou zprávu z 10. května 1950 však již Pitora z důvodu přepojení vagonu s mrtvou schránkou k jinému vlaku neobdržel. Jásek se proto rozhodl znovu vydat do ČSR a schránku najít. V Praze měl pak rovněž zhotovit novou mrtvou schránku, do níž by ukládala zprávy z ONV v Chebu Věra Úlovcová.

V polovině května Jásek s Pitorou v Plzni neúspěšně pátrali po ztraceném vagonu číslo 45090. Hned nato odjel s Úlovcovou a manželí Pitorovými do Prahy, aby našel místo pro zmíněnou schránku. Při té příležitosti nejprve vyzvedl zprávy z mrtvé schránky poblíž Kbel a další den



stanovil místo pro novou na Olšanských hřbitovech. Poté se celá skupina vrátila do Plzně, kde Jásek před svým odjezdem do zahraničí předal Pitorovi heslo, jímž se mu měl ohlásit nový kurýr.

Dne 20. května byl však Vladimír Jásek zadržen v Chebu na nádraží při náhodné kontrole. Jelikož u něj byl nalezen streptomycin (antibiotikum se širokým použitím), předstíral nejdříve, že jej pašuje přes hranice. Dne 23. 11. 1950 byl rozsudkem Státního soudu v Praze odsouzen na doživotí. Trestu smrti unikl jen díky obsáhlému doznání. Podmíněně propuštěn byl až 23. 6. 1964, po více než čtrnácti letech.

Lukáš Havel

Prameny

Archív bezpečnostních složek:

fond Vyšetřovací spisy, arch. č. V-10463 Plzeň

fond Inspekce ministra vnitra (A 8), inv. j. 1345

fond Různé bezpečnostní spisy po roce 1945 (f. 304), sign. 304-282-12

fond Hlavní správa rozvědky (I. správa MV), reg. č. 11873

Národní archiv:

usnesení Okresního soudu v Trnavě ze dne 23. 6. 1964, sp. zn. PP 239/64

Státní oblastní archiv v Plzni:

rehabilitační spis Krajského soudu v Plzni, sp. zn. 13 Tr 235/68

Literatura

PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách: Pohledy do historie československých výzvědných služeb. Díl III (1945–1961)*. Praha: Themis, 2002.



Vojtěch Klečka

* 17. 2. 1921, Luleč, okr. Vyškov
† 26. 6. 2012, Praha

Vojtěch Klečka pocházel z dělnické rodiny, po absolvování obecné školy se vyučil číšníkem. Za války se zapojil do druhého odboje, spolu se svým starším bratrem Františkem Klečkou (1917–1988) spolupracoval se skupinou *Rote Kapelle*, kde zastával funkci spojky. Že se jednalo o součást sovětské špionážní sítě, se dozvěděl až po ukončení válečného konfliktu, dnes je uvedená skupina považována za neúčinnější špionážní síť s více než stovkou členů, kteří působili v podzemí Hitlerovy třetí říše, někdy ve vysokých státních funkcích. V roce 1943 zatkl Vojtěcha Klečku gesta-



Vojtěch Klečka

Zdroj: NA, Správa Sboru nápravné výchovy, Praha

po, jemu se však podařilo utéct a až do konce války se úspěšně skrýval na Moravě. V roce 1945 se stal členem obnovené Československé strany národně socialistické. Se svým bratrem se po válce názorově zcela rozešel: zatímco František Klečka spolupracoval s komunistickou Státní bezpečností, Vojtěch Klečka začal pomáhat lidem s útekem přes hranice a stal se agentem-chodcem. Spolu s několika dalšími osobami tak organizoval a prováděl převody lidí, kterým hrozilo ze strany StB zatčení. Od roku 1948 až do svého zatčení v létě 1949 se podílel na zprostředkování či realizaci odchodu do zahraničí více než osmi desítek politických odpůrců komunistického režimu či bývalých vojáků československé armády, propuštěných ze služby z politických důvodů.

V prosinci 1948 obdržel Vojtěch Klečka zprávu, že jeho bratr František byl v srpnu téhož roku v západním Německu, kde působil jako šéffagent československé zpravodajské služby, zatčen. Aby o něm získal podrobnější zprávy, přešel státní hranice sám a po zatčení příslušníky německé pohraniční stráže byl předán k výslechu orgánům Counter Intelligence Corps (CIC) a později dopraven do Norimberku. František Klečka byl dne 16. prosince 1949 odsouzen za špionáž k trestu odnětí svobody v délce 20 let, později mu byl trest zmírněn na pět let odnětí svobody. Propuštěn z výkonu trestu byl však ještě dříve a v roce 1952 se vrátil do ČSR.

Vojtěch Klečka setrval v Norimberku zhruba týden. Během pobytu mu byla ze strany CIC nabídnuta spolupráce, na kterou přistoupil. Poté odešel zpět do Československa a začal spolupracovat postupně s několika dalšími odbojovými organizacemi a převaděči. Hned v únoru 1949 se znovu vydal do Německa a s sebou vzal i sedm dalších osob, které potřebovaly z ČSR odejít. Na místě pak příslušníkům CIC předal šifrované zprávy zpravodajského charakteru, převzal zprávy pro spolupracovníky v ČSR a pověřen dalšími úkoly se vydal opět zpátky do vlasti. Takto přešel státní hranice ještě několikrát. Dne 16. července 1949 byl však zatčen, o mnoho let později



své zatčení popsal takto: „*Jel jsem sám v kupé, můj komplic byl o pár kupé dál s tím, že se sejdeme v Praze v parku před nádražím. Přijedeme do České Třebové, tam se tentokrát vyměňovaly lokomotivy, tak tam bylo dvacet nebo pětadvacet minut, času dost. Tak jsem si šel koupit párek s hořčicí, které se tam prodávaly, byly výborné. Najednou přišel můj komplic a říká: ‚Brácha, já mám hlad jako vlk, dej mi [potravinové] lístky.‘ Já na něj vyvalím oči, páč s ním šla ženská. Na tu jsem se jenom podíval a věděl jsem, že to je levota. ‚Neboj se, to je v pořádku.‘ Dal jsem mu lístky, šel jsem do svého [kupé], on taky do svého, ale nervózní jsem byl jako pes. Přijedeme do Prahy, přijeli jsme na páté nástupiště, přesně v 17 hodin, 17. června v pátek, a vidím – policajt, civil, policajt, civil, po celém podchodu. Já šel za mým komplicem s tou jeho fiflenkou asi tak pět osm metrů. On vystoupil po těch schodech a zatýkají ho. Ta ženská se otočila a ukázala na mě. A už jsem tam byl taky.‘*“

Hlavní přelíčení proběhlo před Státním soudem v Praze, odd. Brno, ve dnech 14. až 16. listopadu 1950. Vojtěch Klečka byl odsouzen pro spáchání trestného činu velezrady k trestu odnětí svobody na doživotí. Uložený trest si odbýval v mnoha vězeňských zařízeních, poznal věznic v Plzni na Borech, v Praze-Ruzyni, v Leopoldově, na Pankráci, pobýval v Jáchymově a na Bytřizi. Během jeho vyšetřování i pozdějšího věznění byl na něj, i ze strany jeho bratra, činěn nátlak, aby spolupracoval s StB a výrazně si tak zlepšil své postavení. Na spolupráci však nikdy nepřistoupil. Režimu se nepodvolil ani ve výkonu trestu, jeho chování bylo hodnoceno opakovaně jako „*neukázněné*“. V posudku na jeho osobu, který byl zaznamenán v září 1959, tedy po devíti letech věznění, se proto uvádí: „*Často hrubě porušuje táborový řád, chová se drze k příslušníkům MV [...]. Za tyto hrubé přestupky byl celkem 12× trestán. Tyto tresty nesplnily svůj výchovný účel, jeho chování se dosud nezlepšilo. [...] V roce 1955 se na NPT v Příbrami zúčastnil hromadné stávky a hladovky.*“

V roce 1960 mu byl udělený trest doživotí snížen prezidentskou amnestií na 24 let odnětí svobody. Z výkonu trestu byl propuštěn v roce 1963. Dlouhou dobu se mu nedařilo získat trvalejší zaměstnání, posléze pracoval jako hlídač v Národním divadle v Praze. I v pozdějších letech věnovali příslušníci StB Vojtěchu Klečkovi pozornost, od listopadu 1979 k němu byl evidován spis s krycím jménem „*Vojta*“ v kategorii „*nepřátelská osoba*“.

Rozhodnutím Krajského soudu v Plzni ze dne 20. prosince 1990 byl Vojtěch Klečka rehabilitován.

Markéta Bártová

Prameny

Archív bezpečnostních složek:

fond Vyšetřovací spisy, arch. č. V-2995 Brno

fond Inspekce ministra vnitra (f. A 8), arch. č. 266, arch. č. 621

Národní archiv:

fond Správa Sboru nápravné výchovy, osobní vězeňský spis Vojtěcha Klečky

Další zdroje

Rozhovor Vojtěcha Klečky pro Post Bellum. Dostupné on-line na adrese: <http://www.pametnaroda.cz/data/witness/1658/recording/1069-transcript.htm?timestamp=1280063572>. Cit. 23. 6. 2014.



Josef Kruták

* 17. 11. 1929, Moravská Nová Ves
† 19. 6. 2008, Nové Město na Moravě



Josef Kruták

Zdroj: NA, Správa Sboru nápravné výchovy, Praha

Josef Kruták se narodil v rodině rolníka v Moravské Nové Vsi. Po vchození školy se vyučil stolařem. Když se v červnu 1948 přidal k protikomunistické odbojové skupině *BOZ 38*, měla již za sebou několik úspěšných akcí, mezi nimi například přepadení stanice Sboru národní bezpečnosti (SNB) v Kopčanoch u Skalice na Slovensku, kde členové skupiny pod vedením Františka Dvořáka spoutali přítomného příslušníka SNB a zabavili mu větší množství zbraní. Jedné květnové noci roku 1949 v obci Čejč strhali telefonní kabely. K dalším akcím patřil odvoz plk. Josefa Chvalovského do Prahy, odkud pak důstojník, jemuž hrozilo zatčení, odešel do exilu.

Josef Kruták se k odbojové skupině *BOZ 38* připojil až po polovině června 1949, kdy jeho otec poskytl Františku Dvořákovi a dalším členům, Radomíru Pomplovi a Františku Němečkovi, úkryt ve svém domě. Muži u Krutákových pobýli asi tři dny, svůj arzenál zbraní zde rozšířili o pušku německé výroby a současně se k nim přidal i Josef Kruták. Po odchodu jim mimo jiné pomáhal aktivně vyhledávat úkryty u dalších osob.

První akce se Josef Kruták zúčastnil dne 19. června 1949 v obci Archlebov. Během nedělní mše zde příslušníci skupiny obsadili prostor mezi kostelem a budovou místního národního výboru (MNV). Kruták vyzbrojený

sovětským samopalem hlídkoval spolu s Františkem Němečkem, zatímco František Dvořák s Radomírem Pomplm vešli do budovy MNV, kde Pompl do místního rozhlasu přečetl protikomunisticky laděný projev. Obyvatele obce vyzval k neplnění dodávek, informoval o komunistických koncentračních táborech i o tom, že se Československo nachází v područí Sovětského svazu. Dále se zmínil o požadavku svobodných voleb a zvolal: „*Neposlouchejte nikoho, kdo vládne od ponku!*“ – „*Neplňte dodávky!*“ – „*Půjdeme všichni za prezidentem Benešem a Masarykem!*“, a vyhlásil stanné právo. Poté Dvořákovi lidé z Archlebova odvěkleli předsedu MNV, kterého donutili pošlapat odznak člena Komunistické strany Československa (KSČ), a do jeho stranické legitimace František Dvořák napsal vzkaz „*Kapitán Franta*“. Vystrašeného funkcionáře KSČ následně propustili.

Od počátku srpna 1949 však o Radomíru Pomplovi i Františku Dvořákovi věděla Státní bezpečnost (StB), které se navíc ke skupině podařilo infiltrovat svého příslušníka Jaroslava Turečka, jenž vystupoval jako kurýr francouzské zpravodajské služby s krycím jménem „Jindra“. Od této chvíle činnost skupiny probíhala plně v režii StB, která Františka Dvořáka i ostatní přesunula na Vsetínsko do předem připravené chaty u přehrady na Bystřičkách. Na tomto místě proběhlo fingované školení k použití výbušnin při útoku proti Zbrojovce Vsetín. Po této akci měli být členové *BOZ 38* dopraveni do bezpečí za hranice. Kvůli získání důvěry příslušníci StB jednotlivé členy skupiny vybavili falešnými legitimacemi. Před samotným útokem je navíc odzbrojili a nově jim vydali nefunkční zbraně. Státní bezpečnost Josefa Krutáka spolu s dalšími členy *BOZ 38* zadržela



dne 16. srpna 1949 a bezprostředně poté došlo i k rozsáhlému zatýkání osob z okruhu jejich podporovatelů.

U soudního přelíčení Josef Kruták uváděl, že se cítí vinen, nicméně upozorňoval na nepravdivé skutečnosti v obžalobě. Státní soud v Brně ho přesto dne 30. června 1950 odsoudil pro zločin velezrady k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání osmnácti let, k peněžitému trestu 10 000 Kčs, k propadnutí celého jmění a ke ztrátě čestných práv občanských na pět let. V hlavním procesu bylo odsouzeno celkem třináct osob, vedoucí odbojové skupiny *BOZ 38* František Dvořák k trestu smrti. Josef Kruták byl podmíněně propuštěn na svobodu až 8. února 1960 usnesením Krajského soudu v Karlových Varech.

Během rehabilitačního řízení koncem šedesátých let Josef Kruták vypovídal o psychickém i fyzickém násilí během vyšetřování, kdy byl umístěn v tmavé a vlhké cele. Pod dojmem těchto skutečností údajně doznával nepravdu. Spolu s dalšími bývalými členy ucházejícími se o rehabilitaci poukazovali na řízení skupiny ze strany příslušníků StB. V době probíhající normalizace však Josef Kruták vzal svůj návrh na provedení přezkumného řízení zpět. Plné rehabilitace se tak dočkal až v září roku 1990.

Milan Vyhliďal

Prameny

Archiv bezpečnostních složek:

fond Vyšetřovací spisy, arch. č. V-2804 Brno, arch. č. V-423 Brno

fond Inspekce ministra vnitra (A 8), inv. j. 488

Národní archiv:

usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. září 1990, sp. zn. 2 Rt 222/90

Moravský zemský archiv:

soudní spis sp. zn. Or II/I 39/50

Krajský soud v Brně:

rehabilitační spisy sp. zn. 4 Tr 12/68; sp. zn. 4 Tr 15/68

Literatura

HOMOLA, Zdeněk. Skupina BOZ 38. Případ třetího odboje na jižní Moravě? In: *Vysokoškoláci o totalitě*. Sborník oceněných studentských prací. Praha: ÚSTR, 2011.



Václav Kvičera

* 3. 2. 1906, Rasošky

† 26. 1. 1957, věznice Praha-Pankrác



Václav Kvičera ve vyšetřovací vazbě v červenci 1956
Zdroj: ABS

„Obvinění Dr. Potoček a Dr. Kvičera ukázali se vzhledem ke své zjištěné a prokázané trestné činnosti jako nenapravitelní nepřátelé pracujícího lidu, kteří se nezastaví před žádným zločinem [...]. Proto soud, uváživ všechny okolnosti těchto dvou obviněných se týkající, dospěl k závěru, že je nutno obviněné Dra Potočka a Dra Kvičera zneškodnit jakožto nepřátele pracujícího lidu a navždy je z naší socialismus budující společnosti odstraniti.“

Z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ČSR, který proběhl ve dnech 27. až 29. prosince 1956 (doslovné znění)

Václav Kvičera, působící od roku 1950 jako advokátní koncipient a poté překladatel ve strojírenském podniku Konstrukta Praha, se v polovině roku 1955 obrátil na svého bývalého spolužáka z obchodní akademie a tehdejšího ředitele První české zajišťovací banky Josefa Potočka s prosbou, zda by mu Potoček, který často jezdí do zahraničí, dokázal opatřit v Československu nedostupný lék proti infekční žloutence. Potoček medikament, který Kvičera potřeboval pro svou neteř, sehnal a postupně jej informoval o tom, že předává do Londýna zprávy o situaci v Československu svému známému – redaktorovi BBC (British Broadcasting Corporation – rozhlasová a televizní společnost ve Velké Británii) Josefu Kosinovi. Jednalo se o poznatky ve skutečnosti



určené pro Czechoslovak Intelligence Office – Československý zpravodajský úřad (CIO) ve Velké Británii.¹

Josef Potoček byl získán ke spolupráci s britskou rozvědkou při jedné ze svých cest jmenovaným Josefem Kosinou. Tomu pak také předával poznatky hospodářského a politického charakteru o životě v Československu. V roce 1953 Kosina Potočkovi během jeho další pracovní návštěvy Londýna představil své dva spolupracovníky vystupující pod jmény „Frost“ a „Novák“. „Frost“ bylo krycí jméno příslušníka CIO Karla Zbytka. Skutečnou identitu „Nováka“, který se v archivních materiálech vyskytuje také jako „Martin“, dosud neznáme. Potoček s oběma muži dohodl další podrobnosti týkající se předávání zpravodajských poznatků a zajištění konspirativního charakteru této činnosti.

Josef Potoček se také snažil rozšiřovat skupinu svých spolupracovníků v Československu. Zapojením Václava Kvičery do Potočkovy informační sítě, k němuž došlo od podzimu roku 1955, se informační hodnota poznatků určených CIO významně zvětšila.

Václav Kvičera dokázal sehnat údaje o zkouškách, výrobě a vývozech československých zbraní, dokumentaci k novým sovětským zbraním licenčně vyráběným v ČSR i různé hospodářské a politické informace. Prostřednictvím Potočka poskytl Kvičera CIO zprávu o průběhu československo-jugoslávských jednání o zbrojním zařízení, zprávu o připravované výrobě tanku T-54 v ČKD Sokolovo, zprávu o výstavbě podzemní zbrojovky v Dubnici nad Váhom a stanovisko sovětských expertů k této akci, zprávu o výrobě nové kouřové směsi a jejích účincích na lidský organismus, zprávu o novém typu leteckého zaměřovače, zprávu o speciálním přípravku pro výrobu dělových nábojnic, zprávu o programu zbrojovky ve Vlašimi s konkrétními údaji o dodávkách střeliva do Egypta, zprávu o výsledcích zkoušek nové automatické pušky apod.

V první polovině roku 1956 Kvičera přinesl Potočkovi koncepty anonymních dopisů určených pro amerického prezidenta Eisenhowera a indického premiéra Nehrua, v nichž kritizoval politiku komunistického režimu v ČSR. Společně s Potočkem také připravil pro BBC desetibodový dopis adresovaný jménem československé opozice prezidentovi Zápotockému. Výzva mimo jiné obsahovala požadavky na sestavení vlády složené ze všech představitelů složek národa, na uspořádání svobodných voleb pod záštitou OSN a na propuštění politických vězňů.

Klíčový okamžik, který zásadním způsobem ovlivnil osud Josefa Potočka a Václava Kvičery, nastal 5. května 1956, kdy příslušník CIO Karel Zbytek anonymně vhodil do schránky vojenského přidělence ČSR v Londýně obálku obsahující písemnou nabídku spolupráce s československou rozvědkou. Jako ukázkou svých možností připojil zprávu o kontaktech Josefa Potočka s CIO, která obsahovala podrobné informace o jeho spolupracovnících, a to včetně jména Václava Kvičery.

Dne 14. července 1956 byli Václav Kvičera a Josef Potoček zatčeni Státní bezpečností (StB). V průběhu vazebního vyšetřování se Václav Kvičera ke spolupráci s britskou rozvědkou doznal. Odmítl však, že by za poskytnuté zprávy, které předal Josefu Potočkovi, někdy obdržel finanční odměnu. Jako motivaci pro svou činnost uvedl nesouhlas s komunistickým režimem v Československu. V průběhu trestního řízení si StB nechala vypracovat znalecké posudky týkající se informační hodnoty zpráv, které Václav Kvičera britské rozvědce poskytl. Většina z nich byla označena za poznatky charakteru státního tajemství zvláštní důležitosti.

Zrada Karla Zbytka, který StB postupně prodal informace o skoro dvou stech tajných spolupracovnících britské rozvědky z řad československých občanů, vedla v říjnu 1957 k ukončení činnosti CIO. Pro Václava Kvičera a Josefa Potočka měla událost fatální následky. Nejvyšší soud ČSR v prosinci 1956 oba muže odsoudil pro trestné činy velezrady a vyzvědačství k trestu smrti.

¹ CIO byl založen na přelomu let 1948 až 1949. Jako samostatná sekce byl začleněn pod britskou rozvědku MI-6. Jeho personál tvořili většinou uprchlíci z Československa po únoru 1948 a bývalí příslušníci druhého zahraničního odboje. V průběhu první poloviny padesátých let CIO stále častěji používal relativně bezpečný způsob získávání spolupracovníků, a to z řad československých občanů legálně vyjíždějících na Západ. K preferovaným metodám zpravodajské práce v této souvislosti patřilo, že prvotní kontakt s vytípaným adeptem v zahraničí, pokud to bylo možné, byl navázán prostřednictvím člověka, který měl k dotyčnému nějaký vztah (známý, krajan, bývalý kolega apod.), s cílem nenápadně ověřit, zda jsou možnosti spolupráce reálné.



V listopadu 2012 udělil Ústav pro studium totalitních režimů Václavu Kvičerovi in memoriam Cenu Václava Bendy spolu s pamětní medailí Za svobodu a demokracii.

Daniel Běloušek

Prameny

Archiv bezpečnostních složek:

fond Zvláštní vyšetřovací spisy, arch. č. ZV-108 MV
historický fond (f. H) arch. č. H-236 MV
fond Ústředny Státní bezpečnosti (f. 305), sign. 305-514-7
fond Hlavní správa rozvědky (I. správa SNB) reg. č. 41463
fond Inspekce ministra vnitra (f. A 8) inv. j. 1143

Literatura

FROLÍK, Josef. *Špión vypovídá*. Praha: Orbis, 1990.
PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách: Pohledy do historie československých výzvědných služeb. Díl III (1945–1961)*. Praha: Themis, 2002.
STEHLÍK, Eduard. MEASURE. Příspěvek k historii Czechoslovak Intelligence Organization – CIO. In: *Studentské listy*, roč. 2, č. 25, 1991.
TOMEK, Prokop. Agent LIGHT – tajný spolupracovník v britské rozvědné službě. In: *Securitas Imperii*, č. 8. Praha: ÚDV, 2001.



František Lízna

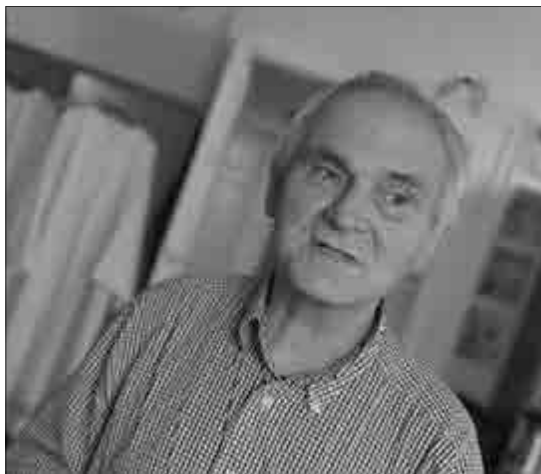
* 11. 7. 1941, Jevíčko

„Na základě mých zkušeností z poslední doby docházím k přesvědčení, že státní orgány často nerespektují svobodu myšlení a svědomí. Stává se např., že občanům, kteří hájí náboženskou svobodu, se přikládají politické motivace [...]. Bude-li mi dokázáno, že jsem se dopustil jednání, které je mi kladeno za vinu, nebudu ani poté se cítit vinným, protože tím, že bych rozšiřoval informace církvi, a to i bez ohledu na státní hranice, bych se nedopouštěl trestného činu. Možnost rozšiřování informací mně zaručuje vyhláška č. 120/76 Sb., dále pak především mé svědomí a dále můj pocit odpovědnosti vůči této společnosti, v níž žiji.“

Z protokolu o výslechu obviněného Františka Lízny ze dne 30. 7. 1981

Ke komunistickému režimu pocítoval František Lízna antipatie již od dětství. Nebyl pionýrem ani členem Československého svazu mládeže, po maturitě nemohl studovat na vysoké škole. V roce 1961 byl za stržení rudé vlajky na protest proti režimu odsouzen k sedmi měsícům nepodmíněně do vězení v Ostrově nad Ohří. V letech 1960 a 1964 se dvakrát pokusil o emigraci na Západ, ale ani v jednom případě neuspěl. Nejprve v září 1960 přešel státní hranice v prostoru obce Hora sv. Šebestiána do NDR, kde byl však zadržen německými bezpečnostními složkami a vrácen zpět do Československa. Trestní stíhání bylo v tomto případě zastaveno. V listopadu 1964 se pokusil opustit území Československa ve vlaku s nákladem cukru, který směřoval ze Starého Města u Uherského Hradiště do Rakouska a dále do Jugoslávie. Při kontrole vagonů v Břeclavi byl pohraniční stráží zatčen a dne 15. prosince 1964 rozsudkem Okresního soudu v Uherském Hradišti odsouzen pro trestný čin pokusu o opuštění republiky ke dvanácti měsícům odnětí svobody. Z výkonu trestu v Nápravně výchovném ústavu Ministerstva vnitra v Praze byl propuštěn 3. listopadu 1965.

V roce 1969 nastoupil František Lízna do semináře a o pět let později byl vysvěcen na římskokatolického kněze. Byl členem jezuitského řádu Tovaryšstvo Ježíšovo, který byl v době komunistického režimu zakázán, a až do roku tak 1990 působil bez státního souhlasu k duchovenské činnosti. V březnu 1978 se stal signatářem Charty 77. Aktivně spolupracoval s Výborem na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS) a poskytoval mu informace o represích v křesťanském prostředí.



František Lízna

Zdroj: Post Bellum, autor /foto/ Štěpán Hon



Od prosince 1977 do září 1979 se František Lízna podílel na provozování tiskárny samizdatových textů v rodinném domě Jana Krumpholce v Radíkové u Olomouce. V tiskárně se rozmnožovaly nejen náboženské texty, ale také například vybrané články z časopisu *Svědectví*, brožura Alexandra Solženicyna *Nežít ve lži*, či texty Václava Havla, Petra Uhla a dalších signatářů Charty 77.

Dne 10. září 1979 byl zatčen a vzat do vazby, odkud byl 9. ledna 1981 propuštěn a vyšetřování v této trestní kauze pokračovalo na svobodě. Dne 29. září 1981 jej Okresní soud v Olomouci odsoudil pro trestný čin nedovoleného podnikání k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání dvaceti měsíců.

V osmdesátých letech 20. století Lízna pokračoval v zasílání katolických samizdatových časopisů a tiskovin. V červenci 1981 požádat dva kněze ze SRN, Rudolfa Grilla a Rudolfa Englische, o převezení výtisků katolického samizdatového časopisu *Informace o církvi* do zahraničí a jejich odeslání Líznově sestře Marii Westlake do Velké Británie, která tyto tiskoviny dále předala do Keston Institute v Oxfordu.

Dne 27. července 1981 byl František Lízna opětovně zadržen a putoval do vazby. V průběhu výslechů odmítal vypovídat, aby neohrozil další osoby ze svého okolí. Dne 21. ledna 1982 byl Obvodním soudem pro Prahu 6 odsouzen pro trestné činy pokusu o poškozování zájmů republiky v cizině a nedovoleného podnikání k souhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce 27 měsíců. Dne 2. dubna 1982 pak Městský soud v Praze tento rozsudek potvrdil.

V květnu 1983 napsal Lízna spolu s dalšími sedmi politickými vězni z věznic Plzeň-Bory dopis *Světovému shromáždění za mír a život, proti jaderné válce*, které se konalo 21. až 26. června v Praze. Delegáty kongresu v něm upozorňovali na perzekuci projevů občanského, politického a náboženského přesvědčení v Československu.

Na podzim 1988 byl František Lízna znovu vyšetřován, tentokrát pro držení přibližně 35 fotografií politických vězňů s výzvou k jejich propuštění, jejíž jediný exemplář položil na autobusovém nádraží v Uherském Hradišti, tedy na veřejném prostranství. Za toto jednání kvalifikované policie jako přečin proti veřejnému pořádku byl Okresním soudem v Uherském Hradišti odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce dvou měsíců. Z vězení byl propuštěn 26. prosince 1988.

František Lízna byl jedním z čelných představitelů českého katolického disentu. Po roce 1990 působil mimo jiné jako vězeňský kaplan na Mírově. V současné době je členem Konfederace politických vězňů. V roce 2001 mu za vynikající zásluhy o demokracii a lidská práva prezident republiky Václav Havel propůjčil Řád Tomáše Garrigua Masaryka. Roku 2003 byla Líznovi udělena Nadací Charty 77 Cena Františka Kriegla; získal ji spolu s dalším vězeňským kaplanem Tomášem Vlasákem za svou pastorační činnost ve věznicí na Mírově.

Daniel Běloušek

Prameny

Archív bezpečnostních složek:

fond Vyšetřovací spisy, arch. číslo V-2898 Brno, arch. č. V-42316 MV, arch. č. V-10434 Ústí nad Labem

fond Svazková agenda správy sledování (IV. správa SNB), svazek „Učeň“

fond Objektové svazky, reg. č. 14496 Brno, reg. č. 41593 Brno, arch. č. 174 Hradec Králové, arch. č. 1954 MV

Další zdroje

Dokument České televize z cyklu *Neznámí hrdinové – Pohnuté osudy*. Dostupné on-line na adrese:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10204458965-neznami-hrdinove/209452801390004/>.



Otmar Malíř

* 15. 9. 1923, Prostřední Suchá



Otmar Malíř v průběhu věznění

Zdroj: NA, Správa Sboru nápravné výchovy, Praha

Otmar Malíř se narodil v hornické rodině v Prostřední Suché u Karviné. Po německé okupaci v březnu 1939 byla řada občanů ČSR nucena přijmout slezskou národnost, a tím pádem se zapsat na tzv. volkslist (Deutsche Volksliste – německý národní soupis), díky němuž pak získali německé občanství. Jeho rodina nebyla výjimkou, a tak se na mladého Malíře vztahovala i odvodní povinnost do německé armády. V září 1942 byl skutečně odveden a po výcviku zařazen k tzv. Afrikakorpsu (Deutsches Afrika Korps – německý africký sbor). Během bojů se mu však podařilo přeběhnout k britské armádě. Ze zajetí se dostal do československé zahraniční armády a v letech 1944 a 1945 bojoval s Čs. samostatnou obrněnou brigádou u Dunkerque. Po demobilizaci v lednu 1946 vstoupil do Československé strany národně socialistické (ČSNS), jejímž členem byl až do osudných únorových dnů roku 1948.

Otmar Malíř od samého počátku odmítal režim nastolený komunistickou stranou. Jako bývalý voják si současně uvědomoval omezené možnosti domácího odboje, a tak hledal cesty k navázání spolupráce se zahraničním odbojem reprezentovaným Radou svobodného Československa v čele s předúnorovým předsedou ČSNS Petrem Zenklem. V roce 1949 se proto rozhodl, že vybuduje protikomunistickou skupinu s úmyslem napojit se na zahraničí, provádět sabotáže a získávat špionážní zprávy. V případě válečného konfliktu měla skupina odejít do hor, odkud by mohla „provádět záškodnickou činnost“. Za účelem spojení s exilovou Radou svobodného Československa se Malíř několikrát korespondenčně obrátil na svého přítele, který po únoru 1948 z Československa uprchl do Kanady. K ustavení skupiny ani navázání kontaktu s demokratickým odbojem však prozatím nedošlo.

Protikomunistickou skupinu Otmar Malíř založil až v březnu 1953, nazval ji *Oblastní sdružení partyzánských oddílů* (OSPO) a postupně do ní zapojil další osoby, včetně svého bratra Jaroslava. Pro potřeby organizace Malíř vyhotovil legitimace a po dohodě se svými společníky sestavil



i její vlastní program. Skupina se přitom měla stát zárodkem početnější, vojensky řízené organizace, jejíž aktivita se měla plně rozvinout až v případě očekávaného válečného konfliktu mezi Západem a Východem.

Otmar Malíř jako velitel této skupiny působil pod krycím jménem „škpt. Čermák“. Kvůli dalšímu usměrňování a řízení činnosti se pokoušel korespondenčně spojit se zahraničím. Takto se snažil kontaktovat mimo jiné i rozhlasovou stanici Svobodná Evropa. Například jeden dopis do zahraničí odeslal zabalený do zásilky papíru, která směřovala do Švýcarska. Malíř neúnavně plánoval posílat i další dopisy s prosbou, aby byly předány Svobodné Evropě. Spojení se zahraničím se však přes veškeré úsilí údajně nikdy navázat nepodařilo.

Činnost skupiny tím ovšem neochabla. Možná i pod dojmem neúspěchů při kontaktování československého exilu svou činnost zaměřila zejména na působení na veřejnost a pod Malířovým vedením začala organizovat především letákové akce. Na podzim 1953 vydala protikomunistický leták nadepsaný „*Nové Československo*“, v němž nabádala zemědělce k vystupování z JZD a občany k vystupování z KSČ a ROH. Poté následovaly fingované oběžníky ministerstva dopravy, které měly způsobit zmatek v chodu národního hospodářství, a na jaře 1954 spatřil světlo světa zpravodaj *Nové Československo* s odkazem na exilovou rozhlasovou stanici slovenského ilegálního antikomunistického hnutí *Biela légia (Bílá legie)*. V říjnu 1954 došlo k vydání dalších protikomunistických letáků. Nerealizovanou letákovou akcí plánovanou na červen 1955 chtěli dokonce narušit průběh I. celostátní spartakiády v Praze.

Otmar Malíř zorganizoval celkem šest letákových akcí a podařilo se mu vyprodukovat asi 200 kusů uvedených tiskovin. Rozmnožování letáků prováděl spolu s další členkou skupiny OSPO Markétou Indrovou přímo ve svém bytě. Letáky pak rozesílali nejen svým známým, ale také na adresy různých podniků. Fingované oběžníky ministerstva dopravy navíc putovaly po různých nádražních stanicích v Československu.

Státní bezpečnost Malíře zatkla dne 4. července 1955. Během následných domovních prohlídek u něj nalezla pistoli ČZ vz. 27 i s municí, a především celý „archiv“ jeho protikomunistické skupiny OSPO, jenž se samozřejmě stal důležitým usvědčujícím materiálem.

Členy skupiny OSPO soudil senát Vyššího vojenského soudu v Trenčíně. Malířovi dne 7. února 1956 za spáchání trestného činu velezrady v souběhu se sabotáží soudce vyměřil nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 20 let, dále ztrátu čestných práv občanských na 10 let i propadnutí majetku, a to včetně zabavené pistole.

V roce 1970 projednával senát Vyššího vojenského soudu v Trenčíně návrh Otmar Malíře a dalších osob na přezkoumání odsuzujícího rozsudku dle zákona č. 82/1968 Sb. o soudní rehabilitaci. Soud jejich návrh však jako ne důvodný zamítl. Plné rehabilitace se dočkal až v roce 1990.

Milan Vyhlídal

Prameny

Archív bezpečnostních složek:

fond Vyšetřovací spisy, arch. č. V-2529 OV

Národní archiv:

rozsudek Vyššího vojenského soudu Trenčín ze dne 7. února 1956, sp. zn. T-41/55

Další zdroje

Rozhovor Otmar Malíře pro *Paměť národa*. Dostupné on-line na adrese: http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/1761/#cs_1761.

Rozhovor Otmar Malíře pro *České vlastenecké stránky*. Dostupné on-line na adrese: http://www.svedomi.cz/on/on2003/on_rozhovor_malir_0301.htm.



Radomír Mařík

* 19. 6. 1926, Moravské Budějovice



Radomír Mařík po zatčení

Zdroj: ABS

„V roce 1956 jsem byl dotazován na špionážní údaje asi v 6–7 zprávách slepého poslechu. Měl jsem popsat, co se ve Zbrojovce v Brně vyrábí, a to dle vlastního pozorování. Konkrétní body, co potřebují, udány nebyly, ale byl tam ještě dotaz, zda se tam vyrábí těžký kulomet a jaký.“

Z protokolu obviněného Radomila Maříka ze dne 15. 8. 1956

Radomír Mařík se narodil roku 1926 v Moravských Budějovicích do rodiny Josefa Maříka a Jany Maříkové (rozené Vlkové). Měl sestru Otílii a bratra Luďka. Po absolvování obecné a měšťanské školy se vyučil v oboru jemný mechanik. Po vyučení nastoupil do továrny na výrobu hasičích přístrojů Record ve Stržanově, odkud roku 1947 přešel do Zbrojovky Brno. Pracovníkem Zbrojovky Brno byl, s výjimkou základní vojenské služby v letech 1948–1950, až do svého zatčení. V červnu 1951 se Radomír Mařík oženil s Julií Brychovou, s níž od srpna 1954 společně bydleli v obytném domě v Brně-Židenicích.

Nepochybný vliv na činnost a postoje Radomíra Maříka měl jeho otec, který byl za první světové války raněn na italské frontě a za druhé světové války, počínaje rokem 1943, se zapojil do činnosti moravskobudějovické odbojové skupiny *Ústřední hnutí za svobodu*. Josef Mařík byl rovněž politicky činný a po roce 1945 byl místopředsedou pobočky Československé strany národně socialistické (ČSNS) v Moravských Budějovicích. V roce 1949 se Josef Mařík zapojil do činnosti protikomunistické skupiny



Radomír Mařík

Zdroj: ABS



Kódovací tabulka, kterou Radomír Mařík využíval při vysílání
Zdroj: ABS

vedené Jaroslavem Prudíkem. V ní se například podílel na výrobě několika stovek letáků nadepsaných „Občané!“ a stovky opisů tzv. *Listů Národní rady*, samostatně také vyrobil plakáty vyobrazující svastiku a pěticípou hvězdu se srpem a kladivem, u nichž byl nápis „Vše rovno“. Tyto plakáty šel v noci z 25. na 26. května 1949 vylepit na radnici a spořitelnu v Moravských Budějovicích, v čemž mu pomáhal syn Luděk a další osoby. Výlep plakátů neunikl pozornosti hlídek a zmíněné osoby byly chyceny přímo při činu, což spustilo vyšetřování vedoucí k zatčení celé Prudíkovy skupiny.

Proces před Státním soudem proběhl v březnu roku 1950. Zatímco Josef Mařík byl odsouzen k osmnáctiletému trestu odnětí svobody a propadnutí celého jmění (vězení opustil až roku 1960 na amnestii), jeho syn Luděk byl kvůli svému nízkému věku propuštěn z vazby. Trestu však přesto neunikl, neboť byl následně zařazen k pomocným technickým praporům (PTP). Zde se Luděk Mařík spřátelil s Františkem Mejtiským, společně pak 4. července 1953 opustili svůj útvar a na motocyklu zapůjčeném Radomírem Maříkem odjeli na jižní Moravu a pravděpodobně 7. července 1953 pěšky odešli do Rakouska. Oba mladíci se ocitli v uprchlickém táboře v Linci, kde souhlasili se



Vysílačka s příslušenstvím,
kterou StB našla v bytě
Radomíra Maříka
Zdroj: ABS



Místo uložení mrtvé schránky, kříž u silnice mezi Českými Budějovicemi a Vranínem

Zdroj: ABS

jení náročného ovládnutí radiostanice mu však činilo jisté obtíže, a proto se mu v březnu a v dubnu 1954 spojení navázat nepodařilo. Zpravodajská centrála mu tedy zaslala dva dopisy obsahující utajené instrukce a nakonec Radomíra Maříka v říjnu 1954 navštívili dva kurýři – již známý František Mejtský v doprovodu radisty, kteří ho v ovládnutí radiostanice proškolili.

Dne 15. října 1954 tak Radomír Mařík poprvé navázal oboustranné spojení se Západem, které pravidelně udržoval až do svého zatčení dne 9. srpna 1956. Za tu dobu odeslal 20 zpráv (pět z nich bylo opakováním dřívější zprávy, jejíž příjem nebyl řídicí stanicí potvrzen) a 57 přijal. Mezi Maříkem přijatými zprávami převažovaly různé bezpečnostní instrukce a pokyny k vysílání. Jedno vysílání také instruovalo Maříka, aby si podle pokynů vyzvedl z tzv. mrtvé schránky finanční obnos ve výši 5 000 Kčs na svou další činnost. Později po něm byly požadovány i některé zpravodajské informace, například o vojenské výrobě v národním podniku Zbrojovka Brno. Radomír Mařík tyto informace skutečně opatroval a na Západ vysílal. Spojení vysílačkou navazoval z různých míst, aby tak ztížil své zaměření komunistickou radiokontrarozvědkou (RKR). Unikát se mu dařilo poměrně dlouho, ale bezpečnostní síly komunistické diktatury postupně zpřesňovaly údaje o poloze jeho vysílače, až ho v červnu 1956 lokalizovaly do prostoru dvou konkrétních obytných domů v Brně-Židenicích. Když Radomír Mařík v noci z 8. na 9. srpna 1956 začal opět vysílat, RKR začala vysílání rušit a příslušníci Krajské správy MV Brno po vniknutí do domu na jeho půdě

spoluprací s americkou vojenskou zpravodajskou službou (Military Intelligence Service, MIS) a podstoupili příslušný výcvik.

Dne 1. prosince 1953 se Luděk Mařík a František Mejtský vrátili do Československa s úkolem předat důvěryhodné osobě vysílačku a s její pomocí zajistit spojení s řídicí stanicí ve Frankfurtu nad Mohanem. S pomocí dalších osob se jim 5. prosince 1953 podařilo informovat o svém návratu Radomíra Maříka, který pak následující den brzy ráno bratra a jeho doprovod vyhledal v obci Jackov. Luděk Mařík předal Radomírovi vysílačku s manuálem, harmonogram spojení, vysílací kódy a další instrukce. Radomír Mařík se měl naučit vysílačku ovládat, přičemž jeho stanice byla pouze rezervní, neměla se zahraničím udržovat stabilní spojení, a on sám neměl získávat žádné informace z vlastní iniciativy. Po tomto setkání se Luděk Mařík a František Mejtský vrátili zpět do Rakouska a Luděk Mařík narukoval k americké armádě.

Radomír Mařík se začal seznamovat s fungováním vysílačky a navíc si sám sestrojil bručák k procvičování morseovky. Osvo-



objevili anténu vedoucí do Maříkova bytu. Radomír Mařík byl zatčen, současně následovalo i zatýkání jeho manželky a dalších osob, které byly do celého případu zapleteny. Pokusy německé řídicí stanice o obnovení spojení s Radomírem Maříkem zůstaly bez odezvy.

Ještě během prvních výsledků se Radomír Mařík neúspěšně snažil krýt osoby, které mu pomáhaly. Dne 16. listopadu 1956 byl Radomír Mařík odsouzen Krajským soudem v Praze pro vyzvědačství k trestu odnětí svobody na 25 let, ke ztrátě občanských práv na deset let a k propadnutí celého jmění. Sedm let strávil v uranových dolech na Jáchymovsku, další roky pak ve věznicích Valdice a Praha-Ruzyně. Z vězení byl propuštěn až v únoru 1968 na základě prezidentské milosti. Manželka Julie se s ním rozvedla. V roce 1969 se znovu oženil; z druhého manželství má syna Radomíra.

Michal Louč

Prameny:

Archiv bezpečnostních složek:

fond Vyšetřovací spisy, arch. č. V-2932 MV a arch. č. V-2970 Brno

fond Svazková agenda Hlavní správy vojenské kontrarozvědky, svazek kontrarozvědného rozpracování arch. č. 975319 MV, krycí jméno „Přechod“

fond Svazková agenda Hlavní správy vojenské kontrarozvědky, objektový svazek reg. č. 11529 Brno, krycí jméno „Emigrace“

Národní archiv:

fond Správa Sboru nápravné výchovy, osobní vězeňský spis R. Maříka

Literatura

KOKEŠ, Luboš. Vysílal jsem na Západ. Svědectví o třetím odboji – příběh rodiny Maříkových v 50. letech 20. století. In: *Paměť a dějiny*, roč. VII, č. 2, str. 107–119.

ŠMELOVÁ Ivana: *Osudy politických vězeňkyň v letech 1948–1960*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2007, 64 s.

ŠOLC, Jiří. *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha: Merkur, 1991.



*Úkryt pod vanou, kde měl Radomír Mařík uschovanou vysílací stanici
Zdroj: ABS*



František Novák

* 5. 1. 1921, Brno

† 28. 1. 2007, Kroměříž



František Novák

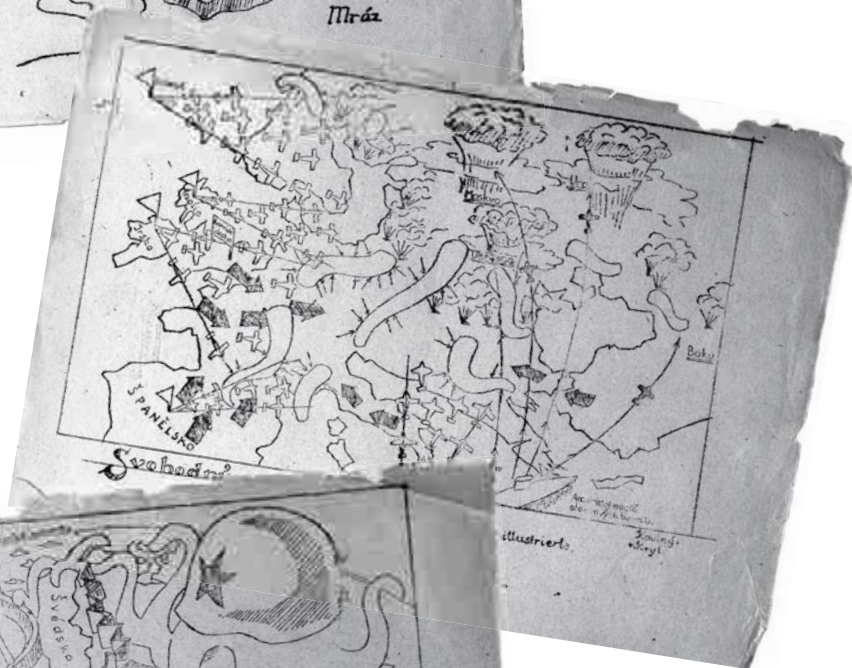
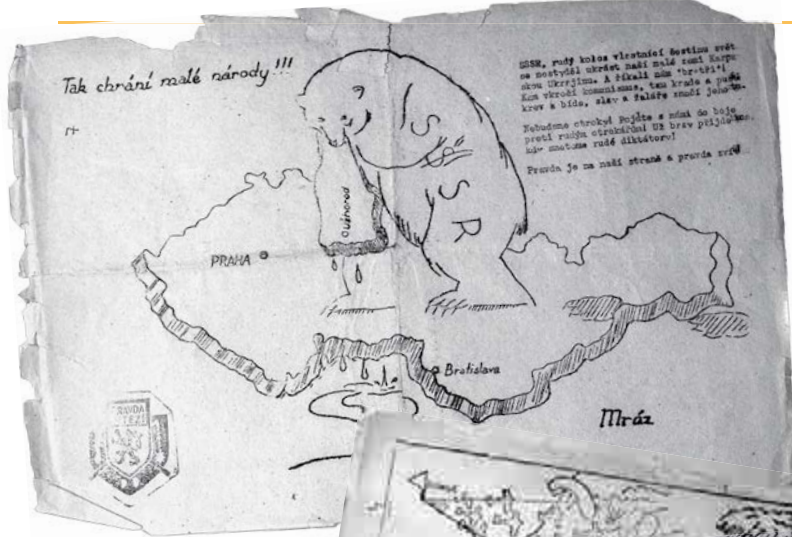
Zdroj: NA, Správa Sboru nápravné výchovy, Praha

„O svém trestném činu mluvím jako o věci, kterou mi zaručovala ústava. O výměře trestů mluvím jako o justičním omylu. Považuji sebe jako hrdinu, který trpí za pravdu a nevinnost.“

Z periodického posudku odsouzeného Františka Nováka, 28. 6. 1954

František Novák se narodil 5. ledna 1921 šafáři Františku Novákovi a jeho ženě Marii. Vystudoval reálné gymnázium v Přerově, ve studiích pokračoval na vyšší průmyslové škole v Brně a čtyřmi semestry na brněnské vysoké škole technické. V letech 1944 a 1945 se aktivně zapojil do protinacistického odboje jako příslušník I. československé partyzánské brigády Jana Žižky z Trocnova. Brzy po skončení války se oženil – 8. července 1945 si vzal za ženu Jiřinu Uhlířovou. Narodily se jim dvě dcery, starší Ivana a mladší Jiřina. Vlastní pílí se vypracoval na pozici vedoucího úředníka technického referátu ONV v Kojetíně.

V roce 1945 byl krátce členem KSČ. Brzy však její řady opustil a v listopadu 1947 vstoupil do Československé strany lidové. Po únorových událostech v roce 1948 se chtěl stát znovu členem KSČ, ale nebyl přijat. V dubnu téhož roku se od Františka Ostrčilíka dozvěděl o ilegální odbojové skupině *V boj*, později přejmenované na *Pravda vítězí*, která působila na Přerovsku. Ostrčilík činnost skupiny financoval z výnosů národní správy firmy Panoš, kde byl národním správcem,



Letáky, které František Novák rozmnožoval a rozšiřoval na začátku roku 1949

Zdroj: ABS

Josef Tvarůžka vymyslel organizaci skupiny – tzv. trojkový systém. František Novák se k této skupině, která čítala několik desítek členů, připojil hned v dubnu 1948 a působil v ní pod krycím jménem „Koutný“.



Aktivity skupiny *Pravda vítězí* byly mnohostranné. Zabývala se výrobou a šířením letáků, psaním výhrůžných dopisů, shromažďováním zbraní a informací různé povahy. Někteří její členové se pokoušeli navázat spojení se zahraničními zpravodajskými službami, přičemž Josef Tvarůžka a Vladimír Sládek úspěšně přešli hranice. František Novák se podílel především na koncipování, výrobě a rozšiřování letáků. V Beňově ustavil svou podřízenou „trojku“, kterou tvořili Ludvík Petřík, Josef Janda a Vojtěch Bělař.

Dne 1. května 1948 nastoupil František Novák pětíměsíční vojenskou službu v Uherském Hradišti, kontakt se skupinou však neztratil. V srpnu 1948 pro ni za pomoci svého bratrance Jana Nováka obstaral cyklostyl, Ostrčilík sehnal psací stroj. Skupina vlastnila i fotografický přístroj a vysílací stanici, ta však měla pouze omezený dosah, nebylo tedy možné skrze ni navázat kontakt se zahraničím.

První série letáků byla vytištěna již na počátku září 1948. František Novák si jich asi polovinu odvezl s sebou do Uherského Hradiště, kde je rozhodil. Druhá série letáků, kterou vyrobili František Novák, František Ostrčilík a Josef Tvarůžka, byla na světě na počátku roku 1949. Tvořily ji dva druhy letáků, dohromady asi 200 kusů, s protikomunisticky zaměřenými citáty z děl T. G. Masaryka, E. Beneše a dalších osobností. Na výběru vhodných citátů se podílel i František Novák, stejně jako na rozmnožení letáků, i když jejich šíření se v tomto případě nezúčastnil. Třetí série tří druhů letáků následovala asi dva týdny poté a kromě výše zmíněných se na ní podílel také Ing. Antonín Přikryl. Tentokrát se jednalo o kresby bez dalších komentářů, které byly rozšířeny poštou. Kromě těchto letáků rozeslala skupina i výhrůžné dopisy představitelům lidosprávy, přičemž František Novák vybral dva adresáty – referenta ONV Koláře a předsedu MNV v Beňově. Celkem se Novák podílel na rozšíření a výrobě čtyř či pěti sérií různých druhů protikomunistických letáků, kterých bylo vytištěno několik set exemplářů.

Po zatčení Miloše Čecha v srpnu 1949 byli postupně pozatýkáni i další členové skupiny *Pravda vítězí*, František Novák byl zatčen 9. září téhož roku. Po několikaměsíčním vyšetřování vypracovala Státní prokuratura v Brně dne 14. února 1950 obžalobu, která ho vinila z trestných činů velezrady a zpronevěry, neboť si měl přivlastnit 9 440 Kčs, které mu byly svěřeny jako technickému úředníkovi ONV.

Hlavní přelíčení proběhlo 12. května 1950 v Přerově. Spolu s Františkem Novákem bylo souzeno dalších 19 osob. On sám byl Státním soudem v Brně odsouzen pro spáchání trestného činu velezrady k trestu těžkého žaláře v délce 21 let, zostřeného jedním tvrdým ložem půlletně, dále k peněžitému trestu ve výši 15 000 Kčs, ke konfiskaci celého jmění a ztrátě čestných práv občanských na dobu 10 let. Trestný čin zpronevěry rozsudek nezmiňuje.

Dne 14. dubna 1959 byl Františku Novákovi cestou milosti prezidenta republiky snížen trest odnětí svobody na 16 let. O několik měsíců později – 16. září 1959 – byl na základě usnesení Krajského soudu v Praze z vězení podmíněně propuštěn se sedmiletou zkušební dobou. Rehabilitoval ho však až Krajský soud v Ostravě, který svým usnesením ze 6. září 1990 zrušil výše zmíněný rozsudek i všechna další rozhodnutí, jež na něj obsahově navazovala.

Jana Trpišovská

Prameny

Archiv bezpečnostních složek:

fond Vyšetřovací spisy, arch. č. V-2021 Ostrava
fond Inspekce ministra vnitra (f. A 8), inv. j. 1348

Národní archiv:

fond Správa Sboru nápravné výchovy, osobní vězeňský spis F. Nováka



Radim Palouš

* 6. 11. 1924, Praha
† 10. 9. 2015, Praha

„Dne 18. 3. 1982 při provádění akce EMAN 1 došlo k nezaviněné ztrátě objektu. V 18.20 hodin nastoupil EMAN 1 společně se svojí manželkou do el. dr.č.5 ve st. Arbesovo nám. Eman 1 prošel vozem a po zaznění znamení 'nevystupujete' z tramvaje vyskočil. Přeběhl na protější stanici a nastoupil do zde již stojící el. dr. č. 9. Touto odejel do st. Anděl. zde nechal vystoupit a nastoupit cestující a opět po znamení 'nevystupujete' z el.dr.č.9 vyskočil. Přešel na parkoviště Taxi. Zde nasedl do vozu Taxi Š 120 žluté spz ACJ 21-62. Tímto odejel ul. Plzeňskou. V 18,30 hodin nebyl směr jeho dalšího pohybu podchycen.“

Záznam Státní bezpečnosti o sledování Radima Palouše v březnu roku 1982, citováno včetně řady chyb v úpravě textu



Radim Palouš s Václavem Havlem, první polovina 90. let 20. století

Zdroj: Post Bellum

Radim Palouš se narodil v rodině patřící k vyšším vrstvám tehdejší pražské společnosti. Za druhé světové války byl nasazen v leteckém průmyslu, poté se stal chemickým laborantem. Po osvobození vystudoval filozofii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Jako žák Jana Patočky se už v 50. letech účastnil jeho bytových filozofických seminářů. Vystřídal několik zaměstnání, pracoval jako dělník v kladenských ocelárnách i jako učitel. Výuka chemie, kterou vystudoval na Vysoké škole pedagogické v Praze, mu roku 1957 otevřela dveře k působení v akademické sféře. V roce 1967 dosáhl hodnosti docenta v oboru pedagogika a následně po dva roky vedl na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze katedru vyučovací techniky.

Zlom v Paloušově životě nastal v souvislosti s jeho podpisem Charty 77, s níž jej na Vánoce roku 1976 seznámila Dana Němcová. Následovalo okamžité propuštění z fakulty, později Radim Palouš odešel do invalidního důchodu a přivydělával si jako topič. Od ledna 1982 do začátku února 1983 působil spolu s Ladislavem Lisem a Annou Marvanovou jako mluvčí Charty 77. V tomto období na jeho osobu pochopitelně zesílil tlak ze strany Státní bezpečnosti, která jej v rámci akce „Eman 1“ sledovala doslova na každém kro-

ku. Radim Palouš byl pod různými záminkami opakovaně umísťován do cely předběžného zadržení a v jeho bytě bylo provedeno několik domovních prohlídek. Výslechům byl podrobován on i další členové jeho rodiny.

Radim Palouš publikoval doma i v zahraničí přes 300 odborných textů. Část z nich vyšla v 70. a 80. letech v rámci samizdatu, na němž se mimo jiné podílel svou edicí *Nové cesty myšlení*. Neméně významná byla pro intelektuální život tehdejšího disentu také jeho přednášková činnost. Byt Radima Palouše ve Všeřdově mlýně na Čertovce se stal místem setkávání tzv. *Kampademie* („*Akademie na Kampě*“). Ve čtrnáctidenních intervalech se zde scházely k přednáškám



na předem stanovená témata osobnosti jako Zdeněk Neubauer, Daniel Kroupa, Pavel Bratinka, Ivan Havel nebo Tomáš Halík.

Ve druhé polovině 80. let byl Radim Palouš rovněž pravidelným účastníkem veřejných akcí pořádaných Chartou 77. V září 1987 byl přítomen pietnímu aktu v Lánech k uctění památky 50. výročí úmrtí Tomáše G. Masaryka, dne 10. prosince 1988 se aktivně zapojil do demonstrace za lidská práva na žižkovském Škroupově náměstí. Jako reprezentant Charty 77 a člen kolektivu jejích mluvčích také jednal s významnými západními politickými představiteli. V únoru roku 1987 byl přítomen schůzky s náměstkem ministra zahraničí Spojených států amerických, dne 27. ledna 1988 se zúčastnil rozhovorů se zástupci západoněmeckého kancléře Helmuta Kohla. V prosinci 1988 byl jedním z představitelů československých opozičních kruhů, kteří se setkali s francouzským prezidentem Françoisem Mitterrandem při jeho návštěvě Československa.

Kromě Charty 77 se Radim Palouš zapojil také do dalších nezávislých iniciativ, které se formovaly se změnou společenských podmínek ve druhé polovině 80. let, ať už se jednalo o *Hnutí za občanskou svobodu* nebo *Český helsinský výbor*. Jako katolík se pochopitelně účastnil i protirežimních aktivit v rámci církve. Roku 1988 podpořil Augustina Navrátila, který byl vězněn v souvislosti se svou peticí za náboženskou svobodu. V prosinci 1988 se podílel na uspořádání tiché manifestace za Navrátilovo propuštění a přípravě petice požadující konec jeho pronásledování.

Roku 1989 se stal Radim Palouš jako spoluzakladatel Občanského fóra jednou z tváří listopadové revoluce. Od ledna 1990 do února 1994 působil ve funkci rektora Univerzity Karlovy. Jako uznávaná osobnost se zasloužil o navazování zpřetrhaných vazeb se zahraničím, při této příležitosti převzal v Evropě, Americe i Asii několik čestných doktorátů a dalších ocenění svého celoživotního díla. Roku 1997 byl Radim Palouš vyznamenán za své celoživotní působení Řádem T. G. Masaryka III. třídy.



Radim Palouš při audienci u papeže Jana Pavla II.
Zdroj: Post Bellum

Václav Fronk

Prameny

Archiv bezpečnostních složek:

fond Správa sledování, spis. sv. č. 1679 „Eman 1“

fond Správa sledování, spis. sv. č. 53 „Halas“

fond Správa sledování, spis. sv. č. 1761 „Filosof 3“

fond B 1/II (Správa SNB Hlavního města Prahy a Středočeského kraje, Správa StB Praha), inv. j. 85, fond A 36

Literatura

PALOUŠ, Radim. *Dobrodružství pobytu vezdejšího: Radim Palouš v rozhovoru s Josefem Beránkem*. Kostelní Vydří:

Karmelitánské nakladatelství, 2006. 263 s. Rozhovory.

MACHATÁ, Olga, ed. *Kdo je kdo v České republice 94/95*. Praha: Modrý jezdec, 1994. 720 s.



Jaroslav Rajnoch

* 9. 3. 1923, Rajnochovice, okr. Holešov
† 4. 9. 2002, Zlín



Jaroslav Rajnoch před nástupem
do výkonu trestu

Zdroj: NA, Správa Sboru nápravné
výchovy, Praha

Člen skupiny označované názvem *Hory Hostýnské* Jaroslav Rajnoch pocházel z početné rodiny, kromě jediné sestry měl ještě další sourozence, bratry. Jeho otec Ferdinand Rajnoch hospodařil na 4 ha půdy a příležitostně si přivydělával jako dělník při těžbě dřeva, matka Marie (rozená Vinklárková) byla v domácnosti. Povinnou školní docházku Jaroslav Rajnoch absolvoval v rodných Rajnochovicích, poté dojížděl do nedaleké Podhradní Lhoty do učení na krejčího. V letech 1945 až 1947 vykonával základní vojenskou službu a po jejím ukončení začal pracovat jako krejčovský dělník. Po únoru 1948 si podal přihlášku do Komunistické strany Československa (KSČ), veden byl jako kandidát na členství s dobou prověřeni na dva roky. Ve straně nezastával žádné funkce a během pozdějšího výslechu uvedl, že jej ke vstupu do KSČ vedl strach ze ztráty zaměstnání. Vyloučen byl pravděpodobně ihned po svém zatčení v říjnu 1949.

V létě 1948 se Jaroslav Rajnoch spolu s Josefem Čubou, Antonínem Kohoutem a Ladislavem Smékalem dohodli na založení odbojové skupiny, mezi jejíž základní cíle patřilo shromáždování zbraní, zastrašování funkcionářů KSČ, tisk letáků a obstarání si rádiového spojení se svobodným světem. Skupina se také připravovala na aktivní účast na případném politickém převratu v zemi, který byl v dané době značnou částí obyvatelstva očekáván. Zakladatelé skupiny rovněž zamýšleli pomáhat osobám, kterým hrozilo zatčení, a poskytovat jejich rodinám finanční i jinou pomoc. Organizace se postupně rozšiřovala o další členy, spolupracovníky a podporovatele z řad nespokojených občanů Rajnochovic a okolí. Kromě ostatních protirežimních aktivit odbojáři například zbudovali lesní bunker, který byl postupně vybavován potravinami, nebo zhotovili sérii letáků protirežimního charakteru, z nichž je dnes nejznámější leták s názvem „*Občané, katolíci!*“. Těmito letáky chtěli tlumit účinky domácí stranické propagandy a podněcovat obyvatelstvo k aktivnímu odporu proti totalitě.

Skupina *Hory Hostýnské* se postupem doby početně velice rozrostla, její členové operovali na území Holešovska a Bystřicka v rozmezí let 1948 až 1951. Jaroslav Rajnoch se na činnosti skupiny podílel aktivní účastí při zastrašovacích akcích, pomocí při shromáždování zbraní a stavbě již zmíněného úkrytu. Do skupiny zapojil i svého mladšího bratra Vladimíra (1925–1951), účastníka druhého odboje, který se ihned po skončení války v roce 1945 stal příslušníkem SNB. Působení ve skupině *Hory Hostýnské* se nakonec stalo Vladimíru Rajnochovi osudným, za svůj odpor proti komunistickému totalitnímu režimu zaplatil cenu nejvyšší. Spolu s ním byli k trestu smrti odsouzeni i další tři členové skupiny – Josef Čuba (1893–1951), Miloslav Pospíšil (1918–1951) a Sigmund Bakala (1925–1951). Poprava byla vykonána dne 4. září 1951 v pankrácké věznici, tělesné ostatky odsouzců byly pohřbeny do hromadného hrobu.



Jaroslav Rajnoch byl zatčen dne 15. října 1949, některé z jeho výsledků vedl nechvalně známý vyšetřovatel Alois Grebeníček. V únoru roku 1950 spolu s dalšími spoluvězni plánoval útěk z vězení, a to tak, že by se pokusil probourat podmáčenou zeď železným rámem vězeňské postele, byla zvažována i varianta napadnout jednoho z dozorců, sebrat mu klíče, odzbrojit jej a na svobodu se probít. K realizaci plánu však nedošlo. Veřejný proces, v němž byl Rajnoch souzen spolu s dalšími více než dvaceti osobami, proběhl ve dnech 22. až 26. května 1951. Hlavní líčení se konalo ve Velkém kině v tehdejší Gottwaldově za předsednictví soudce JUDr. Vladimíra Podčepického, prokuraturu řídil Emil Eichler. Jaroslav Rajnoch byl odsouzen za spáchání trestného činu velezrady k trestu odnětí v délce 18 let, peněžitému trestu ve výši 10 000 Kčs, konfiskaci veškerého majetku a ke ztrátě čestných práv občanských na 10 let po propuštění z vězení. Z výkonu trestu byl propuštěn podmíněčně dne 14. července 1960.

V roce 1968 se aktivně zapojil do vybudování a činnosti sdružení bývalých politických vězňů Klubu 231 (K 231) v tehdejší Gottwaldově a ze strany StB k němu byl úkolován jeden z tajných spolupracovníků, který bezpečnost informoval o jeho kontaktech a činnosti. Pro tuto svou aktivitu se záhy ocitl na seznamu osob, s nimiž měly být v budoucnu provedeny pohovory, případně měly být propuštěny ze zaměstnání.

Rozhodnutím Krajského soudu v Brně ze dne 13. listopadu 1990 byl Jaroslav Rajnoch rehabilitován.

Markéta Bártová

Prameny

Archív bezpečnostních složek:

fond Vyšetřovací spisy, arch. č. V-2675 BR

fond tzv. Objektových svazků, reg. č. 7231, krycí jméno „SVIT“

Národní archiv:

fond Správa Sboru nápravné výchovy (f. SSNV), osobní vězeňský spis Jaroslava Rajnocha

Další zdroje

DOLEŽELOVÁ, Markéta. *Vladimír Rajnoch (1925–1951)*. Dostupné on-line na adrese:

<http://www.ustrcr.cz/cs/vladimir-rajnoch#p2>. Cit. 23. 6. 2014.

DOLEŽELOVÁ, Markéta. *Josef Čuba (1893–1951)*. Dostupné on-line na adrese:

<http://www.ustrcr.cz/cs/josef-cuba>. Cit. 23. 6. 2014.



Bohumil Robeš

* 1. 8. 1930, Holubice



Fotografie Bohumila Robeše z vyšetřovacího spisu, říjen 1953
Zdroj: ABS

Bohumil Robeš se narodil dne 1. srpna 1930 v Holubicích nedaleko Brna. V mládí byl členem organizací *Junák* a *Orel* a rozhodl se pro dráhu divadelního herce. Ke konci roku 1952 se zapojil do odbojové skupiny *SODAN* (*Skautská organizace demokracie a nezávislosti*), jejíž členové šířili v Křenovicích a okolních obcích protikomunistické letáky (celkem asi pět tisíc), zapalovali stohy JZD a shromažďovali zbraně. Důvodem této činnosti byl dle pozdějších výpovědí členů skupiny především nesouhlas s násilnou kolektivizací venkova, politickými procesy a zrušením skautské organizace.

Bohumil Robeš ve svém bydlišti ukrýval cyklostyl, rozbušky a množství nábojů, většinu z nich však v době před svým zatčením stačil zničit. Spolu s Antonínem Koukalem sestavil i seznam místních představitelů KSČ, který měl sloužit jako podklad k jejich případnému potrestání po pádu komunistického režimu. Od konce roku 1952 rovněž působil jako spojka mezi představiteli organizace *SODAN* Oldřichem Klobasem z Křenovic a Karlem Tužínem z Blažovic. V létě roku 1953 pak předával dalším členům skupiny příkaz k ukončení činnosti.

Zatýkání skupiny *SODAN*, do níž proniklo několik spolupracovníků Státní bezpečnosti (z nichž pak



Bohumil Robeš v 18 letech
Zdroj: Post Bellum



Bohumil Robeš v roce 2013
Zdroj: Post Bellum

zejména Miloš Jedlička měl činnost skupiny do jisté míry podněcovat), počalo dne 10. října 1953, kdy byl zadržen Mojmir Babušík. Bohumil Robeš byl zatčen o dva dny později. Babušíkovi a dalším pak bylo do vazební cely umístěno několik konfidentů StB, kteří o nich průběžně podávali desítky až stovky zpráv. Většina obviněných byla podrobena fyzickému násilí a pod pohrůzkou vysokých trestů podepisovala vyšetřovateli koncipované protokoly. Vyšetřovatelé rovněž hrozili obviněným zatčením dalších členů rodiny.

Bohumil Robeš byl odsouzen rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 18. března 1954 za velezradu a nedovolené ozbrojení k trestu odnětí svobody na pět let, k pokutě pěti set korun, ke ztrátě čestných práv občanských po dobu tří let a k propadnutí jedné čtvrtiny jmění. U soudu si stěžoval na násilí, jež na něj bylo užito během výslechů, později se ovšem od svého právního zástupce i příslušníka Sboru vězeňské stráže dověděl, že tato stížnost mu zvýšila trest odnětí svobody asi o rok či rok a půl.

Po vynesení rozsudku byl Robeš umístěn do uranových dolů na Jáchymovsko, kde s ohledem na své zdravotní potíže pracoval na povrchu. Amnestií prezidenta republiky mu byl v roce 1955 snížen trest odnětí svobody o jeden rok. Počátkem června 1955 byl přemístěn do tábora Vojna u Příbrami, kde se hned 4. července zúčastnil tzv. nudlové stávky (kdy vězni drželi několik dní hladovku), načež byl převezen do temnice vězení v Praze-Ruzyni. Dne 31. srpna 1955 byl pak umístěn do NPT Leopoldov.

Záhy po svém příjezdu do Leopoldova Bohumil Robeš prohlásil, že odmítá jako politický vězeň pracovat pro komunistický režim. Během svého asi dvanáctiletého věznění tak pracoval pouhé tři měsíce. Dle vězeňských posudků před ostatními spoluvězni urážel představitele státu, dozorce a komunistický režim jako celek. Později rovněž odmítl zcela komunikovat se strážnými a veškeré dotazy mu musely být psány na papírek, na nějž rovněž písemně odpovídal. V důsledku těchto postojů byl minimálně 74× kázeňsky trestaný, často byl držen v izolaci od ostatních spoluvězňů (na korekci strávil asi čtrnáct měsíců svého trestu) a rovněž byl vyňat z amnestie prezidenta republiky ze dne 9. května 1960. V hodnocení z dubna 1964 je uvedeno, že Bohumil Robeš vytrvale píše protikomunistické divadelní hry, básně a další texty, které šíří mezi spoluvězně, a trest u něj naprosto nesplňuje účel.

Dne 15. září 1956 si Bohumil Robeš stěžoval v dopise prezidentovi republiky na situaci politických vězňů a fyzické násilí, jehož se dopouští dozorcí. V souvislosti s probíhajícím povstáním v Maďarsku došlo v Leopoldově ke zhoršení podmínek. Dne 16. listopadu 1956 byl Robeš předveden k disciplinárnímu řízení k veliteli NPT Leopoldov Jánú Kaňúchovi. Přítomným zde ovšem sdělil, že budou jednoho dne, spolu s vládou ČSR, voláni k odpovědnosti za své činy páchané na obyvatelstvu, a jejich metody připodobňoval k metodám gestapa. Za to byl spoután do svěrací kazajky a opětovně umístěn do korekce.

Za tento individuální akt odporu byl pak Robeš odsouzen za násilí proti veřejnému činitele, útok proti skupinám obyvatelstva, pobuřování proti republice a hanobení ústavního činitele rozsudkem Lidového soudu v Hlohovci dne 17. dubna 1957 k pětiletému trestu odnětí svobody. Před soudem uvedl, že své výroky vyřkl z protikomunistického přesvědčení. Kritizoval rovněž umístění obrazu prezidenta Zápotockého v soudní síni s tím, že jde o zločince a na jeho místě by měl viset portrét T. G. Masaryka.

Za výše zmíněné výroky byl Robeš znovu odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání tří a půl roku rozsudkem Lidového soudu v Hlohovci dne 27. září 1957. Tento rozsudek byl však zrušen rozsudkem Krajského soudu v Nitře dne 20. listopadu 1957, neboť jeho výroky byly již zahrnuty do předchozího trestu.

V roce 1959 byl Bohumil Robeš žalován za autorství protikomunistických textů. Rozsudkem Lidového soudu v Hlohovci ze dne 18. března 1959 byl odsouzen na šest a půl roku trestu odnětí



svobody za propagaci fašismu a nacismu a podobných hnutí (ve svých textech propagoval politiku Spojených států amerických v SRN atp.), pobuřování proti republice a útoky proti skupinám obyvatelstva. Před soudem prohlásil, že komunistická justice není zákonná a tudíž nemá právo jej soudit, a trval na obsahu svých textů. Odsouzen byl zejména za autorství letáku „Americká otázka“, kde uvedl, že národy utlačované komunismem budou v budoucnu osvobozeny USA a vznikne nová „Evropská federace“. V dalším letáku nazvaném „Politická idea a její cíl“ pak napsal, že dělení občanů na třídy pouze zasévá ve společnosti svár, z něhož těží jeho původci – komunisté. Dále napsal



Náboje, které Bohumil Robeš obdržel k úschově od Mojžíra Babušíka

Zdroj: ABS

dvě básně s názvem „*Za Janem Masarykem*“ a „*Exulantská*“, v nichž se rovněž vyjadřoval proti režimu. Letáky měl následně vyhazovat z okna samovazby, aby se tak šířily mezi spoluvězni. V roce 1959 Robeš onemocněl zápallem plic, pravděpodobně proto, že byl na korekci poléván vodou. Po návratu z léčení byl obratem znovu umístěn do korekce.

Bohumil Robeš byl z vězení propuštěn až 22. března 1967 na základě usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4, tedy mnoho let po vypršení původního pětiletého trestu. Důvodem byla údajná paranoidní schizofrenie, kterou měl trpět a která nemohla být ve vězení léčena. Ve svých rozhovorech pro Paměť národa i ve své publikaci „*Věčný prolog*“ však Robeš přesvědčivě uvádí, že příčinou umístění do psychiatrické léčebny v Bohnicích byl jeho postoj proti komunistickému režimu, který ani po více než dvanácti letech věznění nezměnil, což nebylo z hlediska strážných a představitelů NPT Leopoldov „normální“.

Lukáš Havel

Prameny

Archív bezpečnostních složek:

fond Vyšetřovací spisy, arch. č. V-297 Brno, arch. č. V-876 Brno, arch. č. V-884 Brno, arch. č. V-905 Brno



Národní archiv:

osobní spis vězně

rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 18. 3. 1954, sp. zn. T 11/54

rozsudek Lidového soudu v Hlohovci ze dne 18. 3. 1957, sp. zn. T 49/59

rozsudek Lidového soudu v Hlohovci ze dne 17. 4. 1957, sp. zn. T 77/57

rozsudek Krajského soudu v Nitře ze dne 20. 11. 1957, sp. zn. 2 To 656/57-26

usnesení Krajského soudu v Nitře ze dne 20. 5. 1959, sp. zn. 2 to 314/59

usnesení Okresního soudu v Trnavě ze dne 8. 9. 1965, sp. zn. Nt 286/65

usnesení Krajského soudu v Bratislavě ze dne 14. 10. 1965, sp. zn. 7 To 360/65

usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 23. 2. 1967, sp. zn. 2 Nt 282/67

rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 13. 3. 1992, sp. zn. 2 Rt 308/91

žaloba krajského prokurátora ze dne 17. 2. 1954

žaloba ze dne 14. 8. 1957

závěrečná zpráva krajského prokurátora ze dne 14. 8. 1957

Krajský soud v Brně:

rehabilitační spisy sp. zn. 3 Tr 23/68; sp. zn. 3 Tr 26/68

Literatura

ROBEŠ, Bohumil. *Věčný prolog*. Praha: Zdravotnické nakladatelství Galén, 2010.

KLOBAS, Oldřich. *Jak se chodí v laně*. Brno: Blok, 1996.

KASÁČEK, Miroslav NAVARA, Luděk. *Příběhy třetího odboje*. Brno: Host, 2010.

Další zdroje

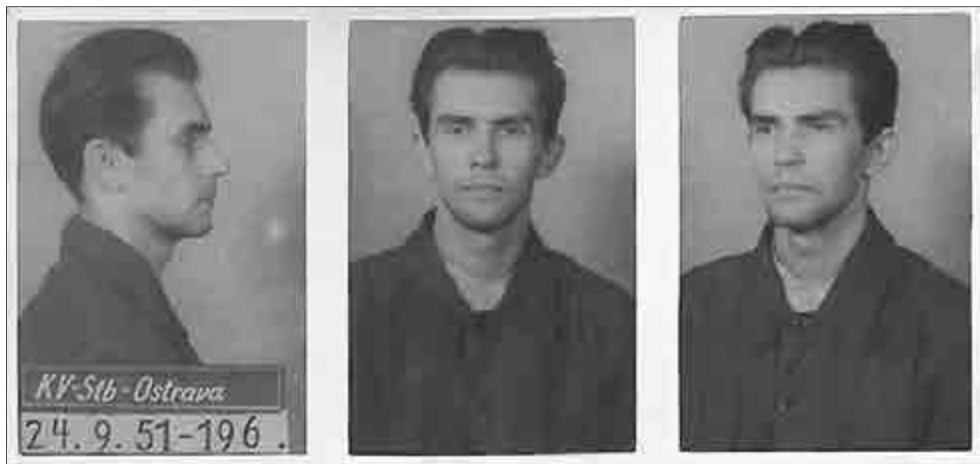
Rozhovor Bohumila Robeše pro *Paměť národa*. Dostupné on-line na adrese:

<http://www.pametnaroda.cz/wintess/index/id/3232>.



Rudolf Slanina

* 3. 5. 1926, Opava



Rudolf Slanina, listopad 1951
Zdroj: ABS

„Obviněný Rudolf Slanina [...] jest vinen, že v době od června 1949 do září 1949 v Opavě, v Praze, Chomutově a jinde navazoval spojení s jistými osobami, které usilovaly přivoditi zvrát lidově demokratického státního zřízení, zúčastňoval se schůzek, rozšiřoval protistátní letáky, podporoval jistého Bendíka v jeho snaze prchnouti do zahraničí a za tím účelem jednal s dalšími osobami...“

Z rozsudku Státního soudu, odd. Brno, ze dne 18. 1. 1952, sp. zn. 1 Ts II 99/51

Rudolf Slanina se vyučil obchodním příručím. V době druhé světové války se zapojil do protinacistického odboje na Boskovicku v rámci partyzánské skupiny, za což byl dne 27. března 1946 vyznamenán medailí Za zásluhy II. stupně.

Po komunistickém převratu v roce 1948 se Rudolf Slanina pokusil spolu s Jaromírem Bendíkem a Vladimírem Boháčem odejít do emigrace. Po přechodu hranice do Rakouska dne 30. srpna v prostoru Kaplice byli zadrženi v okupační sovětské zóně rakouskou hlídkou, předání sovětským vojákům a 15. září vráceni zpět do Československa. Zde byli obžalováni ze zločinu přípravy úkladů, ale Krajský soud v Opavě je pro nedostatek důkazů 11. listopadu 1948 osvobodil. Rudolf Slanina byl však přesto, stejně jako další dva zúčastnění, výměrem komise při Krajském národním výboru v Ostravě ze dne 10. března 1949 za nepovolený přechod hranic umístěn na tři měsíce do tábora nucených prací. Trest vykonával od září do prosince roku 1949.

Jaromír Bendík se chtěl trestu vyhnout útekem do zahraničí. Obrátil se proto na Rudolfa Slaninu, a ten mu přislíbil pomoc. Oba se v této souvislosti dostali do kontaktu s Valerií Vrabcovou, která se jako bývalá členka Československé strany národně socialistické zapojila do budování ilegální organizace, v jejímž rámci se mimo jiné snažila zajišťovat pomoc rodinám zatčených.



Rudolfu Slaninovi doporučila Josefa Hamáčka, zaměstnance slepeckého ústavu v Praze, který měl mít možnosti k zajištění Bendíkova přechodu hranic. K uskutečnění této akce však nedošlo. Skupina Valerie Vrabcové byla vyšetřovateli Státní bezpečnosti postavena do přímé spojitosti s protirežimními aktivitami Milady Horákové a dalších národních socialistů.

Poté, co byla činnost Valerie Vrabcové rozkryta bezpečnostními složkami, měl být Rudolf Slanina dne 12. ledna 1950 zatčen. Podařilo se mu však uniknout, ukrýval se pak až do 19. září 1951. Aby ochránil osoby, které mu v této době pomáhaly, tvrdil po svém zadržení, že se vrátil ze západního Německa. Odsouzen byl v Olomouci rozsudkem Státního soudu, oddělení Brno, ze dne 18. ledna 1952 pro trestný čin velezrady k odnětí svobody v délce šesti let a řadě dalších vedlejších trestů. Stejně jako mnozí další političtí vězni 50. let, také Rudolf Slanina byl ve výkonu trestu nasazen jako levná pracovní síla na těžbu uranové rudy na Jáchymovsku a Příbramsku. Na svobodu byl podmíněčně propuštěn 4. srpna 1956.

V roce 1968 patřil Rudolf Slanina k aktivním členům přípravného výboru sdružení bývalých politických vězňů K 231 v Opavě, v němž působil jako jednatel. Po okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy v cihelně, kde byl tehdy zaměstnán, spálil v nočních hodinách 22. srpna 1968 veškeré písemnosti týkající se činnosti opavské pobočky K 231 a zabránil tak případným postihům jednotlivých členů, které jim v tehdejších politických poměrech hrozily.

V září 1970 Rudolf Slanina emigroval přes Rumunsko a Jugoslávii na Západ, natrvalo se usadil ve Spolkové republice Německo. Rozsudkem Okresního soudu v Opavě byl za to dne 24. června 1971 odsouzen v nepřítomnosti k trestu odnětí svobody v trvání tří let a šesti měsíců nepodmíněně. Rozhodnutím Ministerstva vnitra České socialistické republiky bylo Rudolfu Slaninovi také odebráno dne 15. září 1981 československé státní občanství, jež mu bylo znovu navraceno po roce 1989.

Václav Fronk

Prameny

Archív bezpečnostních složek:

fond Vyšetřovací spisy, a. č. V-2205 Ostrava, a. č. V-2534 Ostrava a a. č. V-7209 Ostrava
fond Svazková agenda, archivní materiál a. č. 869220 MV

Vojenský historický archiv:

fond Sběrka dokumentace Oddělení vydávání osvědčení MO ČR, spis ev. č. 10840



Ondřej Stavinoha

* 14. 6. 1955, Znojmo

„Společenská nebezpečnost trestné činnosti všech obviněných je velická. To se vztahuje zejména k trestným činům společně spáchaným obžalovanými Stavinohou a Polákem, jimiž byla nejen vážně narušena tělesná integrita osob a způsobena vysoká materiální i umělecká škoda, ale svržením sochy našeho prvního dělnického prezidenta naší republiky Klementa Gottwalda, symbolizující naší cestu k socialismu a přátelství se SSSR, byla hluboce pobouřena veřejnost a mohlo to prospívat světové reakci.“

Z rozsudku Krajského soudu v Praze, sp. zn. 1 T 28/78, ze dne 26. 1. 1979



Ondřej Stavinoha v roce 2008

Zdroj: Post Bellum

Totalitní režim si obzvláště libuje v nabubřelé symbolice. Proto před rokem 1989 stával na každém myslitelném i nemyslitelném místě památník, oslavující buď světlé zítřky, anebo připomínající osoby, které se podle komunistické dogmatiky rozhodující měrou zasloužily o rozvoj „pokrokového světového řádu“ (pokud ovšem nebyly režimem samy zlikvidovány). Velké „popularitě“ se v tomto ohledu těšil první komunistický prezident Klement Gottwald. V noci z 23. na 24. 8. 1978 byla jedna z Gottwaldových soch zničena. Konkrétně se jednalo o památník na tehdejším náměstí Velké říjnové socialistické revoluce (dále jen VŘSR) v Příbrami v době desátého výročí obsazení Československa invazními vojsky Varšavské smlouvy. Československý bolševik tyto projevy neshledal vždy nelibě nesl a při dopadení pachatele padaly vysoké tresty.

Osnovatelem příbramského incidentu byl mladý dělník, zaměstnanec uranových dolů u Příbrami Ondřej Stavinoha. Pocházel sice z dělnické rodiny, ale od mládí se setkával s negativními postoji ke komunistům i sovětským vojákům. Z okupace v srpnu 1968 si pamatoval, jak jeho nevlastní otec, který byl náruživým nimrodem, při čekané střelě z kulovnice po ruských helikoptérech.

Ondřej Stavinoha se vyučil se zemědělcem-mechanizátorem. Po absolvování vojenské základní služby si v roce 1977 našel práci v uranových dolech. Tím se zařadil do privilegované a režimem protežované vrstvy pracujících v hornictví. Plat, který bral, zdaleka převyšoval průměrné výdělky v tehdejší ČSSR, ale tehdejší materiální výdobytky Ondřeje Stavinohu příliš optimismem nenaplňovaly. Nenáviděl šedivou a bezútěšnou realitu husákovského Československa, lhotejnost ostatních obyvatel i policejní šikanu.

Jeho frustrace vyvrcholila v době desátého výročí obsazení státu invazními silami. Do konfliktu s příslušníky SNB se dostal již 17. srpna 1978, se kterými měl verbální potyčku. Dne 21. 8. 1978 Ondřej Stavinoha před přáteli prohlásil, že: „Rusové jsou tu již dlouho a mělo by se jim to připomenout.“ Jako pracovník uranových dolů měl přístup k výbušninám. Již v květnu 1978 odnesl



Ondřej Stavinoha během policejní rekonstrukce události

Zdroj: ABS

z pracoviště přibližně kilogram neza-
bezpečené průmyslové trhavinu Per-
monex a elektrické palníky. Původně
zamýšlel 21. 8. 1978 vyhodit do po-
větří emblém srpů a kladiva umístě-
né ve staré části města. Svůj záměr
si však rozmyslel, neboť represivní
orgány si velmi dobře uvědomovaly
symboliku tohoto data a citlivá místa
byla hlídána. Svůj záměr proto musel
Ondřej Stavinoha odložit. Příležitost
k vyjádření nesouhlasu s tehdejšími
zřízením se mu naskytla o dva dny
později.

Dne 23. 8. 1978 v pozdních ve-
černích hodinách odpálil Ondřej
Stavinoha v Příbrami za přítomnosti
svého kolegy a přítele Františka Po-
láka menší množství permonexu. Při
přecházení tehdejšího náměstí VŘSR
František Polák navrhl, že by moh-
li položit trhavinu k soše Klementa
Gottwalda. Ondřej Stavinoha s pří-
televým návrhem souhlasil. Okolo
půlnoci si Stavinoha vzal na ubytov-
ně uschovaný permonex, a Franti-
šek Polák získal trhavinu od svého
kamaráda Jaroslava Týsla. Následně
se oba se vydali na náměstí k pomní-
ku. Na posledním úseku cesty však
dostal František Polák strach a Ond-
řej Stavinoha proto pokračoval sám.
Na pomník položil nálož, k palníku
přiložil baterii, otočil se a běžel pryč.
Zhruba po třiceti vteřinách od při-
pojení baterie k náloži, zhruba o půl
jedné v noci trhavina explodovala.
Výbuch byl tak silný, že byly zasa-
ženy i okolní budovy. Škoda na soše
byla později vyčíslena na více než

100 000 Kčs a opravy okolních budov si vyžádaly částku dalších 50 000 Kčs.

Okamžitě byla zalarmována jak Veřejná bezpečnost, tak StB. Přestože několik svědků Ondřeje Stavinohu zahlédlo, policejní složky neměly zpočátku žádnou stopu, která by pomohla odhalit původce výbuchu, protože kvůli špatným světelným podmínkám pachatele nikdo nepoznal. Vyšetřovatelé SNB vyslechli v dalších dnech zhruba osmdesát osob, mezi jinými i Stavinohu, Poláka i Týsla, ale nikoho z nich s explozí nedokázali spojit. Mimořádná pozornost byla věnována tzv. závadovým skupinám mládeže, trempům a bývalým členům K 231.

Stopu vedoucí k Ondřeji Stavinohovi a Františku Polákovi poskytl Jan Svozil, zaměstnanec uranových dolů Příbram. Dne 29. 8. 1978 informoval Svozil policii o oslavě svých narozenin, která se konala předešlý den a na níž prohlásil spolubydličí Stavinohy Jiří Dvořák, že viděl Stavinohu, jak si 23. 8. 1978 dal do obalu od deštníku váleček permonexu a s tím odešel ven. Po návratu



Dvořákovi sdělil: „*Tak už jsme to bouchli.*“ Stejný den večer přiznal Jaroslav Týsl na VB, že při předchozích výpovědích nemluvil pravdu a řekl vše, co o explozi věděl. Na základě jeho výpovědi byl ihned zadržen František Polák.

Dne 30. 8. 1978 policie zadržela Ondřeje Stavinohu. Ten přes počáteční zapírání přiznal, že byl osnovatelem výbuchu. Dne 12. 12. 1978 byli Ondřej Stavinoha s Františkem Polákem a Jaroslavem Týslem obviněni z trestného činu záškodnictví a nedovoleného ozbrojování. Prokurátor zdůraznil politický podtext akce obviněných tímto poněkud krkolomným výrokem: „*(...) v úmyslu poškodit socialistické společenské a státní zřízení nebo obranyschopnost republiky vydali lidi v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví, nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že způsobili škodlivý účinek výbušnin, při čemž takovým činem škodu velkého rozsahu způsobili (...)*“

Dne 26. 1. 1979 shledal senát Krajského soudu v Praze Stavinohu vinným z trestných činů záškodnictví a nedovoleného ozbrojování a odsoudil jej k nepodmíněnému odnětí svobody v trvání devíti let ve třetí nápravně výchovné skupině a zaplacení více než stočtyřicetitisícové škody. František Polák byl odsouzen k sedmiletému nepodmíněnému trestu a Jaroslavu Týslovi byl uložen trest v délce jednoho roku. Ondřej Stavinoha a František Polák se proti rozsudku pražského krajského soudu odvolali. Dne 24. 5. 1979 Nejvyšší soud ČSSR potvrdil rozhodnutí soudu nižší instance o vině i výši trestu. Upravil však rozsudek krajského soudu v té části, která se týkala úhrad za škody způsobené explozí. Kromě Stavinohy se měl na jejich splacení podílet i František Polák.

Po svržení komunistického režimu byl Ondřej Stavinoha rehabilitován a začal se angažovat v příbramské pobožce Konfederace politických vězňů České republiky (KPV ČR).

Jan Mikulík

Prameny

Archiv bezpečnostních složek:

fond Vyšetřovací spisy, arch. č. V-29083 MV

Národní archiv:

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 26. ledna 1979, spis. zn. 1 T 28/78

Literatura

BÁRTÍK, František. Destrukce sochy Klementa Gottwalda v Příbrami.

Podbrdsko, XVI, sborník Státního okresního archivu v Příbrami, Příbram, 2009.

Další zdroje

DRDA, Adam. *Příběhy 20. století: Koukal jsem, jak bronzový Gottwald padá*

k zemi. 28. července 2012. Dostupné on-line na adrese: [\[idnes.cz/pribehy-atenatnika-na-sochu-gotwalda-ondrej-stavinoha-pi6-/domaci.aspx?c=A120726_173103_domaci_brm\]\(http://idnes.cz/pribehy-atenatnika-na-sochu-gotwalda-ondrej-stavinoha-pi6-/domaci.aspx?c=A120726_173103_domaci_brm\).](http://zpravy.</p></div><div data-bbox=)



Původní pomník Klementa
Gottwalda v Příbrami
Zdroj: ABS



Drahomíra Strouhalová

* 2. 8. 1930, Modřice



Drahomíra Strouhalová, srpen 1950
Zdroj: ABS

„Jak hodláte napravit škodu, kterou jste společnosti způsobila? Mým činem jsem společnosti žádnou škodu nezpůsobila.“

Dotazník vyplněný Drahomírou Strouhalovou dne 7. 1. 1954

Drahomíra Strouhalová pocházela ze zemědělské rodiny. Základní vzdělání získala na obecné a měšťanské škole v Modřicích, pak ve studiu pokračovala na rodinné škole v Olomouci a v Brně. Po jejím dokončení v červenci 1947 se vrátila do Modřic, kde až do svého zatčení pomáhala rodičům na hospodářství. Její otec Alfons Strouhal vlastnil osm hektarů polí, na nichž s rodinou samostatně hospodařil i přes to, že v Modřicích vzniklo JZD.

Od osvobození až do února 1948 byla Drahomíra Strouhalová členkou lidovecké mládeže. V roce 1945 se seznámila s brněnskou švadlenou Boženou Majerovou, o níž později zjistila, že poskytovala zázemí kurýrům a osobám, které utíkaly do zahraničí. Na konci června 1950 se jí Majerová svěřila, že je předvolána k výslechu na StB. Strouhalová ji psychicky podpořila, v té době však ještě nevěděla nic o jejím zapojení do odboje. Až v září téhož roku se od Majerové dozvěděla, že ve svém bytě poskytla úkryt čtyřem mužům, kteří postřelili hajného a skrývali se před zatčením. Na konci měsíce se jí Majerová svěřila i s tím, že je u ní ubytován agent britské zpravodajské služby (IS) Jan Břejcha alias Tomáš Oliva.

S Břejchou se pak Drahomíra Strouhalová poprvé osobně setkala na hodech v Modřicích 1. října 1950 a začala jemu i jeho společníkovi Josefu Kolískovi alias Josefu Kafkovi, který byl rovněž agentem IS, pomáhat. Několikrát jim u sebe poskytla nocleh a stravu, vyřizovala Břejchovy vzkazy a vykonala další jím požadované pochůzky (u Věroslava Slámy se pokusila vyzvednout kabelku Lydie Brodnianské, kterou jí však Sláma nevydal, a šla na nádraží, kde ji měl oslovit heslem neznámý muž – ten se ale na domluvenou schůzku nedostavil). Zároveň vodila Břejchu ke své



sestře, odkud telefonoval, a ukryla ve svém bytě jeho vysílací stanici, pro kterou se měl později vrátit.

Už to však nestihl. Drahomíra Strouhalová byla totiž 26. října 1950 zatčena a téhož dne se v jejím bytě uskutečnila domovní prohlídka, během níž StB našla Brejchovu radiostanici. Do domu se v tu dobu chtěl dostat „neznámý muž“, kterého se StB snažila zadržet. Při útěku byl postřelen a pokusil se spáchat sebevraždu průstřelem hlavy. I přes okamžitý převoz do nemocnice svému zranění podlehl. Jednalo se o Brejchova společníka Josefa Kolíška.

V následném procesu bylo spolu s Drahomírou Strouhalovou souzeno dalších 25 osob. Státní soud v Brně ji po neveřejném hlavním líčení, které proběhlo ve dnech 16. až 19. ledna 1952, uznal vinnou a odsoudil ji pro spáchání trestných činů velezrady a vyzvědačství k trestu odnětí svobody v délce 15 let, propadnutí celého jmění a ke ztrátě čestných práv občanských na dobu pěti let. V tomto procesu byl souzen i vrchní strážmistr SNB z Brna Leopold Doležal, který dostal trest smrti. Jeho poprava byla vykonána 30. srpna 1952.

Celý trest odnětí svobody si Drahomíra Strouhalová neodpykala. Usnesením Krajského soudu v Nitře byla 25. září 1958 pro příkladnou práci a dobré chování z vězení podmíněně propuštěna a desetiletou zkušební dobou, po kterou musela pracovat v JZD. Rehabilitována byla až na základě usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30. října 1990.



Vysílačka, kterou Drahomíra Strouhalová uschovala u sebe v bytě

Zdroj: ABS

Jana Trpišovská



Prameny

Archiv bezpečnostních složek:

fond Vyšetřovací spisy, arch. č. V-656 Brno

fond Inspekce ministra vnitra (f. A 8), inv. j. 1378 a inv. j. 1392

Národní archiv:

osobní vězeňský spis D. Strouhalové

rozsudek Státního soudu oddělení Brno ze dne 19. 1. 1952, sp. zn. 2 Ts II 79/51

usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30. 10. 1990, sp. zn. 1 Rt 289/90

usnesení Krajského soudu v Nitře ze dne 23. 9. 1958, sp. zn. Pp 126/58

Literatura

TOMEK, Prokop. Dvě protikomunistické skupiny na Moravě v 50. letech. In: *Securitas Imperii*, č. 12, 2005.

Falešný občanský průkaz Jana Brejchy na jméno Tomáš Oliva

Zdroj: ABS



Zdena Tominová

* 7. 2. 1941, Praha

„V pátek dne 4. listopadu 1977, jako by za každou cenu chtěli podat důkaz o oprávněnosti nařčení z nezákonného postupu, odvěkli dva příslušníci státní bezpečnosti z bytu uprostřed přípravy snídaně Julia Tomina, když odmítl dobrovolně splnit jejich příkaz, jít si pohovořit se soudruhem náčelníkem na ministerstvo vnitra, který nepodložili jakýmkoliv zákonným důvodem. [...] V téže chvíli však Jula zahájil protestní hladovku, k níž se pro podobný případ zavázal, a to mu dodávalo sil. Teď, když do konce hladovky zbývá jen osm hodin a Jula spí poslední neklidný hladový spánek, mohu (vždyť s ním i dýchám) říct, že hladovka splnila svůj účel. [...] To je však jen jeden význam hladovky (těch nekonečných deset dní), hluboce vnitřní a osobní význam, ucelení a posílení sebe sama. Ten druhý význam je pro nás pro všechny, význam bytostného protestu i za cenu zdraví a života proti zvlí, nezákonnosti a omezování svobody v jakémkoli převleku ve státě, který má ve svém názvu slovo socialistický a který otevřeně pronásleduje své občany jen pro odlišná chápání obsahu téhož slova, zbavuje je zaměstnání, možnosti jakékoli tvůrčí a vědecké realizace, ano i fyzické svobody.“

*Úryvek z textu Zdeny Tominové
s názvem „Informace o průběhu desetidenní protestní hladovky“*



*Zdena Tominová, nedatováno,
foto ze svazku Správy sledování
MV, svazek „Strojník 1“.*

Zdroj: ABS

Zdena Tominová, rozená Holubová, se do zorného pole Státní bezpečnosti (StB) dostala poprvé na konci padesátých let 20. století, kdy pracovala jako delegátka cestovní kanceláře Čedok. V roce 1959 na ni bylo učiněno udání, že se při zájezdu do SSSR projevovala tzv. prozápadním smýšlením. V roce 1968 dokončila studium herectví na DAMU a filozofie na FF UK. V únoru 1976 byl StB Praha zaveden na Zdenu Tominovou svazek pod krycím jménem „Biskup“ v kategorii „prověřovaná osoba“, který byl v dubnu 1980 převeden do kategorie „signální“. Důvodem byly především aktivity jejího manžela Julia Tomina, jednoho z prvních signatářů Charty 77, který ve svém bytě pořádal nezávislé filozofické semináře.

Zdena Tominová podepsala *Prohlášení Charty 77* v květnu 1978, v důsledku čehož byla propuštěna ze zaměstnání v Pražské informační službě. Začala se také aktivně zasazovat za propuštění svého kamaráda spisovatele Jiřího Gruši, jenž byl uvězněn za svůj román *Dotazník*. V červnu 1978 odeslala na podporu Jiřího Gruši otevřený dopis členům Svazu československých spisovatelů.

Pro své jazykové schopnosti a energičnost se stala jednou z neaktivnějších spolupracovnic nově vzniklého Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS). V roce 1979 jako nástupkyně Marty Kubišové vykonávala po boku Jiřího Dienstbiera a Václava Bendy roli mluvčí Charty 77. V květnu 1979, když byli Jiří Dienstbier a Václav Benda zatčeni pro své aktivity v rámci VONS, se stala na dobu asi osmi dnů jedinou mluvčí Charty 77, než se k ní připojili Jiří Hájek a Ladislav Hejdlánek. V červnu 1979 byla surově zbita neznámým pachatelem (s vysokou pravděpodobností se jednalo



o příslušníka StB), který byl maskován punčochou na hlavě, a to v momentě, kdy vcházela do svého domu.

Během roku 1979 a počátkem roku 1980 byl na Zdenu Tominovou a na její nejbližší, manžela Julia Tomina a děti Lukáše a Marka, činěn silný nátlak ze strany StB. V dubnu 1980 byla zařazena do evidence nepřátelských osob. Formou neustálého tajného i otevřeného sledování, několikaletých domovních prohlídek, výslechů i fyzického napadení byla spolu s celou rodinou v rámci akce Asanace donucena k odchodu do exilu. V srpnu 1980 opustila Zdena Tominová za doprovodu příslušníků StB území Československa a na pozvání přátel svého manžela se usídlila v Oxfordu ve Velké Británii. V roce 1981 byla zbavena československého občanství a byl jí zakázán návrat na území republiky.

V exilu Zdena Tominová pokračovala ve svém odporu vůči komunistickému režimu. Spolupracovala s Amnesty International a dalšími organizacemi s cílem zasazovat se za dodržování lidských práv v Československu a podporovat lidi, které komunistický režim věznil pro jejich politické názory. Podílela se na třech dokumentech o Chartě 77 a napsala v angličtině dva romány o životě v Československu – *Stalin's Shoe* a *The Coast of Bohemia*. Pro televizi rovněž vytvořila scénář k hranému dokumentu o její rodině a Chartě 77 s názvem *Enemy of State*, aby přiblížila britské veřejnosti život v totalitní zemi. Od roku 1987 pracovala jako redaktorka českého vysílání BBC.



Zdena Tominová v roce 1979
autor /foto/ Jiří Bednář

Daniel Běloušek

Prameny

Archív bezpečnostních složek:

fond Svazková agenda, arch. č. 705586 MV
fond Svazková agenda správy sledování (IV. správa SNB), svazek „Strojník-1“
fond A 36 (X. správa SNB), inv. j. 493, inv. j. 554, inv. j. 555
fond Krajské správy SNB, záznam v Protokolu událostí OS SNB Praha 7, 1979–1980 (přírůstek č. 1565-1588/86 bal. 149)
fond Krajské správy SNB, záznam v Protokolu událostí MO VB Letná, rok 1979 (přírůstek č. 1688-1710/878, bal. 220)
fond Krajské správy SNB, Kniha událostí 13. ledna 1979 – 5. července 1979 (záznam z 5. června 1979)

Národní archiv:

Otevřený dopis Charty 77 ze dne 14. listopadu 1979 podepsaný Zdenou Tominovou
Podání Zdeny Tominové za osvobození členů VONS z 27. června 1979

Literatura

BENDOVÁ, Kamila. LC'80 aneb jak jsme chtěli uspořádat konferenci. In: *Paměť a dějiny*, roč. V, č. 3, 2011.
BLÁŽEK, Petr – BURSÍK, Tomáš (eds.). *Pražský proces 1979. Vyšetřování, soud a věznění členů Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Dokumenty*. Praha: ÚSD AV ČR, 2010.
BLÁŽEK, Petr – PAŽOUT, Jaroslav (eds.). *Nejcitlivější místo režimu: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných pohledem svých členů. Diskusní setkání 19. října 2007*. Praha: Pulchra, 2007.
DAYOVÁ, Barbara. *Sametoví filozofové: Podzemní univerzita v Československu a role Vzdělávací nadace Jana Husa v letech 1979–1989*. Brno: Doplněk, 1999.
HRADÍLEK, Adam. S duší neudělá násilí nic. Se Zdenou Tominovou o životě v normalizačním Československu s policií za dveřmi, „mluvčování“, ztrátě vlasti a ochotě „do toho jít“. In: *Paměť a dějiny*, roč. V, č. 2, 2011.
KANTŮRKOVÁ, Eva. *Sešly se v této knize*. Praha: Toužimský a Moravec, 1991.
KOUTSKÁ, Ivana. „Opatření“, které selhalo. Přepadení Zdeny Tominové z 5. června 1979 v dokumentech. In: *Paměť a dějiny*, roč. V, č. 2, 2011.
MECLOVÁ, Anna. Bytové semináře pod dohledem Státní bezpečnosti. Sledování skupiny filozofů v období normalizace. In: *Paměť a dějiny*, roč. III, č. 2, 2009.
PREČAN, Vilém – ČISAŘOVSKÁ, Blanka (eds.). *Charta 77: Dokumenty 1977–1989*. Praha: ÚSD AV ČR, 2007.

Další zdroje

Životopisný dokument České televize z cyklu *Ženy Charty 77*. Dostupné on-line na adrese: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10114412382-zeny-charty-77/>.



Studie a dokumenty



Prípád agenta-chodca Františka Mereša

Jerguš Sivoš – Juraj Kalina

František Mereš sa narodil 5. júna 1920 v New Yorku (USA), kam sa jeho rodičia vysťahovali za prácou. Po návrate na Slovensko si otec Štefan v Malackách, v dome, ktorý obývali, otvoril hosťiniec. Matka Júlia, rod. Zubková, pomerne skoro zomrela a otec sa druhýkrát oženil s Máriou Hradilovou. František Mereš absolvoval osemročné gymnázium s maturitou. V roku 1940 nastúpil vojenskú službu na bratislavskom oddelení Delostreleckého pluku 3, demobilizoval v hodnosti čatára. Po vojne vstúpil do Demokratickej strany. Od novembra 1945 pracoval ako úradník na Daňovom úrade v Malackách. V tomto období sa v policajných správach objavuje ako pijan, ktorý vyhľadáva *ženské špatnej povesti a kartárske partie*. V obci *požíva povest' inteligenta nakloneného k piatike*.¹

Prvý kontakt s bezpečnostnými zložkami

V polovici septembra 1949 navštívil František Mereš s priateľmi cirkusové predstavenie. Spoločne s Ladislavom Juhásom, Stanislavom Papouškom a neskoršími utečencami Karolom Zúbekom a Ignácom Huckom počas predstavenia a neskôr v hostinci u Poláčka na Kolárovej ulici v Malackách popíjali slivovicu a pivo. Pred polnocou chceli priatelia odprevadiť Mereša domov, no stratil sa im v uliciach mesta. O niečo neskôr ho našli ležať na lavičke vlakovej stanice. Ladislav Juhás ho zo žartu prebudil oslovením a žiadosťou o legitimovanie sa. Podobne oslovil aj dvoch čakajúcich na vlak. Nevinná zábava mladých ľudí sa mohla skončiť fatálne. Oddiel ŠtB v Malackách totiž 24. septembra 1949 informoval stanicu SNB v Malackách, že menovaní obsadili železničnú stanicu a legitimovali prítomných ako príslušníci ŠtB.² Bezpečnostné zložky sa napokon uspokojili s napomenutím a blokovou pokutou 1 000 Kčs, prípad uzavreli ako *nemiestny žart v podnapilom stave*.

Útek do Rakúska a následne do západného Nemecka

V roku 1949 zmenil František Mereš zamestnanie. V Roľníckom skladištnom družstve v Malackách pracoval ako likvidátor mäsovej lístkovej hodnoty. Peniaze získaval čiernym predajom lístkov na mäso. Kontrolóri Hospodárskej kontrolnej služby z Krajského národného výboru v Brne ho prišli 21. marca 1950 zaistiť do väzby Okresného národného výboru v Malackách. Z chodby úradu sa mu podarilo utiecť. Ukrýval sa v Malackách u Ferdinanda Baláža a Ignáca Hucka, s ktorým 3. apríla 1950 s pomocou svojho brata Štefana, Ferdinanda Baláža a Jozefa Jursu ilegálne prekročil štátne hranice do Rakúska.

Stanica SNB v Malackách vyhlásila pátranie a 16. mája 1950 spracovala trestné oznámenie, podľa ktorého ušiel František Mereš z dôvodu sprenevery (zatiaľ nedokázanej) sumy

¹ Archív Ústavu pamäti národa (ďalej A ÚPN), fond Krajská správa ZNB Správa Štátnej bezpečnosti (ďalej KS ZNB S-ŠtB) Bratislava, arch. č. S-917. Mereš František z Malaciek, šetrenie, 21. 3. 1946.

² *Tamže*. Udanie stanice SNB Malacky z 28. 10. 1949.



František Mereš po zatknutí v roku 1952

Zdroj: Archív ÚPN



Ludvík Holobrádek po zatknutí v roku 1952

Zdroj: Archív ÚPN

278 000 Kčs. Ignác Huck (nar. 1923) bol počas II. svetovej vojny členom organizácie Deutsche Jugend (DJ) a v apríli 1944 narukoval k jednotke Schutzstaffel (SS). V máji 1945 ho zatkli v americkej zóne Nemecka a previezli do Československa, kde do polovice augusta 1946 zotrval v zajateckom tábore v Malackách. Okresný ľudový súd ho v decembri 1946 oslobodil spod obžaloby pre príslušnosť k zbraniam SS. V nasledujúcom období žiadal viackrát o udelenie československého občianstva, no jeho žiadosti úrady nevyhoveli. Začiatkom apríla povedal matke, že si ide hľadať prácu.³

Policajné zložky následne vykonali domové prehliadky u rodičov Františka Mereša, jeho priateľky Kristíny Vaschekovej, brata Štefana ako aj u matky Ignáca Hucka. Protištátny materiál nenašli. Okresný ľudový súd v Malackách rozhodol 12. júna 1950 o zaistení ich majetku.

Hranice prekročili pri obci Stillfried an der March, kde sa sušili u miestneho robotníka. Následne odišli do Viedne, kde žila sestra Ignáca Hucka, a po výsluchoch u bezpečnostných orgánov do západného Nemecka.

Krajské veliteľstvo ŠtB v Bratislave už 8. apríla 1950 získalo od dôverníka s krycím menom „KAPER“ informácie od občanov rakúskej hraničnej obce Stillfried o prechode štátnych hraníc

³ Tamže. Trestné oznámenie zo 16. 5. 1950.



František Mereš (druhý zľava) v poľskom strážnom oddiele
Zdroj: Archív ÚPN

charakteru. Získané správy odovzdával bývalému poslancovi za národnosocialistickú stranu v ČSR Antonínovi Bartošovi „Braunovi“,⁸ ktorý z politických dôvodov emigroval bezprostredne po februári 1948.

a pobyte Mereša a Jucka v obci.⁴ O mesiac neskôr, 4. mája 1950, získal „KAPER“ lístok, ktorý Mereš napísal 3. apríla pre manželku bývalého vykupovача Jána Müllera: „*Vážená pí. Marčula, buďte taká láskava a oznámte na adresu Št. Mereš, Malacky 545, že som bol zdravý v Štilfride a som prenocoval v úcte do neznáma. Vopred ďakujem a ruky boskávam. Mereš.*“⁵ Spolupracovník koncom roka informoval príslušníkov bratislavskej ŠtB, že 27. novembra 1950 príslušníci rakúskej pohraničnej stráže pri väčšej akcii (očakávali príchod neznámeho vraha) zadržali Ignáca Hucka, ktorý sa vracal z ČSR. Do ČSR dochádzal podľa jeho správy samostatne aj František Mereš.⁶

Spravodajská skupina generála Moravca

Mereš po príchode do západného Nemecka nadviazal spojenie so spravodajskou skupinou gen. Moravca⁷. Jeho úlohou bolo vybudovanie siete spolupracovníkov na Slovensku a získavanie správ vojenského, hospodárskeho a politického

⁴ Tamže. Hlásenie A č. 4 z 8. 4. 1950.

⁵ Tamže. Hlásenie A č. 5 zo 4. 5. 1950.

⁶ Tamže. Hlásenie A č. 30 zo 6. 12. 1950.

⁷ František Moravec (23. 7. 1895 – 26. 7. 1966). Československý legionár, od roku 1934 až do okupácie prednosta skupiny B (pátracej) 2. odd. hl. štábu a od roku 1937 zároveň zástupca prednosta 2. odd., od januára až do 14. 3. 1939 dočasný prednosta 2. odd. V tento deň odletel so spravodajským materiálom a najbližšími spolupracovníkmi do Veľkej Británie a ako prednosta II. odboru (spravodajského) Ministerstva národnej obrany bol jednou z najvýznamnejších postáv čs. exilu. V období po vojne zastával ako osoba nepohodlná komunistom druhoradé funkcie. Po februári 1948 mu bola až do ďalšieho rozhodnutia udelená zdravotná dovolenka zo služobných dôvodov a 29. 3. 1948 odišiel do exilu. V americkej okupačnej zóne Nemecka riadil do roku 1954 pod gesciou CIA spravodajskú skupinu, ktorá pracovala proti komunistickému Československu. V roku 1962 sa presťahoval do USA, kde pôsobil až do smrti ako poradca americkej spravodajskej komunity. (Bližšie pozri napr.: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*. Praha 2005. TOMEK, Prokop, PEJČOCH, Ivo: *Agenti-chodci na popravišti*. Svět křídél, Cheb 2010.)

⁸ Antonín Bartoš (12. 9. 1910 – 13. 12. 1998), generálmajor v. v., krycie meno „Braun“. V roku 1940 odišiel cez Maďarsko, Juhosláviu a Malú Áziu do Marseille. S 1. čs. divíziou absolvoval boje vo Francúzsku a po porážke sa loďou dostal do Veľkej Británie. V auguste 1941 sa dobrovoľne prihlásil k službe na II. odbore MNO a po absolvovaní špeciálnych kurzov bol vysadený 13. 4. 1942 na územie Protektorátu ako veliteľ operačnej skupiny Clay. Skupina patrila k najúspešnejším výsledkom. Po skončení vojny bol uvoľnený z armády na dobu vykonávania mandátu poslancu národnosocialistickej strany v Národnom zhromaždení. Vo februári 1948 odišiel do exilu, kde do roku 1952 riadil spravodajskú skupinu podriadenú Františkovi Moravcovi. V auguste 1952 odišiel do USA, kde založil Zväz československých dôstojníkov v exile a aktívne pôsobil v krajských spolkoch. (Bližšie pozri napr.: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*. Praha 2005. TOMEK, Prokop, PEJČOCH, Ivo: *Agenti-chodci na popravišti*. Svět křídél, Cheb 2010.)



Falošný československý občiansky preukaz Františka Mereša

Zdroj: Archív ÚPN

Prvú cestu na Slovensko absolvoval v auguste 1950. Pôvodne ju mal absolvovať s Ignáčom Huckom, ktorý však zostal vo Viedni. Po prechode hraníc sa ubytoval u brata Štefana, ktorého informoval o svojom poslaní. Jeho prostredníctvom sa kontaktoval s predavačom n. p. Mäsa v Malackách Ferdinandom Balážom (nar. 1910) a predavačom n. p. Zdroj Jozefom Jursom (nar. 1913). Obaja mu v apríli 1950 pomáhali pri ilegálnom úteku z Československa. Ferdinand Baláž sa po vojne stal členom Demokratickej strany a prevádzkoval mäsiarsko-údenársku živnosť, ktorú mu komunisti v roku 1949 odňali. Na žiadosť Mereša mal získať k spolupráci osoby z prostredia československej armády. Jozef Jursa pochádzal z rodiny kulaka, ktorému režim v roku 1952 skonfiškoval pôdu pre neplnenie kontingentov – dodávkových povinností voči štátu. Počas Slovenskej republiky 1939–1945 bol členom Hlinkovej gardy a prevádzkoval v Záhorskej Vsi mäsiarsku živnosť, ktorú mu komunisti zhabali v roku 1949. Zameriaval sa na hliadky pohraničnej stráže a ochranu štátnej hranice. Merešovi odovzdal správy o pohraničných hliadkach v okolí svojho bydliska, o činnosti a počte členov KSS v Záhorskej Vsi, osobách vysťahovaných z pohraničia a rôzne iné poznatky. Po návrate do Nemecka odovzdal Mereš aj približne 20 kusov pečiatok



Falošný rakúsky občiansky preukaz Františka Mereša

Zdroj: Archív ÚPN

rôznych úradov, správu o politickej situácii, o situácii v pohraničí a správu o náleze nafty v okolí Malaciek, ktoré mu pred odchodom do Rakúska dal brat Štefan.

V októbri 1950 ho Bartoš vyslal na druhú cestu na Slovensko s cieľom kontaktovať príslušníka československej armády. Huck zostal opäť vo Viedni a čakal na návrat Mereša zo Slovenska. Ten sa po prekročení hraníc ubytoval u brata Štefana, kde sa stretol s majiteľom valcového mlyna v Malackách Antonom Ondrejkom (nar. 1911).⁹ Prostredníctvom neho sa zoznámil so špkt. Ladislavom Krasnohorským. Na schôdzke ho požiadal o spoluprácu. Na spätočnej ceste previedol cez hranice úradníka Jozefa Obselku z Malaciek a okrem rôznych správ preniesol aj telefónny zoznam od Antona Ondrejku.

Po návrate do Nemecka dostal Mereš nového nadriadeného Jarovského. Ten mu v decembri 1950 nariadil vybudovať mŕtvu schránku v okolí Malaciek, ktorá mala slúžiť na kontakt so špkt. Krasnohorským (Mereš v Mníchove informoval o jeho získaní na spoluprácu). Mereš a Huck dostali falošné československé a rakúske osobné doklady, gumený čln, zbrane a peniaze. Vo Viedni sa dohodli, že na Slovensko nepôjdu, čo zdôvodnia vysokou hladinou rieky Moravy a zvýšenou ochranou štátnych hraníc. Po návrate do Nemecka s nimi spravodajská skupina gen. Moravca ukončila spoluprácu.

Začiatkom marca 1951 rokoval František Mereš v utečeneckom tábore Valka pri Norimbergu s bývalým pplk. československej armády Josefom Čambalíkom o spolupráci so spravodajskou skupinou „König“.¹⁰ Nedohodli sa však na výške finančnej odmeny. Aj preto sa v polovici marca 1951 v utečeneckom tábore prihlásil do poľských strážnych oddielov. Po formalitách

⁹ Komunistický režim mu mlyn odňal v roku 1951. Zostal v ňom však pracovať naďalej ako vedúci n. p. Západoslovenské mlyny v Malackách.

¹⁰ Jaroslav Kašpar (23. 12. 1903 – 24. 1. 1995), generálmajor v. v., krycie meno „König“. Počas II. svetovej vojny pôsobil okrem iného ako náčelník štábu Československej misie v ZSSR, zástupca československého vojenského pridelenca v Teheráne a československý vojenský atašé pri holandskej vláde s akreditáciou aj pre Nórsko. Po vojne bol náčelníkom štábu 1. leteckej oblasti v Prahe. V apríli 1948 odišiel do exilu, kde viedol jednu zo spravodajských skupín podriadených špeciálnym službám USA. Po odchode do USA pôsobil do roku 1970 v americkom leteckom spravodajstve.



Falošný československý občiansky preukaz Ludvíka Holobrádka

Zdroj: Archív ÚPN

na veliteľstve vo Frankfurte nastúpil do výcvikového strediska v Griesheime pri Darmstadte. Po absolvovaní desaťdňového kurzu začal strážiť americké vojenské a civilné objekty v okolí Hannau am Main. Spolu s ďalšími členmi kompánie sa podieľal na krádežiach materiálu zo skladov a fabrik. V októbri 1951 z poľského strážneho oddielu odišiel. V tomto čase ho kontaktoval poľský utečenec „Lucian“ a získal ho pre spoluprácu s poľskou exilovou spravodajskou skupinou.

Poľská exilová spravodajská skupina

Poľská exilová spravodajská skupina mala záujem vybudovať cez územie Slovenska kanál na prepravu osôb a informácií. Svoju činnosť koordinovala s americkými službami na území Rakúska a západného Nemecka. Mereš poznal len krycie mená poľských exulantov – „Lucian“ pôsobil ako operačný šéf pre agentov vysielaných zo západného Nemecka, „major Leopold“ zabezpečoval rovnakú činnosť z územia Rakúska. „Inžinier Slavomir“ plnil úlohu výsluchového a proviantného referenta, zásoboval agentov potrebným materiálom a peniazmi pred odchodom a vypočúval ich po návrate a „doktor Ludwig“ ako riadiaci orgán vysielal Mereša na cesty do Československa.

Po nástupe do poľskej exilovej spravodajskej skupiny odporučil Mereš na prijatie aj Ludvíka Holobrádka, ktorého spoznal v utečeneckom tábore Valka pri Norimbergu. Holobrádek pochádzal z robotníckej rodiny z moravského Lanžhotu, po meštianskej škole sa vyučil zámočníkom a v roku 1935 vstúpil do národnosocialistickej strany. V strane sa aktívne angažoval aj po oslobodení v roku 1945 a po februári 1948 vystupoval ako otvorený kritik komunistického režimu v Československu. V apríli 1950 sa stal členom protištátnej organizácie vedenej prevádzkačom Františkom Gajdom.

V júni 1950 odišiel spoločne s Gajdom do Rakúska, odkiaľ v nasledujúcom období uskutočnili šesťnásť ciest do ČSR – na štrnástich cestách prepravili niekoľko správ a približne 60 osôb,



Falošný rakúsky občiansky preukaz Ludvíka Holobrádka

Zdroj: Archív ÚPN

dve absolvovali na prepravu agenta Moravcovej spravodajskej skupiny Josefa Robeša. Pri spiatocnej ceste v októbri 1950 sa strhla prestrelka medzi prevádzkami a čs. pohraničnou strážou, pri ktorej zahynul František Gajda. Holobrádek sa vrátil do Rakúska a spoločne s Merešom a Hucikom odišiel do západného Nemecka, kde prostredníctvom Antonína Bartoša začal pracovať pre spravodajskú skupinu gen. Moravca. V januári 1951 ho skupina vyslala do Československa, aby overil bezpečnosť starého prechodu cez hranice a získal ďalšie osoby na spoluprácu. Na radu Bartoša, ktorý medzičasom musel od Moravcovej skupiny odísť, do Československa necestoval a po niekoľkých dňoch strávených vo Viedni oznámil novému nadriadenému Jarovskému, že cestu nepomohol uskutočniť pre veľké množstvo snehu a pohyb osôb. Zo spravodajskej skupiny gen. Moravca ho následne prepustili.

Prvú cestu do Československa absolvovala dvojica Mereš–Holobrádek od 6. do 20. decembra 1951. Ich úlohou bolo vybudovanie mŕtvych schránok a získanie spolupracovníkov na území Slovenska. Na cestu dostali gumový čln, zbrane, finančnú hotovosť a falošné doklady.¹¹ Po prechode na Slovensko sa ubytovali u Štefana Mereša, ktorý sa stal ich spojkou a sprostredkovateľom osobných stretnutí. František Mereš sa tak stretol so sudcom Walterom Bollardom. Požiadal ho o kontaktovanie svojej známej v Trstenej a nadviazanie spojenia do Poľska prostredníctvom jej známych, ako aj vybudovanie mŕtvej schránky na miestnom cintoríne.

Bollard Merešovu známu skutočne vyhládal, no tá to odmietla s tým, že nepozná ľudí, ktorí cestujú do Poľska, a z obáv zo zatknutia. Schránku nevybudoval kvôli zamrzutej pôde. Merešovi však prisľúbil, že do jeho ďalšieho príchodu schránku vybuduje a vyhladá aj osoby s kontaktmi na Poľsko. Na schôdzke v apríli 1952 Bollard odovzdal Merešovi plán umiestnenia mŕtvej

¹¹ František Mereš používal československý preukaz na meno Ludovít Dvojak a rakúsky na meno Karol Fuks. Ludvík Holobrádek mal vystavený falošný československý občiansky preukaz na meno Ludvík Macko, rakúsky na meno Ludvík Müller.



schránky a uviedol aj kontakt na Poľsko – miestneho hrobára, ktorého manželka žila v Poľsku. Na základe príkazu od Mereša ho Bollard navštívil, no hrobár bol práve v Poľsku. Bollard odovzdával správy špiónážneho charakteru a prisľúbil vypracovať správu o pracovisku.¹² Napokon však prípad ohlásil bezpečnosti.

V decembri 1951 sa Mereš kontaktoval aj s Antonom Ondrejkom. Požiadal ho o zabezpečenie spojenia s Poľskom, vybudovanie mŕtvej schránky za Malackami a kontaktovanie brata Františka Ondrejku v Medzilaborciach s cieľom vybudovania mŕtvej schránky a získania ďalších osôb na spoluprácu. Snažil sa splniť aj požiadavku Holobrádka a doviest' z Lanžhotu do Malaciek jeho švagrinú Ciprisovú, tú však už medzitým zatkla ŠtB.

V priebehu decembra 1951 sa Mereš a Holobrádek dvakrát stretli s Ferdinandom Balážom. Na prvom stretnutí Baláž odmietol ich žiadosť o kontaktovanie osôb pri poľských hraniciach slovami, že na severe Slovenska nikoho nepozná. U Mereša si zamenil rakúske šilinky a dostal od neho aj kontakt vo Viedni v prípade odchodu do zahraničia. Na druhom stretnutí požiadal Mereš Baláža o zadováženie občianskych preukazov a povolení na vstup do hraničného pásma. Baláž svoj sľub napokon nesplnil.

Mereš sa kontaktoval aj s Augustínom Osuským. Požiadal ho o doručenie listu Ing. Augustínovi Marekovi z Harmónie so žiadosťou o poskytnutie ubytovania a odpredaj jeho občianskeho preukazu. Holobrádkovi zároveň sprostredkoval stretnutie so známym z Lanžhotu.

Po príchode do Viedne Mereš s Holobrádkom kontaktovali „Slavomira“ z poľskej exilovej spravodajskej skupiny a informovali ho o priebehu cesty na Slovensko. V hlavnom meste Rakúska sa následne stretli s priateľom Karolom Zúbekom, ktorý oboch požiadal o prepravu dvoch známych za finančnú odmenu. Mereš a Holobrádek sa 28. decembra 1951 vrátili na Slovensko a s pomocou Štefana Mereša, Antona Ondrejku a Augustína Osuského obe 1. januára 1952 prepravili do Viedne.

Vo Viedni ich kontaktoval Američan s krycím menom „Bill“, s ktorým odišli za „Ludwigom“ do Mníchova. Dostali 300 DM odmenu za vykonanú prácu a pravidelný plat 600 DM mesačne. V bavorskom meste sa Mereš prostredníctvom Bartoša skontaktoval s pracovníkom Slobodnej Európy Hrnčířom, ktorému odovzdal za finančnú hotovosť správy politického, vojenského a hospodárskeho charakteru. Zároveň ho Hrnčíř požiadal o zabezpečenie zoznamu univerzitných prihlášok, cenníkov, vojenského predpisu A-1-1 a telefónneho zoznamu.

Ďalšiu cestu do ČSR absolvovali Mereš a Holobrádek v termíne od 3. do 15. apríla 1952. Opäť sa ubytovali u Štefana Mereša. Ten im dal plán umiestnenia mŕtvej schránky, ktorú vybuďoval MUDr. František Ondrejka v Čertižnom na východnom Slovensku, a informoval ich o vybudovaní mŕtvej schránky Walterom Bollardom v Trstenej. Mereš následne poveril Františka Baláža a Jozefa Jursu vyberaním a plnením uvedených schránok po odznení určených hesiel vo vysielaní Slobodnej Európy. Baláž mal navyše zabezpečiť byt na okraji Malaciek. Augustín Osuský a Ľudovít Juhás dostali za úlohu obstarat' učebné plány pedagogických fakúlt a rôzne telefónne zoznamy. Mereš sa stretol aj s MUDr. Františkom Ondrejkom, ktorý mu odovzdal správy o vojenských objektoch a sťahovaní osôb z pohraničia. Požiadal ho o získanie na spoluprácu známeho ženy z Gerlachova, ktorú previedli do Rakúska v januári 1952, a zaobstaranie rôznych dokumentov. Na nasledujúcom stretnutí mu František Ondrejka odovzdal dve príručky stenografie, anglicko-český a česko-anglický slovník, brožúru o volebných výsledkoch do Národného zhromaždenia, zoznam prednášok prírodovedeckej fakulty v Bratislave, 30 ks úradných vestníkov a ďalšie písomnosti. Anton Ondrejka odovzdal Merešovi správy o výstavbe letiska v Ivanke pri Dunaji a výrobe tankov v Martine. Informoval ho aj o známom cestárovi, ktorý by mohol pomôcť pri budovaní kanála do Poľska.

¹² A ÚPN, f. KS ZNB S-ŠtB Bratislava, vyšetrovacie spisy, inv. č. V-192. Protokol o výpovedi s HOLOBRADEKOM Ľudvíkom zo 7. 7. 1953.



Zatknutie a vyšetrovanie

Dňa 16. apríla 1952 sa Mereš s Holobrádkom vracali zo Slovenska cez Rakúsko. V obci Stillfried an der March ich však nečakal šofér s autom, ktorý ich mal odviezť do vnútrozemia. Mereš sa pokúšal kontaktovať hospodára, u ktorého sa sušil po prekročení hraníc v apríli 1950, doma ho však nezastihli. Krátko na to ich legitimovala hliadka rakúskych žandárov, ktorá u nich našla zbrane a zatkla ich. Následne ich odovzdali sovietskym okupačným orgánom. V moskovskej Butyrskej väznici KGB zotrvali obaja do prvej polovice novembra 1952, keď ich Sovietsi odovzdali československým úradom. Vyšetrovanie viedlo 9. vyšetrovacie oddelenie I. odboru Hlavnej správy ŠtB v Prahe. Začiatkom roka 1953 prevzala vyšetrovanie Františka Mereša Krajská správa ŠtB v Bratislave a vyšetrovanie Ludvíka Holobrádka Krajská správa ŠtB v Brne, ktorá ho v druhej polovici septembra 1953 odovzdala Krajskej správe ŠtB v Bratislave.

Dňa 29. júla 1953 príslušníci ŠtB zatkli lekára Františka Ondrejku a 1. augusta 1953 následne aj Štefana Mereša, Jozefa Jursu, Antona Ondrejku a Ferdinanda Baláža. Už 26. júna 1953 zatkli príslušníci vojenskej kontrarozvedky škpt. Ladislava Krasnohorského a vyšetrovali ho v pražskej Ruzyni. Prostredníctvom Antona Ondrejku doručil Merešovi správu o výstavbe továrne na tanky v Martine. Vyšší vojenský súd v Trenčíne ho 4. februára 1954 odsúdil pre trestný čin vyzvedačstva na 15 rokov odňatia slobody nepodmienečne. Najvyšší súd v Prahe mu následne trest znížil na 12 rokov odňatia slobody nepodmienečne.¹³

V samostatnom procese mali byť súdení Augustín Osuský a Augustín Marek. Osuský bol v období Slovenskej republiky 1939–1945 členom Hlinkovej slovenskej ľudovej strany a Hlinkovej mládeže. Po vojne pracoval ako úradník. V novembri 1951 sprostredkoval stretnutie Holobrádka s manželkou a o mesiac neskôr aj stretnutie Mereša s Petříkovou. Doručil tiež list Mereša Augustínovi Marekovi a odpredal mu svoj občiansky preukaz. Za svoju činnosť dostal finančnú odmenu. ŠtB ho zatkla 28. septembra 1953. O deň neskôr skončil vo vyšetrovacej väzbe aj Augustín Marek. Účastník Slovenského národného povstania pracoval po vojne ako okresný tajomník organizácie protifašistických bojovníkov v Malackách. V septembri 1948 ho vylúčili zo Zväzu ľudových protifašistických bojovníkov (SLUB), vo februári 1950 mu odňali vojenskú hodnosť a funkciu aspiranta, keďže *pre svoj postoj a konanie neposkytoval záruku, že bude spoľahlivým a celkom oddaným ľudovodemokratickému zriadeniu*. Od začiatku roku 1950 odolával žiadostiam Jozefa Obselku o informácie. Napokon mu Obselka tesne pred útekom do zahraničia odovzdal náčrtok umiestnenia budúcej mŕtvej schránky – mal ju vybudovať na ceste do Kostolišťa za kaplnkou na Gajarskom vršku. Hoci miesto navštívil, schránku nevybudoval. V decembri 1951 dostal prostredníctvom Augustína Osuského list od Mereša so žiadosťou o schôdzku v Malackách, ubytovanie v Harmónii, informácie o zriadení mŕtvej schránky a získané správy. Marek v odpovedi uviedol, že na schôdzku nemôže prísť, no ubytovanie poskytne.

Krajská správa ŠtB v Bratislave následne 2. októbra 1953 podala trestné oznámenie na krajskú prokuratúru v Bratislave (prokuratúra ho zaevidovala 14. októbra). V oznámení nefigurovali bývalý sudca Walter Bollard, Ján Merek, František Riška, Ludovít Juhás a Kristína Průžková, rod. Vascheková, ktorí oznámili prípad pred odhalením, čím sa na nich vzťahovala účinná lútosť. Jozef Kuračka medzičasom zomrel.

Vypočutie na prokuratúre

František Mereš pri vypočutí pred prokurátorom uviedol, že počas výsluchu na IRO (International Refugee Organisation – Medzinárodná organizácia pre utečencov) sa ho okrem osobných údajov a nacionálií nepýtali na žiadne informácie o ČSR.

¹³ Tamže, f. Inšpekcia MV ČSSR v Prahe, 1953–1969 (A8), inv. č. 342. Zpráva o přešetření případu odsouzeného Ladislava Krásnohorského, nar. 19. 8. 1914.



Pri prvej ceste do ČSR bratovi Štefanovi Merešovi nepovedal, že ho vyslal Bartoš, ktorého v tom období poznal pod krycím menom „Braun“. Spravodajské dotazníky mu dal iba do úschovy s tým, že počítal s ďalšou cestou do ČSR, a nie za účelom, aby brat získal ďalšie osoby pre spoluprácu. Tento ich mal neskôr spáliť.

Na margo špionážnej správy týkajúcej sa počtu vojska v Záhorskej Vsi uviedol, že s touto otázkou sa na Jozefa Jursu obrátil z dôvodu vlastnej bezpečnosti, keďže obec sa nachádza v blízkosti Suchohradu, kde prechádzal hranice. Jursa mu údajne odpovedal, že sa tam nachádza *veľa vojska*.

Rovnako v prípade informácie od brata o využití unikajúceho zemného plynu v Plaveckom Štvrtku na vykurovanie stupavskej cementárne nešlo o špionážnu správu, Štefan Mereš sa mal túto informáciu podľa vlastných slov dozvedieť z bežného rozhovoru alebo z tlače. Dvetisíc korún mu vyplatil ako náhradu za stravu.

Po návrate do Nemecka popísal Bartošovi cestu a poprel podanie akejkoľvek špionážnej správy. Ten mu dal za úlohu nájsť pri ďalšej ceste osobu, ktorá má prístup na vojenskú strelnicu v Malackách a mohla by podávať informácie o typoch skúšaných zbraní.

Ferdinand Baláž, Jozef Jursa ani Augustín Osuský nepoznali podrobnosti jeho úloh, vedeli iba, že prišiel ilegálne z Rakúska *zrejme s nejakými úlohami*. Baláž a Jursa mu neodovzdali správy, ktoré by boli dôležité pre vojenskú obranu štátu alebo z iného hľadiska, ale išlo podľa slov Mereša *viacej o dedinské klebety a novoty z malackého okresu*. Žiadne správy od nich neprevzal ani neodovzdal.¹⁴

Z požadovaných dokladov sa mu podarilo získať iba občiansky preukaz, ktorý kúpil za 3 000 Kčs od Augustína Osuského. Ďalej tiež František Mereš nevedel presne udať, aké správy odovzdal pracovníkovi rozhlasovej stanice Rádio Slobodná Európa Hrnčírovi. Pamätal si iba na správu o zrážke vlakov pri Lanžhote.

V súvislosti s Ferdinandom Balážom, ktorého získal pre obsluhu mŕtvych schránok, Mereš uviedol, že počítal s tým, že tento čoskoro odíde do zahraničia a dosvedčí mu vybudovanie kanálu z Poľska. V apríli 1952 mal pri ceste do ČSR zariadiť napojenie na Poľsko a Rakúsko, čo však podľa vlastných slov nemal vôbec v úmysle. Vystačil si so zriadením mŕtvych schránok, aby pri prípadnej kontrole neprišli riadiace orgány na to, že ich klamal.

Príručku tesnopisu a anglické slovníky si nechal od MUDr. Františka Ondrejku zaobstarať pre súkromnú potrebu a jemu vyplatených 5 000 Kčs malo slúžiť ako náhrada za výdavky. Rovnako tiež ďalších 30 000 Kčs vyplatených bratovi Štefanovi Merešovi, u ktorého bol ubytovaný v ďalšom období spolu s Ludvíkom Holobrádkom.

Menšie odchýlky od pôvodnej výpovede zdôvodnil František Mereš snahou vyšetrojúceho referenta túto zveličiť.¹⁵

Štefan Mereš vo svojej výpovedi uviedol, že až pri svojom druhom príchode do ČSR mu brat povedal, že pracuje pre *nejakého* Moravca, vyslovene mu však nepovedal, že táto jeho práca je prácou špionážnou. Pri tejto návšteve mu František Mereš ukázal aj fotokópie spravodajských dotazníkov, ktoré nevedel prečítať a vrátil mu ich. Rozhodne poprel, že by ich bol uschoval a spálil.

Bratovi odovzdal mapu-špeciálku malackého okresu a asi 20 kusov odtlačkov pečiatok rôznych súkromných podnikov a firiem, ktoré vyrezal z účtov rodinného hostinca. František Mereš mu údajne povedal, že budú v zahraničí pre robotníkov do dokladov a na potvrdenia o zamestnaní. Za 1 000 Kčs mu kúpil od Františka Rišku z Malaciek pištoľ, ktorú stratil počas prechodu hraníc pri rieke Morave.¹⁶

Na požiadanie, aby našiel človeka, ktorý by mohol podať správy využiteľné vo vysielaní Slobodnej Európy, priviedol Antona Ondrejku. Sprostredkoval tiež stretnutia s Augustínom

¹⁴ Štátny archív Bratislava (ďalej ŠA Ba), fond Krajská prokuratúra Bratislava (ďalej KP Ba), spis. zn. SKpt 154/53. Zápisnica spísaná dňa 26. januára 1954 na Krajskej prokuratúre v Bratislave.

¹⁵ *Tamže*.

¹⁶ *Tamže*. Zápisnica spísaná dňa 3. januára 1954 so Štefanom Merešom na Krajskej prokuratúre v Bratislave.



1) H. Opatov 2) plaché preparovaný pre stavby konstruované stĺžky
 2) stĺžky na plaché 7 x 2 tony. Pracuje sa
 i na nové pre reflekt ovú svetelnú. Pracujú
 i na plaché a na preparovaný pre podlažie
stavby. Kid je číslo ovnáne x aké stĺžky
na plaché. minimálna šírka musí byť 1,2

2) Nová Buda - SPANDRIL v niekoľko ton. hale dane do práce.
hale sa vytvára dlhú rovnako na substrát
maty prírodné (rubane) do dlh.

Metra

konstruované na konce (armatúra). Kiežto koncov
vytvára tiež maty prírodné.

4) T. G. Martioz: Kitka koncov na vytváranie koncov

5) Senec Zlato Vačká (stĺžky) na dekonštrukciu podlaží
stĺžky koncov

6) Podzaborec V minimálna 1 tona 9 preparovaný metra (OVV, MMS)
SNB ald na konštrukciu stĺžky koncov. konštrukcia
stĺžky. minimálna šírka musí byť 1,2 metra. aké je
konca koncov stĺžky. Zelo konštrukcia stĺžky koncov
a tiež na koncov 5TB konštrukcia stĺžky koncov
a koncov koncov stĺžky koncov
a pre koncov koncov koncov koncov
Dalej musí byť koncov koncov koncov
Stĺžky koncov na koncov koncov koncov
na koncov



7) Preštok asi nepočítajúcich rodom a rodom letni
 moji prišli v roku a zachránili sa
 najmä vďaka tomu, že v roku 1840
 do do vrcholu asi 40 km

2. Div. N. Kar. asi 15 rodom mestu
~~1840~~

~~Div. N. Kar. (1840) 16 rodom~~
 Div. N. Kar. (1840) 16 rodom
 Div. N. Kar. (1840) 16 rodom
 Div. N. Kar. (1840) 16 rodom

Zabovska Ves, Hrad, Jura Jan, Hrad, sloje
 Sestra Jan (poveda kosi), Jura Fr. Karan, Rytka

~~Div. N. Kar. (1840) 16 rodom~~
 Div. N. Kar. (1840) 16 rodom
 Div. N. Kar. (1840) 16 rodom

Div. N. Kar. (1840) 16 rodom
 Div. N. Kar. (1840) 16 rodom
 Div. N. Kar. (1840) 16 rodom

Kate Karan ?



Osuským, Ferdinandom Balážom a Walterom Bollardom. Vedel o zámere vybudovať mŕtve schránky v Trstenej a okolí Humenného, plánovanej schôdzke so škpt. Ladislavom Krásnohorským a úlohe vybudovať na poľských a rakúskych hraniciach schránky na ukladanie správ. Osobne sa zúčastnil vybudovania mŕtvej schránky na pozemku Antona Ondrejku.

Ako náhradu za výdavky spojené s pobytom Františka Mereša a v dvoch prípadoch aj Ludvíka Holobrádka dostal spolu sumu asi 18 000 Kčs.¹⁷

Anton Ondrejka podľa vlastných slov sprostredkoval Františkovi Merešovi schôdzku so škpt. Ladislavom Krásnohorským zo strachu, pretože tento sa mu údajne vyhrážal, že v prípade, keby ho zradil, tak by ani nevedel, odkiaľ dostane guľku. Získanie MUDr. Františka Ondrejku pre vybudovanie mŕtvej schránky Františkovi Merešovi nesľúbil, povedal mu však, že brat mu to vybaví. Pri výpovedi na Štátnej bezpečnosti pripustil, že snád' v silvestrovskej nálade svojmu bratovi dr. Ondrejkovu vykecal túto záležitosť so zriadením mŕtvej schránky, čo vyšetrojúci referent zapísal ako priznanie o získaní brata k spolupráci. O žiadnej schôdzke brata s Františkom Merešom nevedel a nevedel tiež, či schránku zriadil.¹⁸ On sám zriadenie mŕtvej schránky prisľúbil, no jej vybudovanie v rozpore s tvrdením Štefana Mereša poprel.

S Františkom Merešom hovoril o rozvážaní potravín z centrálného skladu, vystaňovaní ne-spolahlivých osôb z pohraničia a o dvoch funkcionároch Miestneho národného výboru z Lábu, ktorí *vraj terorizovali obyvateľstvo*. Túto správu chcel Mereš údajne pre zahraničný rozhlas. Od škpt. Ladislava Krásnohorského, na stretnutie s ktorým ho Mereš poslal, priniesol správu o výrobe tankov a výstavbe letiska. Na požiadanie odviezol Štefana Mereša do Plaveckého Štvrtka a Kuchyne k letisku, kde tento fotografoval.¹⁹

Doktor František Ondrejka sa s Františkom Merešom stretol jediný raz, na Veľkú noc v roku 1952, kedy mu odovzdal plánik mŕtvej schránky v Čertižnom. O jej vybudovanie ho podľa vlastných slov pravdepodobne požiadal brat Anton Ondrejka počas silvestrovskej návštevy v roku 1951. Obchodníka v Gerlachove, za ktorým ho František Mereš poslal nenašiel a o zápornom výsledku svojej cesty Mereša informoval.²⁰

Jozef Jursa poprel odovzdávanie špionážnych správ. František Mereš si podľa jeho slov zrejme zapísal to, čo sa dozvedel pri vzájomných rozhovoroch. Povedal mu iba všeobecne, že štátne hranice strážia vojaci a na jeho otázku menoval predsedu a podpredsedu MNV.

Úlohu obsluhovať mŕtve schránky v Malackách a Suchohrade prijal iba preto, aby sa Mereša striasol a aby mu tento ďalšie úkoly nedával. Prenos špionážnych správ sa mal diať údajne za pomoci vycvičeného psa. František Mereš mu pravdepodobne pri tretej návšteve povedal, že *mal nejakého vlčiaka, ale ten sa mu stratil*.²¹

Ferdinand Baláž už pri prvej schôdzke odoprel Františkovi Merešovi podávať spravodajské informácie kvôli obave o manželku a deti, čo Mereš akceptoval. Ten mu pri tejto príležitosti povedal, že sa do Československa už viackrát nevráti.

Pri stretnutí v apríli 1952 Františkovi Merešovi spomenul presťahovanie svojho bratranca z Devínskej Novej Vsi do Modry a na jeho otázku vymenoval aj ďalšie rodiny presťahované z pohraničia. O tom, že si z týchto informácií urobí poznámky, nevedel a informácie o pohraničnej strážii mu nedal.²²

Asi po mesiaci od odchodu Františka Mereša do zahraničia odniesol jeho bratovi Štefanovi propozície na obsluhu mŕtvych schránok s tým, že *toto vôbec robiť nebude*. Štefan Mereš

¹⁷ Tamže.

¹⁸ ŠA Ba, f. KP Ba, spis. zn. SKpt 154/53. Zápisnica spísaná dňa 3. februára 1954 s Antonom Ondrejkom na Krajskej prokuratúre v Bratislave.

¹⁹ Tamže.

²⁰ Tamže. Zápisnica spísaná dňa 4. februára 1954 s Františkom Ondrejkom na Krajskej prokuratúre v Bratislave.

²¹ Tamže. Zápisnica spísaná dňa 4. februára 1954 s Jozefom Jursom na Krajskej prokuratúre v Bratislave.

²² Tamže. Zápisnica spísaná dňa 4. februára 1954 s Ferdinandom Balážom na Krajskej prokuratúre v Bratislave.



František Mereš vo výkone trestu

Zdroj: ABS

pred ním lístky spálil. Tisíc korún dostal na úhradu benzínu za dve cesty s Františkom Merešom na svojom aute.²³

Augustín Marek odmietol prísť po výzve v liste, o ktorom sa mylne domnieval, že mu ho posielala Jozef Obselka, na schôdzku z Františkom Merešom do Malaciek a poprel tiež pozvanie na schôdzku do Harmónie. Nemohol mu tiež poskytnúť úkryt, keďže v Harmónii býval vo vile s frekventantmi kurzu a nikoho ďalšieho tu nepoznal. Pravdivosť svojej výpovede sa pokúsil potvrdiť tvrdením, že keďže akúkoľvek spoluprácu kategoricky odmietol, už sa na neho v budúcnosti nikto s ničím ďalším neobrátil. Celú vec neoznámil zo strachu z pomsty a vyhrážok zo strany Jozefa Obselku, ktorého považoval za schopného tieto vyhrážky splniť.²⁴

Augustín Osuský spoluprácu s Františkom Merešom odmietol. Na margo poskytnutia občianskeho preukazu mu Mereš povedal, že *ho potrebuje pre seba, aby sa s ním mohol pohybovať, a že ho prerobí*. O telefónnom zozname a zozname univerzitných prednášok nepredpokladal, že by mohli tvoriť *predmet špionáže*, keďže boli verejne dostupné.

Potvrdil, že na požiadanie Ludvíka Holobrádka podnikol cestu do Lanžhota za účelom sprostredkovania schôdzky s jeho manželkou, keďže táto úloha nebola *špionážneho charakteru*.²⁵

²³ Tamže.

²⁴ Tamže. Zápisnica spísaná dňa 4. februára 1954 s Augustínom Marekom na Krajskej prokuratúre v Bratislave.

²⁵ Tamže. Zápisnica spísaná dňa 4. februára 1954 s Augustínom Osuským na Krajskej prokuratúre v Bratislave.



Odsúdenie

Krajský prokurátor Eduard Srneček podal 12. februára 1954 obžalobu na krajský súd v Bratislave,²⁶ v ktorej Františka Mereša a Ludvíka Holobrádka obžaloval z velezrady, vyzvedačstva a vyzvedačstva proti spojencovi, Štefana Mereša, Antona Ondrejku, Františka Ondrejku a Ferdinanda Baláž z vyzvedačstva a vyzvedačstva proti spojencovi a Jozefa Jursu, Augustína Osuského a Augustína Mareka z vyzvedačstva.

Hlavné pojednávanie na Krajskom súde v Bratislave sa uskutočnilo za účasti verejnosti 20. až 22. mája 1954.²⁷ Senát v zložení František Sergovič a František Červenka viedla JUDr. Alžbeta Trattnerová. Krajskú prokuratúru v Bratislave zastupoval JUDr. Pavol Winter.

V preambule rozsudku označil súd Františka Mereša za defraudanta, Ludvíka Holobrádka za dobrodruha a MUDr. Františka Ondrejku za zarytého nepriateľa zriadenia.²⁸

Františka Mereša uznal súd vinným z trestného činu velezrady podľa § 78 ods. 1 písm. c) a ods. 2 písm. a) tr. z., všetkých obvinených okrem Augustína Mareka z trestného činu vyzvedačstva podľa § 86 ods. 1 a ods. 2 písm. a) tr. z. a vyzvedačstva proti spojencovi podľa § 87 tr. z., Františka Mereša a Ludvíka Holobrádka z trestného činu vyzvedačstva podľa § 86 ods. 3 písm. c), d) a e) tr. z., Štefana Mereša tiež z trestného činu vyzvedačstva podľa § 86 ods. 3 písm. e) tr. z. a MUDr. Františka Ondrejku z trestného činu vyzvedačstva podľa § 86 ods. 3 písm. d) a e) tr. z. Augustína Mareka uznal vinným z neoznámenia trestného činu podľa § 165 ods. 1 tr. z.²⁹

Senát odsúdil Františka Mereša na doživotie, Ludvíka Holobrádka na 22 rokov nepodmienečne, Františka Ondrejku na 20 rokov nepodmienečne, Štefana Mereša na 16 rokov, Antona Ondrejku na 14 rokov, Ferdinanda Baláža na 11 rokov, Jozefa Jursu na 8 rokov, Augustína Osuského na 5 rokov a Augustína Mareka na 3 roky odňatia slobody nepodmienečne.

Ako vedľajší určil súd Františkovi a Štefanovi Merešovcom, Ludvíkovi Holobrádkovi, Antonovi a Františkovi Ondrejkovcom a Ferdinandovi Balážovi trest prepadnutia celého majetku, Augustínovi Osuskému a Jozefovi Jursovi jeho polovice.

František Mereš stratil navždy čestné práva občianske, Ludvík Holobrádek, Štefan Mereš, Anton a František Ondrejkovci na 10 rokov, Ferdinand Baláž a Jozef Jursa na 5 rokov, Augustín Osuský s Augustínom Marekom na 3 roky. Posledne menovanému vymeral aj peňažitý trest 4 000 Kčs, ktorý v prípade nevykonalnosti zmenil na ďalšie štyri mesiace odňatia slobody.

Trojicu František Mereš, Ludvík Holobrádek a MUDr. František Ondrejka vylúčil tiež podľa § 45 tr. z. z armády.³⁰

Voči rozsudku sa na Najvyšší súd odvolali bratia Merešovci, bratia Ondrejkovci a Ferdinand Baláž. Prokurátor napadol prvostupňové odsúdenie Ferdinanda Baláža, Jozefa Jursu a Augustína Mareka.³¹

Konanie prebehlo v Prahe dňa 25. augusta 1954 a senát vedený predsedom JUDr. Františkom Stýblom odvolanie štvorice obvinených zamietol. V prípade Ferdinanda Baláža vyhovel odvolaniu prokurátora a menovaného spolu s Jozefom Jursom uznal vinným z trestného činu vyzvedačstva podľa § 86 ods. 1 a ods. 2 písm. a) tr. z. a z trestného činu vyzvedačstva proti spojencovi podľa § 87 tr. z. Obom vymeral nepodmienečný trest vo výške pätnásť rokov a vedľajší trest prepadnutia celého majetku.³²

²⁶ A ÚPN, f. KS ZNB S-ŠtB Bratislava, vyšetrovacie spisy, a. č. V-192. Žaloba Krajskej prokuratúry v Bratislave z 12. 2. 1954.

²⁷ *Tamže*. Zápisnica o hlavnom pojednávaní.

²⁸ *Tamže*. Rozsudok Krajského súdu v Bratislave z 22. 5. 1954.

²⁹ *Tamže*.

³⁰ *Tamže*.

³¹ *Tamže*. Protokol o odvolacím líčení konaném u Nejvyššího soudu v Praze dne 25. srpna 1954 v trestní věci proti Ferdinandu Balážovi a spol.

³² *Tamže*.



Právní věc: _____

001

Potvrzuji: náčelník soudců MV

Schvaluji: prokurátor

Dne 12. 11. 1955

Dne 12. 11. 1955

obnoven f

Usnesení o zahájení vyšetřování

Dne 9. listopadu 1955 v (místo) Jáchymově

Ja Lá p ě í k Josef, podporučík, starší referent, Správy al-
niaterstva vnitra v Jáchymově
(příjmení, jméno, hodnost, funkce příslušníka, soudce MV)

- 1. příjmení M e r e š 2. jméno František 3. rození (obvykle příjmení) New-York
- 4. data narození 5.6.1920 5. místo narození
- 6. bydliště t.č. ve výkonu trestu v ÚNZ Ostrov u K. Var
- 7. povolání úředník 8. v oboru peněžní
- 9. místo zaměstnání jako odsouzený u n.p. Jáchymovské doly
- 10. odbornost (vzdělání) maturita 11. soc. charakter dříve bankovní úředník nyní odsouzený
- 12. státní příslušnost Československá 13. národnost slovenská
- 14. stran. přísl. (současné) - 15. stran. přísl. (dříve) -
- 16. druh pachatele: iniciátor, organizátor, svedení 17. typičtější -
- 18. náboženství, sekty - 19. partyzánski nacionalista -
- 20. objekty narušene trestným činem tábor ÚNZ Ostrov

z j i m e n í j m e n . z e

M e r e š František, t.č. ve výkonu trestu v ÚNZ Ostrov u K. Var
odpykává si trest odnětí svobody za svoji podvratnou činnost, kterou
chrotil nedeobování na Slovensku a za tuto činnost byl odsouzen
krajským soudem v Bratislavě ze dne 22.5.1954 č.j.lit -22/54,čKpt 194/54
př. velezradu k odnětí svobody na doživotí.

V době výkonu trestu ÚNZ Ostrov od 15. srpna 1955 až do 6. 11. 1955
společil se odsouzený M e r e š František s jinými odsouzenými na
táboře, jejichž cílem bylo uprchnout z výkonu trestu.

Úmysl uprchnout z výkonu trestu uskutečnil M e r e š František
tím, že dne 6. 11. 1955 v 19.30 hod. společně s odsouzenými H u š e m ,
B r o z d e m , Š e p e l e m , P o m í k e m , K u p e z o k e m , H a -
z u c h o u , T r o j a n e m , K a t a j k ý m a B o s t á l e m se
v táboře pokopali, tábor opustili a tak se M e r e š František
vymnul dalšímu výkonu trestu.

M e r e š František byl dne 9. 11. 1955 při aktivním pátrání dopaden
v okrajích Karlovy Vary.

Uznesenie o zahájení vyšetřování útěku

Zdroj: ABS



Pokus o útek

František Měř si od roku 1954 odpykával doživotný trest, amnestiou z roku 1955 znížený na 25 rokov, v nápravno-pracovnom tábore Nikolaj ako pomocný robotník pri hlbínnej ťažbe uránu.

V posudku je hodnotený ako nestály a náladový, čo sa odráža na plnení jeho pracovných noriem, a ako agitátor proti podpisovaniu socialistických záväzkov. Verejne vystupoval ako nepriateľ ľudovodemokratického zriadenia, propagátor západnej demokracie a slobody, ktorý si dokázal okolo seba zhromaždiť množstvo stúpencov. Náčelník zariadenia ho preto označil za nebezpečného organizátora.³³

Koncom augusta 1955 sa pri rozhovore s ďalším odsúdeným, Viliamom Gápelom, bez konkrétnejších podrobností dohodol na úteku. O deň neskôr ho Gápel zoznámil s Adolfom Rušom, ktorý navrhol, aby vykopali tunel zo stolárskej dielne popod oplotenie tábora. On sám, keďže v dielni pracoval, mohol väzňov hľbiacich tunel strážiť.

V ďalšom období zapojil Ruš do príprav úteku Jana Kupczoka, Ottu Drozda a Ignáca Hazucha, Gápel získal Antona Tomíka a Měř krajana Jozefa Guliša. V deň úteku 6. novembra 1955 sa k plánovanej akcii pripojili Arpád Troja a Jan Ratajský.³⁴ Tí plánovali samostatný útek šachtou mimo strážený priestor, no z obavy z následkov ich prípadného prezradenia im organizátori ponúkli možnosť ujsť tunelom. Ďalší potrestaní sa zúčastnili prípravných prác.

Väzni najprv vyrezali v podlahe dielne otvor, ktorý zamaskovali, a koncom augusta začali s kopaním. Vykopanú zem nosili na povalu dielne. Podarilo sa im zabezpečiť potrebné náradie, banské elektrické lampy a vrecia. Pre potreby úteku si zhromaždili potraviny, časti oblečenia a mapu ČSR.³⁵

Práce na podkope ukončili 6. novembra 1955. Ruš informoval všetkých zainteresovaných, že tunel je hotový, a vyzval ich, aby sa večer dostavili do stolárskej dielne. Postupne sa podarilo tunelom ujsť z tábora desiatim väzňom. Ešte predtým sa dohodli, že sa každý ukryje u príbuzných. Po opustení stráženého priestoru pokračovala skupina v zložení Měř, Ruš, Gápel, Tomík, Kupczok, Hazucha, Troja a Ratajský celú noc smerom na východ. Nasledujúci deň ich počas ukrývania v lese prekvapil lesník, ktorý po neuposlúchnutí výzvy použil zbraň. V nasledujúcom zmatku sa skupina rozdelila. František Měř sa od nej definitívne odpojil a snažil sa postupovať do vnútrozemia,³⁶ no 9. novembra o pol jednej v noci ho zadržala juhozápadne od Nové Vízky vojenská hliadka, ktorá bola súčasťou strážnej clony v priestore obce.³⁷

Krajský súd v Karlových Varech, oddelenie 1, u Ľudového súdu v Chebe odsúdil dňa 8. marca 1956 v procese „Adolf Ruš a spol.“ deväť aktérov úteku a troch pomocníkov na nepodmienečné tresty odňatia slobody vo výške od siedmich mesiacov do troch rokov. Trestné stíhanie Františka Měřa zastavil, pretože *trest, k němuž může stíhání vésti, je zcela bez významu vedle trestu, který pro jiný trestný čin byl obviněnému již uložen.*³⁸

³³ Archiv bezpečnostních složek Praha (ďalej ABS), fond Vyšetrovacie spisy, arch. č. V-1590 KV. Posudek na odsouzeného Františka Měře ze dne 8. prosince 1955.

³⁴ *Tamže*. Protokol o výpovědi s odsouzeným Františkem Měřem ze dne 9. 11. 1955.

³⁵ *Tamže*. Rozsudek Krajského soudu v Karlových Varech u lidového soudu v Chebu ze dne 8. 3. 1956.

³⁶ *Tamže*. Protokol o výpovědi s odsouzeným Františkem Měřem ze dne 9. 11. 1955.

³⁷ *Tamže*. Protokol o zadržení Františka Měře ze dne 16. 12. 1955.

³⁸ *Tamže*. Rozhodnutí k uložení skupinového svazku čís. 70/55, proti Františku Měřovi a spol. do archivu MV.



Politická perzekuce vojenských osob

Případ generála šéfa intendantstva v. v. Josefa Peška

Milan Vyhlídal

Dne 16. května 1953 zemřel v leopoldovské věznici někdejší italský legionář a posléze generál Josef Pešek. Díky známosti s ním se od roku 1949 ve výkonu trestu nacházeli ještě dva další prvorepublikoví generálové – František Nosál a Jaroslav Fajfr. Čeho se však uvedená trojice dopustila a co přesně stálo za jejich odsouzením?

V průběhu roku 1949 se pracovníci 5. oddělení Hlavního štábu Ministerstva národní obrany (HŠ MNO)¹ podíleli na několika akcích zaměřených proti „nespolehlivým“ vojákům, ale i dalším osobám. Zcela běžnou praxí se ve stále větší míře stávalo užívání různých typů provokací. Ve vyšetřování se navíc objevovaly násilné metody zahrnující brutální fyzické i psychické násilí. Jak brzy zjistíme, samotné provokace mohly mít různou podobu – od jednoduchých případů posílání fingovaných dopisů od osob, které emigrovaly, přes podvržení kompromitujících materiálů až po složitější zpravodajské hry. Do nich se následně zapojovali příslušníci 5. i 2. oddělení HŠ MNO (zahraniční zpravodajství) i řada jejich spolupracovníků.² Právě jedna taková, i když ne moc sofistikovaná a ne zcela povedená, stála život Josefa Peška a zapříčinila odsouzení jeho přátel.

Na začátku příběhu s tragickým koncem byly pravidelné schůzky dvou penzionovaných generálů, Josefa Peška a Františka Nosála. Oba staří pánové chodovali pravidelně posedět a besedovat nejen do dejvické vinárny U Šonků. Nejinak tomu bylo i 3. února 1949.³ Ovšem tehdy chvilí po tom, co zasedli ke stolu a u vína začali spolu hovořit, si k nim přisedl neznámý muž.

Cizinec se Peškovi s Nosálem nepředstavil. Pouze sdělil, že přišel „z venku“, a zjišťoval, kde se dají směniti dolary za československé koruny a kde se může ubytovat. František Nosál neznámému snad v dobré víře poradil, aby si dolary raději směnil na černém trhu, že za ně dostane mnohem více než v bance, a navíc nemusí nikomu prokazovat jejich původ. Asi po půlhodině, kdy neznámý neustále opakoval, jak „tady riskuje život“, a apeloval na vlastenecké povinnosti zúčastněných, mu Josef Pešek odvětil, že své „vlastenecké povinnosti již splnili“. S tím se prozatím rozešli.⁴

S uvedeným mužem se U Šonků neplánovaně sešli i následující den, tedy 4. února 1949. Při tom byl neznámý již sdílnější. Peškovi s Nosálem sdělil, že přišel ze zahraničí a navíc je „pověřen zvláštními úkoly“. Mimo to prohodil, že ze zahraničí očekává další posily. Pešek měl rozhovor vést

¹ V podstatě se jednalo o reorganizovanou Hlavní správu obranného zpravodajství; v obsahu činnosti se prakticky nic nezměnilo. Více k organizaci Vojenského obranného zpravodajství viz Kudrna Ladislav: *Vojenské obranné zpravodajství (1945–1950). Vývoj, organizační struktury, personální obsazení*. In: *Paměť a dějiny*, 2008, č. 1, s. 76–89.

² HANZLÍK, František: *Bez milosti a slitování. B. Reicin – fanatick rudého teroru*. Ostrov, Praha 2011, s. 246–247.

³ Zachytit přesně chronologické události tehdejších událostí je na základě dochovaných pramenů velice složité. Jako určité vodítko v uvedeném případě slouží záznam s názvem „Věc: Ilegální styky – zpráva“, který byl pořízen více než měsíc před zatčením Josefa Peška s Františkem Nosálem – 24. 2. 1949. Informace v něm uvedené tak s největší pravděpodobností pocházejí od osob, které se na provokacích proti oběma generálům přímo podílely. Archiv bezpečnostních složek (dále ABS), fond (dále f.) Vyšetřovací spisy – centrála (MV-V) arch. č. V-2888 MV, operativní podsvazek, Věc: Ilegální styky – zpráva, 24. II. 1949.

⁴ ABS, f. MV-V, arch. č. V-2888 MV, protokol s Josefem Peškem ze dne 25. 5. 1949; protokol s Františkem Nosálem ze dne 25. 5. 1949; Národní archiv (dále NA), f. Správa sboru nápravné výchovy (dále SSNV), osobní vězeňský spis Josefa Peška, protokol o hlavním líčení před státním soudem v Praze ze dne 3. 8. 1949, sp. zn. Or I 964/49.



Generál šéf intendantstva v. v. Josef Pešek krátce po zatčení

Zdroj: ABS

v ironickém tónu a neznámému se zmínil o činnosti za nacistické okupace, kdy odbojáři pracovali tajně a zásadně v trojkách. Neznámý se toho evidentně chytil a odpovídal na další zvědavé dotazy starých pánů, tedy především ze strany Josefa Peška (Nosál totiž i vzhledem ke svému věku trpěl značnou nedoslýchavostí), přitom po nich mimo jiné požadoval adresu náčelníka Hlavního štábu Šimona Drgače. Jako další svůj speciální úkol uvedl únos plukovníka Bedřicha Reicina do zahraničí. Pešek věc ihned označil za nemožnou, ale neznámý, aby dodal svému poslání na vážnosti, se slovy, že „umí velmi dobře střílet“, Peškovi s Nosálem ukázal pistoli. Pochybnosti o cizím muži měli Pešek s Nosálem pravděpodobně od počátku, ovšem tato událost je vážně zneklidnila. Aby se z nepříjemné situace dostali a cizince se definitivně zbavili, slíbil mu Pešek, že obstará adresu alespoň na jistého majora Šádka z MNO, a současně navrhl další schůzku na 7. února 1949 v restauraci dejvického nádraží. Na tu však určitě neměl v plánu jít a pro jistotu spolu s Nosálem přestali navštěvovat i oblíbenou vinárnu U Šonků.⁵

Oba pánové věc pravděpodobně považovali za skončenou, nicméně opak byl pravdou a do této aféry se v blízké době nechtěně zapojilo mnohem více osob. František Nosál neznámého od Šonků náhodně potkal 9. února 1949 a Josef Pešek pak na Dejvické třídě 11. února 1949 a o deset dnů později znovu. Aby Pešek vše konečně ukončil, cizinci sdělil, že mu nevěří a žádné adresy mu dávat nebude. Nyní si byl jist, že se stal obětí nebezpečného provokatéra. Současně to bylo naposled, co neznámého v vinárně U Šonků viděl.⁶

Ve stejné době byl pak Josef Pešek pravidelně sledován. Příslušníci 5. oddělení HŠ MNO ho pod krycím jménem „Stařík“ měli pod kontrolou v podstatě každodenně. Sledování se nevyhnul ani „Generál N.“, tedy František Nosál, a další osoby, které s Josefem Peškem přicházely do každodenního styku. Jmenujme alespoň Emila Lva, majitele holičství na tehdejší Titově třídě v Dejvicích, kde se Josef Pešek nechával pravidelně stříhat a holit, a dále i majitele nedalekého lahůdkářství a vinárny Karla Bochníčka. V paranoidní atmosféře konce čtyřicátých let příslušníci 5. oddělení v podstatě každé setkání Josefa Peška s další osobou považovali za podezřelé.

⁵ ABS, f. MV-V arch. č. V-2888 MV, protokol s Josefem Peškem ze dne 25. 5. 1949; protokol s Františkem Nosálem ze dne 25. 5. 1949; NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Josefa Peška, protokol o hlavním líčení před státním soudem v Praze ze dne 3. 8. 1949, sp. zn. Or I 964/49.

⁶ ABS, f. MV-V, arch. č. V-2888 MV, protokol s Josefem Peškem ze dne 25. 5. 1949; protokol s Františkem Nosálem ze dne 25. 5. 1949; NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Josefa Peška, protokol o hlavním líčení před státním soudem v Praze ze dne 3. 8. 1949, sp. zn. Or I 964/49.



Události vygradovaly 22. února 1949, když přímo za Františkem Nosálem domů přišel neznámý muž z vinárny U Šonků v přestrojení za kněze. Nosál jej sice po chvíli z bytu vykázal, nicméně byl nepříjemně překvapen, kolik věcí o něm tento člověk ví.⁷

Pro důvodné obavy Pešek s Nosálem počátkem března 1949 vyhledali svého známého advokáta JUDr. Arnošta Moce a události posledních dnů mu podrobně vylíčili. Arnošt Moc jim poradil zřejmě to nejlepší, co v dané chvíli mohl, tedy aby věc bez dalšího uvažování okamžitě ohlásili. Pešek s Nosálem se na policii neobrátili, protože se zcela mylně domnívali, že odhalením provokace „celý případ skončí“.⁸

Od té doby se nedobrovolným objektem sledování ze strany pracovníků 5. oddělení HŠ MNO stal i advokát Moc. V situačních zprávách si vysloužil krycí jméno „Hromotluk“. Vzhledem k počtu sledovaných osob muselo 5. oddělení nasazovat i několik pátračů naráz.

Osobnímu setkání v místě bydliště se nevyhnul ani Josef Pešek. K večeru dne 28. března 1949 ho v jeho vile Na Kvintušce navštívil neznámý muž, ale o cizince z vinárny U Šonků tentokrát nešlo. Asi třicetiletý silnější muž s kulatým obličejem se mu představil jako nadporučík Josef Panocha a tvrdil, že ho posílá manželka bývalého divizního generála Jana Šípka, jenž byl minulý týden zatčen. Pešek si poté, co mu údajný Panocha ukazoval neznámé legitimace a chtěl u něj přespat, uvědomil, že jde o dalšího provokatéra, a okamžitě ho ze svého domu vykázal.⁹

Do nepříjemné situace se brzy dostal i další ze známých předmnichovských generálů – Jaroslav Fajfr. Josefa Peška s Františkem Nosálem znal od dvacátých let a po skončení druhé světové války se ještě s penzionovaným brigádním generálem Ing. Josefem Dvořákem a JUDr. Arnoštem Mocem nepravidelně scházeli ve vinárně Lovčen vinárníka Jakoubka na Dejvické třídě. Tuto tradici nezpřetrhaly ani únorové události roku 1948. Jisté je, že při vzájemných setkáních bývalí generálové právě nastoupivší komunistický režim nešetřili. Fajfr při vyšetřování později přiznával, že jejich setkání mohlo budit dojem „nějakého spiknutí“, což umocňoval i fakt, že Jakoubek zmíněnou společnost do vinárny vpouštěl protekčně v době, kdy měli zavřeno, a po trojím zazvonění. Zcela určitě zůstávalo pouze u řeči. Na jedné takové schůzce Josef Pešek s Františkem Nosálem přítomné varovali před neznámým mužem, který se vydává za zahraničního agenta a s nímž zažili krušné chvíle ve vinárně U Šonků. Jaroslav Fajfr se od obou starých pánů dověděl i o další osobě vystupující jako nadporučík Josef Panocha. Jak o neznámém z vinárny U Šonků, tak i o Panochovi se Pešek s Nosálem vyjadřovali jako o provokatérech a Fajfra před nimi výslovně varovali. Fajfr zřejmě v dobré víře o problémech Peška s Nosálem nahodile informoval další penzionované generály – Čeňka Hauzvice a Karla Haška. Informace o situaci, ve které se Pešek s Nosálem nacházeli, se dostaly také k brigádnímu generálovi ve výslužbě Josefu Dvořákovi. Později Jaroslav Fajfr dodatečně informoval ještě svého přítele divizního generála ve výslužbě Emila V. Linhartu.¹⁰

Počáteční setkání z vinárny U Šonků tak hrozilo přerůst v opravdovou katastrofu. Do pozornosti vojenského zpravodajství se totiž dostal i Jaroslav Fajfr. Snad jen kvůli němu získalo 5. oddělení HŠ MNO ke spolupráci Josefa Rajta, číšníka z Fajfrový oblíbené nádražní restaurace v Praze-Dejvicích, který pak na schůzkách přímo v restauraci pracovníky 5. oddělení informoval o tom, s kým se tam vysloužilý generál schází. Dne 9. března 1949 došlo navíc k zatčení Fajfrova známého, a zároveň přednosty dejvického nádraží Karla Hofbauera.¹¹

Možná i v důsledku neúspěšných snah vyprovokovat Josefa Peška a Františka Nosála k nějaké protistátní činnosti se příslušníci 5. oddělení HŠ MNO rozhodli, že je dne 8. dubna 1949

⁷ ABS, f. MV-V, arch. č. V-2888 MV, protokol s Františkem Nosálem ze dne 25. 5. 1949.

⁸ *Tamtéž*, arch. č. V-2888 MV, protokol s Františkem Nosálem ze dne 25. 5. 1949; protokol s Josefem Peškem ze dne 25. 5. 1949; rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 17. 12. 1964, sp. zn. 1 T 017/64.

⁹ *Tamtéž*, protokol s Josefem Peškem ze dne 25. 5. 1949; NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Josefa Peška, protokol o hlavním líčení před státním soudem v Praze ze dne 3. 8. 1949, sp. zn. Or I 964/49.

¹⁰ *Tamtéž*, protokol s Jaroslavem Fajfrem ze dne 27. 5. 1949; protokol s Františkem Nosálem ze dne 25. 5. 1949; protokol s Emilem Václavem Linhartem ze dne 26. 5. 1949; protokol s Karlem Haškem ze dne 27. 5. 1949; protokol o hlavním líčení u Krajského soudu v Praze ze dne 22. 11. 1963, sp. zn. 1 T 016/63.

¹¹ *Tamtéž*, operativní podsvazek, Generál letectva Fajfr a spol., Praha 3. 3. 1949; Věc: Gen. Fajfr – další zpráva 12. 3. 1949.



zatknou. Poté proběhl obvyklý scénář – oba po prvních výsledcích převezli z Dejvic do nechvalně známého vězení obranného zpravodajství na Hradčanech – tzv. domečku („hradčanského domečku“), kde od ledna 1949 úřadoval sadistický velitel štábní kapitán František Pergl. Před bitím a ponižujícím jednáním zadržené neochránil ani opravdu vysoký věk. Syn Františka Nosála později vypovídal, že i na jeho otci se vyšetřovatelé dopouštěli fyzického a psychického násilí. Navíc ho vyslýchali v době horečnatého onemocnění. Až dne 19. dubna 1949 byli oba staří pánové na základě osobního ujednání mezi šéfem pátrací a výslechové skupiny 5. oddělení HŠ MNO majorem Ludvíkem Součkem a příslušníky ministerstva vnitra předáni k „dalšímu opatření“ do věznice Krajského velitelství Státní bezpečnosti v Bartolomějské ulici.¹²

Pro „usnadnění práce“ s Peškem a Nosálem na StB putovaly i výpovědi zadržovaných osob. Po prostudování původních protokolů se vyšetřovatelům StB zdála „realizace celého případu jasná“. Bylo však ještě nutné sepsat nové protokoly pro soud, vypracovat trestní oznámení a Josefa Peška s Františkem Nosálem předat Státnímu soudu v Praze. Zbylí generálové se prozatím nacházeli na svobodě.¹³

Nevyřešenou otázkou zůstává, co vedlo k bezprostřednímu zásahu bezpečnostních složek proti dávno penzionovaným generálům. Snad za tím mohlo stát udání syna majitele vinárny Lovčena, který měl v blíže nezjištěné době navštívit kádrového referenta místní organizace KSČ v Praze Dejvicích s tím, že se u nich „schází reakce“ a dochází zde k „hanobení strany“.¹⁴ I taková indicie mohla příslušníky 5. oddělení HŠ MNO zajímat a je dost možné, že poté vedla k řízené provokaci proti bývalým generálům Josefu Peškovi a Františku Nosálovi. Koneckonců osoba Josefa Peška nebyla bezpečnostním složkám tak zcela neznámá.

Již v březnu 1948 Peška totiž pracovníci Oblastní úřadovny StB v Praze vyslýchali kvůli jeho působení v ústřední branné komisi Československé strany národně socialistické (ČSNS). Činnost komise, v níž působil od podzimu roku 1946, spočívala především v návrzích předkládané vládě týkající se MNO. Často zde také zazněly výtky, že se strana málo stará o své příslušníky působící v armádě. Na přetřes přišly i případy zcela účelového penzionování řady vyšších nekomunistických důstojníků. Další člen komise, divizní generál Miloš Žák, údajně nešetřil kritikou ve věci šikanování vysokých důstojníků, především příslušníků ČSNS. Kritika se navíc snášela i na vysoce postavené osoby, jež za tímto jednáním stály, zejména na tehdejšího přednostu 5. oddělení HŠ MNO (OBZ) plukovníka Bedřicha Reicina a přednostu Hlavní správy výchovy a osvěty MNO brigádního generála JUDr. Jaroslava Procházkou.¹⁵

Poté se nám hned nabízí další otázka: Jaký mohl být zájem na odstranění uvedených osob? Všeobecně se dá říci, že motivy provokací byly různé, a jak v uvedeném případě vidíme, snaha odstranit tzv. reakční živly z armády nepatřila mnohdy k určujícím. Vedle důvodů politických se rovněž jednalo o vyřizování osobních účtů, majetkové důvody a v neposlední řadě i o snahu odstranit nepohodlné svědky, kteří o činnosti obranného zpravodajství věděli příliš mnoho.¹⁶ V případě uvedených pánů se zřejmě jednalo o kombinaci několika faktorů. Bezpochyby šlo o likvidaci bývalých funkcionářů ČSNS, a zároveň i bývalých vysokých důstojníků – legionářů a prvorepublikových generálů, kteří mohli být novému režimu nebezpeční především jako nositelé demokratických tradic masarykovské republiky. Pešek s Nosálem navíc v pražských Dejvicích vlastnili nemovitosti, což mohlo také sehrát svou roli.

¹² *Tamtéž*, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 6. 1970, sp. zn. 20 Tr 0265/69; operativní podsvazek, Věc: gen. J Pešek a gen. Fr. Nosál – předání do vazby; HANZLÍK, František: *Bez milosti a slitování*, s. 247; VALIŠ, Zdeněk: Divizní generál Ing. František Nosál. In: *Vojenské rozhledy*, 2001, č. 1, s. 178.

¹³ ABS, f. MV-V, arch. č. V-2888 MV, rozsudek Městského soud v Praze ze dne 10. 6. 1970, sp. zn. 20 Tr 0265/69; operativní podsvazek, Věc: Pešek – Nosál – gen. návrh realizace.

¹⁴ *Tamtéž*, operativní podsvazek, Věc: Voženílkovi, 25. II. 1949.

¹⁵ *Tamtéž*, arch. č. V-5621 MV/11, protokol s generálem šéfem intendantstva v. v. Josefem Peškem ze dne 15. 3. 1948; protokol s brig. gen. v. v. Václavem Petříkem ze dne 15. 3. 1948; protokol s brig. gen. v. v. Rudolfem Smetankou.

¹⁶ HANZLÍK, František: *Bez milosti a slitování*, s. 246.



Divizní generál Ing. František Nosál, duben 1949

Zdroj: ABS

Následující soudní proces se stal pouze formální záležitostí bez větší možnosti obviněných se po právu hájit. Do předsednictví senátu Státního soudu v Praze tehdy zasedla nechvalně známá postava politických procesů – JUDr. Vojtěch Rudý, a jelikož se jednalo o stání s bývalými vojenskými osobami, zúčastnil se ho i vojenský soudce major justice JUDr. Hynek Havlíček. Přelíčení navíc probíhalo bez přítomnosti veřejnosti.¹⁷ Hlavním důkazem obžaloby se stal znalecký posudek¹⁸ „znalců z oboru vojenského a politického zpravodajství“, jenž dosud plně neztotožněné osoby, které Peška s Nosálem navštěvovaly, s určitostí označil za zahraniční agenty. Pešek s Nosálem jim tím, že se s nimi v podstatě jen setkali, umožnili plnění jejich úkolů.¹⁹ Jak bývalo v dané době zvykem, další dokazování již nebylo třeba.

Josef Pešek a František Nosál se však necítili vinni. Během přelíčení sice přiznávali setkání s jistou osobou, ale neměli mít tušení, o koho přesně jde. Současně tvrdošíjně popírali, že by jí něco vyzrazovali. Soud také neuvěřil jejich tvrzení, že věc neohlásili z obav z neznámého muže. Možná důležitého svědka, JUDr. Arnošta Moce, soud ani nevyslechl. K vlastnímu vedení vyšetřování Pešek a Nosál soudu sdělili, že protokoly podepsali, aniž by je však četli.²⁰

Dne 3. srpna 1949 senát Státního soudu v Praze Josefa Peška a Františka Nosála uznal vinnými z trestného činu vyzvědačství a oběma vyměřil shodný trest, a to dvanáct let těžkého žaláře, peněžitý trest ve výši 50 000 Kčs, konfiskaci celého jmění, a taktéž ztrátu čestných práv občanských na pět let. Jaroslava Fajfra odsoudil ke tříletému nepodmíněnému trestu za neoznámení trestného činu, pokutě 10 000 Kčs a ke ztrátě čestných práv občanských na pět let. Naopak

¹⁷ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Josefa Peška, protokol o hlavním líčení před státním soudem v Praze ze dne 3. 8. 1949, sp. zn. Or I 964/49.

¹⁸ I když podle ručně psaného přípisu k uvedenému posudku, který se nachází v Národním archivu, nebylo vyloučeno, že „by se mohlo jednat o vyděrače“. NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Josefa Peška, Věc: Posudek znalců z oboru vojenského a politického zpravodajství v trestní věci proti Josefu Peškovi a spol. ze dne 2. 8. 1949.

¹⁹ ABS, f. MV-V, arch. č. V-2888 MV, Věc: Posudek znalců z oboru vojenského a politického zpravodajství v trestní věci proti Josefu Peškovi a spol.

²⁰ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Josefa Peška, protokol o hlavním líčení před státním soudem v Praze ze dne 3. 8. 1949, sp. zn. Or I 964/49; ABS, f. MV-V, arch. č. V-2888 MV, Poznatky z přelíčení u Státního soudu v Praze proti 6 osobám, které neoznámily agenta CIC; rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 6. 1970, sp. zn. 20 Tr 0265/69.



alespoň Josefa Dvořáka a Čeňka Haužvice soud obžaloby zprostil. Poslední obžalovaný, Karel Hašek, ještě před hlavním líčením zemřel.²¹

Proti rozsudku se okamžitě odvolal jak státní prokurátor, tak i všichni tři odsouzení.²² Josef Pešek ve svém odvolání, podaném pražským advokátem JUDr. Jiřím Maškem, poukázal především na rozpory mezi průběhem hlavního líčení a obsahem výslechových protokolů, které soud v podstatě ignoroval. Vyšetřovatelům Pešek od počátku údajně tvrdil, že ho kontaktoval zřejmě provokatér, nicméně vyšetřovatel to nebral v potaz. Výslechové protokoly nečetl, měl možnost je pouze podepsat.²³

Neveřejného odvolacího přelíčení u Nejvyššího soudu se Josef Pešek s Františkem Nosálem pro „závadu v doručení“ zúčastnit nemohli. Otázkou je, jak by jejich přítomnost verdikt soudu změnila. Nejvyšší soud dne 4. května 1950 podle očekávání odvolání obžalovaných i státního prokurátora zamítl a potvrdil původní rozsudek Státního soudu v Praze.²⁴ Vzhledem ke svému odsouzení byl generál šéf intendantstva v. v. Josef Pešek výnosem MNO z 5. ledna 1951 navíc přeložen do počtu mužstva jako vojník v záloze.²⁵

Krátce po vynesení rozsudku se dostali z borského „Kremlu“ přes vojenskou trestnici v Opavě až do Leopoldova, kde se stali nezaviděnímhodným terčem pozornosti místních dozorců. Spolu s dalšími zde pobývajícími generály, například Rajmundem Mrázkem, Karlem Kutlvašrem nebo Antonínem Pelichem, a bývalým sociálnědemokratickým senátorem Vojtěchem Dundrou patřili k nejvíce týraným. Často se museli zúčastňovat „cvičení“ vězňů a hlavně tzv. kachních pochodů ve dřepu, během nichž zejména sedmdesátiletý František Nosál a o deset let starší Vojtěch Dundr ztráceli vyčerpáním vědomí. Za každý, byť i sebemenší přestupek je dozorcí navíc posílali do podzemní korekce.²⁶

Z výkonu trestu se jako první dostal Jaroslav Fajfr. Podařilo se mu to 18. března 1953 na základě rozhodnutí prezidenta republiky o udělení milosti.²⁷ Pětasedmdesátiletý František Nosál pak vyšel z vězení v říjnu 1954.²⁸ Poslední z odsouzených, Josef Pešek, se svobody nedočkal. Zemřel v půlce května 1953.²⁹

Již v polovině padesátých let se postupně otevírala cesta k revizi celého případu. Dne 17. února 1955 vojenské kolegium Nejvyššího soudu v Praze původní trestný čin překvalifikovalo a Josefu Peškovi vyměřilo nově za pokus pomoci k trestnému činu velezrady trest odnětí svobody v trvání šesti roků. Františka Nosála pak kvůli pokusu nepřežázení trestného činu odsoudilo k trestu odnětí svobody v trvání dvou roků.³⁰

V době postupných společenských změn se i Jaroslav Fajfr, coby poslední žijící účastník tehdejších událostí, začal domáhat změny původního rozsudku. Po tom, co mu Krajský soud v Praze dne 22. listopadu 1963 vyměřil nový podmíněný trest v trvání jednoho a půl roku s odkladem na dva roky, byl dne 17. prosince 1964 stejným soudem definitivně zproštěn původní obžaloby. V průběhu řízení se navíc definitivně prokázalo, že jak Josef Pešek, tak i František Nosál přišli do styku s pracovníky bezpečnostních složek, kteří se u nich neúspěšně snažili vyprovokovat trestnou činnost.³¹

²¹ *Tamtéž*, rozsudek Státního soudu v Praze ze dne 3. 8. 1949, sp. zn. Or I 964/49.

²² NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Josefa Peška, odvolání Státní prokuratury v Praze, sp. zn. Pst I 928/49-5.

²³ *Tamtéž*, odvolání Josefa Peška proti rozsudku státního soudu v Praze, sp. zn. Or I 964/49.

²⁴ *Tamtéž*, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. května 1950, sp. zn. To 304/49.

²⁵ VALIŠ, Zdeněk: Generál šéf intendantstva v. v. Josef Pešek. In: *Vojenské rozhledy*, 2000, č. 1, s. 173.

²⁶ *Tamtéž*, s. 174; VALIŠ, Zdeněk: Divizní generál Ing. František Nosál. In: *Vojenské rozhledy*, 2001, č. 1, s. 178.

²⁷ VALIŠ, Zdeněk: Divizní generál Ing. Jaroslav Fajfr. In: *Vojenské rozhledy*, 1993, č. 8, s. 137.

²⁸ VALIŠ, Zdeněk: Divizní generál Ing. František Nosál. In: *Vojenské rozhledy*, 2001, č. 1, s. 178.

²⁹ VALIŠ, Zdeněk: Generál šéf intendantstva v. v. Josef Pešek. In: *Vojenské rozhledy*, 2000, č. 1, s. 174.

³⁰ ABS, f. MV-V, arch. č. V-2888 MV, rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 22. 11. 1963, sp. zn. 1 T 016/63.

³¹ *Tamtéž*, rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 17. 12. 1964, sp. zn. 1 T 017/64.



Dne 10. června 1970 zvláštní senát Městského soudu v Praze provedl soudní rehabilitaci zbylých osob a Josefa Peška a Františka Nosála konečně zprostil dřívějších obvinění. Soudci v průběhu nového procesu poukázali na doslova trestuhodné nedostatky doprovázející celé původní řízení. Obvinění nebyli ihned po svém zatčení vyslechnuti a do 48 hodin také předáni soudu.³² Jak Peška, tak Nosála příslušníci 5. oddělení HŠ MNO věznili bez jakéhokoli zákonného podkladu, protože jen soud mohl uvalit řádnou vyšetřovací vazbu. Bohužel v realitě tehdejších let se jednalo o zcela běžnou praxi.³³

Krajská prokuratura v Praze věc dále přezkoumala, avšak s ohledem na úmrtí Josefa Peška ji odložila a stížnost na porušení zákona nepodala. Správa vojenských soudů v Praze pak vdově po Josefu Peškovi přiznala náhradu škody ve výši 20 000 Kčs, která jí byla v hotovosti vyplacena dne 11. srpna 1971...³⁴

³² Nebývalo však výjimkou, že zatčení důstojníci strávili ve vyšetřovací vazbě i dlouhé měsíce. Délka jejich pobytu závisela především na „ochotě“ podepsat výpovědi, jež vykonstruovali vyšetřovatelé. HANZLÍK, František: *Bez milosti a slitování*, s. 247.

³³ ABS, f. MV-V, arch. č. V-2888 MV, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 6. 1970, sp. zn. 20 Tr 0265/69.

³⁴ VALIŠ, Zdeněk: Generál šéf intendanstva v. v. Josef Pešek. In: *Vojenské rozhledy*, 2000, č. 1, s. 174.



Generál šéf intendantstva Josef Pešek

*** 5. 2. 1884 Chudenice**
† 16. 5. 1953 Leopoldov



Generál šéf intendantstva v. v. Josef Pešek před odchodem do výslužby
Zdroj: VÚA Praha

Po absolvování obchodní školy v Mělníku pracoval jako úředník u firmy Elektronická akciová společnost. Po vypuknutí první světové války byl jmenován zásobovacím důstojníkem c. k. domobraneckého pěšího pluku č. 6 na italské frontě, kde hned v listopadu 1915 padl do zajetí. Postupně byl umístěn v zajateckých táborech Aderno, Catanie, Termini, Imerese a Padua, kde se přihlásil do čs. zahraničního vojska. Na konci roku 1917 byl zařazen jako velitel čety do III. pomocného pracovního praporu, s nímž odešel na italskou frontu. V dubnu 1918 byl ustanoven velitelem 6. roty 32. čs. střeleckého pluku, s nímž se zúčastnil slavné bitvy na Doss Alto. Po ní převzal samostatnou údernou jednotku a od listopadu 1918 velel II. praporu 32. čs. střeleckého pluku, se kterým se o měsíc později vrátil do vlasti. V březnu 1919 byl přemístěn k Ministerstvu národní obrany jako referent Správního odboru MNO. V květnu 1919 se stal zástupcem přednosty VI. (správního) odboru MNO s úkolem zabezpečit zásobování armády na Slovensku. V červnu 1923 obdržel generálskou hodnost. V období hospodářské krize byl ustanoven úsporným komisařem vojenské správy a v roce 1933 se stal členem komise pro zhospodárnění veřejné správy. Od začátku července 1936 se Josef Pešek nacházel na zdravotní dovolené a k 1. lednu 1937 byl jako „vojenské služby neschopen“ přeložen do výslužby. Za okupace se zapojil do odboje v rámci Obrany národa, ale spolupracoval i s profesorem Vladimírem Krajínou. Po osvobození nebyl pro svůj věk a zdravotní stav reaktivován. Problematice armády se však jako člen Československé strany národně socialistické dále věnoval v branné komisi této strany.

Divizní generál Ing. František Nosál

*** 7. 4. 1879 Těšice**
† 27. 7. 1963 Praha



Divizní generál Ing. František Nosál
Zdroj: VÚA Praha

Po absolvování C. k. školy technické pracoval jako technik stavebního výboru Zemského výboru v Brně. Po vypuknutí první světové války se stal velitelem čety c. k. zeměbranceckého pěšího pluku č. 17 na ruské frontě, kde také po kapitulaci pevnosti Přemyšl padl do zajetí. V září 1917 vstoupil do československých legií, kde byl přidělen k důstojnické záloze 5. čs. střeleckého pluku a po absolvování borispolského důstojnického kurzu zařazen v říjnu 1917 k samostatné inženýrské rotě 2. čs. divize. Od listopadu 1917 zastával významné funkce u 8. čs. střeleckého pluku, s nímž se jako jeho velitel vrátil v srpnu 1920 do vlasti. V září 1921 působil jako přednosta IV. odboru (technického) MNO, tuto funkci vykonával nepřetržitě až do nacistické okupace. Od 22. září do 4. října 1938 zastával místo ministra veřejných prací. V době okupace podporoval domácí odboj. Po osvobození vstoupil do Československé strany národně socialistické a krátce též působil u II. odboru (technického) MNO jako poradce. V lednu 1947 odešel do penze.



Divizní generál Ing. Jaroslav Fajfr

*** 5. 3. 1883 Louny**
† 11. 8. 1974 Praha



Divizní generál Ing. Jaroslav Fajfr
Zdroj: VÚA Praha

Po absolvování Státního gymnázia v Lounech a C. k. české vysoké školy technické působil jako projektant v soukromé firmě. Po vypuknutí první světové války byl jmenován velitelem baterie c. a k. polního dělostřeleckého pluku č. 28 na ruské frontě, kde také v červnu 1916 padl do zajetí. Následně vstoupil do československých legií. Absolvoval důstojnickou školu v Borispolu a poté i důstojnický dělostřelecký kurz při francouzské vojenské misi v Rumunsku. Od května 1918 působil u 2. čs. dělostřelecké brigády a o rok později byl ustanoven velitelem 1. lehkého dělostřeleckého pluku, s nímž se také v dubnu 1920 vrátil do vlasti. V letech 1921 až 1926 působil jako velitel 1. dělostřelecké brigády v Praze a v červnu 1923 mu byla udělena generálská hodnost. Od října 1926 do února 1927 zastával funkci velitele zemského dělostřelectva v Košicích, v letech 1927 až 1939 pak funkci přednosty III. odboru (leteckého) Ministerstva národní obrany v Praze. Za všeobecné mobilizace na podzim 1938 zaujal pozici velitele letectva Hlavního velitelství. V kritických dnech byl navíc vyslán v čele diplomatické mise do Moskvy k jednání o letecké spolupráci.

Za nacistické okupace se podílel na organizaci odchodu letců do zahraničí a zabezpečoval finanční prostředky pro jejich rodiny. Po válce ještě krátce v československé armádě sloužil.

Divizní generál Čeněk Haužvic

*** 5. 4. 1882 Praha**
† 4. 7. 1961 Kaliště



Divizní generál Čeněk Haužvic
Zdroj: VÚA Praha

Po absolvování Kadetní školy pěchoty v Budapešti působil od jara 1900 u c. a k. pěšího pluku č. 96. V letech 1905 až 1907 studoval na Válečné škole ve Vídni. Začátek první světové války ho zastihl jako zástupce náčelníka štábu divize na srbské frontě. V květnu 1916 byl jmenován přednostou zpravodajského oddělení štábu vojenské vlády v Polsku. V listopadu 1918 vstoupil do československé branné moci a stal se přednostou zpravodajského oddělení Vojenského odboru MNO. Od října 1919 stál v čele 2. oddělení (zpravodajského) HŠ MNO, kde působil až do konce roku 1923. V květnu 1928 obdržel generálskou hodnost. V prosinci 1935 byl penzionován, avšak za branné pohotovosti státu na podzim 1938 jako aktivovaný vykonával funkci velitele opevňovacího velitelství M-střed. Poté byl opět již definitivně penzionován.



Brigádní generál Ing. Josef Dvořák

* 6. 4. 1892 Čimelice
† 1960 Veletiny



Brigádní generál Ing. Josef Dvořák
Zdroj: VÚA Praha

Před vypuknutím první světové války stihl ještě složit první státní zkoušku na C. k. české vysoké škole technické. Od května 1915 působil jako velitel čety u c. a k. pěšího pluku č. 15 na ruské frontě, kde také v říjnu 1915 padl do zajetí. V červenci 1916 se pak přihlásil do československých legií. Na podzim 1917 odjel s transportem do Francie, kde se po výcviku stal spojovacím důstojníkem 21. střeleckého pluku. V lednu 1919 byl přijat do československé branné moci v hodnosti majora a prošel různými funkcemi na MNO. V březnu 1919 také dokončil studium na pražské technice. V dubnu 1931 mu byla udělena generálská hodnost. Za branné pohotovosti státu na podzim roku 1938 zastával funkci velitele spojovacího vojska Hlavního velitelství. Po okupaci ČSR byl penzionován a během protektorátu pracoval jako referent Výzkumného ústavu polnohospodářského. Po osvobození v letech 1945 až 1946 působil jako referent pro technické otázky při sovětské misi v Československu. V roce 1947 definitivně odešel do penze.

Brigádní generál Karel Hašek

* 16. 5. 1890 Vysoké Mýto
† červenec 1949 Praha



Brigádní generál Karel Hašek
Zdroj: VÚA Praha

Po absolvování reálného gymnázia v Praze studoval na C. k. české vysoké škole technické v Praze a po vypuknutí první světové války působil jako velitel čety c. a k. pěšího pluku č. 21 na ruské frontě, kde také v září 1915 padl do zajetí. V červenci 1916 pak vstoupil do československých legií. V samostatném Československu prošel různými funkcemi na MNO a v prosinci 1936 mu byla udělena generálská hodnost. Za branné pohotovosti státu na podzim roku 1938 zastával funkci inspektora protiletectvé obrany Hlavního velitelství. Po okupaci byl penzionován.

Doporučená literatura

MASKALÍK, Alex. *Elita armády: Československá vojenská generalita 1918–1992*. Banská Bystrica: HWSK, 2012.
FIDLER, Jiří – SLUKA, Václav. *Encyklopedie Branné moci republiky Československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006.
STEHLÍK, Eduard. *Muži s lipovou ratoletí*. Praha: PIC-MO, 2009.



Skauting ve službách podnikovatelů války aneb komunistický režim proti skautským odbojovým skupinám

Lukáš Havel



Jiří Haškovec byl členem známé Dvojky Jaroslava Foglara. Po roce 1948 se stává členem Akčního výboru Ústředí Junáka a později jedním z čelných představitelů ČSM. Z této pozice následně v sérii článků žádá rychlé zrušení domácí skautské organizace.

Zdroj: Skautský Institut Antonína Benjamína Svojsíka

mládeže (dále jen SČM). Junák se stává jeho kolektivním členem až po dlouhých a náročných vyjednáváních, které s jeho představiteli vedl například Zdeněk Nejedlý či Václav Kopecký.²

Rok 1948 a komunistický převrat znamenají počátek konce domácího skautingu, který je svou historií spjat se zakladateli hnutí ve Velké Británii (Robert Baden-Powell) a USA (Ernest Thompson Seton). Představitelé Junáka se v kritické době února 1948 snaží pokud možno zachovat jeho samostatnost a směřují k III. sněmu organizace, jenž má rozhodnout o setrvání v SČM. Ale již 24. února 1948 dochází k jednání mezi ministrem spravedlnosti Alexejem Čepičkou a náčelníkem Junáka Rudolfem Plajnerem, kdy Čepička (Plajnerův dlouholetý přítel) požaduje vstup Junáka do „obrozené“ Národní fronty. Plajner však nesouhlasí a poukazuje na nutnost zachování apolitičnosti skautské organizace, jejíž členové nadto o důležitých otázkách hlasují na celostátních sněmech. Rozhovor přechází v hádku a následný fyzický střet mezi oběma účastníky, když Alexej Čepička nejprve uštědří náčelníkovi Junáka dva políčky.³ Rudolf Plajner po návratu do sídla ústředí organizace dává pokyn k ustavení Akčního výboru Ústředí Junáka (dále jen AVÚJ)⁴, je-

¹ BRĚČKA, Bruno: *Kronika čs. skautského hnutí*. Brno 1999, s. 190.

² ŠANTORA, Roman (ed.): *Skautské století. Dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. Praha 2012, s. 139–142.

³ Z přednášky „Bud' připraven na normalizaci!“ II. část, ÚSTR, 11. 6. 2009, dostupné on-line na <http://www.ustrcr.cz/cs/cyklus-verejnych-historickyh-seminaru-2009#p090430>, a ZACHARIAS, Jiří: *Lilie pod klopou, lilie za mřížemi*, dostupné on-line na <http://www.svazskautu.cz/historie/lilie-pod-klopou-lilie-za-mrizemi>, stav ke dni 17. 8. 2014.

⁴ Jindy též Ústřední akční výbor Junáka – ÚAVJ.



Členem Junáka, spisovatel Jiří Stránský v roce 1948

Zdroj: Skautský Institut Antonína Benjamína Svojsíka

hož předsedou se stává středoškolský pedagog Jaromír Preininger. Tímto způsobem chtěl Rudolf Plajner údajně zajistit fungování Junáka do doby konání výše zmíněného III. sněmu, plánovaného již na 28. únor 1948. Dalšími členy AVÚJ se však záhy stávají i dřívější představitelé opozice proti vedení organizace z okruhu redakce časopisu *Plameny* vydávaného tzv. vysokoškolským roverským kmenem (8. RS Praha). Do akčního výboru se tak dostává například Pavel Křivský, Milan Skalník, Jiří Chyský, Jiří Stárka, a také Jiří Haškovec (jedna z ústředních postav budoucího zániku československého skautingu). Ústředí organizace je 25. února 1948 na pokyn vedení SČM násilně obsazeno ozbrojenou skupinou pod vedením Pavla Macháčka (rovněž člena 8. RS Praha), náčelník Rudolf Plajner je z budovy následně vyveden a na několik dní internován v domácím vězení.⁵ Vzápětí dochází i ke zrušení výše zmíněného III. sněmu Junáka, jenž měl zvolit nové vedení organizace a rozhodnout o případném vystoupení ze SČM. Československý skauting tak dále řídí představitelé AVÚJ.

První významný zásah do chodu jednotlivých středisek přichází ještě 25. února 1948, když jsou členy AVÚJ zakázány tzv. homogenní oddíly (tedy oddíly s rozšířenou náboženskou výchovou) a zrušena jejich zastřešující složka – Duchovní rada Junáka. Po několika měsících nuceně končí také vodácké oddíly a střediska. Rozhodnutí předchází propagandistická kampaň v tisku, kdy je vodáctví označováno za zábavu vyšších vrstev. Zákaz rovněž souvisí se zatčením členů odbojové skupiny *Obrana republiky* (zabývající se šířením protikomunistických letáků) v létě 1948, složené zejména ze skautů pražského 20. vodáckého oddílu. Starosta Junáka Velen Fanderlík raději volí dne 28. října 1948 trvalý exil a v následujících letech se obrací ke skautům prostřednictvím vysílání Hlasu Ameriky a Rádia Svobodná Evropa (od roku 1951 pravidelně vysílá „Skautské

⁵ Srov.: LEŠANOVSKÝ, Karel: *Se štítem a na štítě. Nezradili skautský slib*. Praha 2000, s. 20. ZACHARIAŠ, Jiří: *Lilie pod klopou, lilie za mřížemi*.



Předseda AVÚJ Jaromír Preininger předává Rudolfu Slánskému skautské vyznamenání – Junácký kříž. Ani tento pokus však nezvrátil přístup komunistů vůči skautingu.

Zdroj: Skautský Institut Antonína Benjamína Svojsíka

půlhodinky“).⁶ Jeho jméno režim využije jako symbol domnělé zrazy v rámci politických procesů, kdy jsou souzeni skauti často označovani termínem „fanderlíkovci“ a obviňováni z přímého spojení s bývalým vrchním představitelem organizace.

Rozhodnutím Ústředního akčního výboru Národní fronty ze dne 3. dubna 1948 byl Junák omezen pouze na organizaci pro děti mezi šesti až patnácti lety. Starší mládež a dospělí, pokud nejsou ve vedení oddílů a středisek, musí přestoupit do SČM. Na jaře následujícího roku tak má kdysi čtvrtmilionová dětská a mládežnická organizace už jen třicet tisíc oficiálních členů. Mezitím (na ustavující konferenci ve dnech 23. a 24. dubna 1949)

se koná sloučení Svazu české mládeže a Zvázu slovenskej mládeže do jednotného Československého svazu mládeže (dále jen ČSM). Na stejné konferenci je v podstatě založena i Pionýrská organizace ČSM.⁷ Zejména vrcholová mládežnická složka se pak stává prostředkem nátlaku na jednotlivé organizace včetně Junáka, jež se musí v duchu zásad marxismu-leninismu přizpůsobovat a často i vyměnit své vedení.⁸ Skrze pionýrskou organizaci se pak odehrává další vydírání skautských vedoucích. Takto na tyto praktiky později vzpomínal například skautský vedoucí Eduard Marek, účastník Pražského povstání a člen protikomunistického odboje: „*Samozřejmě to zkoušeli, když budu spolupracovat, když přivedu skauty do Pionýru a svazu mládeže, že začnu u nich jako tajemník – že půjdu nahoru. To jsem samozřejmě odmítl, tak jsem během roku byl vyšetřován a po třech vazbách zatčenej.*“⁹

Následuje řada politických procesů se skauty a dne 13. září 1950 je oficiálně oznámen zánik Junáka (většina oddílů byla však zrušena již dříve). Formálně ovšem organizace funguje až do administrativního ukončení činnosti ke dni 1. ledna 1951. Tábory v létě 1950 jsou tak pro děti i dospělé na dlouhou dobu rozloučením se skautingem. Mnoho oddílů a středisek přechází do illegality (částečně již před samotným zákazem), i když jejich členům za další skautskou činnost velmi často hrozí dlouhodobé vězení, a to nejčastěji podle paragrafu „sdružování proti republice“. Za vlády komunistického režimu končí jedenáct skautů svou životní pouť na popravištích, jiní umírají při zatýkání, během výslechů i následného věznění v uranových dolech. Doloženo je celkem již asi šest set skautů obžalovaných z politických důvodů.¹⁰ Mnozí další pak odcházejí do exilu, kde často úspěšně pokračují v junácké činnosti.¹¹ Pravděpodobně přelomový je rozsudek nad

⁶ ŠANTORA, Roman: *Skautské století*, s. 158–160. ZACHARIAŠ, Jiří: *Lilie pod klopou, lilie za mřížemi*.

⁷ BRĚČKA, Bruno: *Kronika čs. skautského hnutí*, s. 213.

⁸ HANTON, Oldřich: *Skautské hnutí v období Pražského jara a počátku normalizace*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Praha 2010, s. 24.

⁹ Archiv Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR v. v. i. Sbírká rozhovory. Rozhovor s Eduardem Markem vedl Lukáš Havel dne 15. 6. 2010.

¹⁰ ŠANTORA, Roman: *Skautské století*, s. 164.

¹¹ Tamtéž, s. 139–143, 158–160.



Oslava Prvního máje 1950 v Chrudimi – jedno z posledních vystoupení skautů na veřejnosti

Zdroj: Skautský Institut Antonína Benjamína Svojsíka

koncem činnosti skautské organizace v letech 1949 a 1950 přebírají značný majetek, který jednotlivé oddíly a střediska za několik let nashromáždily. Stavba kluboven i jejich vybavení byly však často dílem řadových skautů, jejichž úsilí tak přišlo vniveč. Noví nájemníci pak pro ně mnohdy neměli využití, a zejména pro režim nepřístupná skautská literatura proto záhy končí na ohništích a v kamnech. V důsledku zásahů komunistické moci v podstatě dochází k likvidaci celé jedné generace členů organizace, jejíž absence se projeví na budoucích sporech při krátkodobé obnově Junáka v letech 1968 až 1970. Mezi jednotlivými činovníky tehdy zeje ohromná věková propast, jež s sebou přináší i zcela odlišnou životní zkušenost.

Po roce 1950 je skrze Pionýra na dlouhou dobu organizovaná výchova mládeže petrifikována na ideologickou výchovu ve třídách, kdy děti zůstávají v podstatě „po škole“. Komunistický režim rovněž (jak se ukazuje i v mnohých soudních rozsudcích) s nedůvěrou pohlíží na některé aspekty skautské pedagogiky, jako je například pěstování romantického vztahu k přírodě. K ní má naopak režim prosazování průmyslové výroby logicky spíše instrumentální vztah. S koncem Junáka proces výchovy dalších generací také opouští mnoho zkušených vedoucích a pedagogů, které se nedaří po dlouhou dobu nahradit. S výše zmíněným souvisí někdy snad až vyloženě pesimistický náhled na mládež jako na „rozbité dospělé“, který (i o několik desítek let později) vyjevuje například: „*Všechny procesy a rozpory procházející společností mají vliv na formování politických postojů a charakterů mladých lidí, kteří hledají své místo ve společnosti, chtějí se seberealizovat. Vidí skutečnost jinak než dospělí, neboť nejsou schopni srovnávat minulost se současností v širším kontextu, začleňují se do skutečnosti, kterou sami nevytvořili, projevují tendence k nehistorickému hodnocení, mají málo zkušeností, slabé nebo prakticky žádné marxistické teoretické vzdělání atd.*“¹³

S postupným potlačováním kdysi největší mládežnické organizace se její členové dobrovolně i nedobrovolně stávají nepřáteli komunistického režimu. Zatímco bývalí vedoucí často volí ukončení skautské činnosti, přechod do vznikající pionýrské organizace či exil, jejich mladí svěřenci mají podstatně užší výběr. Disponují však touhou postavit se moci, jež jim sebrala skauting. Volené prostředky odporu korespondují s tehdejšími možnostmi jeho účastníků, přitom okruh zapojených osob je často vymezen na podkladě bývalých junáckých oddílů a středisek. Řada vznikajících skupin se tak například pokouší narušit nadvládu režimu nad médii pomocí protirežimních

tzv. ilegálním ústředím Junáka ze dne 14. května 1952, kdy před Státním soudem v Praze stanuli bývalí vrcholoví představitelé domácí skautské organizace v čele s Karlem Průchou (odsouzen k patnácti letům odnětí svobody). Tresty za velezradu byly zdůvodněny údajným narušováním chodu ČSM jakožto součásti společenské soustavy státu, jehož se obžalovaní dopouštěli pouhým pokračováním ve skautské činnosti.¹²

V této souvislosti stojí rovněž za zmínku, že ČSM a Pionýr s postupujícím

¹² Viz ZACHARIÁŠ, Jiří: *Soudní proces s tzv. ilegálním ústředím Junáka*. ÚDV. Praha 2005.

¹³ *Aktuální problémy výstavby Socialistického svazu mládeže. Čísla, aktuality, statě*. Praha 1970, s. 9.



letáků. Přímný ozbrojený boj či spolupráce se západními zpravodajskými službami jsou méně časté. V průběhu padesátých let pak jednotlivé skupiny často přerušují svou činnost, když jsou jejich členové povoláváni k výkonu základní vojenské služby či odcházejí na vysoké školy. Dále pro ilustraci uvádíme stručný popis několika vybraných skautských odbojových organizací.

SODAN

Jedním z příkladů skautského odboje zaměřeného zejména na výrobu a šíření protikomunistických letáků je *Skautská organizace demokracie a nezávislosti* (zkráceně SODAN), jež působila od konce roku 1951 v širším okolí Křenovic východně od Brna. Skupina byla založena Mojmiřem Babušíkem, Rudolfem Mrázkem a Oldřichem Klobasem – třemi mladými přáteli, kteří spolu prošli skautskou výchovou a ve skautování pokračovali i po zrušení Junáka v roce 1950. V reakci na okolní dění se rozhodují pro vystoupení proti komunistickému režimu a postupně do odbojové činnosti zapojují další známé z dřívějších skautských oddílů, a také spolužáky z gymnázia v Bučovicích. Širší společenství rozdělené do několika podskupin tak v době zatčení čítalo mnoho desítek mladých mužů a žen převážně ve věku mezi patnácti až dvaceti lety. Organizováni byli do systému tzv. pětěk (podle pěti členů), jež vznikaly v dalších vesnicích v okolí Křenovic. Kvůli utajení činnosti měla v jejich rámci vždy pouze jedna osoba spojení na skupinu další. Od roku 1951 pak na cyklostylu odcizeném Mojmiřem Babušíkem a Otakarem Žáčkem z Okresního národního výboru (dále jen ONV) ve Slavkově členové SODANu rozmnožili a následně rozšířili tisíce protikomunistických letáků. Někteří rovněž zapalovali stohy jednotného zemědělského družstva (dále jen JZD), často v reakci na nucenou kolektivizaci a s tím související likvidační povinné zemědělské dodávky pro ty rodiny, které se nepodvolily. V pozdější době členové skupiny zapalovali několik stohů najednou, aby tak bylo ztíženo jejich případné hašení. Výsledná škoda údajně činila až tři miliony korun tehdejší měny.¹⁴ Činnost SODANu však byla dle pozdějších výpovědí jeho členů i projevem nesouhlasu s koncem skautské organizace, jež mnozí účastníci budoucího odporu pocítili předem, když jim byla zástupci ČSM vykradena junácká klubovna. První protikomunistické letáky skupiny však byly později vytištěny paradoxně v klubovně ČSM v Křenovicích.¹⁵

Členy SODANu vyšetřovatelé Státní bezpečnosti zpočátku podezřívají také ze zapalování stohů v okolí Pivína, což ovšem měla na svědomí skupina bratří Mašínů. Vzhledem k přibývajícimu počtu zapojených osob bylo jen otázkou času, kdy do organizace pronikne spolupracovník StB (respektive později hned několik). V roce 1953 Státní bezpečnost její činnost uměle podněcovala prostřednictvím svého agenta Miloše Jedličky (zejména směrem k zapalování dalších stohů JZD), neboť jednotliví členové SODANu odcházeli na vojenskou základní službu a na vysoké školy. Reálně totiž hrozilo, že skupina protikomunistický odboj ukončí před plánovanou „realizací“ (tj. zatčením). Dne 10. října 1953 byl jako první zadržen Mojmír Babušík, na jehož vazební cele se

¹⁴ Archiv bezpečnostních složek (dále ABS), fond (dále f.) Vyšetřovací spisy Brno (BN-V), arch. č. V-76 BR, vyšetřovací spis 1, zpráva ze dne 19. 11. 1953, charakteristika osob ze dne 23. 12. 1953; vyšetřovací spis 3, výpověď Bohumila Robeše ze dne 2. 12. 1953. ROBEŠ, Bohumil: *Věčný prolog*. Galén. Praha 2010, s. 21.

¹⁵ ABS, f. BN-V, arch. č. V-905 BR, operativní materiál 1, zpráva ze dne 7. 11. 1952, zpráva ze dne 12. 10. 1953; podsvazek 1, výpověď Mojmíra Babušíka ze dne 12. 10. 1953; Krajský soud v Brně, spis Krajského soudu v Brně sp. zn. 3 Tr 23/68, rozbor výpovědí při soudním líčení, výpověď Mojmíra Babušíka u Krajského soudu v Brně dne 20. 2. 1968, protokol o veřejném zasedání Krajského soudu v Brně ze dne 1. 4. 1969, protokol o veřejném zasedání Krajského soudu v Brně ze dne 14. 4. 1969, sp. zn. 3 Tr 23/68. Srov.: KLOBAS, Oldřich: *Jak se chodí v laně*. Blok. Brno 1996, s. 42, 46, 48, 52–54; KASÁČEK, Miroslav – NAVARA, Luděk: *Příběhy třetího odboje*. Host. Brno 2010, s. 60–63, 67, 70–71, 75, 77.



V Praze dne 23. února 1948.



Provolání akčního výboru Ústředí Junáka

Obrozený JUNÁK nastupuje:

1. k podpoře vlády Klementa Gottvalda;
2. k účasti na výstavbě státu;
3. k boji proti nepřítelům lidové demokracie;
4. k pevné jednotě se Svazem české mládeže.

Ústředním akčním výborem NF byl také vyzván JUNÁK k zapojení. Jednáním byl pověřen předseda SCM br. Hejzlar, který vzhledem k prosedím ústřední rady JUNÁKA nedosáhl dohody a nepodařilo se to ani dalším představitelům NF, míně Dr. Čepičkovi. V odůvodnění vyslovili pochybnosti o tom, zda JUNÁK se práce v této Národní frontě může zúčastnit, a že o tom rozhodne alimský sněm.

Po neslazeném jednání hovořil br. náčelník Dr. Plajner s několika ústředními činovníky, že bude nutno utvořit akční výbor JUNÁKA, který by řídil junácké věci po dobu nynějších událostí. Ve středu v 16 hodin přišli do ústředí zástupci akčního výboru NF, vyzvali přítomné činovníky a zaměstnance, aby se shromáždili v zasedací síni. Po vysvětlení, proč bylo přikročeno k této akci, byli přítomní zaměstnanci vyzváni, aby nastoupili druhý den na své pracoviště a oznámili, že byl právě utvořen ústřední akční výbor JUNÁKA.

Provolání:

„Dnešní historická doba zavazuje JUNÁKA, aby projevil svůj kladný postoj k událostem, jež zpevňují naši lidově demokratickou republiku.“

JUNÁK, reprezentovaný podepsaným akčním výborem, staví se po bok silám, sdruženým v nové vládě Klementa Gottvalda. Abychom tento boj zabezpečili, budeme vyčerpávat mládež k aktivní účasti na výstavbě státu, pomáhat všem kladným a tvořivým složkám, bojovat proti nepřítelům naší lidově demokratické republiky, kteří jakkoliv ohrožují konsolidaci státu a klidnou a bratrskou spolupráci Čechů a Slováků ve společném státě při uskutečňování socialistického procesu. V pevné jednotě se Svazem české mládeže budeme pracovat, aby ze světa zmizely všechny zpátečnické živly, které staví překážky základním ideám junáckého hnutí, to jest mezinárodnímu sbratření všech lidí a vybudování lepší společnosti. V tom smyslu navážeme neprodleně spolupráci se všemi organizacemi mládeže slovanských států, abychom spolu s nimi pomáhali lidstvu na cestě ke světovému míru, demokracii politické i hospodářské a humanitě. V přesvědčení, že tyto myšlenky jsou vlastní všem junákům a skautkám, pinčím řádové slib, zákon i heslo, žádáme, aby odpovědně uskutečňovali toto prohlášení celou svou prací ve svých jednotkách i v akčních výborech obrozené Národní fronty.“

Podepsáni m. j.:

Prof. Jar. Preisinger-Prákopník, předseda; Dr. Josef Cviča-Akela, Dr. Růžena Vančurová, Dr. Pavel Křivský, Dr. M. Drbalová, Ferdinand Štopka, Ant. Zák, Bivoj Jedličková, Jarana Štěpánková, Dr. Jiří Chyský, Dagmar Neudřelová, Jitka Dvořák-Šopka, Milana Školník-Medník, Jitka Pokorná, Dr. Jiří Stárka-Hakim, Miroslav Novotný-Ataman, Jiří Hakovec.



Pokyny č. 1.

Ústředního výboru JUNÁKA v Praze, junáckým jednotkám

Směry a bratři,

Ústřední akční výbor JUNÁKA (ÚAVJ) v Praze pracuje naplno. Aby bylo uspokojeno další úspěšně pokračování v junácké činnosti v historických zemích, posílá ÚAVJ všem oddílům tyto pokyny:

1. V junácké práci pokračujte ve všech oddílech, střediscích a okresech chlapčeských i dívčích.
2. Vážené a vědecké oddíly, svolájte ihned oddílové schůze a zveřejňte činnost. Je vedli JUNÁKA se spás ÚAVJ v Praze místo dosavadních ústředních orgánů. Předtím prohlášením ÚAVJ z 22. února l. r. jeho výtisk je přilpoven.
3. Ve všech obšarích byly vytvořeny nebo se ustávají akční výbory, složeny z junáků a skautek (dříve pokud možno partitálně zastoupené), oddělených myšlenově demokratickou republikou. Jejich úkolem je udržet ihned po potvrzení okresním nebo krajským předsednictvem BČM na naší území. Je schůzou OAV mluvit ustavit AV (v okrajkách, do případů i střediska). Předsedové těchto výborů, předložte všem členům a činovníkům ve středisku, okrajkách a obšarích k podpisu programové prohlášení ÚAVJ z 22. února l. r. Chováte a činněte, kteří by s tímto programovým prohlášením neshodili a nepodpísali je, svolájte ihned s výslovnou žádostí.
Zemské akční výbory byly již všude ustaveny.
Oznamuje ústřední AV, jediné ústřední a ústřední, kteří podepsali programové prohlášení z 22. února 1948, i těch, kteří podpis odložili.
4. Oznamuje ústřední ÚAVJ v Praze směry nové ústředního AV, jeho předsedy i členy.
5. Akční výbor je akční jednotka, který jednotka řídí a zastupuje až do doby, kdy získá činnost nová vedení, a jejich ústřední výše ÚAVJ pokyny zvažovat.
Přesíle ústřední AV pro tyto:
a) narádat ihned spojenci s jednotlivými jednotkami BČM;
b) provést registrační oddíl a činovníků, shodným způsobem, pokud není již hotovo;
c) pokračovat ve švojácké závoji.
6. Ústřední rada dluhová nepokračuje v naší činnosti. Oddíly bezdůvodně nadále realizované podle národních výzev na oddíly homogenní, smíšené nebo pod. Zachovávejte důstojně národnostní směřování.
7. Druh „Mladá fronta“ je ústředním ústředním orgánem vedlé národní. Sledujte proto jeho zprávy, zejména sdělení junáckou složku, dle ústředí (v Praze) a střediscí (na venkově) druhou zprávy z našich jednotek. Posleďte redakci „Mladá fronta“ zprávy pro tisk.
8. Nemáte-li vhodnou skupinu, požádejte prostřednictvím ústředního BČM, aby vám byla klubovna přidělena příslušným AV národní fronty. Rde to bude jen teoreticky možné, získáte spolu s BČM domy mládeže, BČM je nově, žádáte-li svou klubovnu, umístění sebezpečky vašim oddílům. Stejnou pozornost má JUNÁK ke BČM v opačném případě.
9. Dostal povazí spojenci JUNÁKA se BČM přijde JUNÁKU k vnitřnímu upravení. Koncese přezkoumá naše činnosti starosti. Získáte vzhledně byli a provedte měř nové ústředí.
BČM zastupuje ve své ústřední organizaci — JUNÁK U vedléme nás mládež do 15 let. Junák a junácký starost, chléje-li pracovat nadále v JUNÁKU, stane se příjmoví členy BČM. Oddíly rovněž, st. skautek, občanských klubů nadále vyvíjet svou činnost v rámci místních skupin BČM jako rájnové skupiny.

10. Hlasy ÚAVJ:
předseda: prof. Jaroslav Preisler-Pedagog, Praha;
místopředsedové: a. RNDr. Růžena Vanečková, Praha; b. Ferdinand Štopán, pod. ÚNS, Brno.
vědeckí komisi:
vychovatel: br. MUDr. Josef Dvorník-Aheln, Kolín; a. RNDr. Růžena Vanečková, Praha;
po teorii školy: br. Ing. Karel Škarda, Brno; a. Jitka Polková, Brno.
organizace: a. Alžběta Jedličková-Bílová, Praha;
zpravodajské: br. Dr. Jiří Čihák, Praha;
hugodářské: br. Miroslav Elner, Praha;
ústřední: br. MUDr. Václav Holák, Brno.
V jednotlivých komisích spolupracuje rada našich známých skautských činovníků a členůvek z Čech, Moravy a Slezska.
Složení ÚAVJ bylo schváleno předsednictvem BČM. Toto opatření má BČM podle rozhodnutí Národní fronty.
Bratři a sestry, ÚAVJ vás všechny volá do další práce. Něhoho kdo se napravněti myšlenky — váš život demokratické republiky, se svých rad myšlenkami. JUNÁK je uspokojen a ÚAVJ od vás má rychlé rozhodnutí.

„Kdo chvíli stojí, již stojí opodlí“
„Kupčetu, zpátky ní krok“
„Buď připraven“
ÚAVJ

Zaslá se:
všem činovníkům a oddílům



*Dagmar Skálová na táboře střediska Šipka v roce 1940
Zdroj: Skautský Institut Antonína Benjamína Svojsíka*

*Karel Skála na táboře střediska Šipka v roce 1940
Zdroj: Skautský Institut Antonína Benjamína Svojsíka*

následně vystřídal množství spolupracovníků StB podávajících vyšetřovatelům značné množství zpráv.¹⁶

Příslušníci Státní bezpečnosti během výsledků využívali obvyklé nátlakové metody, kdy členům SODANu vyhrožovali vysokými tresty či zatčením jejich rodiny, pokud by odmítli podepsat zmanipulované protokoly.¹⁷ Nechyběla pak rovněž další stálice v portfoliu StB, tedy vynucování výpovědí brutálním fyzickým násilím, přitom vyšetřovatele nezastavil ani nízký věk většiny obviněných.¹⁸ V průběhu března a dubna roku 1954 jsou desítky členů odbojové skupiny v sérii procesů odsouzeny Krajským soudem v Brně k mnoha letům trestu odnětí svobody. Mojmír Babušík, jenž si vysloužil nejvyšší trest v podobě dvaceti let vězení, se během hlavního přelíčení odvážně pustil do zdrcující kritiky komunistického režimu.¹⁹

¹⁶ ABS, f. BN-V, arch. č. V-905 BR, operativní materiál 1, zpráva o zatčení Mojmíra Babušíka ze dne 10. 10. 1953, zpráva spolupracovníka ze dne 16. 4. 1953, zpráva ze dne 28. 10. 1953, zpráva spolupracovníka ze dne 29. 10. 1952; operativní materiál 2, zpráva spolupracovníka ze dne 2. 12. 1952, zpráva spolupracovníka z 31. 1. 1953; podsvazek 2, výpověď Rudolfa Mrázka ze dne 19. 10. 1953, výpověď Jana Pospíšila ze dne 19. 10. 1953; Krajský soud v Brně, spis Krajského soudu v Brně sp. zn. 3 Tr 23/68, zpráva Krajské správy SNB Brno ze dne 3. 7. 1968, výpověď Rudolfa Mrázka ze dne 11. 7. 1968, zpráva ze dne 23. 7. 1968, výpověď Oldřicha Klobase ze dne 14. 8. 1968, výpověď Jana Pospíšila ze dne 24. 2. 1969, výpověď Karla Štátného ze dne 5. 3. 1969, výpověď Miloše Jedličky ze dne 13. 3. 1969, protokol o veřejném zasedání Krajského soudu v Brně ze dne 15. 4. 1969. Srov.: KASÁČEK, Miroslav – NAVARA, Luděk: *Příběhy třetího odboje*, s. 94.

¹⁷ Krajský soud v Brně, spis Krajského soudu v Brně sp. zn. 3 Tr 26/68, návrh Vladimíra Nohela ze dne 18. 3. 1954, výpověď Karla Tužína ze dne 4. 3. 1969, výpověď Vincence Vykoukala ze dne 4. 3. 1969, výpověď Josefa Havránka z 25. 6. 1969, výpověď Olgy Šrámkové ze dne 18. 6. 1969.

¹⁸ Krajský soud v Brně, spis Krajského soudu v Brně sp. zn. 3 Tr 23/68, stížnost Jana Pospíšila pro porušení zákona ze dne 26. 3. 1968, výpověď Vlastimila Žampacha ze dne 10. 6. 1968, výpověď Rudolfa Mrázka ze dne 11. 6. 1968, výpověď Mojmíra Babušíka ze dne 26. 7. 1968, zpráva Bohumila Misáka ze dne 11. 11. 1968, výpověď Mojmíra Babušíka ze dne 20. 2. 1968, výpověď Oldřicha Klobase ze dne 20. 2. 1969, výpověď Bohumila Misáka ze dne 21. 2. 1969, výpověď Jiřího Andrášyho ze dne 11. 4. 1969, výpověď Jiřího Andrášyho ze dne 2. 6. 1969. KASÁČEK, Miroslav. – NAVARA, Luděk.: *Příběhy třetího odboje*, s. 59, 101–102; KLOBAS, Oldřich: *Jak se chodí v laně*, s. 99.

¹⁹ ABS, f. BN-V, arch. č. V-905 BR, vyšetřovací spis 1, rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11. 3. 1954, sp. zn. T 10/54; arch. č. V-876 BR, vyšetřovací spis 1, rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 18. 3. 1954, sp. zn. T 11/54; Národní archiv (dále NA), f. Správa sboru nápravné výchovy (dále SSNV), osobní vězeňský spis Antonína Hada, rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 2. 4. 1954, sp. zn. T 14/54; rozhovor s Mojmírem Babušíkem vedený pro projekt Paměť národa, dostupné on-line na <http://www.pametnaroda.cz/story/babusik-mojmir-1933-2070>, stav ke dni 17. 8. 2014.



Miroslav Kopt – jeden ze členů 34. střediska. Později zakládá na ně navazující skautskou odbojovou skupinu Tonda.

Zdroj: soukromý archiv Lukáše Havla

Zvon aneb Emanuel Čančík a spol.

Pokus o povstání, jež počal a zároveň tragicky skončil v noci z 16. na 17. května 1949, nebyl sice výhradním dílem českých skautů, avšak jejich zapojení bylo stěžejní pro naplnění původního záměru akce. Důležité role v něm hráli zejména manželé Dagmar a Karel Skálovi, vedoucí pražského skautského střediska Šipka.²⁰

Velitel celé akce Emanuel Čančík měl ke Skálovým blízko, neboť byl jejich rodinným přítelem i sousedem. Společně se pak shodovali na nutnosti brzkého konce komunismu. Čančík, disponující v Praze odbojovou organizací s názvem *Zvon*, se snažil spojit s dalšími protistátními skupinami a společnými silami svrhnout režim. Na konci dubna 1949 proto navštívil Dagmar Skálovou a seznámil ji se svým již připraveným plánem na provedení povstání. V této souvislosti na ni naléhal, aby využila svého vlivu a pokusila se zapojit rovněž některé starší pražské skauty. Vzhledem k tomu, že celá akce byla naplánována již na polovinu května, Dagmar Skálová urychleně kontaktovala skautské vedoucí Jiřího Řeháka a Jiřího Navrátila (jehož prostřednictvím byl dále osloven například František Falerski), kteří k účasti na povstání přiměli více než sto členů svých oddílů, hlavně mladých chlapců mezi patnácti až osmnácti lety (tzv. rovery). Emanuel Čančík později s žádostí o pomoc oslovil i Karla Skálu a nabídl mu úlohu spojky mezi ním a jednotlivými skautskými skupinami. Celého povstání se měli účastnit mnohé další odbojové skupiny, a také vojenské jednotky ze Žatce, Plzně a Pelhřimova, jež by zajistily rychlé obsazení budovy generálního štábu v pražských Dejvicích, budovy rozhlasu a osvobození politických vězňů (jmenovitě generála Karla Kutlvašra). Skauti měli sehrát především úlohu spojek a zajišťovat pořádek



Rudolf Plajner, Zdeněk Nejedlý a Bohuslav Řehák po jednání o vstupu Junáka do SČM. Nejedlý v roce 1946 prohlásil, že si českou mládež neumí bez Junáka představit.

Zdroj: Skautský Institut Antonína Benjamína Svojsíka

²⁰ Jedním ze členů tohoto střediska byl pod přezdívkou Chrobák i pozdější prezident Václav Havel.



*Some of the Members of the International Committee,
at Elvesaeter, Norway, August, 1949.*

WITH BEST SCOUT GREETINGS
for
CHRISTMAS, 1949 and the NEW YEAR, 1950
from the Director and Staff of the
BOY SCOUTS INTERNATIONAL BUREAU.

132 Ebury Street,
Westminster,
London, S.W.1.



Starosta Junáka Velen Fanderlík (čtvrtý zprava), v této době již v exilu, na novoročním přání světového skautského výboru z roku 1950

Zdroj: Skautský Institut Antonína Benjamína Svojsíka



v již obsazených budovách. Plán pravděpodobně rovněž předpokládal, že se záhy zapojí i civilní obyvatelstvo. Dnes je již velmi obtížné určit, nakolik byla tato akce skutečně řízena členy protikomunistického odboje. S největší pravděpodobností však byla alespoň částečně vyprovokována příslušníky StB, kteří dále prováděli koordinaci jednotlivých skupin.²¹

V pozdních večerních hodinách dne 16. května 1949 se skauti shromáždili na Vítězném náměstí a u kavárny Daliborka v Chotkových sadech. Kráčí ale do předem připravené pasti Státní bezpečnosti. Přímo na místě jsou zatčeni a následně odvezeni k výslechům do nechvalně známé Bartolomějské ulice. Vyšetřovací metody jsou velmi tvrdé, velká část zadržených včetně Dagmar Skálové je podrobena bití obušky přes záda, přes chodidla a do obličeje. Ve vazbě se však někteří skauti pomocí morseovky dohodnou na společné výpovědi. Vyšetřovatelům následně shodně tvrdí, že se na určená místa dostavili za účelem hry (tzv. noční bojovky). Tato výmluva je do určité míry úspěšná a většina účastníků povstání z řad Junáka je proto později propuštěna. Dne 16. srpna 1949 byl Karel Skála odsouzen Státním soudem v Praze na dvacet čtyři let trestu odnětí svobody. Jeho manželka Dagmar Skálová byla odsouzena na doživotí týmž soudem již o týden dříve. V procesech s mnoha desítkami osob byla udělena řada doživotních trestů i trestů smrti.²²



Rudolf Plajner a Karel Průcha (předseda výchovného odboru Junáka) v roce 1947 na Ústřední lesní škole v Jinošově

Zdroj: Skautský Institut Antonína Benjamína Svojsíka

Skautský odboj Beneš

V dubnu 1949 vzniká v Heřmanově Městci odbojová organizace s názvem *Skautský odboj Beneš* (zkráceně SOB). Byla založena Ladislavem Doležalem, Jaromírem Kabeláčem, Milanem Neušilem a Vladimírem Novákem a pravděpodobně ještě v dubnu se k ní připojují další skupiny

²¹ Archiv Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR v. v. i. Sběrka rozhovory. Rozhovor s Jiřím Navrátillem vedla Magdalena Benešová a Lukáš Havel dne 15. února 2012. ABS, Vyšetřovací spisy – centrála (MV-V) arch. č. V-6381 MV, Čančík a spol. III. díl, výpověď Dagmar Skálové ze dne 18. 5. 1949, výpověď Jiřího Navrátila ze dne 17. 5. 1949, výpověď Jiřího Navrátila ze dne 25. 5. 1949, výpověď Jiřího Řeháka ze dne 17. 5. 1949; V-6381 MV, operativní pods vazek, vyhodnocení ze dne 30. 9. 1966; fond Inspekce ministra vnitra (f. A 8), inventární jednotka (inv. j.) 614, zpráva ze dne 19. 5. 1958; medailon Vratislava Jandy, dostupné on-line na <http://www.ustrcr.cz/cs/vratislav-janda>, stav ke dni 17. 8. 2014; rozhovor s Luborem Šušlíkem vedený pro projekt Paměť národa, dostupné on-line na <http://www.pametnaroda.cz/story/suslik-lubor-1928-1203>, stav ke dni 17. 8. 2014.

²² ABS, fond Inspekce ministra vnitra (f. A 8) inv. j. 614, zpráva ze dne 19. 5. 1958, výpověď Dagmar Skálové ze dne 7. 5. 1958, výpověď Jiřího Navrátila ze dne 14. 5. 1958; inv. j. 1278, výpověď Karla Skály ze dne 9. 2. 1966; f. MV-V, arch. č. V-6381 MV, Čančík a spol. III. díl, výpověď Jiřího Navrátila ze dne 25. 5. 1949; V-6381 MV, operativní pods vazek, vyhodnocení ze dne 30. 9. 1966, zpráva ze dne 17. 8. 1949, zpráva ze dne 23. 8. 1949, zpráva ze dne 8. 8. 1949; V-6381 MV, mapa 1, rozsudek Státního soudu v Praze ze dne 16. 8. 1949, sp. zn. Or I 1003/49, rozsudek Státního soudu v Praze ze dne 8. 8. 1949, sp. zn. Or I 1034/49. Srov.: BŘEČKA, Bruno: *Kronika čs. skautského hnutí*. Brno 1999, s. 214.



stalo osudným. Hlavní přelíčení Státního soudu v Praze se konalo za široké účasti veřejnosti v červnu 1952 v sále Sokolovny v Heřmanově Městci. Lístky k procesu byly předem přiděleny okolním podnikům a členům KSČ a místní samosprávy. Soud, jemuž předsedal nechvalně známý Vojtěch Rudý, odsoudil dne 21. června 1952 čelní představitele skupiny SOB na deset až patnáct let odnětí svobody. Vojtěch Rudý rovněž den před hlavním líčením podrobně instruoval obhájce obžalovaných, jakým způsobem mají hájit své mandanty. Prokurátoři J. Holcer a J. Brdek po vynesení rozsudku navíc ještě pořádali několik seminářů pro občany okolních obcí (plakáty s pozváním byly vyvěšeny na obecních nástěnkách), kde se pokoušeli vysvětlit okolnosti případu a zdůvodnit vysoké tresty.²⁴

Pražské 34. středisko Ostříž

Po únorových událostech roku 1948 prošlo pražské 34. skautské středisko obvyklým vývojem, kdy s koncem organizace v roce 1950 odchází řada starších vedoucích. Mladší členové se však rozhodují pokračovat ve skautské činnosti i bez oficiálního povolení, přitom se do určité míry mohou spolehnout na ochranu, kterou jim poskytuje anonymita velkoměsta. Hlavní zásluhu na pokračování 34. střediska respektive na jeho obnovení má především pankrácký 233. oddíl pod vedením Oldřicha Rottenborna. Dne 28. října 1950 se ke znovuvytvořenému 34. středisku Ostříž připojuje 145. oddíl z Prahy Strašnic a do jara 1951 je do jeho činnosti již zapojeno asi šedesát skautů a skautek v pěti oddílech; zároveň jsou vedeny čilé kontakty s mnoha dalšími junáky Praze a okolí.²⁵

Skaut a bývalý politický vězeň Miroslav Kopt, který byl členem 34. střediska Ostříž, o tomto období později řekl: „A v rámci toho našeho společenství, ta vršovická skupina, ke který jsem patřil, tak vnímala ten odpor proti tomu režimu, že se musí teda začít nějak jinak, ale že je nás málo. Tak jsme říkali: ‚Musíme se pokusit vytvořit něco...‘ Co přerostlo vlastně ve spojení celý řady skautských skupin – z Pankráce, z Vršovic, ze Strašnic a z dalších míst. A to gró toho našeho společenství čítalo, řekl bych, možná v tý nejširší členský základně kolem dvou set lidí.“²⁶



Obálka publikace Aloise Poledňáka (tajemníka ÚV ČSM a pozdějšího poslance Národního shromáždění). V roce 1968 se za tuto knihu náčelníkovi Junáka osobně omluvil. Za svůj postoj k srpnové okupaci byl v roce 1970 uvězněn. Po provedení veřejné sebekritiky byl později propuštěn.

Zdroj: Skautský Institut Antonína Benjámina Svojsíka

²⁴ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Libora Choutky, rozsudek Státního soudu v Praze ze dne 21. 6. 1952, sp. zn. 2 Ts 148/52, zpráva Generální prokuratury ze dne 23. 6. 1952, zápis hodnocení hlavního líčení Státního soudu v Praze ze dne 21. 6. 1951. ABS, f. HK-V, arch. č. V-1185 HK, osobní spis Capoušek, rozkaz k zatčení Bohuslava Capouška ze dne 19. 9. 1951.

²⁵ ABS, historický fond MV (MV-H), arch. č. H-293, vyhodnocení ze dne 18. 4. 1953. Srov.: historie střediska Ostříž, dostupné on-line na <http://strediskoostriz.webnode.cz/historie-strediska/>, stav ke dni 20. 8. 2014.

²⁶ Z rozhovoru s Miroslavem Koptem. Vedl Lukáš Havel dne 17. 8. 2011. Archiv Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny. Sběrka rozhovory.



Pravděpodobně již od května 1950 však bylo 34. středisko pod dohledem Státní bezpečnosti, když dva příslušníci StB vydávající se za skauty navštěvují širší setkání jeho členů v České Lípě, kde se neúspěšně snaží vyprovokovat diskuze o ČSM. K činnosti ostřížů jsou rovněž úkolování tři důvěrníci, dva informátoři a jeden agent. Vlasta Fialová, členka dívčího oddílu, pak byla ke spolupráci zavázána dokonce již v sedmácti letech.²⁷

Od podzimu 1951 členové střediska Ostříž

vybírají peníze a potraviny pro rodiny politických vězňů. Činí tak v rámci krycí akce *Bagr pro Koreu*, kdy s žádostí o příspěvek oslovují zejména příslušníky KSČ. Pravděpodobně první protikomunistickou činností je pak vylepování amerických vlajek s nápisem *SIO* (Skautská ilegální organizace) v Jílovém a v okolních obcích či později rozbíjení řady vývěsních skříněk KSČ. Ke konci podzimu 1951 ostřížů šíří po Praze asi tři sta protikomunistických letáků a 2. dubna 1952 přestřihávají telefonní kabely u obce Želivec a telefonní přípojku MNV v Těptíně. Dne 14. dubna 1952 se několik členů skupiny v čele s Oldřichem Rottenbornem pokusilo zastavit vlak umístěním několika balvanů do kolejí. Důvodem byla údajně přítomnost vojenských důstojníků, kteří se soupravou dopravovali zpět ke své jednotce. Oldřich Rottenborn spolu s několika dalšími členy Ostříže do vlaku rovněž nastoupil, aby jej případně mohl včas zastavit zatáhnutím ruční brzdy. Strojvůdce překážku zahlédl včas, ale přítomní skauti byli pro podezřelé chování záhy zadrženi.²⁸

Poprvé jsou však ostřížů odsouzeni Lidovým trestním soudem v Praze dne 2. dubna 1953, a to jen k nižším trestům (za sdružování proti republice), záhy nato jsou většinou propuštěni amnestií prezidenta republiky z téhož roku.²⁹ Větší část obviněných byla vyšetřována na svobodě a po společné domluvě se proto podařilo utajit zapojení a činnost některých dalších osob z 34. střediska či větší množství pistolí, jimiž skupina disponovala (v rámci odboje však využity



Průkaz opravňující k účasti na volbách na III. sněmu Junáka ve Zlíně plánovaném na 28. a 29. února 1948

Zdroj: Skautský Institut Antonína Benjamína Svojsíka

²⁷ ABS, f. MV-H, arch. č. H-293, zpráva ze dne 11. 5. 1950, zpráva ze dne 19. 5. 1950, zpráva ze dne 22. 5. 1950, zpráva ze dne 5. 12. 1953, vyhodnocení ze dne 18. 4. 1953, záznam o zavázání Vlasty Fialové ke spolupráci ze dne 11. 9. 1951, záznam ze dne 3. 2. 1953; NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Jiří Holubec, žaloba ze dne 18. 2. 1955, protokol o hlavním líčení Krajského soudu v Praze ve dnech 29. – 31. 3. 1955, sp. zn. 1 T 9/55.

²⁸ ZACHARIAŠ, Jiří: *Lilie pod klopou, lilie za mřížemi*; NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Jiří Holubec, žaloba ze dne 18. 2. 1955, protokol o hlavním líčení Krajského soudu v Praze ve dnech 29. – 31. 3. 1955, sp. zn. 1 T 9/55. ABS, f. MV-H, arch. č. H-293, podsvazek, výpověď Rudolfa Probsta ze dne 7. 5. 1954; f. MV-V, arch. č. V-2460 MV, výpověď Jaromíra Vejvodského ze dne 29. října 1954, výpověď Rudolfa Probsta ze dne 18. 11. 1954, výpověď Jiřího Holubce ze dne 12. 10. 1954, výpověď Jiřího Holubce ze dne 22. 10. 1954; PEČINKA, Bohumil: *Čtyřicet let v odboji. Rozhovor s Miroslavem Koptem*. Vydáno dne 20. 3. 2008, dostupné on-line na <http://www.revuepolitika.cz/clanky/286/ctyricet-let-v-odboji>, stav ke dni 17. 7. 2014.

²⁹ Archiv hl. m. Prahy, fond Okresní prokuratura v Praze, spisy Okresní prokuratury v Praze, sp. zn. 10 Pt 157/52 a 2 Pnt 3/55, rozsudek Lidového soudu trestního v Praze ze dne 2. 4. 1953, sp. zn. 2 T 17/53, rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 30. 7. 1953, sp. zn. 8 To 190/53.



nebyly). Rovněž se asi měsíc dařilo ukrývat Rudolfa Probsta, jenž dne 8. února 1954 vyšetřovatelům uprchl.³⁰

Od září 1954 dochází k opětovnému zatčení některých ostřížů, ti jsou pak následujícího roku odsouzeni až k desetiletým trestům odnětí svobody. Státní prokurátor svou obžalobu mladých lidí převážně z dělnických rodin uvozuje: „Během let 1951 až 1954 v několika procesech před našimi soudy bylo jasně prokázáno, že to byli právě někteří příslušníci býv. Junáka, kteří v t. zv. junácké činnosti ilegálně [sic! = ilegálně] pokračovali, vytvářeli na tomto základě tajné protistátní skupiny v intencích domácích zrádců a zrádné emigrace a usilovali vesměs o odstranění[,] nebo alespoň o narušování našeho státního zřízení. Od této státu nepřátelské činnosti neodradily některé bývalé příslušníky Junáka ani tresty, které byly za takovou protistátní činnost našimi soudy již uloženy. Obvinění, které žalují, jsou toho dokladem.“³¹ Do čela odbojové skupiny je (jako nejstarší souzená osoba) postaven vedoucí 56. skautského střediska v Radlicích Emanuel Racek, jehož jedinou činností v rámci ostřížů však pravděpodobně byly pouze přednášky o astronomii.³²



Tábor skautů z Havlíčkova Brodu poblíž obce Rohozná v roce 1949

Zdroj: Skautský Institut Antonína Benjamína Svojsíka



Junák byl po dobu své existence skutečně masovým hnutím, jehož výchovou prošla významná část dětí a mládeže. I přes výše zmíněné politické procesy proto nepřekvapí, že k obnově organizace, byť pouze na dva roky, došlo již v březnu 1968. Domácí skauting v této době své představitele čerpal z řad bývalých vrcholových činovníků, ale zároveň se mohl opířt i o generaci mladých vedoucích, kteří své oddíly a střediska vybudovali během padesátých a šedesátých let doslova z ničeho. Často rovněž čelili hrozbě vysokých trestů, jež byly dříve udělovány jejich přátelům a představeným. Dne 2. prosince 1989 se v sále Městské knihovny v Praze odehrála třetí obnova Junáka, který se pak v krátké době stává opět největší dětskou a mládežnickou organizací na našem území.

³⁰ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Jiří Holubec, žaloba ze dne 18. 2. 1955, výpověď Jiřího Holubce ze dne 22. 1. 1955. ABS, f. MV-V, arch. č. V-2355 MV, mapa 1, rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 15. 7. 1954, sp. zn. 1 T 29/54.

³¹ NA, f. SSNV, žaloba ze dne 18. 2. 1955.

³² ABS, f. MV-V, arch. č. V-2460 MV, výpověď Oldřicha Rottenborna ze dne 22. 12. 1954; NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Jiří Holubec, rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 31. 3. 1955, sp. zn. 1 T 9/55, žaloba ze dne 18. 2. 1955. ZACHARIAŠ, Jiří: *Lilie pod klopou, lilie za mřížemi*.



Sociální nauka katolické církve jako zbroj ve studené válce

Simeon Ghelfand a český protikomunistický odboj v zahraničí

Jan Cholínský



Portrét Simeona Ghelfanda podle fotografie publikované v mnichovském časopisu *Bohemia* v roce 1953.

Zdroj: osobní archiv Jana Cholínského, autor kresby: Romana Hrdličková

Politický filozof, žurnalista a překladatel¹ Simeon Ghelfand (1895–1964) je takřka zapomenut, přesto však díky svojí publicistické a politické činnosti ve čtyřicátých a padesátých letech 20. století patří mezi nejpozoruhodnější české laické katolické aktivisty a nejvýznamnější osobnosti protikomunistického odboje v zahraničí. Jako propagátor sociální nauky římskokatolické církve a křesťanskodemokratické politiky vystupoval proti revolučnímu marxismu a sovětskému komunismu už v poválečné tzv. třetí československé republice, a to především v intencích konfrontace těchto protichůdných hodnotových a politických systémů. Svě politické teze, potvrzené tragickým vývojem událostí, poté důsledně uplatňoval a rozvíjel v exilu a podrobně je rozpracoval ještě v monografii *V předvečer druhého dne*, vydané v roce 1954 a rozšiřované vlastním nákladem.²

Před únorem 1948 působil Ghelfand jako žurnalista a vzdělavatel Československé strany lidové (dále ČSL), byl redaktorem stranického deníku *Lidová demokracie*, školil lidovecké funkcionáře, poslance i ministry, vystupoval jako řečník na veřejných besedách a na schůzích. Po komunistickém převratu uprchl do zahraničního exilu, kde působil jako publicista a vydavatel politického časopisu *Rozpravy*, z jehož čtenářů vytvořil početnou křesťanskodemokratickou politickou pospolitost. Stal se zakladatelem a generálním tajemníkem Křesťansko-demokratického hnutí v exilu (dále KDH anebo ČKDH)³, které vzešlo z kontaktů navázaných na pracovním sjezdu ČSL v exilu konaném dne 15. února 1949 v Ludwigsburgu a jehož členskou základnu čítající několik set exulantů tvořila část pospolitosti shromážděné kolem *Rozprav*.

V exilu se Ghelfand natrvalo usídlil v belgickém Bruselu. Ve své publicistice se zaměřil na nekompromisní ideový boj proti komunismu, na formulování příčin jeho nastolení a na propagaci aktivního křesťanskodemokratického programu. V politické činnosti burcoval českou exilovou

¹ Vše bez dokončeného vysokoškolského vzdělání, ale s mimořádným rozsahem znalostí včetně jazykového vybavení (čeština, ruština, němčina, francouzština, italština, angličtina).

² GHEL FAND, Simeon: *V předvečer druhého dne*. Brusel 1954. Kniha je k dispozici v pražské knihovně Libri prohibiti.

³ Název byl psán s pomlčkou jako Křesťansko-demokratické hnutí nebo České křesťansko-demokratické hnutí, zkráceně KDH nebo ČKDH.



veřejnost jasně deklarovanými protikomunistickými a protimarxistickými postoji a byl jedním z hlavních představitelů názorového tábora, který odmítl poválečné politické uspořádání ČSR (tzv. lidově demokratický režim vlády Národní fronty, jenž nahradil ústavní principy z roku 1920 prezidentskými dekrety z let 1941 až 1945 a postuláty *Košického vládního programu* z dubna 1945). Spoluzaložil české Ústředí demokratického exilu (dále ÚDE) integrující právě skupiny odmítající poválečný vývoj v Československu – konkrétně popření platných ústavních principů, omezení politické a tiskové svobody, porušování základních lidských a vlastnických práv a politicky podněcovanou nacionalizaci společnosti.

Vzhledem ke svým jazykovým, politickým a filozofickým znalostem brzy navázal kontakty s belgickými, německými a italskými křesťanskodemokraticky orientovanými politiky, jimž zprostředkoval zkušenost sovětizace Československa v kontextu mezinárodní expanze komunistického revolučního hnutí. Díky materiální pomoci belgické Křesťansko-sociální strany (Parti Social-Chrétien) mohl vydávat časopis *Rozpravy* v poměrně vysokém nákladu čítajícím od několika set patrně až do tisíce výtisků. Přednášel a psal také pro západní publikum, krátce působil i v českém vysílání rozhlasové stanice Rádio Řím v Itálii a udržoval kontakt s římskokatolickými církevními hodnostáři. Na sklonku svého života se teoreticky zabýval filozofií Tomáše Akvinského, ale své komentáře k jeho dílu už stačil formulovat jen v soukromé korespondenci.

Písemná pozůstalost Simeona Ghelfanda nebyla nalezena, a tak jsou vedle nepříliš rozsáhlých materiálů provenience StB hlavními prameny k jeho exilové anabázi takřka kompletně dochovaná tehdejší publicistika a korespondence s nejbližšími exilovými spolupracovníky – Josefem Kalvodou a Vladimírem Pekelským.

Životní běh do července 1948⁴

Simeon Ghelfand se narodil 5. ledna 1895 ve městě Akerman (rumunský název Cetatea Alba) v Besarábii, což byla tehdy gubernie carské Ruské říše. Dnes je to součást Moldavské republiky.⁵ Jeho otec Simeon byl českožidovského původu a jeho matka Dorota, rozená Griněvská, ruské národnosti. Jejich syn byl pokřtěným římským katolíkem. Vystudoval gymnázium v Akermanu a v roce 1914 se s rodiči přestěhoval do Oděsy. O šest let později, během občanské války v Rusku, odjel s rumunským pasem vydaným prefekturou v Akermanu po naléhání rodičů do Prahy. Zde byl zaregistrován jako cizinec, získal povolení k pobytu, které mu bylo poletoletně prodlužováno⁶, a zapsal se ke studiu lékařství a filozofie na Karlově univerzitě v Praze.

Studium medicíny však po čase přerušil a nakonec je nedokončil. Na filozofické fakultě sice složil část předepsaných zkoušek, ale studia doktorátem rovněž nezavršil. Živil se jako houslista.⁷ Mimo to se ale dál intenzivně zajímal o filozofii a sociologii. Od roku 1925 začal příležitostně psát články do časopisů na národohospodářská, sociálněpolitická a filozofická témata. Ve druhé polovině třicátých let se stal stálým redaktorem katolického časopisu *Neděle* redigovaného

⁴ Životní příběh Simeona Ghelfanda – resp. některé jeho etapy, včetně závěrečné fáze a úmrtí – je dosud zahalen dílčími nejasnostmi, některé věci se prozatím nepodařilo zjistit, potvrdit a zdokumentovat. Není-li uvedeno jinak, životopisné údaje pocházejí ze spisu vedeného StB ve věci pokusu o nedovolené překročení hranic a z Ghelfandových výpovědí učiněných v této souvislosti (*ABS*, f. Taktické svazky – centrála /MV-T /, a. č. T-1713).

⁵ V meziválečné době patřila Besarábie od 27. března 1918 k Rumunsku, v roce 1940 byla obsazena Rudou armádou a anektována Sovětským svazem.

⁶ Ve svých výpovědích StB v březnu 1948 sděloval, že v meziválečném Československu získal v roce 1932 resp. 1933 československé občanství, podle prošetření StB tomu tak nebylo.

⁷ O Ghelfandově vztahu k hudbě vypovídá jeden z mála jeho nepolitických textů publikovaných v exilu, poutavě napsaný esej o W. A. Mozartovi, který se svým stylem zcela vymyká jeho politické publicistice. GEL, Saša (pseudonym): O muzice a muzikantech. *Sborník Bohemia*, Köln, 1958, č. 3.



Františkem Krusem⁸ a současně přispíval do deníku *Lidové listy*. V meziválečném období se Ghelfand oženil s Emilií, rozenou Driovou, s níž měl dvě děti – Alexandru (2. 5. 1925) a Nauma (19. 11. 1928)⁹. Od roku 1939 však nesdílel s manželkou společnou domácnost, podle římskokatolického práva žili v odluce.

Bezprostředně po vzniku protektorátu Čechy a Morava začal být Ghelfand perzekuován německými orgány.¹⁰ Na příkaz gestapa byl propuštěn z redakcí obou periodik. Do *Neděle* psal ale dál pod pseudonymem až do doby, kdy byl přidělen na práci v dělnických profesích.¹¹ Dne 11. srpna 1942 byl v Praze zatčen pro podezření ze schvalování atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Následně ho německý zvláštní soud (Sondergericht) odsoudil k trestu smrti. Při převozu se mu však podařilo uprchnout a až do konce války žil v Roudnici nad Labem v ilegality pod jménem Saša Gel.

Dne 1. června 1945 Simeon Ghelfand nastoupil jako redaktor se specializací na sociální politiku do deníku *Lidová demokracie* vydávaném ČSL. O svém paralelním působení v roli stranického vzdělavatele a táborevého řečníka se později zmínil ve dvou exilových článcích, které jeho typickým stylem (analytické a etické interpretace „padni komu padni“ s příměsí trpkého sarkasmu) vysvětlují a charakterizují Ghelfandovy poučovací odmítavé postoje nejen vůči komunismu, ale také vůči poválečné Národní frontě a exilové Radě svobodného Československa (dále RSČ). Ostře v nich kritizoval stranické funkcionáře a vůdčí politiky Národní fronty včetně prezidenta Edvarda Beneše, ale zastával se řadových straníků a občanů marně čekajících na impulzy „shora“.

V prvním z nich („Výročí hanby“, 1954), zaměřeném na komunistické převzetí moci v únoru 1948, psal: „Vykonal jsem v době po osvobození na 200 veřejných projevů, naposled 22. února 1948 ve Znojmě, přes zákaz předsedy ČSL jihlavského kraje poslance J., kterému strachem až cvakaly zuby. Viděl jsem lid a slyšel jsem hlas lidu. Národ čekal na povel shora a byl by povstal jako jeden muž proti komunistickým agentům Moskvy. Nedočkal se však. Proč? Protože nemohl přečte dr. E. Beneš rázem zapřít celou svou socialistickou minulost, nemohl zapřít svůj obdiv k Sovětskému svazu, kde se podle jeho vlastních slov uskutečňovala, demokracie vyššího typu, nemohl zapřít své nadšení teheránskou a jaltskou dohodou velmocí, svou cestu do Moskvy, své službičkování Sovětům ještě v době první republiky – avšak mocenský zásah proti KSČ by znamenal nevyhnutelnou

⁸ František Krus (1871–1941) byl katolický kněz, příslušník Tovaryšstva Ježíšova, filozof, teolog a pedagog. Ve třicátých letech byl duchovním rádcem katolické výchovné organizace Sdružení katolické mládeže a redaktorem jejího časopisu *Dorost* (v této své roli silně ovlivnil také Ghelfandova pozdějšího exilového souputníka Josefa Kalvodu). Jako vedoucí redaktor *Neděle* měl velký vliv na sociální nauku církve F. Krus na Ghelfanda výrazný vliv. Pomáhal mu i krátce před svou smrtí v roce 1941, když byl Ghelfand pronásledován gestapem.

⁹ Podle dochovaných materiálů (*ABS*, MV 545952; registrováno u I. zvláštního odboru MV č. sv. 10194; *ABS*, ZV 93) byl Naum Ghelfand v roce 1957 vyslán československou rozvědkou (I. správou ministerstva vnitra) jako spolupracovník s krycím jménem „Gert“ do Bruselu za svým otcem, aby ho přemluvil k návratu do ČSR. Pokusil se o to, ale neuspěl. Naopak, otec na něho naléhal, aby zůstal na Západě a nabízel mu, že mu v Belgii zařídí možnost politického azylu. Naum, který nesdílel politické názory svého otce, se však rozhodl pro návrat. Při zpáteční cestě navštívil ve Frankfurtu nad Mohanem svoji matku a požádal československé orgány o prodloužení pobytu z důvodu pomoci matce. Povolení získal, ale zpět se nevrátil a rozhodl se zůstat v SRN, kde za přispění otcova přítele V. Pekelského získal nejprve povolení k pobytu a v roce 1958 po kontaktu se západoněmeckou zpravodajskou službou i občanství SRN vzhledem k tomu, že je měla jeho matka. V roce 1959 se pokusil zorganizovat setkání se svou přítelkyní, které chtěl pomoci dostat se z Československa na Západ, na veletrhu v Lipsku. Byl však zatčen východoněmeckou tajnou policií a předán do Československa, kde byl znovu zverbován a vyslán do SRN s úkoly napojit se na české exilové kruhy. Ze SRN však již žádné zprávy nedodal a se svými řídicími orgány odmítl spolupracovat, z toho důvodu byl jeho spis v roce 1962 uložen do archivu. Podle několika zmínek v korespondenci J. Kalvody, R. Kopeckého a V. Pekelského byl jejich politický přítel S. Ghelfand zdrčen názory svého syna sympatizujícího s komunistickým režimem. O jejich případných dalších kontaktech během pobytu Nauma Ghelfanda v SRN není nic známo.

¹⁰ Ihned po vzniku protektorátu byl Ghelfand – podle své výpovědi učiněné po zatčení StB – vyslýchán gestapem pro vydání knihy s protinacistickým obsahem *Die Totengräber der Sudeten – deutschen Katholicismus* (společně se spoluydavatelem knihy, knězem německého původu Basilem Langem). Čtrnáct dnů po propuštění byl gestapem znovu předvolán a na tři dny zadržen.

¹¹ Podle výpovědi na StB byl Ghelfand přidělen na stavbu dálnice v úseku Průhonice-Nupaky, v roce 1942 byl poslán na práci do trestního tábora v Terezíně a poté do Junkersovy továrny ve Vysočanech.



roztržku s Moskvou, a také konec všech pokusů s nastolením, „pokrokové socialisující demokracie“, která podle vlastních slov Benešových znamenala „mravně vyšší způsob života“. ¹²

Ve druhém ze zmíněných článků („Čsl. strana lidová“, 1957) uvedl: „Politická a vědecká průprava vedení a poslanců ČSL, zejména v otázkách marxismu-leninismu, rovnala se takměř absolutní ignoranci. Úroveň tajemnického aparátu ČSL na venkově byla prostě odstrašující. Autor [tj. Ghelfand, pozn. J. Ch.] vykonal v době 1945-1948 více než 200 veřejných projevů proti marxismu a mohl na mnoha místech přímo posouditi ideovou průpravu místních orgánů gen. sekretariátu strany. Oproti skvěle školeným agitpropčikům KSČ byli tajemníci ČSL bez výjimky ubožáci. Na naléhání autorovo uspořádala ČSL po volbách r. 1946 pravidelné školení funkcionářů strany (ve Sv. Jáně pod Skalou u Berouna). Tam se autor definitivně přesvědčil o naprosté ignoranci nejen tajemníků ČSL, nýbrž i poslanců, včetně i Msgr. Šrámka, P. Hály a gen. tajemníka Klimka v základních problémech marxismu-leninismu, ignoranci, jež byla zřejmou dokonce i pro přítomné posluchače-tajemníky, kteří během několika dnů školení už získali alespoň elementární poznatky. Bylo to v létě 1947 ve sv. Jáně pod Skalou, kdy po návštěvě Šrámka, Hály a Klimka (Šrámek a jeho druhové blahovlnně „zkoušeli posluchače z dialektického materialismu) zvolal po jejich odchodu tajemník karlovarského okresu: „Ale vždyť pan předseda vůbec nic neví o marxismu! Jak se mohl odvážiti jeti do Moskvy s Benešem v roce 1943? Není divu, že Stalin je všechny převezl!“¹³

Svou tehdejší argumentaci proti marxismu a naopak zaměřenou ve prospěch katolické sociální nauky stihl Ghelfand také publikovat ještě před únorem 1948 ve třech populárně naučných brožurách – *Marxismus a křesťanský sociální reformismus* (1946), *Dialektický materialismus* (1947), *Křesťanská pravda a materialistická pověra* (1948). Po únorovém převratu byl vyloučen ze Svazu českých novinářů a ztratil zaměstnání redaktora *Lidové demokracie*. Dostal sice od francouzského velvyslanectví vízum s povolením trvalého pobytu ve Francii, ale československé úřady mu nepovolily opustit republiku. Dne 10. dubna 1948 byl dokonce v Praze zatčen StB na žádost Krajského soudu v Litoměřicích, resp. Oblastní úřadovny StB v Ústí nad Labem. Důvodem byly výroky, kterých se dopustil při svých veřejných přednáškách a besedách. Byl držen ve vazební věznici, ale odsouzen k delšímu trestu nebyl.

Záhy po propuštění se rozhodl společně se svým známým, katolickým knězem a profesorem teologie působícím v Itálii Adolfem Vykopalem, přejít ilegálně hranice do americké okupované zóny Německa. Adolf Vykopal byl tou dobou v Československu na studijní dovolené, ale nový režim mu nepovolil návrat. Při pokusu o útěk (4. až 6. května 1948) společně s dalšími dvěma společníky (novinářem Eduardem Vedralem a obchodníkem Janem Kryštofem) nejprve v terénu poblíž Hartmanic u Sušice dva dny bloudili, ale 6. května 1948 se jim podařilo dojít až k hraničním kamenům. Byli však dostiženi a zadrženi příslušníky SNB, dokonce 150 metrů za hranic v Bavorsku, a následně eskortováni na stanici SNB v nedaleké obci Prášily.

O Ghelfandově inteligenci a smyslu pro humor (věděl, co může říci, a nepochybně i jak se u toho ve svém nitru pobavit) svědčí dochované záznamy z několika výslechů, včetně výslechu u Oblastní úřadovny StB v Praze z 2. února 1948. Jeho zaznamenaná komunikace s příslušníky SNB a StB, i přes celkový kontext situace a doby, dráždí bránici čtenáře. Proti svému zadržení opakovaně protestoval s tím, že si bude stěžovat u příslušných úřadů, nicméně vyslychajícím příslušníkům poskytl poměrně podrobná vysvětlení o tom, že důvodem plánovaného útěku byl nesouhlas s nastoleným lidově demokratickým zřízením.¹⁴ Příslušníci StB zjistili, že na Ghelfanda bylo podáno trestní oznámení už 16. února 1948 pro jeho hanlivé výroky o marxismu, že pochází z Besarábie a jeho občanský statut je nejasný, své pocity z Ghelfandových názorů na marxismus a komunismus však nezaznamenali.

¹² GHEL FAND, Simeon: Výročí hanby. *Rozpravy*, Brusel, č. 1–2, březen 1954.

¹³ GHEL FAND, Simeon: Čsl. strana lidová. *Sborník Bohemia*, Köln, č. 2, 1957, s. 25.

¹⁴ ABS, T-1713 MV. *Oblastní úřadovna Státní bezpečnosti v Klatovech. Protokol sepsaný dne 7. května 1948 v kanceláři okresního soudu v Sušici za přítomnosti orgánů StB z Klatov.*



Při výslechu z 2. února 1948 mj. uvedl: „Pokud se týče mého projevu v Dusíkově divadle v Čáslavi na thema ‚Křesťané, jak můžete být marxisty?‘, který tam pořádala čsl. strana lidová, udávám k jednotlivým bodům následující: [...] O t. zv. vědeckém materialismu /dialektický materialismus/ uvedl jsem celou řadu vědeckých důkazů, že nespočívá v objektivních vědeckých základech. Prohlásil jsem též, že je bludem, že i když by se podařilo 51 % většině prosaditi uskutečnění zásad dialektického materialismu v naší republice, bylo by to popírání přirozených a lidských občanských práv československého lidu. Že t. zv. vůle lidu nemůže vždy býti objektivní normou práva a spravedlnosti. Že z vůle lidu byl vlastně ukřižován Kristus, ovšem, že to nebyla vůle lidu, nýbrž lůzy. A že stát, který by se řídil nikoli objektivními normami práva a spravedlnosti, nýbrž vůlí lůzy, přestal by být státem právním, nýbrž podle slov sv. Augustina, stal by se peleší lotrovskou. [...] Uvedl jsem taktéž vědeckou skutečnost, že Karl Marx byl žákem německého filozofa G. W. F. Hegela. Rovněž jsem uvedl, že Hegelova státní filosofie byla vcelku převzata německým filosofem Otmarem Spannem a italským filosofem Sorelem, kteréžto nauky staly se základem ideovým fašistického italského státu. Z toho jsem dovozoval, že když fašismus a marxismus mají stejného duchovního otce, musí tedy býti v jakémsi příbuzenském poměru. Slova uvedená v bodu 2/ přiznávám a doplňuji je v tom smyslu, že jsem použil citátu ministra informací Václava Kopeckého v jeho řeči k vysokoškolským, ve které tento zdůraznil, že po ovládnutí ministerstva školství komunisty, bude studentům protimarxistického smýšlení studium znemožněno. Přiznávám, že jsem ve své řeči jedenkrát přirovnal způsoby, jimiž p. ministr informací chtěl vyhrožovat vysokoškolskému studentstvu v případě jeho odmítavého postoje vůči marxismu, k podobným výhrůžkám, které v době protektorátní užíval Emanuel Moravec vůči studentům a inteligenci. [...] V dalších slovech jsem vyvracel Marxovo učení o nadhodnotě a o vykořisťování a uvedl jsem, že nemusí soukromý podnikatel svého zaměstnance vykořisťovat, nýbrž, že vykořisťování se může dít na př. přebytnými úřady centrálními a podřízenými, jakož i ztratovými podniky znárodněnými, neboť za svoje platy a mzdy neposkytují národnímu hospodářství žádné skutečné hodnoty, čímž fakticky vykořisťují poplatnictvo.“¹⁵

Při výslechu z 19. března Ghelfand mj. uvedl: „Na příkaz ústředí čsl. strany lidové byl jsem v druhé polovině října vyslán do Roudnice n. L. a to na dožádání tamějšího krajského vedení. Měl jsem tam prosloviti přednášku ve Stalinově domě na thema: ‚Materialismus před soudem skutečnosti. [...] Naprosto popírám, že bych na uvedené přednášce kritisoval zdejší lidově demokratické zřízení a pronášel proti němu nějaké jedovatosti. Rovněž tak jsem ničeho nemluvil proti Sovětskému svazu. Mluvil jsem pouze o marxistické nauce a tuto jsem kritisoval ze stanoviska křesťansko-sociálního. Jelikož marxismus spočívá na filosofii materialistické, totiž popírá existenci Boží, nesmrtelnost lidské duše, kritisoval jsem tuto nauku, jelikož tyto zásady jsou neslučitelné s křesťanským světovým názorem. [...] Na otázku účastníka přednášky, zdali jsou komunisté skutečnými dědici Husových tradic, jak to psal a veřejně tvrdil ministr Nejedlý, odpověděl jsem, že autor tohoto výroku by prvně neobstál před Mistrem Janem Husem, neboť neplní náboženské povinnosti. Výrok, že by komunisté M. J. Husa zastřelili nebo pověsili, jsem nepoužil, nýbrž řekl jsem, že by M. J. Husovi odebrali eventuálně legitimaci komunistické strany.“¹⁶

Vzhledem k neexistenci (nedostupnosti) fotografií následuje popis Ghelfandovy fyziognomie, jak jej zachytili příslušníci Oblastní úřadovny StB v Praze.¹⁷ Obsah torny zaznamenal vedoucí stanice v Prášílech praporčík Šimek.¹⁸

Popis Ghelfandovy fyziognomie po zatčení z 10. dubna 1948: „Postava 163 cm, obličej oválný, oči hnědé, ústa souměrná, uši normální, pleš, bezvousý, spodní čelist umělá, mluví česky-rusky, francouzsky-německy, část. anglicky, zvláštní znamení žádná, tetování žádná, klobouk hnědý, svrchní

¹⁵ ABS, T-1713 MV. Protokol sepsaný u Oblastní úřadovny Státní bezpečnosti v Praze dne 2. 2. 1948 s Simeonem Ghelfandem, nar. 5. 1. 1895 v Akermanu, Besarábie.

¹⁶ ABS, T-1713 MV. Protokol sepsaný u Oblastní úřadovny Státní bezpečnosti v Praze dne 19. března 1948 se Simeonem Ghelfandem, nar. 5. 1. 1895 v Akermanu, Besarábie.

¹⁷ ABS, T-1713 MV. Protokol o zadržení Simeona Ghelfanda ze dne 10. dubna 1948.

¹⁸ ABS, T-1713 MV. Seznam zabavených věcí při osobní prohlídce redaktora Simeona Ghelfanda, zatčeného dne 6. 5. 1948.



kabát modrý, oblek hnědý, černé polobotky.“ Pro doplnění lze ještě uvést Ghelfandovu charakteristiku od jednoho z jeho souputníků: „*Svémi hlubokými a rozsáhlými znalostmi připomínal chodící encyklopedii – byl často oslovován jako docent nebo profesor, když přednášel, dokázal svou řeč bez prostředně překládat do několika jazyků. K běžnému životu toho ovšem moc nepotřeboval – stačila mu mošna přes rameno a v ní jedna košile a kousek chleba, byl to mnišský typ*“.¹⁹

Věci zabavené po zatčení na hranicích 6. května 1948: „*1 nepromokavý plášť, 160 kusů cigaret zn. Star, 100 ks. Partizánek, 1 plavky, 2 páry ponožek, 3 vázanky, 1 kartáč na ruce, 1 kartáč na šaty, 2 ručníky, 4 košile, 3 krátké bílé spodky, 2 bílé límce, 1 štětka na holení, 1 kartáč na zuby, 1 lžice na obouvání, 1 pasta Thymolín, 3 krabičky sacharinu, 1 holicí souprava v kož. pouzdře, 1 souprava šicích potřeb, 2 kožené náprsní tašky, 1 peněženka kožená, všechny hnědé barvy, 1 zapalovač (stříbrný), 1 souprava šicích potřeb, 1 plátěná nákupní taška.*“

Exil, Rozpravy, ČKDH

Po několikaměsíčních peripetích, soudním popotahování a opakovaném pobytu ve vězení se na druhý pokus Ghelfandovi podařilo z Československa v červenci 1948 uprchnout, a to do americké okupační zóny Německa. Zde byl umístěn v uprchlickém táboře v Ludwigsburgu poblíž Stuttgartu. V únoru 1949 se tu stal jedním z iniciátorů a svolavatelů pracovního sjezdu ČSL v exilu, který se v Ludwigsburgu uskutečnil 15. února 1949 za účasti lidoveckých delegátů z uprchlických táborů v Německu a Rakousku. Jediným účastníkem sjezdu z řad bývalých poslanců ČSL nacházejících se v exilu byl Bohdan Chudoba. Na sjezdu se Ghelfand seznámil se svým pozdějším blízkým spolupracovníkem – tehdy šestadvacetiletým Josefem Kalvodou.

Už několik měsíců po únoru 1948 se začaly v uprchlických táborech formovat politické skupiny s cílem vytvořit celoexilové politické organizace, které by se mohly uplatnit v protikomunistickém odboji. Jednou z těchto organizací měla být i obnovená ČSL, jejíž představitel z jednotlivých táborů se sjeli do Ludwigsburgu, aby prodiskutovali tyto základní otázky:

- a) programové zaměření, resp. kontinuitu, či diskontinuitu s poválečnou politikou stranických lídrů Jana Šrámka a Františka Hály,
- b) přípravu na ustavující exilový sjezd,
- c) delegování stranické reprezentace na jednání o vytvoření nadstranického politického orgánu československého exilu (RSC).

Z jednání pracovního sjezdu vzešly následující závěry:

1. Zachovat věrnost křesťanské politice, tj. křesťanským etickým principům a sociálním encyklikám katolické církve pod hlavičkou lidové strany (což podle některých účastníků sjezdu znamenalo *de facto* programovou diskontinuitu).
2. Byli zvoleni delegáti na ustavující stranický sjezd, který měl být uspořádán téhož roku v Paříži, kde sídlili bývalí straničtí poslanci a funkcionáři.
3. Mandát ludwigsburského setkání pro jednání o RSC obdrželi bývalý ministr Adolf Procházka a bývalí poslanci Alois Rozehnal a Štěpán Benda.

Účastníci sjezdu se rovněž téměř jednomyslně shodli na tom, že členství v exilové ČSL není slučitelné s členstvím v Českém národním výboru generála Lva Prchalý, který měl v té době v táborech ještě poměrně silné zastoupení.

Další vývoj předznamenal Ghelfandovo rozhodnutí distancovat se od ČSL v exilu a vytvořit vlastní křesťanskodemokratickou organizaci. Bývalí straničtí funkcionáři dále jednali s poukazem na kontinuitu svých funkcí. Byli rozděleni na dvě skupiny, které se přely o Šrámkovu nástupnictví – jednu představovali Adolf Procházka, Alois Rozehnal a Štěpán Benda, proti nim stáli Adolf Klimek, Edmund Řehák a Ivo Ducháček. Zcela na okraji zůstal Bohdan Chudoba, který

¹⁹ Takto popsal S. Ghelfanda prof. Radko Klein-Jánský v rozhovoru s Janem Cholínským, uskutečněném v roce 1999.



ROZPRÁVY

REVUE PRO HOSPODÁŘSKOU A SOCIÁLNÍ POLITIKU

O B S A H:

číslo 12

SOCIALISTICKÉ SPIKOVÁNÍ PŘOVI NÁROD
OD DEŽELI K PŮDY
FOJMA A PODSTATA DEMOKRACIE
NA NOVÝCH OBSTĚCH
AKTUALITY A POZNÁMKY:

K pražským rozsudkům
Hrozená rukavice

Exp. 49, rue Brichaut, Bruxelles-Schuerbeek, Belgique

*Mr.
J. Kahlsta,
St. Johns Hospital
Brederikstaad
Norwege*



Journal périodique.

VYDÁVÁ KRISTANSKO-DEMOKRATICKÁ SKUPINA V BELGIJÍ

ROČNÍK 1950

Titulní strana 12. čísla politického časopisu Rozpravy z roku 1950

Zdroj: osobní archiv Jana Cholínského



zejména z důvodu „sympatií k slovenskému separatismu“ nebyl přizván do RSČ ani jako řadový člen.²⁰ Ani jedna z těchto frakcí zastupujících exilovou ČSL se nedistancovala od poválečné vlády Národní fronty a jejího programu (totéž platilo pro RSČ), což Ghelfand a někteří další lidovci přijali jako odklon od křesťanskodemokratické politiky a pokračování Národní fronty.

K zformování Ghelfandova křesťanskodemokratického hnutí došlo v letech 1950–1953, souběžně se zrodem a vydáváním časopisu *Rozpravy* (viz Dokument č. 3). V dubnu 1953 již Ghelfand podepsal společně s několika předáky dalších vůči RSČ opozičních skupin *Dohodu o ustavení Ústředí demokratického exilu z Československa* (viz Dokument č. 5). Od září 1953 se hnutí začalo formovat jako politická organizace (viz Dokument č. 6). Její činnost byla zaměřena na sdružování, na informování a vzdělávání členů i nečlenů, na spolupráci a vzájemnou podporu se spřátelenými politickými skupinami, na oslovování představitelů západních vládních i nevládních institucí a apelování na jejich ostražitost a rozhodnost vůči komunistickému bloku. Nejúspěšnější akcí ČKDH bylo nepochybně odeslání memoranda vládě a Kongresu Spojených států amerických z října 1954 (viz Dokument č. 9). U amerických ústavních činitelů vzbudilo značný ohlas a umožnilo Josefu Kalvodovi navázat důležité osobní kontakty.

Vznik opozičního ČKDH, spojený s odklonem části exilových příznivců křesťanskodemokratické politiky od ČSL (hnutí mělo patrně několik stovek členů a mnoho dalších sympatizantů) pod vlivem Ghelfanda a jeho *Rozprav* vydávaných od ledna 1950, je podrobně popsán v monografii *Poutník Josef Kalvoda*.²¹ Po jistém váhání se ke Ghelfandovi připojil bývalý poslanec Bohdan Chudoba. Zejména mladší část ČSL do něho ještě doma vkládala naděje, že stranu vyvede ze strnulé politiky jejího dosavadního vedení. Chudoba začal publikovat v *Rozpravách* v dubnu 1951. Společně s Ghelfandem a slovenským exulantem Pavlem Haljanem prezentovali společně prohlášení (Dokument č. 3). V září 1953 přijal Chudoba předsednictví ČKDH a Ghelfand se stal jeho generálním tajemníkem.

V prohlášení z dubna 1951 se KDH prezentovalo ještě jako volné sdružení Čechů a Slováků, a to zejména pod vlivem Chudoby, který taktizoval – nechtěl vytvářet nový politický subjekt a odtrhnout se úplně od ČSL. Jednak značku a aparát strany bylo možné využít při návratu do vlasti, v jehož brzké uskutečnění tehdy jako naprostá většina exulantů věřil, a rovněž bylo s ohledem na selhání koncepce RSČ²² možno očekávat vznik nového exilového nadstranického subjektu. Zatímco první předpoklad se až do maďarského povstání v roce 1956 vzdaloval (byť v něj exulanti věřili, nehledě na to, do jakého názorového tábora patřili), druhý nabyl reálnou podobu v únoru 1953. Tou dobou byla po odchodu zástupců Československé strany republikánské v exilu (tj. agrárníků) z RSČ ustavena Jednota za svobodu a demokracii v Československu (JSDČ) pod předsednictvím agrárníka – profesora Františka Krále. V představenstvu JSDČ sice získali spolu se zástupci živnostníků pozice také Chudoba a Kalvoda, ale existence tohoto uskupení byla pouze epizodická, agrárníci průběžně jednali o zlepšení svých pozic v RSČ, což se jim podařilo, a svým návratem do RSČ *de facto* JSDČ „rozpustili“.²³

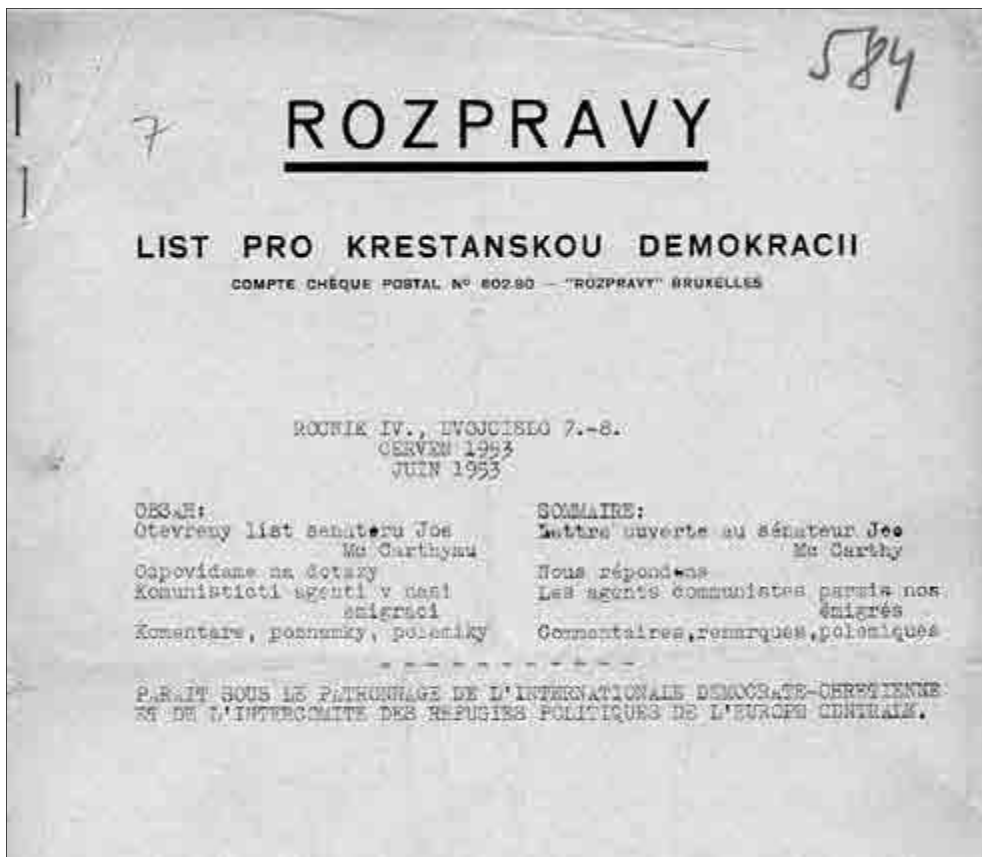
Mezitím Ghelfand, který chtěl na rozdíl od Chudoby z hnutí vytvořit politickou stranu, uzavřel jako zástupce prozatím neformálního ČKDH dohodu o vytvoření ÚDE se zástupci dalších podobně zaměřených skupin, vzešlých z exilového politického aktivismu a sdružujících se rovněž

²⁰ K souboji mezi frakcemi bývalých funkcionářů viz SUCHÁNEK, Drahomír: Počátky exilové politiky Československé strany lidové. Adolf Procházka, Adolf Klimek a boj o Šrámkovo nástupnictví (1948–1953). *Soudobé dějiny*, 2007, č. 4. K postupujícímu rozchodu Ghelfanda, Chudoby, Kalvody a spol. s exilovou ČSL viz CHOLÍNSKÝ, Jan: *Poutník Josef Kalvoda. Život a dílo historika a ideologa protikomunistického odboje v exilu*. Nakladatelství Díllo, Kladno 2002.

²¹ CHOLÍNSKÝ, Jan: *Poutník Josef Kalvoda*, s. 126–131, 143–170. K celkovému vývoji v českém politickém exilu viz CHOLÍNSKÝ, Jan: Český národní výbor v Londýně a počátky českého protikomunistického odboje v zahraničí. In: ŽÁČEK, Pavel a kol.: *Vyjádření úcty a vděčnosti: Sborník o protikomunistickém odboji*. MO ČR a VHÚ, 2013.

²² Problémy, spory a rozmišky v RSČ jsou popsány ve dvou monografiích. RAŠKA, Francis D.: *Opuštění bojovníci. Historie Rady svobodného Československa 1949–1961*. Academia, Praha 2009; ČELOVSKÝ, Bořivoj: *Politici bez moci. První léta Rady svobodného Československa*. Tilia, Šenov u Ostravy 2000.

²³ Viz článek Jednota spočinula pod zlatým teletem. *Křesťanská demokracie*, New York, 1954, březen–duben. In: KALVODA, Josef: *Z bojů o zítřek, I. díl, Dokumentace*. Moravia Publishing, Toronto 1995, s. 146–147.



Úvodní strana IV. ročníku, dvojčísla 7-8, exilového časopisu *Rozpravy* z června 1953

Zdroj: osobní archiv Jana Cholínského

kolem výrazných časopisů. Šlo o skupiny: Československá národní demokracie v zahraničí (vznik červen 1948, předseda a zakladatel žurnalista Rudolf Kopecký, časopis *Národ*), Sdružení českých demokratických federalistů (vznik září 1949, předseda žurnalista, vydavatel a zpravodajec Vladimír Pekelský, časopis *Bohemia*), přidal se také Sbor důvěrníků Československé sociální demokracie (předseda bývalý poslanec ČSSD Josef Novotný).²⁴ Členství v ÚDE odmítly Český národní výbor Lva Prchaly i agrárníci, jejichž předsedovi Josefu Černému bylo nabídnuto i předsednictví v novém hnutí. Založení ÚDE vzbuzovalo značná očekávání, jak o tom svědčí dobové titulky v členských časopisech – „Demokratický exil sjednocen!“ (*Rozpravy*), „Útjijeme s minulostí“ (*Bohemia*), „Demokratický exil nastupuje“ (*Národ*). Avšak ÚDE po svém ustavení neuskutečnilo žádné společné akce a ve druhé polovině padesátých let *de facto* zaniklo. Jeho význam zůstal pouze symbolický – v deklarování společných cílů a opozice vůči RSČ a jeho „činnost“ spočívala takřka výhradně v činnosti jednotlivých členských skupin, zejména ČKDH a SČDF.

V říjnu 1953 vyšlo v *Rozpravách* už druhé společné provolání Chudoby a Ghelfanda, které tentokrát oznamovalo, že hnutí bude přeměněno v politickou organizaci, která si vytkla tři hlavní programové body:

²⁴ K postojům této sociálnědemokratické exilové skupiny viz Prohlášení starých sociálních demokratů (*Národ*, Londýn, 1953, roč. IV, č. 6–7, s. 7–8).



1. Usilovat o konec komunistické tyranie a vypsání svobodných voleb.
2. Řídit se křesťanskou naukou o sociálním uspořádání státu včetně zajištění svobodných odborů.
3. Zajistit federativní společenské zřízení pro všechny národy, které sídlily na území vlasti do roku 1945 a v širším smyslu o podunajskou federaci podle švýcarského typu.

Po formálním ustavení ČKDH se stal jeho předsedou Bohdan Chudoba, ale takřka vzápětí došlo mezi Chudobou a Ghelfandem k rozmlúve (Ghelfand neotiskl Chudobův článek, podle něho příliš vstřícný k RSČ). Po dalších neshodách s Ghelfandem a některými členy ČKDH byl Chudoba z předsednického místa vymanévrován a vstoupil do Českého národního výboru, kde po smrti Lva Prchalý v roce 1963 krátce zastával funkci předsedy.

Na návrh Ghelfanda přijal předsednictví ČKDH příslušník známého šlechtického rodu Ladislav Lobkowicz žijící v Belgii, ale již po několika měsících se ho z osobních důvodů vzdal (ožení se a před politickou činností dal přednost profesní kariéře). S jeho souhlasem se stal počátkem roku 1955 novým předsedou Josef Kalvoda žijící v New Yorku. Ten už jako místopředseda ČKDH pro Spojené státy americké vyvíjel značnou aktivitu – např. při osobním setkání přizval ke spolupráci s ČKDH známého českého historika-byzantologa a katolického kněze Františka Dvorníka²⁵. Začal vydávat časopis *Křesťanská demokracie*, zahájil jednání se zástupci nejpočetnější slovenské exilové organizace Slovenské národní rady v zahraničí, ostře a úspěšně se střetl s vedoucími představiteli RSČ Petrem Zenklem a Hubertem Ripkou na konferenci pořádané ve Washingtonu kongresmanem Orlando K. Armstrongem apod.

Nejúspěšnější akcí ČKDH bylo memorandum formulované Kalvodou a zasláné vládě a Kongresu Spojených států amerických v říjnu 1954. Memorandum obsahovalo doporučení nové koncepce vedení studené války, která mj. vyjadřovala stěžejní přesvědčení o nutnosti odmítnutí koexistence demokratického Západu s komunistickým Východem, o zefektivnění rozhlasového vysílání a zosílení tlaku na Sovětský svaz (viz Dokument č. 5). Na návrh republikánských senátorů bylo memorandum otištěno v Kongresním zpravodaji²⁶ a Kalvoda obdržel dopisy mj. od mluvčího americké Sněmovny reprezentantů Josepha Martina, předsedy významné nevládní (ale vládou dotované a řízené) organizace National Committee for Free Europe Whitney H. Shepardsona či senátora Herberta H. Lehmana. ČKDH později rozeslalo i další memoranda (např. německému kancléři Konradu Adenauerovi), jejichž cílem bylo poukazovat na komunistické nebezpečí, nemístnost jakékoliv politiky koexistence, nevhodnost orientace na tzv. titoismus či národní komunismus jugoslávské provenience. Ve Spojených státech komunikoval Josef Kalvoda s republikánskými senátory a kongresmany, v Německu oslovoval politiky CDU místopředseda ČKDH Václav Šourek, v Belgii spolupracoval Ghelfand s tamní křesťanskosociální stranou. Nicméně koncem padesátých let činnost ČKDH ustala a v letech šedesátých toto politické uskupení prakticky přestalo existovat.²⁷

Tři roky po vzniku ČKDH se ustavila a v jisté návaznosti na exilovou ČSL až do pádu komunismu v roce 1989 vyvíjela činnost jiná křesťanskodemokratická skupina – Československá

²⁵ F. Dvorník se vyslovil pro spolupráci, ale členství v ČKDH odmítl. Po zkušenostech z Londýna, kde se krátce po únoru 1948 pokoušel společně s Rudolfem Kopeckým a Přemyslem Papírníkem (viz KOPECKÝ, Rudolf: *Vzpomínky starého novináře*, díl VIII., strojepis, Londýn) neúspěšně založit exilový politický subjekt, se již věnoval pouze vědecké práci a kromě toho „prorocky“ předpokládal, že Chudoba s Ghelfandem se díky své neústupnosti brzy dostanou do konfliktu.

²⁶ Viz *Congressional Record – Senate*, 1955, February, s. 1542.

²⁷ Nejdůležitější akce ČKDH a dobový kontext jsou podrobněji popsány v několika textech autora této studie a v trilogii Josefa Kalvody *Z bojů o zítřek*. Viz CHOLÍNSKÝ, Jan: *Poutník Josef Kalvoda. Život a dílo historika a ideologa protikomunistického odboje v exilu*. Nakladatelství Dílo, Kladno 2002; CHOLÍNSKÝ, Jan: *Nesmiřitelný rozkol 1948–1956. Politický aktivismus v první etapě českého exilového hnutí*, In: *Securitas Imperii*, 2010, č. 16 (01), s. 52–87; CHOLÍNSKÝ, Jan: *Český a slovenský protikomunistický odboj v zahraničí po únoru 1948. Sonda do vztahů Čechů a Slováků neuznávajících Radu svobodného Československa*. In: JÁŠEK, Peter (ed.): *Protikomunistický odboj v střední a východní Evropě. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava 14.–16. novembra 2011. Ústav pamäti národa*, Bratislava 2012, s. 707–743.



křesťanská demokracie (1956, předseda Jaroslav Kusý, časopis *Demokracie v exilu*).²⁸ Na ČKDH později svým programovým zaměřením nepřímo navázalo sdružení Communio Nova Bohemica (1976, Mnichov – St. Gallen, předseda Mikuláš Lobkowicz, představitel Jaroslav Vrzala, Felix Uhl, František Pindřák, blízcí spolupracovníci Karel Vrána, Rio Preisner, časopisy *Nové Obzory*, *Rozmach*). Za nepřímé pokračovatele ÚDE je pak možné označit křesťanskokonzervativní Českou světovou unii založenou ve Spojených státech (1985, předseda Karel Hujer, vůdčí představitel Libor Brom, Rudolf Kreml, Jaroslav Vrzala), která sdružovala zástupce z více subjektů, včetně Communia Nova Bohemica.

Ghelfandovou stěžejní exilovou činností bylo vedle snahy o etablování ČKDH především vydávání *Rozprav* v letech 1950–1954 a 1957 a s nimi spojená rozsáhlá vlastní publicistika. Časopis měl nejprve strojopisnou a od roku 1953 tištěnou podobu. Autorem většiny textů byl samotný vydavatel, ať už pod svým jménem, značkou sg nebo několika pseudonymy (např. Marcel Duchaine). Kromě toho občasně přispíval také do mnichovské *Bohemie*. Mimo něj v *Rozpravách* občasne publikovali například bývalí poslanci poválečného Ústavodárného národního shromáždění za ČSL Bohdan Chudoba, Jindřich Nermut a Alois Rozehnal, a dále Jan A. Baťa, Karel Hruza, Josef Kalvoda, Vladimír Novotný, Pavel Veselý nebo Miloš Vobořil.

O zaměření Ghelfandových článků napovídají jejich názvy. Namátkou ročník I. (1950): „Sociální politika a socialisace“ (viz příloha č. 1), „Masarykova demokracie“, „Rajská jablíčka a krach marxistické pavědy“, „Příčiny exilu“, „Účel exilu“, „Obrázky z exilu“, „Vždy stejné metody a cíle“, „28. říjen“; ročník II. (1951): „Bošeslav Samozval Nezvalovič“, „Lidé a doba“, o RSČ: „My a oni“, „Kytička na hrob Rady“, „Karty na stůl“, „Konec jedné lži“, „Zánik Rady a naše jednota“, o Československém zahraničním ústavu: „Jak si to komunističtí Mórickové představují“; ročník III (1952): „Z galerie našich osvoboditelů“, „Na pranýř“, „Emigrantské smetiště a cesta ven“, „Bez obalu“, o Československém zahraničním ústavu v exilu: „Vřed na těle emigrace“ a „Nové socialistické spiknutí proti národu“; ročník IV (1953): „Sovětská kachna míru a osudy světa“, „Demokracie formální nebo skutečná“, „Humanitní socialismus“, „Malý katechismus KDH“, „Ponaučení z německých voleb“, „Kdo má máslo na hlavě, nepatří do politického života“, „Lidochvostům za rámeček“, „Sedmnáctka v novém kožiše“, „Studená válka a její výhledy“, „Dělníci a dělnice“; ročník V. (1954): „Výročí hanby“, o Československém zahraničním ústavu: „Pijavice na čele národa“; ročník VI (1957): „Běh k propasti“, „Sny a skutečnost“, „Koexistencialisté“, „Čtyřicet let socialismu“ (viz Dokument č. 11), „V úloze Kasandry“. *Rozpravy* obsahovaly také příležitostné Ghelfandovy glosy, rubriku *Aktuality a poznámky*, dokumenty a zprávy o činnosti (Č)KDH, dopisy redakce či redakci a překlady cizojazyčných textů.

Podstatná část těchto textů včetně vyznačených kritických výpadů proti Národní frontě, po-tažmo RSČ a Československému zahraničnímu ústavu v exilu (ČZÚ) byla publikována v první části trilogie Josefa Kalvody *Z bojů o zítřek*.²⁹ Jejich dikce odpovídá Ghelfandovu nekompromisnímu postoji, ale zároveň jeho „nefiltrovanému“ nediplomatickému jednání a jejich sarkasmus je odrazem Ghelfandovy povahy. Vyjadřují oprávněné zklamání z toho, že na základě politické kontinuity byly mandát a finanční podpora americké vlády přiřčeny právě těm (viz RSČ), kteří se – z pohledu Ghelfanda a jeho názorového tábora – provinili porušováním ústavy a lidských práv, přičemž spoluprací s komunisty přispěli k zotročení Československa.

Ghelfandova ostražitost vedla k tomu, že odhalil spojení Československého zahraničního ústavu se Státní bezpečností, byť ne přímo jejího nositele – předsedu ČZÚ agenta StB Vlastislava Chalupu, vyslaného do Paříže s úkolem rozvracet a oslabovat exilové politické kruhy

²⁸ Odmítavý postoj ČKDH k této skupině z důvodu jejího propojení s ČSL viz „Lidoví demokraté“. *Křesťanská demokracie*, 1956, leden–únor. In: KALVODA, Josef: *Z bojů o zítřek*, I. díl, s. 214–215.

²⁹ KALVODA, Josef: *Z bojů o zítřek*. I. díl, *Dokumentace*. Moravia Publishing, Toronto 1995.



a informovat o exilovém dění.³⁰ ČZÚ i jím vydávaný radikálně levicový časopis *Tribuna* označoval Ghelfand za expozituru KSČ v exilu, čímž se velmi přiblížil realitě. V jednom z článků na toto téma psal v reakci na obsah *Tribuny* vychvalující komunistické hospodaření po únoru 1948: „*Můžeme ujistit Tribunu (KSČ v exilu), že její rudá snění o zachování komunismu u nás po vyhnání gottwaldovských komunistů zůstane jen sněním. Dělníci totiž nebudou volit ředitele, ani vedoucí, protože nejsou majiteli podniků; vrácení majetků se bude provádět ve velké většině v nesporném řízení; všechny zločinné dekryty vydané na základě komunistického košického programu budou zrušeny. Zavládne u nás moc práva a spravedlnosti. Budeme kulturním státem a nikoliv obdobou titoistické Jugoslávie. A ať se již Tribuna Komunistické strany Československa neuráží, když ji nazýváme jejím pravým jménem.*“³¹

Ghelfandova tvrdohlavost a snad i přílišná zahleděnost do sebe a „své pravdy“ však vedla k přezíravým pohledům na vlastní potenciální či skutečné spojence. V dopisu Josefu Kalvodovi psal o generálu Lvu Prchalovi jako o „*poněkud vypelichaném Lvů*“, v dopisu Vladimíru Pekelskému nazýval Josefa Černého „*kolaborantem s exilovou Národní frontou, který doma nekolaboroval jen proto, že o něho nebyl zájem*“. Kritický byl i k Rudolfu Kopeckému, národnědemokratickému politickému spojenci a oficiálnímu zástupci ÚDE. V korespondenci s Pekelským mu vytykal mj. nečinnost a ustrašenost či neschopnost přiznat Slovákům nárok na vlastní státnost, což přikládal jeho nacionalistickým a zednářským filozofickým kořenům. S potěšením předpokládal, že agráři, národní demokraté a živnostníci jsou odepsané strany, s nimiž do budoucna nelze počítat, a že „*v procesu dalšího politického vývoje v exilu i doma KDH spolkně s chlupama a beze zbytku celou demokratickou pravici a rozloží levici jedna radost.*“ Zatímco první úvaha se vyplnila, druhá se ukázala přepjatě utopickou.³²

Ghelfand tak zůstal otevřený jen k velmi aktivnímu SČDF. Ovšem s tím dnes zjevným paradoxem, že jeho předseda – vedle spolupracovníků s ČKDH nejbližší Ghelfandův spojenc – Vladimír Pekelský byl od dubna 1953 spolupracovníkem StB (byť dosah jeho činnosti nelze přesně určit a není známo, zda po svém únosu StB a následném „vypuštění“ do exilu svůj statut ohlásil a pracoval také pro druhou stranu, jak se toho obávali jeho řídicí orgány v Praze).³³ Povahu a také jistou marnost Ghelfandových mnohdy zarputilých bojů lze doložit také jeho přibližně půlročním angažmá v českém vysílání italské rozhlasové stanice Radio Roma.

V roce 1952 vydával Ghelfand své *Rozpravy* z Itálie, kam přesídlil v březnu téhož roku. Dostal totiž nabídku od ředitelství uvedené rozhlasové stanice na pravidelnou spolupráci, a tím i možnost hovořit v přímém přenosu k posluchačům v Československu. Rozhodl se využít této příležitosti opět bez jakékoliv diplomacie a taktizování, což mělo za následek jeho konflikt s Adolfem Plachým, poradcem pro české vysílání a politickým komentátorem Radia Roma, který byl členem RSČ a disponoval oficiálním doporučením od předsedy ČSL Adolfa Procházky. Konflikt vyvrcholil počátkem října 1952, kdy Ghelfand odmítl cenzuru svého textu, ve kterém kritizoval komunistický režim v Jugoslávii, a přečetl jej v původní podobě. Následně byl z rozhlasu propuštěn, a když

³⁰ K případu Vlastislava Chalupy viz např. CHOLÍNSKÝ, Jan: Vlastislav Chalupa a Josef Kalvoda – dva osudy a dva odboje. In: VEBER, Václav, BUREŠ, Jan a kol.: *Třetí odboj. Kapitoly z dějin protikomunistické rezistence v Československu v padesátých letech 20. století*. Vydavatelství Aleš Čeněk, Plzeň 2010, s. 55–82.

³¹ GHEL FAND, Simeon: Jak si to komunističtí Mórickové představují. *Rozpravy*, roč. III., 1952, č. 6–7. In: KALVODA, Josef: *Z bojů o zítřek. I. díl, Dokumentace*. Moravia Publishing, Toronto 1995.

³² Dopisy S. Ghelfanda J. Kalvodovi z 23. srpna a 15. října 1953 a V. Pekelskému z 19. května a 2. července 1954. Kopie v osobním archivu J. Cholínského. Ostrou kritikou „nenárodněfrontovních“ politiků v RSČ, kteří rezignovali na dehonestaci *Košického vládního programu*, byl Ghelfandův článek „Sedmnáctka v novém kožiše“ (*Rozpravy*, 1953, roč. IV., č. 14–15).

³³ K případu Vladimíra Pekelského viz CHOLÍNSKÝ, Jan: Causa Vladimír Pekelský a fenomén viny. Příspěvek k dějinám zahraničního protikomunistického odboje. *Distance* č. 2–4/2012; viz též zkrácená verze této studie: CHOLÍNSKÝ, Jan: Bourání Vladimíra Pekelského. In: *Solitér. Pocta historikovi Václavu Veberovi. Ústav pro studium totalitních režimů*, Praha 2012.



ROZPRÁVY

LIST PRO KŘESŤANSKOU DEMOKRACII

Obsah:

POLITICKÁ SNĚMOVNA - OTAZNÍK DEMOKRACIE

O DUŠI LÁZNÍKA

KYTIČKA NA HROB RÁDY

DIJALEKTICKÝ MATERIALISMUS

AKTUALITY A POZNÁMKY

R.II., č. 7, července 1951
JULIET 1951



Exp.: S. Ghelfand, 49, rue Brichaut, Bruxelles, Belgique.

JOURNAL

Úvodní strana II. ročníku, 7. čísla exilového časopisu Rozpravy z července 1951

Zdroj: osobní archiv Jana Cholínského



začal veřejně poukazovat na Plachého minulost (jeho předsednictví v akčním výboru čs. ministerstva zahraničí po únoru 1948), byl dokonce vyhoštěn z Itálie.³⁴

Na tyto ataky Ghelfand reagoval apely na nejrůznější místa. Podle jeho vyjádření se mu snažili pomoci i jeho vatikánští známí, ale všechny snahy byly neúspěšné. Do otevřeného listu senátoru Josephu McCarthymu zahrnul své postoje, kauzu Radio Roma i kritiku RSC. Tehdy mj. psal: „Slovutný pane senátore, [...] Československo je dnes země socialistická, kde státní dozorcí řídí veškerou výrobu a národní práci. Po osvobození od komunistického jha vyvstane ihned v prvním okamžiku problém – kam s tímto socialistickým řádem? Obrovská většina národa a emigrace touží po nastolení svobodné společnosti, kde otázka sociální bude rozřešena na základě účinného sociálního zákonodárství. Nepatrná klika však bývalých československých ministrů a poslanců, kteří vládli v Československu po r. 1945 a společně s komunisty ochotně uskutečňovali socialisaci a obrovské loupeže soukromého majetku, je dnes v USA, kde klame americké a světové veřejné mínění a vydává se za reprezentaci čs. exilu a celého našeho porobeného národa. Tato klika se jmenuje Rada svobodného Československa a je podporována z naprosto neznámých důvodů americkým spolkem National Committee for a Free Europe. 22. dubna 1952 zahájil jsem své pravidelné politické komentáře v české řeči v Radio Roma. Hlásal jsem nutnost neúprosného boje nejen proti komunistům, nýbrž hlavně proti komunismu. Upozorňoval jsem české dělníky, rolníky, řemeslníky, intelektuály na to, že mravní a hmotná bída dnešního režimu v Československu není zaviněna pouze tím, že ředitelem toho neb onoho znárodněného úseku výroby je komunistický straník, nýbrž tím, že místo přirozeného a rozumného hospodářského a právního řádu panuje nyní systém, kde státní dozorcí vykonávají nyní kuratelů nad občany od narození až k hrobu. Poukazoval jsem na USA, kde se v naší době skutečně nejvíce sociální pokrok, jaký kdy byl v dějinách lidstva. Porovnal jsem statistické údaje o životě dělníků v zemích svobodného západního světa a v zemích za železnou oponou. Odhaloval jsem ve vědeckopopulárních přednáškách bezduchou jalovost marxistické nauky dialektického materialismu a myšlenkovou ubohost marxistické filosofie, sociologie a ekonomiky. Čelil jsem živě propagandě komunistického tisku a ozřejmoval jsem podvodné metody komunistické politiky. Bojoval jsem. Mohu s uspokojením konstatovat, že toto mé úsilí nezůstalo marné. Dopisy ze všech končín našeho exilu, zejména od nových uprchlíků z Československa potvrzovaly, že mé politické komentáře byly ve vlasti dychtivě poslouchány a pak řetězově rozšiřovány. Český posluchač se v nich dozvěděl o něčem, co nikdy neslyšel při poslechu Radia Free Europe nebo Voice of America, jejichž české pořady jsou ovládány vesměs komunisty, socialisty a kolaboranty, kteří za výnosné místo zaprodali svědomí a čest, a při jejichž poslechu musí český posluchač doma nutně nabýti dojem, že západní svět si přeje zachování dosavadního socialistického systému v Československu také po vyhnání dnešních komunistických vládců. Mé politické komentáře v Radio Roma se proto staly terčem divoké nenávisti kolaborantské kliky z tak zvané Rady svobodného Československa v USA, která pak hledala způsoby a cesty k mému odstranění z římského rozhlasu.“³⁵ Atd...

V předvečer druhého dne

ČKDH v exilu formulovalo a důsledně prosazovalo politický program sestavený na základě křesťanské etiky (starozákonního Desatera, evangelií) a sociálního učení římskokatolické církve (papežské encykliky). Ghelfand již v září 1950 v *Rozpravách* napsal článek „Den druhý“ o nutnosti mít připraven kvalitní politický program, až skončí „den první“. Soudil o něm stejně jako mnoho dalších exulantů, že jeho soumrak bude novým světovým válečným konfliktem. V tom se našťásti

³⁴ O svém střetu s dr. Adolfem Plachým a propuštění z rozhlasu publikoval Ghelfand v *Rozpravách* několik textů: Z galerie našich osvoboditelů (1952, roč. III., č. 8–9), Otevřený list italským katolíkům (1953, roč. IV., č. 1, s. 19–20), Otevřený list senátoru Joe McCarthymu v anglické i české verzi (1953, roč. IV., č. 7–8, s. 3–8).

³⁵ GHEL FAND, Simeon: Otevřený list senátoru Joe McCarthymu. *Rozpravy*, 1953, roč. IV., č. 7–8, s. 6–7.



mýlil, nicméně jeho odhad stavu společnosti po pádu komunismu byl velmi přesný. Následující citaci uzavírá Ghelfandova představa o tom, „co bude třeba dělat“, na niž v článku navazují konkrétní podkapitoly s výmluvnými názvy: „Ani socialismus, ani kapitalismus“, „Spravedlivá mzda“, „Soukromé podnikání, ne kapitalismus“, „Hospodářské inženýrství“.

„Čas se neúprosňe nachyluje a válečná litice se blíží. Bude to trpka a snad i dlouhá doba, doba zrodu nového života, den první, jenž bude zapsán v análech lidstva ohněm a mečem. Celá města a krajiny zmizí z povrchu země, a ti z nás, kdož se ještě vrátí domů, neshledají se již snad s těmi, koho opustili po únorových dnech hanby a ponížení. Národ však zůstane a bude žít. A je povinností nás, kteří jsme utekli ze země socialistického rabství do svobody, abychom již tady v exilu načrtli jasný obraz toho, co bude třeba učiniti v osvobozené vlasti, až pomine první den a nastane den druhý, období nového budování života doma. Shledáme se se zničeným hospodářstvím a s rozvrácenými základy národního společenství. [...] Je nepochybné, že obnovení našeho hospodářství bude životně důležitým úkolem, protože lidé musí především jíst a pít, oblékat se, bydlet a jezdit do práce. Je také nepochybné, že soukromé podnikání je neporovnatelně výkonnější, než kterákoliv forma hospodářství socialistického a že by dovedlo v poměrně krátké době – ovšem s pomocí mezinárodních úvěrů a dodávek surovin – uvést výrobu do normálního chodu. [...] Jenomže otázka obnovy naší vlasti, otázka programu druhého dne, není pouze problémem hospodářským. Hospodářství není primérním činitelem, který určuje ráz ostatních složek národního života, jako jím nebylo nikdy v dějinách lidstva, hospodářství bylo vždy výslednicí politiky, techniky, kultury, náboženství, zeměpisné polohy apod., nikoliv původním faktorem, jak nás ujišťuje marxistická škola historického materialismu.“³⁶

Základní principy křesťanskodemokratického programu připomněl v následujícím čísle *Rozprav* teolog, církevní historik a publicista Ludvík Němec (1913–1988) žijící ve Spojených státech: „Je jisté, že křesťanská demokracie nemůže být pravá, ani levá, nýbrž křesťanská. [...] Papežové ukazovali cestu ke křesťanské demokracii, poukazovali na její správný směr a na všechny úchylinky doleva nebo doprava, aby lidstvo nezhbloudilo a nemuselo trpět různé omyly.“ A dále poukázal na příslušné papežské encykliky Lva XIII. – *Quod Apostolici* z roku 1878, *Rerum Novarum* z roku 1891 a *Graves de Communione* z roku 1901, Pia XI. – *Quadragesimo Anno* z roku 1931, *Charitativae Christi* z roku 1932, *Mit brennender Sorge* z roku 1937, *Divini Redemptoris* z roku 1937, Pia XII. *Sertum Laetitiae* z roku 1939.³⁷ Ke stejné problematice se v podobném duchu vyjádřil Josef Kalvoda v článku „Křesťanský stát“ a o mnoho let později ještě v článku „Křesťanství a politika“, kde přidal zmínku o encyklice Jana Pavla II. *Centesimus Annus*.³⁸

ČKDH se snažilo křesťanskodemokratické principy převést do aktivistické exilové praxe v mimořádně těžké situaci. Jeho vůdčí představitelé Simeon Ghelfand a Josef Kalvoda nebyli politickými ani náboženskými fanatiky, ale praktikujícími, hluboce věřícími křesťany. Pracovali z etických pohnutek, rozhodnutí čelit nepříznivým okolnostem dějinné situace a přijmout výzvu doby, neúnavně a za velkých osobních obětí. Posouzení toho, do jaké míry svým aktivismem v padesátých letech přispěli k propagaci křesťanských politických zásad a k protikomunistickému vzepětí českého národa, či naopak, zda ve svém ostře konfrontačním stylu (vůči Národní frontě a RSC) občas křesťanské zásady opouštěli a protikomunistický odboj tak spíše oslabovali, není předmětem této studie.

Jejím cílem je především načrtnout profil zapomenutého křesťanského politického aktivisty Simeona Ghelfanda, pozoruhodného intelektuála, který přijal za svůj otcův český původ a v kritické době dal svůj talent plně k dispozici osvobození své vlasti od komunistického útisku. Rozsah studie neumožnil podrobněji analyzovat Ghelfandovu politickou filozofii a exilový aktivismus, srovnat je s východisky a činností jeho politických protivníků, ani posoudit oprávněnost

³⁶ GHEL FAND, Simeon: Den druhý, *Rozpravy*, 1950, roč. 1, č. 9, s. 3–8. Totéž téma se stalo i symbolickou předlohou pro název Ghelfandovy výše zmiňované monografie – *V předvečer druhého dne* (Brusel 1954).

³⁷ NĚMEC, Ludvík: Křesťanská demokracie. *Rozpravy*, 1950, roč. I., č. 10–11, s. 8–9.

³⁸ KALVODA, Josef: Křesťanský stát. *Rozpravy*, 1954, roč. V., č. 1–3; KALVODA, Josef: Křesťanství a politika. *Nový život*, Řím, 1996, duben. In: KALVODA, Josef: *Z bojů o zítřek, Historické eseje, Díl III*. Nakladatelství DÍLO, Kladno 1998.



jeho postojů vůči poválečné Národní frontě. Důvodem pro publikování přiložených dokumentů je snaha připomenout část české exilové politické obce, jejíž názory se ve světle dosavadních informací o části známější (RSČ) mohou zdát radikální či dokonce destruktivní. Avšak v kontextu ústavních principů a svobodného politického prostředí západního svobodného světa (a také současné České republiky) byla činnost Ghelfanda, Kalvody a spol. legitimním politickým úsilím. V kontextu hlubšího pohledu do českých soudobých kulturních a politických dějin lze říci, že jejich prezentování a posuzování je nejen relevantní, ale přímo nezbytné.

Dílo Simeona Ghelfanda je dnešní české historiografii, ale také křesťanskodemokratické politické obci takřka neznámé, což ovšem neznamená, že je bezvýznamné. Podobně jako dílo nejdůležitějších Ghelfandových exilových římskokatolicky orientovaných souputníků, kteří dlouhodobě s plným nasazením a hlubokým přesvědčením bojovali podle svého svědomí za svobodu sovětizované vlasti.³⁹ Bylo ČKDH jen další z mnoha rozhádaných politických frakcí českého exilu? Ano, ale také reprezentovalo a formulovalo zásady, které dnes rozhodně ob stojí – čas, který uplynul, dal jeho členům v mnohém za pravdu. Kromě toho přispívalo – na základě výsostně autentické zkušenosti – k informování západních institucí a veřejnosti. V době intenzivního ohrožení komunistickou expanzí si totiž tuto závažnou hrozbu značná část svobodného světa neuvědomovala a ani nedokázala představit.

³⁹ O Josefu Kalvodovi, Stanislavu Hofírkovi či Radko Kleinovi-Jánském lze konstatovat více či méně totéž – zůstávají málo známými katolickými osobnostmi „na okraji“. Viz CHOLÍNSKÝ, Jan: Vojáci Kristovi, aréna volá! Sursum corda! Josef Kalvoda a český protikomunistický odboj v zahraničí. *Paměť a dějiny*, 2010, č. 2, s. 94–108; CHOLÍNSKÝ, Jan: Radko Klein-Jánský, český patriot a katolický intelektuál v protikomunistickém odboji. In: *Třetí odboj na Klatovsku a Domažlicku. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference*, Město Klatovy, Klatovy 2014, s. 156–180. V souvislosti s Ghelfandovým literárním sarkastickým stylem je možné vzpomenout také katolického esejistu a politického vězně z padesátých let Ladislava Jehličku, jehož nedávno vydané souborné dílo (*Křik koruny svatováclavské*, Torst, Praha 2010) vzbudilo nečekaný ohlas.



Dokument č. 1: Článek Simeona Ghelfanda o sociální politice z února 1950¹

Sociální politika a socialisace Proč se u nás znárodňovalo?

Sociální politika ve světle křesťanského světového názoru je docela něco jiného než sociální politika vyznavačů marxismu. Pro takového tvrdokamenného marxistu je sociální politika pouze přechodným můstkem k socialistické formě společnosti, kde veškerou výrobní a pracovní činnost řídí výhradně státní úředníci. Je známo, že se první průkopníci marxistického socialismu dokonce obávali přílišné sociálně politické činnosti, protože dělník zajištěný hospodářsky a sociálně je špatným revolucionářem. Proto také v minulém století hlasovali němečtí sociální demokraté v říšském sněmu proti zákonu o pojištění sociálním. Němečtí marxisté vysvětlovali svůj antisociální postoj tím, že vlastně nestojí za to ani provádět sociální reformy, protože brzy beztoho vypukne sociální revoluce a bude nastolen socialistický ráj. „Čím hůře, tím lépe“, to bylo heslem německé sociální demokracie, Teprve, až všechny očekávané lhůty sociální revoluce prošly, aniž by se něco stalo (posledním datem byla druhá polovina let devadesátých minulého století, kdy podle Engelse měla dozajista vypuknouti revoluce), začali také socialisté dělati sociální politiku, kterou již několik desetiletí předtím uskutečňovali křesťanští sociálové, hlavně v Belgii a Německu.

Při tom však marxisté nikdy nepouštějí se zřetele svůj stěžejní programový cíl – socialismus. Tvrdí totiž, že ani nejvelkorysejší a nejpokrokovější sociální politika nemůže rozřešit otázku poměru mezi kapitálem a prací. A že pokud bude trvati stav, kdy jedni poskytují výrobní prostředky, t. j. pozemky, tovární budovy, zařízení, stroje, materiály atd., a jiní pracují na cizích výrobních prostředcích za mzdu, bude vždy třídní boj mezi zaměstnavateli a dělníky. Toto dogma je společné i všem socialistickým stranám, neboť jakmile připouštíme třeba jen možnost trvalého sociálního míru ve společnosti založené na soukromé hospodářské iniciativě, je pak socialismus zřejmě zbytečný.

Kde tkví příčina třídních rozporů a třídního boje? Marx odpovídá takto: Zisk zaměstnavatelův pramení v nezaplacené části dělníkovy práce. Stroje a výrobní zařízení netvoří zisku, nýbrž pouze předávají svoji hodnotu výrobkům. Stál-li např. stroj jeden milion korun, předá stroj tuto hodnotu zpracovanému materiálu za několik let provozu, než poputuje do starého železa. Avšak dělník, pracuje-li deset hodin denně za ujednanou mzdu, odpracuje tuto již v prvních 4–5 pracovních hodinách a zbývající pracovní dobu dělá vlastně zadarmo. A právě tato nezaplacená část pracovního dne je podle Marxe jediným zdrojem podnikatelského zisku. Kdyby však podnikatel platil dělníkovi celou hodnotu jeho pracovního dne, musil by podle Marxe svůj podnik zavřít, jelikož by neměl žádného zisku.

Každý socialista, ať už si říká marxista nebo ne, věří v nemravnost soukromohospodářské společenské soustavy, neboť podle socialistické nauky je založena na vykořisťování člověka člověkem. Proto také i ti socialisté, kteří krčí rameny nad materialismem a dialektickou methodou, vášnivě obhajují naše proslulé znárodnění „klíčového průmyslu“ (od kdy se staly boty, textilie, gramofonové desky a krajky klíčovou výrobou??) a nedovedou si ani představit, že boty by zase začal vyrábět švec a nikoliv stát. Tato socializační psychoza vznikla z názoru, že soukromý podnikatel musí vykořisťovati dělníka i kdyby nechtěl. Proto také byl presidentský dekret o znárodnění podniků od 500 zaměstnanců triumfem marxismu, který učí, že vykořisťování stoupá s počtem námezdných pracovníků, a že tyto podniky s 500 zaměstnanci představují vysoký stupeň

¹ Rozpravy, Brusel, 1950, roč. I, č. 2, s. 1–2, 6.



vykořisťování. Jakmile však všechny strany Národní fronty, i ty nemarxistické, ba i ty zásadní socialistické, daly svůj základní souhlas k socialisaci podle marxistického klíče, bylo přece jasné, že socialisační příboj pohltil dříve nebo později všechnu výrobu bez výjimky.

[...]

Bezpráví není zákon

Co se stane s naším znárodněným vlastně zestátněným průmyslem, až se vrátíme domů? Ponechat jej státu? Uznati tedy socialisaci podle marxistických zásad de jure a de facto? Pak ale by nemělo smysl zbavovati komunisty moci ve státě, protože znárodňovati umí komunisté rozhodně lépe, než kdokoliv z nás v emigraci. Anebo, jak již navrhuji někteří chytráci, zrušiti zestátnovací nařízení, která vyšla po 25. únoru 1948, ale zároveň ponechat v platnosti znárodňovací prezidentské dekrety?

Ani to ani druhé. Dekret o socialisaci podniků od 500 zaměstnanců byl sice vládou navržen, prezidentem podepsán a dodatečně schválen parlamentem, je však nezákonný svojí podstatou, neboť vycházel z ryze marxistických zásad a hrubě porušil přirozené právo člověka a občana. Právní stav vytvořený tímto dekretem postrádá jakéhokoliv mravního podkladu. Avšak právo bez mravního podkladu musí býti neustále vynucováno jen násilím a nakonec se musí nevyhnutelně shrouti. A také se shroutí, jakmile budou komunisté vyhnáni z republiky. Neboť stát není výhradním původcem práva, a nemůže je také libovolně měniti. Je vázán mravním zákonem, objektivně daným v myslích lidských a Božím zjevení. Měřítkem práva je spravedlnost, a nespravedlivé zákony zůstávají nespravedlivé, byť byly řádně vyhlášeny, odporují-li lidskému svědomí. Co odporuje přirozenému svědomí a přirozenosti lidské, není právo nýbrž bezpráví, a musí býti anulováno, jakmile zmizí násilí, jež toto bezpráví udržuje. Sapienti sau.

[...]

-sg-

Dokument č. 2: Otevřený dopis Simeona Ghelfanda Bohumilu Laušmanovi z února 1950²

Otevřený dopis bývalému náměstkovi předsedy vlády, bývalému ministru průmyslu, bývalému předsedovi čs. sociální demokracie atd. Bohumilu Laušmanovi

Pane Laušmane!

Měl jste zajisté vážné důvody k tomu, abyste opustil Československo a šel do exilu. Není to lehké, vím to z vlastní zkušenosti. Jenomže u mne byl útěk z Československa pochopitelný, neboť jakožto puncovaný reakcionář a zavilý odpůrce marxismu, neměl jsem věru jiné cesty. Útěk z ČSR se mi podařil koncem července 1948. Do této doby byl jsem dvacetpětkrát vyslýchán a seděl jsem v šesti lidovědemokratických kriminálech, protože jsem psal a řečnil proti marxismu a komunismu ještě před 25. únorem 1948, když jste vstoupil do nové vlády Klementa Gottwalda. A když jsem v dubnu 1948 seděl v Litoměřickém kriminále, kam mne vláda, v níž jste byl aktivním

² Rozpravy, Brusel, 1950, roč. I, č. 2, s. 15–17.



ministrem, dala posaditi pro „přípravu ozbrojeného povstání“³, potkal jsem tam v sáčkárně známého esesáka Neubauera, který byl za války postrachem Malé pevnosti v Terezíně, a jenž mi tam laskavě vytloukl dva zuby. Neubauer lepil pilně sáčky, byl velmi milý a ochotný vůči dozorcům, a byl dokonce pověřen funkcí jakéhosi kápa nad spoluvězni pracujícími za jeho stolem, a málem bych se ocitl pod jeho komandem, jako tomu bylo za Hitlera. Neubauer mne ihned poznal a řekl neobyčejně přívětivě: „Tak vidíš, teď jsme kolegové!“

Musím se přiznati, pane Laušmane, že nejsem nikterak nadšen tím, že jsme teď kolegové, Vy a já, jako jsem nebyl nadšen kolegou Neubauerem. Nechtěl bych ovšem křivditi esesákovi Neubauerovi: ten do kriminálu patřil a byl tam pravým mužem na pravém místě. Avšak Vy, pane Laušmane, do naší emigrace nepatříte, protože Vaše místo je přece tam, kde jste společně s Gottwaldem a Čepičkou vytvářel vzorné lidovědemokratické peklo, z něhož jste nyní utekl. Hrozilo Vám patrně zatčení a obvinění z nějaké té špionáže nebo titismu⁴, jak to chodí za železnou oponou, mohl jste se ovšem houževnatě brániti, mohl jste se dovolávati svých nepopíratelných zásluh o vítězství komunistů v Československu, dále, měl jste nádhernou příležitost, abyste třeba před soudem nezvratně prokázal, že nebytí Vás, Fierlingera a čs. sociální demokracie, nikdy by nedošlo k 25. únoru. Mohl jste dozajista počítati s tím, že by Vám přiznali celou řadu polehčujících okolností, na př. zdařilý plán státní loupeže soukromého majetku, neboli první etapu znárodňovací, dále úspěšné zničení čs. průmyslu za pomoci hltavé hordy národních správců a generálních i sociálních ředitelů, a celou spoustu jiných záslužných činů. Ale chápu, že jste přece dal přednost útěku do reakční ciziny, jelikož čs. státní bezpečnost je až příliš dobře známa svými vědeckými methodami vyšetřování a byl byste musil přiznati nejen titismus, nýbrž třeba i spoluvinu na porážce komunistických band v Řecku.

Tak teď, pane Laušmane, jste náš kolega – emigrant. Jsme nyní společně, když už ne na jedné lodi, tak aspoň pod jednou hřejivou ochranou tetičky IRO.⁵ Cítím proto potřebu říci kolegiálně, že se mně nelíbí postoj sociálních demokratů v exilu vůči Vám, pane Laušmane. Proslýchá se totiž, že se sociální demokraté postavili proti Vaší kandidatuře do Rady svobodného Československa ve Washingtoně, a to jenom z toho malicherného důvodu, že jste kolaboval s komunisty po 25. únoru 1948. To je ovšem mrzuté. Avšak věc ještě není ztracena, pane Laušmane, a můžete se úspěšně brániti.

Především to nešťastné datum – 25. únor. Proč má býti zrovna 25. únor tím osudným dnem, kdy je zakázáno kolabovat s komunisty těm, kdož s nimi kolabovali až do roztrhání těla před 25. únorem? Chápete, pane Laušmane, tento zamlžovací manévr? Vždyť tím, že Vám nasazují psí hlavu, za Vaší činnost po onom dnu, zřejmě chtějí Vaši soudruzi docílit pro sebe promlčení a beztrestnost za to, co činili před tímto dnem spolu s Vámi. Vy se tedy máte stát jakýmsi obětním beránkem, jenž snímá viny soudruhů. Nedejte se však, pane Laušmane a hajte se.

Neboť: Čím jste se vlastně provinil na své partaji a na jejím programu? Ale nijak. Vždyť čs. sociální demokracie vždy měla a dodnes má marxistický program, t. j. socialisaci všech výrobních prostředků cestou třídního boje a v případě potřeby i cestou sociální revoluce. V první republice neuplatňovali arci sociální demokraté svého programu, nýbrž dělali politiku ryze reformní. Ba i v době nejhlubší hospodářské krise sociální demokraté nikdy nemluvili a nepsali o uskutečnění socialistických cílů, nýbrž prosazovali pouze velké investiční práce, operace na volném trhu a pod. Byla to ovšem velká doba čs. sociální demokracie, doba vysloveně protimarxistická a tradice Masarykovy.

Rok 1945 znamenal však ukončení sociálně reformní politiky soc. demokracie a návrat k původnímu programu strany, t. j. k marxismu. Socialisace se rázem stala nejbližším a snadno

³ Šlo o obvinění z trestné činnosti podle zákona na ochranu republiky (rozšiřování nepravdivých zpráv, pobuřování).

⁴ Titismus resp. titoismus bylo označení pro tzv. národní komunismus nezávislý na Sovětském svazu podle tehdejšího profilování Jugoslávie pod vedením Josipa Broze Tita.

⁵ International Refugee Organization (IRO) – organizace OSN, jejímž úkolem byla pomoc uprchlíkům ze států ovládaných komunisty včetně správy uprchlických táborů, kterou převzala v srpnu 1948.



uskutečnitelným cílem soc. dem. partaje a ovšem i komunistů. Původně měl uskutečniti socialismus u nás blok tří socialistických stran. Avšak národní socialisté brzy vypadli ze socialistického bloku, protože velká většina jejich straníků byla proti socialisaci, třebaže tato byla v programu strany. Sociální demokraté však táhli věrně s komunisty, vždy a všude, v parlamentě, v Národní frontě, v zemských okresních i místních výborech, v lidových soudech a trestních nalézacích komisích, ve studentských spolicích, v ÚRO a ve Svazu české mládeže. A i když se někdy stavěli proti komunistům na zadní nohy, tak jen pro maličkosti a i to ne na dlouho.

Je tedy nepochopitelné, že když se konečně komunistům podařilo uchopiti moc ve státě a vykročiti nerušeně na cestu k socialismu, našli se přece sociální demokraté, kteří uprchli do ciziny, při tom se však stále hlásí k marxistickému programu. To však znamená, že až se jednou vrátíme domů, budou sociální demokraté trvati na všech dnešních lidovědemokratických vymoženostech, pouze snad s tím rozdílem, že komunisté tuto špinavou práci dělají s karabáčem v ruce, kdežto sociální demokraté si na to slibují vzít bílé rukavičky. Nemají proto soudruzi právo odsuzovati Vás, bývalého předsedu a dobrého marxistu, dobrého jako oni sami a nepouštět Vás do Washingtonu. Vždyť jste zradil pouze národ, avšak partaji jste zůstal přece věrný.

Vidíte tedy, pane Laušmane, že není třeba zahazovati flintu do žita. Je možné ovšem, že některý neuvědomělý soudruh na Vás zaútočí proto, že jste se přičinil o sloučení sociální demokracie s KSČ. Braňte se, pane Laušmane, braňte se. Cožpak to byl nějaký hřích s Vaší strany, když jste dával dohromady to, co k sobě přirozeně patří? Což nevyznávají soc. demokraté společně s komunisty jednoho Marxe, jeden socialismus, jeden třídní boj? Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj, a můžete být, pane Laušmane, naopak hrdý na toto své záslužné dílo.

A že Vás nechtějí do Rady svobodného Československa? To je do nebe volající nespravedlnost! Máte přece kontinuitu, tento nejzácnější poklad čs. emigranta. A co je to zásada kontinuity? Je to přece záruka, že dotyčný politik bude dělati v radě totéž, co dělal doma ve vlasti. Nu a ne jste ochoten, pane Laušmane, pokračovat ve svém skvělém započatém díle také ve Washingtoně, kde soudruzi pěstují Národní frontu a Košický program, a kde by tedy i Vás bylo rozhodně třeba? Potkal byste tam jistě též mnoho kontinuitních osobností, které Vám i Gottwaldovi vyslovily důvěru v čs. Ústavodárném shromáždění a to již po 25. únoru 1948. Proto trvejte, pane Laušmane, na svých kontinuitních právech, neboť jste-li Vy za osmnáct, jsou oni bez dvou za dvacet. A když se Vám, pane Laušmane, přece nepodaří vybojovati svůj spravedlivý boj do vítězného konce a soudruzi Vás do Washingtonu nepustí, protože prý nepatříte do Rady, necht' Vám bude útěchou, že zase oni nepatří do svobodného Československa.

S kolegiálním pozdravem
Simeon Ghelfand

Dokument č. 3: Provolání Křesťansko-demokratického hnutí ze září 1951⁶

Křesťansko-demokratické hnutí

je volné sdružení Čechů a Slováků – hostejno zda byli nebo posud jsou členy kterékoli politické strany – kteří si vzali za úkol obnovit ve své vlasti politický a sociální řád na základě křesťanské nauky, jak je zejména vyjádřena okružními listy RERUM NOVARUM a QUADRAGESIMO ANNO.

⁶ Rozpravy, 1951, roč. II., č. 9, s. 3.



Čelnými programovými zásadami Křesťansko-demokratického hnutí jsou tyto zásady:

- 1/ organizace rovnoprávných a vzájemně se respektujících odborů všech zaměstnání, jejichž představitelé by byli svobodně voleni příslušníky každého jednotlivého zaměstnání a které by vyústily v hospodářské komoře sněmovny, mající na starosti záležitosti hospodářské a sociální;
- 2/ volby do politické, rozhodující komory sněmovny na základě přímého, rovného, obecného a tajného hlasovacího práva, ale bez vázaných kandidátních listin, přímou volbou jednoho zástupce z každého volebního okresu;
- 3/ vyřešení otázky česko-slovenské příznáním národu slovenskému všech práv, které má národ český, tedy i práva státoporného a vypracováním nového politického uspořádání na základě federativním.

HLAVNÍ ÚKOLY KŘEŠŤANSKO-DEMOKRATICKÉHO HNUTÍ V ZAHRANIČÍ JSOU:

- 1/ sdružovati se v místních národních skupinách, po případě i v oblastech zahrnujících více místních skupin na území jednoho státu;
- 2/ udržovati vzájemné spojení mezi jednotlivci, skupinami a oblastmi, přímé i prostřednictvím generálního tajemníka, jímž je redaktor „ROZPRAV“
- 3/ studiem a vzájemnými poradami prohloubiti ideový a akční program hnutí a propagovati jej v exilu i doma;
- 4/ připravit návrh organizačního i jednacího řádu hnutí, jakož i svolání ustavujícího sjezdu na půdě naší vlasti po jejím osvobození.

Vybízíme všechny, jimž je naše myšlenka sympatická, aby se přihlásili k součinnosti.

V Bruselu, na den Svatého Václava 1951

Dr. Bohdan Chudoba
býv. poslanec ÚNS a
čestný předseda mládeže
Čs. strany lidové

Dr. Pavel Haljan
býv. člen SNR a
předseda odb. mladých
Slov. Demokr. strany

S. Ghelfand
redaktor „Rozprav“

Dokument č. 4: Projev Simeona Ghelfanda vysílaný 1. ledna 1952 (ve 14:20 a ve 20:40 hodin) rozhlasovou stanicí Radio Řím⁷

Novoroční poselství křesťanské demokracie domovu

Mluvím dnes jménem tisíců exulantů k vám, mlčícím a trpícím doma v naší drahé vlasti, jménem křesťansko-demokratického hnutí, jež tlumočí hlas velké většiny naší prosté emigrace, nečinící si nárok na ministerské a jiné funkce. Především vám sděluji jednu příznačnou skutečnost, která je jakýmsi předobrazem budoucího vývoje v naší bohdá brzo osvobozené vlasti. Touto skutečností je naše jednotnost. Nemáme sice prozatím vrcholné politické representace. Slyšeli jste zajisté o tzv. Radě svobodného Československa, již tvořili povětšinou bývalí ministři a politické Národní fronty. Nuže toto těleso se rozpadlo a neexistuje více. Zato velká většina prostých

⁷ Rozpravy, 1952, roč. III, č. 1–2, s. 14–16.



emigrantů nezatížených nezrušitelným znamením ministerských a generálněředitelských funkcí je v podstatě jednotná v názorech a to bez rozdílu bývalé politické příslušnosti. My všichni, bývalí lidovci, agrárníci, národní demokraté, národní socialisté a sociální demokraté toužíme po návratu do vlasti osvobozené od komunistů a komunismu. Všichni odsuzujeme košický program a zločiny spáchané proti lidskosti vládou Národní fronty. Všichni odmítáme státní kapitalismus a zneužití dělnictva pro třídní boj, všichni chceme uskutečnění nejširších sociálních reforem, spravedlivou mzdu, odproletarizování proletariátu a jsme všichni zajedno v tom, že ani liberalismus ani socialismus nemohou řešit otázku sociální, nýbrž jen takový společenský řád, jenž spočívá na přirozeném právu člověka, to jest na základech křesťanské mravnosti. Všichni bez výjimky odmítáme staré partajnictví s jeho hesly a „odkazy“, které dnes ztratily svůj někdejší význam i smysl. Jsme všichni, věřící i bezvěrci, zajedno v tom, že není možno budovat společnost a stát na jiných základech křesťanské mravnosti. Všichni bez výjimky odmítáme staré partajnictví s jeho hesly a „odkazy“, které dnes ztratily svůj někdejší význam i smysl. Jsme všichni, věřící i bezvěrci, zajedno v tom, že není možno budovat společnost a stát na jiných základech než na základech křesťanské spravedlnosti a křesťanského humanismu. A že stát zde není proto, aby člověka ztročoval, ale aby člověku sloužil a aby chránil jeho nezadatelná práva. Všichni souhlasíme se zásadou, že stát nesmí libovolně měnit a rušit právo. Stát je naopak podřízen ve svém zákonodárství vyšším, přirozeným mravním normám objektivně daným v lidském svědomí. Než stát, z něhož jsme utekli a v němž žijete a trpíte vy, bratři a sestry, porušuje všechna základní lidská práva. Je státem otročským, organisovaným na principu materiálního a duchovního zbídačení občanů. Jsme ochotni bojovat za vaše lidská práva, o právo člověka na svobodu a na lidský život ve spořádané společnosti a jsme také odhodláni vésti tento boj nekompromisně a bez politických kravských handlů. Neboť o právo člověka se nehlasuje, nýbrž právo se nalézá, o právu se nevyjednává, o právo se musí v případech potřeby i bojovat. To je základní myšlenka křesťanské demokracie a v tom je též podstatný rozdíl mezi křesťanskou demokracií a bývalými stranami Národní fronty, které nikdy o právo nebojovaly, nýbrž se jen rvaly o ministerská křesla a generální ředitelství ve znárodněném průmyslu. Proto nejsme ani národními socialisty, ani sociálními demokraty, ani lidovci, nýbrž křesťanskými demokraty.

Obracím se zejména k vám dělníci a dělnice, protože právě vás bylo zneužito k nastolení režimu státního banditismu a rudého gestapismu v naší krásné zemi. Bylo vám stále opakováno, že jen cestou třídního boje dospějete k zajištěnému a šťastnému životu. A stále se vám opakuje, že život, jež žijete po dobu dvanácti let potravinových lístků a poukazů, je životem šťastného socialistického dělníka a že pryč na kapitalistickém západě je dělnictvo vykořisťováno a že žije v bídě a nezaměstnanosti. Slyšíte jen a jen lži a propagační tlach, nesmíte se však u vás dozvědět o pravdě. Železná opona vás neprodyšně odděluje od svobodného světa a pravda se k vám mnohdy nedostala ani na vlnách éteru. Vězte však, že ve Spojených státech severoamerických, jež bolševická propaganda označuje za vrchol kapitalistického vykořisťování dělnické třídy, vyslovily se odborové organizace proti politickému třídnímu boji a proti socialismu. Vězte, že 90 % obyvatelstva Spojených států vydělává ročně padesát až stopadesát tisíc korun, při tom však živobytí v USA je mnohem levnější než v Československu. Americký a západoevropský dělník neví, co jsou potravinové lístky a čekání ve frontách před obchody nebo před bytovým referátem. Americký dělník bydlí v moderně zařízeném a pohodlném bytě, nebo ve vlastním domě, jezdí autem a má doma elektrickou pračku, ledničku a televizní přístroj. Spojené státy severoamerické jsou dnes po sociální stránce vzorem celému světu a je tam uskutečněn největší sociální pokrok, jaký kdy byl v dějinách lidstva. Rudí lháři vám vypravují pohádky o tom, že hospodářství v USA a v západní Evropě je stále ohrožováno krisemi, a zamlčují vám pravdu o tom, že je tam v platnosti zákon o plné zaměstnanosti, zabezpečující ve Spojených státech stálý pracovní důchod všem pracujícím, a také to, že nezaměstnaný dělník pobírá tam tak vysokou podporu, že žije neporovnatelně lépe, než zaměstnaný dílenský mistr v ČSR.

Obrovská většina obyvatelstva USA patří ke střední vrstvě a proto také neexistují tam ani objektivní podmínky pro rozpoutání třídního boje, neboť americké národní společenství je



beztřídní. A všechno tento úžasný blahobyt 150-ti milionového národa, jakož i jeho nesmírnou štědrá pomoc ostatnímu světu za války i po válce, vytvářejí nikoliv podniky znárodněné, sestát-něné a zesocialisované, nikoliv plánovací úřady a místní plánovací komise, výrobní výbory, ÚRO, tržové svazy a ministerstva pro ničení vnitřního a zahraničního obchodu, nikoliv stachanovci, brigádníci, úderníci a socialističtí budovatelé, nýbrž soukromé podnikání. A to je příčina, proč nechce americké dělnictvo ani slyšet o socialismu a třídním boji.

Mám též slovo k rudým katům a otrokářům: Neujdete zasloužené odplatě! My emigranti se skláníme v hlubokém smutku před památkou našich drahých mučedníků, položivších své životy na oltář lásky k národu. Vy však, rudí Kainové, vy nenajdete na celé zeměkouli místočka, kde byste se mohli skrýti před spravedlivým trestem. Vydáte počet z každé kapky nevinné krve vámi prolité, z každé chvíle utrpení vašich obětí v žalářích a koncentracích. Neboť čas se nachyluje a blíží se den velkého zúčtování.

Sestry a bratři! Prosme Pánaboha, aby tyto nedávné smutné Vánoce a dnešní smutný Nový rok byly též posledními prožitými v bídě a porobě a abychom příští vánoční svátky a Nový rok slavili všichni pospolu v pokoji a svobodě. Na shledanou.

Dokument č. 5: Dohoda o vytvoření Ústředí demokratického exilu z května 1953⁸

Dohoda

Mezi pp. Simeonem Ghelfandem, generálním tajemníkem Křesťansko-demokratického hnutí, Rudolfem Kopeckým, předsedou Čs. národní demokracie v zahraničí a Vladimírem Pekelským, předsedou Sdružení českých demokratických federalistů o vytvoření Ústředí demokratického exilu z Československa, jehož členy by na počátek byly jmenované organizace, jakož i Sbor důvěrníků Čs. sociální demokracie⁹ a Československá legie v exilu, jejichž zájmy na poradě zastupoval p. Rudolf Kopecký.

Podepsaní se plně shodli v názorech na programu „Ústředí“ s jeho organizační formě.

Programově se shodují v tom, že demokratická emigrace musí usilovat o stát, v němž formální demokracie musí být utvářena tak, aby zajišťovala občanu veškerá základní lidská práva, zejména svobodu náboženského a jiného přesvědčení, svobodu projevu slovem i tiskem, svobodu shromažďování a spolčování, svobodu vyučování a právo rodičů rozhodovat o výchově dětí, svobodu podnikání a ochranu majetku se současnou ochranou sociálně slabších před útiskem a vykořisťováním spolu s důslednou sociální politikou, jež by spojovala svobodu s péčí o všechny členy národního společenství a směřovala k vytvoření beztřídní společnosti. Shodují se v tom, že nesmí být zákony se zpětnou platností a že soudnictví musí být naprosto nezávislé.

Shodují se v názoru, že právo dočasné většiny rozhodovat musí být dočasně omezeno povinností brát ohled na práva názorové menšiny.

⁸ Obsáhlé informace o Dohodě přinesly časopisy *Bohemia* (Dohoda o sjednocení exilu, č. 24/25, s. 1), *Rozpravy* (Demokratický exil sjednocen; 1953, roč. IV, č. 13, s. 3-4) a *Národ* (KOPECKÝ, Rudolf: Demokratický exil nastupuje, 1953, roč. IV, č. 6-7/75-76, s. 3-8). Plný text Dohody viz KALVODA, Josef: *Z bojů o zítřek. I. díl*, s. 119-122.

⁹ Sbor důvěrníků sociální demokracie v exilu byla skupina sociálních demokratů vedená bývalým poslancem ÚNS Josefem Novotným, která stála mimo Československou sociální demokracii v exilu vedenou Václavem Majerem. Stejně názorové pozice jako tato skupina zastával také nezávislý sociálnědemokratický novinář Miloslav J. Brouček, autor průkopnické knihy *Československá tragédie. Jak byla bolševisována ČSR*. VI. nákladem, New York, 1956.



Shodují se v tom, že osvobozený stát má sledovat politiku pokojného soužití se sousedními státy a hledat začlenění do širších mezistátních a nadstátních svazků.

Shodují se i v tom, že je potřebí vyřešit smírně a přátelsky poměr Čechů a Slováků. Soudí, že jedinou cestou k dohodě je uznání práva Slováků rozhodovat svobodně o vlastním osudu.

Chápejí také nutnost řešení poměru k Německu a k Němcům, vyhoštěným z českých zemí. S Německem si přejí dobrý sousedský poměr a soudí, že by vyhoštění Němci měli být přijati znova na území osvobozeného státu jako rovnoprávní občané, dají-li záruky, že s právy přijímají i povinnosti rovnoprávných občanů.

Shodují se v tom, že ač kolaborace s komunismem je zločinem na národu, nesmí dojít k novým retribučním dekretům a k hromadnému trestání a pronásledování. Trestat bude možno jen zjištěné a usvědčené hlavní provinilce.

Dohodli se dále, že tyto základní body programu budou vhodným způsobem pojaty do proklamací k exilní veřejnosti. Budou doplňovány soustavnou prací programové a politické komise tak, aby vyvstal celý soustavný program práce v zahraničí i pro první doby po návratu do domoviny.

Organizace, které vytvoří „Ústředí“ budou paritně zastoupeny ve všech institucích.

Správu „Ústředí“ povede předsednictvo, do něhož vyšle každá organizace po jednom zástupci. Předsednictvo je orgánem vrcholným, jemuž přísluší zastupovat „Ústředí“ navenek a rozhodovat s konečnou platností o návrzích a usneseníh komisí a místních odboček.

K platnosti usnesení „Ústředí“ je potřebí jednomyslnosti, ale „Ústředí“ se může usnést na tom, které záležitosti lze řešit usnesením prosté většiny.

Předsednictvo nemá stálých volených činovníků. Dohodou bude stanovena rotace ve funkci předsedy, gen. tajemníka či jiných funkcionářů, určených podle potřeby. Žádný činovník, pokud nemá výslovného zmocnění předsednictva, není oprávněn jednat samostatně za předsednictvo nebo za „Ústředí“.

Kromě předsednictva se vytvoří výbor „Ústředí“, v němž kromě organizací zastoupených v předsednictvu, jimž se dostane zastoupení paritního podle dohody předsednictva, a na jejich nominaci, budou zastoupeny i další organizace přidružené, jimž předsednictvo přidělí svým usnesením počet jejich mandátů, jež si obsadí vlastní delegací.

Jednotliví členové předsednictva budou pověřenými zástupci „Ústředí“ v zemích, jež jim budou přikázány usnesením předsednictva. O jejich působnosti platí, co bylo řečeno o funkcionářích předsednictva.

Ve všech zemích, kde jsou místní skupiny organizací členských neb přidružených, zřídí se místní odbočky. Statut pro tyto odbočky bude vydán předsednictvem.

Tento statut bude postupně doplňován podle zkušeností nabytých s jeho prováděním. Zejména bude potřebí upravit kompetenci výboru, místních odboček, jejichž posudky si předsednictvo vyžádá před každým závažným rozhodnutím.

Usneseno

1. Členy budou: Československá národní demokracie, Křesťanská demokracie, Sdružení českých demokratických federalistů, Sbor sociálnědemokratických důvěrníků, jakmile vystoupí na veřejnost.
2. Založení bude oznámeno republikánské straně a živnostenské straně s výzvou k přístupu. Těmto organizacím se dá zastoupení v předsednictvu.
3. Jiné organizace, nebude-li odlišné usnesení předsednictva, dostanou zastoupení ve výboru.
4. Vypracuje se svolání, jež po schválení a podpisu bude uveřejněno v emigračním tisku.
5. Zatím bude vydáno komuniké, jehož text je pojat do tohoto zápisu.
6. Utvoření výboru bude oznámeno zahraničním úřadům a národním emigracím i tisku.
7. Sídlem (neoficiálním) bude Londýn. Agendu povede zatím R. Kopecký jako úřadující místopředseda.
8. Spřátelenému tisku se dodá informace dopisem tohoto znění:



Zástupci demokratických skupin exilu v Československu konali ve dnech 14. a 15. května v Bruselu porady, na nichž se usnesli jednomyslně ustavit Ústředí demokratického exilu z Československa a vyzvat demokratické skupiny dosud nezastoupené k přistoupení. Programové prohlášení bude uveřejněno v nejbližších dnech. K vaší informaci zasíláme kopii zápisu o poradě.

V Bruselu dne 15. května 1953

Rudolf Kopecký, v. r.
Vladimír Pekelský, v. r.¹⁰
Simeon Ghelfand, v. r.¹¹

Dokument č. 6: Provolání Bohdana Chudoby a Simeona Ghelfanda z října 1953¹²

Provolání

Stoupencům Křesťansko-demokratického hnutí Bratři!

Po dlouhou dobu jsme vás vyzývali, abyste se volně sdružovali kolem tohoto časopisu. Nevybízelí jsme vás k pevnější organizaci, poněvadž jsme chtěli ukázat, že myšlenka a propracovaný program mají přednost před organizací, a nikoli naopak. Doufali jsme též, že aspoň u některých z těch, kdo doma zastávali vysoké funkce politické, dojde k obratu v prospěch skutečného a domyšleného názoru křesťanského, z kterého náš národ povstal a kterým jedině může být udržen. Nestalo se tak. Naopak, všechny nové známky – výslovná obhajoba košického programu tak zvanými lidoveckými členy Zenklovy Rady, zařazení komunistického povereníka Blaho do delegace lidové strany v CDU a podobně – nasvědčují, že ani v budoucnu se tak nestane. Zároveň však různé události ve světě – vítězství křesťanské demokracie v Německu, přístrojení poměrů mezi komunistou Titem a převážně křesťansko-demokratickou Itálií, a zejména od počátku již patrný směr korejské mírové konference – nás nutí, abychom dali organizační výraz svému přesvědčení, že ani náš národ nepatří do tábora komunisticko-titovsko-socialistického, nýbrž do tábora křesťanské civilisace. A zejména nás k tomu přiměla nová a nová svědectví – vysvítající jak z uspořádání a programu Peroutkova Radio Free Europe, tak z činnosti Zenklovy Rady – že naši reakční političtí činitelé nikdy nehodlají dát možnost sedlákům, dělníkům, podnikatelům a jiným odborovým skupinám, aby rozhodovaly každá sama o svých hospodářských a sociálních záležitostech a dohodou o záležitostech společných. Naše dosavadní politické strany jsou tu zřejmě jen proto, aby připravily hospodářské složky o poslední zbytky svobody, která jim podle křesťanské tradice náleží, a aby je podrobily své vlastní tyranii a nakonec i tyranii všemocného státu, který ve svém tragickém poblouznění považují za jediný zdroj práva.

¹⁰ Krátce před podpisem této Dohody byl předseda SČDF Vladimír Pekelský unesen ve Vídni československou StB. Po zatčení přistoupil na spolupráci a byl po podpisu vázacích listin propuštěn a vyslán zpět do exilu (podrobnosti viz CHOLÍNSKÝ, Jan: Causa Vladimír Pekelský a fenomén viny. *Distance*, 2013, č. 2–4).

¹¹ Simeon Ghelfand podepsal Dohodu jako neformální zástupce (Č)KDH, které bylo oficiálně ustaveno až poté.

¹² *Rozpravy*, 1953, roč. IV., č. 13, s. 1–2.



Rozhodli jsme se proto změnit naše volné sdružení v politickou organizaci. Činíce tak, zdůrazňujeme znova stěžejní body svého programu. Hodláme:

- 1) Usilovat o konec komunistické tyranie a zejména o to, aby v našem domově byly vykonány volby do politické sněmovny podle přímého, rovného, obecného a tajného volebního práva, bez vázaných kandidátních listin, přímou volbou jednoho zástupce z každého volebního okresu.
- 2) Řídit se křesťanskou naukou o uspořádání sociálních a to zejména v rozlišování mezi státem a společností; společnost zahrnuje nejen stát, nýbrž též samostatná, rovnoprávná a vzájemně se respektující odborová sdružení, jejichž představitelé jsou svobodně voleni jejich příslušníky a řeší samostatně, po případě vzájemnou dohodou úkoly hospodářské a sociální; stát může do těchto úkolů zasáhnout jen tam, kde se dohoda odborových sdružení ukázala zcela nemožná;
- 3) Zajistit naší domovinu trvalý mír zřízením federativním, které by všem národům, jež sídlili na jejím území do roku 1945, přiznalo stejná práva – tedy i právo státotvorné v trvale vymezeném národním území – a zahrnulo by do sebe také sousední národy podunajské oblasti; v Podunajské federaci, po způsobu švýcarském zcela neutrální ve světových sporech, vidíme nejlepší krok k jakékoli federalisaci větší.

Za přípravný výbor KDH:

Bohdan Chudoba v. r.
Simeon Ghelfand, v. r.

Dokument č. 7: Politický program, směrnice a orgány Křesťansko-demokratického hnutí v exilu z května 1954¹³

Programové cíle KDH

1. Osвобоzení naší vlasti od dnešního komunistického režimu.
2. Nastolení spravedlivého společenského řádu na základech křesťanské morálky; všechno sociální úsilí musí být zaměřeno na vytvoření harmonické beztrždní společnosti a bezkrizového hospodářství v přirozeném rámci soukromého podnikání.
 - a) Podpora nejvyšší výrobnosti pomocí levného investičního úvěru.
 - b) Spravedlivá mzda, účinné sociální zákonodárství, reforma veřejného pojištění a jeho rozšíření na všechny osoby výdělečně činné.
 - c) Subsidiární zásahy státu tam, kde soukromá iniciativa nestačí k zabezpečení stálé a plné zaměstnanosti, tj. k velké veřejné investiční práci, přeškolení nezaměstnaných do jiných oborů výroby, úvěrová expanze atd.
3. Péče o mladistvé pracovníky a o pracovní dorost.
4. Všestranné využití moderní technologie v zemědělství a zvýšení výnosu zemědělské práce na úroveň práce v průmyslu.
5. Podpora stavebního ruchu, bezúročné dlouhodobé úvěry mladým manželům.
6. Pomoc střednímu a drobnému podnikání, rekonstrukce a modernizace jeho technického zařízení, levné dlouhodobé úvěry, odbourání tíživých a nespravedlivých daní a dávek.

¹³ *Křesťanská demokracie, květen-červen 1954, New York. Viz též KALVODA, Josef: Z bojů o zítřek, I. díl, s. 165–168.*



7. Podpora dlouhodobé syndikalizace výroby podle výrobních oborů za paritní účasti zaměstnavatelů a zaměstnanců, jakož i paritních smírčích komisí pro urovnání sociálních sporů; odpolitizování odborů, které se v žádném případě nesmějí zneužít k politickému boji.
8. Odmítnutí zásady monopolního státního školství. KDH hájí právo náboženských společností a soukromých organizací na zřizování škol všech druhů a stupňů s právem veřejnosti – pokud budou splněny podmínky platné pro školství státní a komunální.
9. Zabezpečení práva rodičů na svobodnou volbu školy pro své děti.
10. KDH odmítá řešení sociální otázky cestou zespolečnění výrobních prostředků. Odmítá proto kategoricky marxismus, socialismus a Košický vládní program z 5. dubna 1945.
11. KDH přiznává Slovákům bezvýhradné právo na sebeurčení a přeje si ze srdce co nejužší spolupráci v budoucnu, jak na poli hospodářském, tak kulturním a mezinárodně politickém, s kterýmkoliv útvarem politickým a státním, jenž by měl jednou vzniknouti z vůle slovenského lidu.
12. KDH odmítá jakoukoliv kolektivní odpovědnost českého národa na zločinech vůči německému obyvatelstvu v r. 1945 a za jediného viníka označuje vládu Národní fronty. Němci vyhnání hanebným a nelidským způsobem z Čech, Moravy a Slezska, mají své historické a lidské právo na návrat do společné vlasti; mají rovněž právo na veškerou pomoc v jejich rekonstrukčním díle: musí jim být zajištěn národnostní statut účinně zaručující rovnoprávnost s českými obyvateli a nerušený vývoj kulturní a národní.
13. KDH se staví za myšlenku sblížení všech národů Střední Evropy, ať již ve formě středoevropské unie nebo soustátí podunajského v případném rámci spojené Evropy.

Politické směrnice KDH v exilu

1. Za účelem dosažení vytčených programových cílů KDH podniká politické akce buď samostatně, nebo ve spojení s jinými politickými směry a stranami. KDH uzavírá politické dohody pouze se směry a stranami odmítajícími marxismus, košický program, a čs. Národní frontu. KDH proto odmítá jakoukoliv dohodu s politickými směry a osobami podporujícími marxistické národně-frontovské formace jako tzv. Rada svobodného Československa, Pracovní výbor a jejich pomocné organizace.
2. KDH usiluje o rozšíření a dobudování Ústředí demokratického exilu spojujícího všechny skutečně demokratické složky naší emigrace, jakož i o úzkou spolupráci s exilovými organizacemi národů Střední Evropy.

Předsednictvo KDH v exilu

Předseda: Ladislav Lobkowicz, Belgique

Místopředsedové:

Dr. Oldřich Oberland, 77 Victoria Ave N, Hamilton, Canada;

Josef Kalvoda, 1381 York Ave, New York 31, N. Y., USA;

Karel Hruda, 4113 Palisade Ave, Union City, N. Y., USA;

Ing. Vladimír Novotný, 8500 B 57 CT, Cicero, Il., USA;

Jan Kuttelwascher, 15 Harefield Rd., London-Uxbridge, Aglete, GB;

František Kuchyňka, Rikshospitalet, Oslo, Norway;

Václav Šourek, 118 Hauptstrasse, Merxheim a. Nahe, Germany;

Marie Stará-Steiner, 49 rue de la Brasserie XL, Bruxelles, Belgique;

Generální tajemník: Simeon Ghelfand, 83 rue des Palsis, Bruxelles, Belgique



Čestné předsednictvo

J. M. njdp. opat Maurus A Verzich OSB, Italia;
Jan Emanuel z Lobkowitz, France
Georges de Lovinfoss (plk., bývalý šéf ozbrojené rezistence v Belgii), Belgique
Jindřich Kolowrat-Krakovský, USA
Jan A. Baťa, Brasil

Ústřední výbor

Tvoří předsedové a jednatele všech oblastí a jejich jména budou oznámena později, právě tak, jako organizační řád.

Ústřední orgán

ROZPRAVY, list pro křesťanskou demokracii, adresa: Boite postale No. 80, Bruxelles – Sch. I., Belgique
Časopisy hnutí: Křesťanská Demokracie – Bulletin KDH, New York; Křesťanská Demokracie, London, GB

Dokument č. 8: Provolání předsedy ČKDH Ladislava Lobkowitze¹⁴

Stoupcům a příznivcům KDH!

Bratři,

jak jste se již dozvěděli z posledního čísla Rozprav, ujal jsem se, po dohodě s generálním tajemníkem a čelními představiteli strany, předsednictví KDH.

Je mi velkou ctí, ale i povinností, abych se Vám touto cestou představil.

Chtěl jsem především podotknout, že jsem se dosud vždy stranil jakékoliv politické činnosti a že jsem dosud nikdy nebyl členem žádné politické strany; měl jsem pro to závažný důvod: hodlal jsem přistoupit k nějaké politické straně nebo hnutí jen tehdy, kdybych nabyl přesvědčení o skutečně křesťanském rázu programových cílů této strany.

Rozhodl-li jsem se nyní vystoupit veřejně v čele Křesťanskodemokratického hnutí, byl to především jeho program, ke kterému se plně hlásím, a jeho jasná a nekompromisní linie. Zdůrazňuji ony body programu KDH, jež se mi zdají být obzvláště významné:

Je to především otázka sociální a otázka národnostní, jejichž řešení má životní důležitost pro blaho naší, Bůh dejž, brzy osvobozené vlasti.

KDH se staví za křesťanské, tj. lidské, spravedlivé a rozumné řešení sociální otázky, řešení pomocí zdravých a oprávněných reforem, jež by nás přivedly blíže k společnosti harmonické a beztřídní na základě soukromopodnikatelského právního řádu. KDH se staví za křesťanské řešení a proti jakémukoliv řešení marxistickému a jemu se podobajícímu.

V otázce národnostní, tak ožehavé pro naši vlast, je stanovisko KDH rovněž jasné a kategorické:

¹⁴ Dopis Ladislava Lobkowitze byl publikován v časopise *Rozpravy*, roč. V., č. 4–5, 1954.



KDH uznává práva všech národností sídlivších v roce 1918 na území první Republiky československé.

Přiznává Slovákům plné právo na sebeurčení a přeje si ze srdce co nejužší spolupráci v budoucnu jak na poli hospodářském, tak i kulturním a mezinárodně-politickém, s kterýmkoliv útvarem politickým a státním, jenž by měl jednou vzniknouti z vůle slovenského lidu.

Němci vyhnání hanebným a nelidským způsobem r. 1945 z Čech, Moravy a Slezska, mají své historické a lidské právo na návrat do společné vlasti; mají rovněž právo na veškerou pomoc v jejich rekonstrukčním díle; musí jim být zajištěn národnostní statut účinně zaručující rovnoprávnost s českými obyvateli a nerušený vývoj kulturní a národní.

Konečně KDH se staví za myšlenku sblížení všech národů střední Evropy ať již ve formě stře-doevropské unie nebo soustátí podunajského v příp. rámci Spojené Evropy.

Je naším velkým přáním, abychom již zde v exilu, Češi, Slováci a sud. Němci, mohli se sejít k společné tvůrčí práci, třeba v rámci exilového Pracovního souručenství národů Podunají, za event. účasti také Rakušanů, Maďarů aj. Mohli bychom se tak zajisté dohodnout v nejdůležitějších bodech, v duchu křesťanské smířlivosti a vzájemného porozumění.

Po několikaletém pozorování vývoje a činnosti KDH a hlavně pro jeho integrálně křesťanskou linii, kterou Hnutí dosud sledovalo, rozhodl jsem se k aktivní spolupráci a hodlám ze všech svých sil sloužit tomuto šlechetnému hnutí co nejvíce a co nejlépe. Jsem přesvědčen, že KDH bude růst a stále nabývat většího významu v exilu i na poli mezinárodním. Záleží na nás všech, stoupcích našeho mladého Křesťanskodemokratického hnutí, abychom společnou prací dosáhli uskutečnění vysokých cílů. K tomu nám dopomáhej Bůh.

Dokument č. 9: Memorandum ČKDH vláde a Kongresu Spojených států amerických z 28. října 1954¹⁵

Memorandum vláde a Kongresu Spojených států amerických

České Křesťansko-demokratické hnutí v exilu je hluboce přesvědčeno o tom, že komunistus jakožto politická síla bude stále znamenat ohrožení svobody a bezpečnosti svobodného světa. Jsme zcela zajedno s Výborem pro komunistickou agresi Sněmovny reprezentantů Spojených států v tom, že jakákoli politika zadržování, ustupování či koexistence je zcela nepřijatelná. Taková politika popírá povinnosti, jaké má křesťan vůči všem obětem otroctví, teroru, či zločinné agrese. Jak jsme se poučili z hořké zkušenosti naší země, vede pokus koexistovat společně s komunistem nevyhnutelně k likvidaci svobody člověka.

Své zraky nyní upínáme ke Spojeným státům a žádáme je, aby vedly křížovou výpravu svobodmilovných lidí, jejímž cílem je obnovení svobody na celém světě. Jelikož koexistence s komunistem je morálně a politicky vyloučena, jsou opatření na pouhou obranu, jakkoli velmi naléhavá, jen nejlepšími dočasnými prostředky. Boj za svobodu je věcí společného zájmu: pomoc jiným národům znovu získat svobodu zabezpečí americkému lidu jeho vlastní svobodu.

Za kouřovou clonou koexistence komunisté zbrojí na třetí světovou válku, kterou rozpoutají, jakmile si budou jisti vítězstvím. Jediný způsob, jak takové válce zabránit, spočívá v uskutečňování dynamického programu osvobození porobených národů, který oslabí komunistickou válečnou

¹⁵ Viz KALVODA, Josef: *Studená válka 1946–1989. Svoboda znamená odpovědnost*. Nakladatelství Dílo, Kladno 2001, s. 10–12. (Překlad z anglicky psaného originálu Vladimír Petkevič.)



sílu. Jelikož známe specifickou politickou situaci a psychologii lidí žijících ve střední Evropě, dovolujeme si navrhnout tento postup, který pokládáme za zcela zásadní:

1. Americká rozhlasová propaganda na vlnách Hlasu Ameriky a Svobodné Evropy by se neměla omezovat jen na napadání konkrétních skupin komunistických spiklenců, kteří jsou nyní v komunistických zemích u moci. Aby byla taková propaganda náležitě účinná, musí rozpoutat širokou kampaň proti celému systému marxistického socialismu. Musí ukázat, proč komunismus a socialismus jako bezprostřední předstupeň ke komunismu likvidují svobodu člověka v oblasti politiky, hospodářství, společnosti, kultury a náboženství.
2. Taková propaganda by neměla být zaměřena výhradně negativně, ale měla by pozitivně a aktivně podporovat svobodné podnikání. Může doložit evidentní fakta, na nichž lze předvést, že země, kde je svobodné podnikání jako jsou např. Spojené státy, Belgie a Spolková republika Německo, se zatím dostaly nejbližší k beztřídní společnosti a že zajistily svým pracujícím vysokou životní úroveň. Lze naopak přesvědčivě demonstrovat, že socialismus a komunismus zvyšuje třídní rozdíly a že chudoba a strach v komunistických zemích jsou přímým důsledkem samotného socialistického společenského řádu.
3. Globální cíl americké propagandy by měl spočívat v posilování nespokojenosti pracujících za železnou oponou se socialistickým společenským řádem a ve snaze přesvědčit je, aby ve svých zemích požadovali systém svobodného podnikání. Takovou propagandu však pochopitelně nemohou provádět ti, kdo jsou sami socialisté a spolupracovníci komunistů.
4. Vysílání do Československa by se mělo rozdělit na tři oddělení: české, slovenské a sudetoněmecké. Jednotlivé pořady by měly zdůrazňovat právo slovenského národa na sebeurčení, právo sudetských Němců na návrat do Sudet a podporovat nezbytnost federativního řešení problémů společného soužití. Toto řešení by měli společně vypracovat Češi, Slováci a sudetští Němci.
5. Jako první krok ke skutečnému osvobození je nutné vybudovat v Evropě ozbrojené síly svobodného světa schopné klást odpor případné sovětské vojenské síle. Tento požadavek se týká německých ozbrojených sil, které by neměly být svazovány svévolnými omezeními co do počtu a kvality výzbroje, a také vojenských kontingentů těch národů, které žijí za železnou oponou. Tyto vojenské kontingenty by měly být organizovány na bázi národnostní bez ohledu na státy.
6. Jakmile se dosáhne rovnováhy vojenských sil v Evropě, může se americká a západní propaganda zaměřovat na stále konkrétnější cíle. Hlavním cílem je vyvolat vzpouru zotročených národů proti komunistickým loutkám a jejich sovětským mocipánům. Události z června 1953 ve Východním Německu a v dalších satelitních státech ukázaly, že oběti komunismu jsou připraveny povstat i s minimální nadějí na úspěch.
7. Prvním základním krokem v jakémkoli osvobozovacím plánu je nutnost rozhodnout, jaká pomoc a v jakém stupni bude poskytnuta zotročeným národům, až se pokusí získat svobodu. Americké vysílání již vyzývá k odporu ke komunistickým satelitním vládám, avšak takový odpor nemá smysl, není-li zaměřen na definitivní svržení bolševické tyranie. Poněvadž Američané nyní žádají Čechy a další podmaněné národy, aby se stavěli na odpor sovětskému teroru, my – čeští exulanti – se ptáme americké vlády a amerického lidu: co uděláte, abyste nám pomohli v našem boji proti loutkové vládě a proti Sovětům, kdyby zasáhli vojenskou silou a potlačili povstání, které má naději na úspěch? Americká psychologická válka může být účinná jen velmi nedostatečně, dokud není zodpovězena tato základní otázka.
8. Ve vhodný okamžik by se měly v satelitních zemích vyhlásit proti bolševickým tyranům generální stávky. Jak již zdůraznil Lenin, generální stávka je revoluční zbraň a mělo by se jí užívat jen pro splnění revolučních cílů. Taková stávka by se tedy neměla vyhlašovat dokud nebudou všechny faktory, včetně stupně a druhu pomoci, jaké lze očekávat od Západu, takové, aby zotročené národy měly poměrně rozumnou záruku, že znovu získají svobodu.
9. Propaganda vysílaná do zemí za železnou oponou se nedělá v nějakém vakuu. Je to součástí totální politické strategie a musí být spojena s nějakým dlouhodobým programem, který má



definitivní cíl. Poněvadž takové programy zahrnují závazky, jaké může učinit jen Kongres, máme za to, že aktivnější účast Kongresu při formování propagandistické politiky Spojených států poskytne – podepřena autoritou Kongresu – oporu a záruky, které byly účinnou výzvou národům Československa a dalším ztotočeným evropským národům.

České křesťansko-demokratické hnutí, New York, 28. října 1954
Josef Kalvoda, místopředseda¹⁶

Dokument č. 10: Protestní dopis skupiny českých exilových žurnalistů adresovaný západnímu tisku¹⁷

Protestujeme proti udělení Nobelovy ceny míru Vysoké komisi pro uprchlíky při Organizaci spojených národů!

My podepsaní jsme svobodní čeští žurnalisté, ale jsme rovněž antikomunističtí exulanti. Za více jak 7 let našeho exilu jsme viděli vlády a národy svobodných zemí, jak v spontánním hnutí lidské velkomyslnosti věnují nesmírné obnosy, aby pomohly politickým uprchlíkům najít cestu do nového života. Cítili jsme hluboko vděčnost. Na druhé straně však jsme viděli tisíce a tisíce uprchlíků živořících v nepředstavitelné bídě. Viděli jsme sta nemocných a zoufalých rodin. Viděli jsme řady uprchlíků, kterým třeba jen malá mravní nebo hmotná pomoc mohla vrátit ztracenou víru v lidskost, marně čekat po dlouhé měsíce jako obtížné žebráky v předsíňích byrokracie spravující tyto nesmírné prostředky tak obětavě darované svobodnými národy.

Proto můžeme s vědomím plné zodpovědnosti před celým svobodným světem prohlásit, že bída uprchlíků se stala nejlepším obchodem našeho století!

Uprchlíci byli bezostyšně oloupeni! Obdrželi jen neuvěřitelně nepatrný zlomek darovaných prostředků, které prostý muž či žena odepřeli svým vlastním dětem, aby tak pomohli nuzným lidem bez domova. Převážná většina těchto velkorysých darů byla dovoleně či dokonce nedovoleně bez studu a ohledu spotřebována jediné pro užitek jejích správců a administrace.

Uvedené skutečnosti měly katastrofální následky. A jestliže se za posledního půl roku vrátilo ze svobodného světa do nesvobodného Československa na komunistickou „amnestii“ celé 4% českých a slovenských uprchlíků, je to rovněž následkem uvedených skutečností. Že počet navrátilců nebyl daleko vyšší, není zásluhou Vysoké komise pro uprchlíky, nýbrž jen a jediné zásluhou vnitřní pevnosti a uvědomělého idealismu českých a slovenských uprchlíků.

Zodpovědnost za tyto smutné a otráasající skutečnosti nese bez veškerých pochyb v nejvyšší instanci Vysoká komise pro uprchlíky při OSN, jejíž povinností bylo dozírat a kontrolovat nesčetné instituce mrhající prostředky určenými k ušlechtilému účelu. Nobelova cena míru proto nemohla a neměla být udělena Vysoké komisi pro uprchlíky a tato Vysoká komise nemá mravní právo jí přijmouti! Její udělení Vysoké komisi se rovná přímo provokativnímu výsměchu

¹⁶ Jako odesílatel memoranda byl uveden tehdejší místopředseda hnutí, jímž byl tehdy v New Yorku žijící Josef Kalvoda, který byl také autorem textu memoranda.

¹⁷ Text byl sepsán a prezentován v angličtině, jeho česká verze byla publikována v časopise *Bohemia* (1955, č. 52, s. 3), vydávaném v Mnichově Sdružením českých demokratických federalistů. Anglický originál ve formě letáku byl podle sdělení redakce rozeslán na 1500 adres významných redakcí, státníků, politiků a umělců ve svobodném světě.



vmetenému ve tvář všem oloupeným bezprávným uprchlíkům a znamená vážné zlehčení jména Nobelovy ceny míru. Znamená rovněž vážné a nebezpečné zviklání víry v pevnost mravních zásad svobodného světa. Proto tak rozhodně protestujeme. Náš protest má rovněž ukázat a dokázat, že v demokracii a svobodě – na rozdíl od totalitních režimů – může i člověk bez práv, majetku a domova, žádat beze strachu a nebezpečí nápravu křivd a že může nalézt spravedlnost.

Abychom nezvratitelně podložili náš protest proti takovému udělení Nobelovy ceny míru a vyřčené obvinění, že bída uprchlíků se stala nejlepším obchodem našeho století, zakládáme pracovní společenství, jehož úkolem je sebrat stovky nesporných důkazů a svědectví. Důkazů, které otřesou svědomím světa. Současně žádáme mezinárodní instituce, žádáme vlády a sněmovny, světový tisk, aby podpořily náš protest proti udělení Nobelovy ceny míru Vysoké komisi pro uprchlíky při OSN a aby přezkoumaly, vyšetřily, napravily a zastavily tento ponižující obchod s lidským zoufalstvím a bídou.

Listopad 1955

Simeon Ghelfand
František Janík-Horák
Dr. Helena Koželuhová
Dr. Jan Král
Vladimír Pekelský

Dokument č. 11: Článek Simeona Ghelfanda „Čtyřicet let socialismu“ z listopadu 1957¹⁸

Čtyřicet let socialismu (Psáno pro soudruhy z Anti-American Committee for Alger Hiss-Europe)

Soudruzi,

Komunisté v Rusku měli čtyřicet roků času, aby prokázali, že socialistické vlastnictví výrobních prostředků představuje vyšší stupeň ve vývoji lidské společnosti. Měli a mají k dispozici mocenské prostředky, jakých neměli ani starověcí satrapové. Rozkazují monopolně desítkám milionů pracujících a opírají se o největší policejní aparát, jaký kdy byl v dějinách lidstva. Neprokázali však, že socialismus je vyšší a pokrokovější soustava, než společnost založená na soukromém podnikání. Právě naopak, dnes již nemůže být pochybností o tom, že socialistická organizace výroby a práce je největší překážka hospodářského a sociálního pokroku.

Fr. Janík-Horák napsal v „Bohemii“ velmi správně, že i kdyby se komunistům podařilo vytvořit blahobytné podmínky života, musili bychom přece bojovat proti komunismu, protože je to nemravný systém. Nemyslím však, že by se komunistům někde podařilo vytvořit blahobytnost, neboť je již v samé povaze protipřírodných a nemorálních společenských řádů, že jsou choré veskrz naskrz a nejsou schopné zdravého vývoje. Ovšem sovětské vědci a technici se nyní vyznamenali svými „sputníky“. Avšak když prostý sovětský občan jede vlakem třeba z Irkutsku do Moskvy, pak jistě závidí i tomu psu, kterého poslali na smrt do meziplanetárního prostoru, jelikož těch několik dnů cestování vlakem v Sovětském svazu je utrpení, o kterém my tady na kapitalistickém Západě

¹⁸ *Rozpravy*, 1957, roč. V, č. 3, s. 1–2 (v tiráži je uveden ročník V, což je chybné označení, správně má být VI., ročník V. vycházel v roce 1954, po třech letech se S. Ghelfand k vydávání vrátil, ale v roce 1957 časopis zanikl).



nemáme ani ponětí. V Československu měli komunisté a přífaření socialisté příležitost již od r. 1945, aby dokázali, že socialismus je lepší než soukromé podnikání. A výsledek? Uhlí není, manžele s dětmi žijí odděleně po celá léta, ježto byty nejsou, potraviny dnes sice jsou, avšak drahé a ve špatné kvalitě a v západních podmínkách konkurenčního hospodářství by je nikdo nekoupil, textilie a boty jsou několikrát dražší, než na Západě, socialistické cigarety „Džunka“ (v Praze tomu říkají: Děkujeme, že už nemusíme kouřit Ameriky!) jsou, lidově řečeno, ercmizerné, atd.

Před deseti lety bylo Německo v zoufalém postavení. Obyvatelé hladověli, denní dávky potravin byly na úrovni známých asijských končin věčného hladu. Miliony vyhnaných Němců, pro něž nebyla práce, živořili v táborech. Lidé bydleli v rozvalinách. Dělníci utíkali z továren a hledali si obživu, kde to šlo, bujely pašeráctví, prostituce, zlodějna všeho druhu. Měnovou jednotkou byla ... americká cigareta.

V březnu 1948 byl Dr. Ludvík Erhard jmenován hospodářským ředitelem západního okupačního pásma. Musil začít od nuly: žádný zahraniční obchod, uvnitř země jen černý trh a šmelina. V červnu 1948 byla uskutečněna měnová reforma, 40 marek na osobu. Zároveň Dr. Erhard oznámil, že od nyníška bude německé hospodářství státi na základě volného trhu, bez lístků a bodů. „Nyní platí jediný lístek – německá marka“, řekl.

My si dnes těžko uvědomujeme význam a dosah tohoto prohlášení, které před deseti lety učinil Dr. Erhard. Vždyť svět tehdy byl soustavně ohlupován sociál-komunistickou propagandou, socialisovalo se a znárodňovalo nejen v Československu nebo v Jugoslavii, nýbrž i v Anglii, Francii, Itálii, Novém Zélandu. Němečtí socialisté zatracovali Dr. Erharda a prorokovali naprostý neúspěch jeho hospodářských metod.

Avšak ještě před 1. lednem 1949 začaly ceny klesati. Kupní síla německé marky se osvědčila. Lidé se vrátili do továren a dílen, kola se roztočila. Miliony vyhnanců, od kterých Sověty očekávaly, že se stanou nesnesitelným břemenem pro německou ekonomiku a státní rozpočet, byly včleněny do výroby, Dr. Erhard vyhrál a s ním i celé Západní Německo.

Ve stejné době se ve Východním Německu socialisovalo a znárodňovalo. Stejný národ, stejný jazyk, stejná kultura, ale v Západním Německu spočívá hospodářství na soukromém podnikání, kdežto ve Východním – na socialismu.

A nyní, soudruzi, porovnejte: kde je blahobyť, a kde je bída?

Simeon Ghelfand



„Akty revoluční spravedlnosti“

Limity pražského jara, soudní rehabilitace a bývalí političtí vězni

Petr Blažek

„A proto my říkáme, že zajistí-li nám někdo lidskou důstojnost, svobodu a blahobyť, a tato svoboda musí být tak široká, jak si ji představují všichni lidé na světě, je nám to jedno, jak si tento režim říká, jakým ismem ozdobí své jméno.“

Jan Šmíd¹

„To jsou důvody, pro které si pozorně musíme všimnout politické a ideové aktivizace zbytků poražených buržoazních tříd, zkrachovaných předúnorových pravičáckých politiků a podobně. Jsme svědky toho, jak se tu a tam pokoušejí vytvářet ideové a politické předpoklady pro svou činnost. Nechybějí ani pokusy vytvářet si legální základnu pro svou činnost v některých organizacích, které nyní živelně vznikají, zejména v K 231, kde působí i lidé právem odsouzení pro protistátní činnost.“

Alexander Dubček²

Na ustavující schůzi Sdružení bývalých politických vězňů K 231 (známější pod zkratkami Klub 231 či K 231) na pražském Žofíně 31. března 1968 vystoupil jako jeden z řečníků MUDr. Jan Šmíd, který byl v období obou totalitních režimů odsouzen k trestu smrti.³ Tématem jeho proslovu, který vzbudil patrně největší ohlas, byly souvislosti právní rehabilitace, jejíž plné dosažení

¹ Z projevu Jana Šmída na ustavující schůzi K 231 na Žofíně 31. 3. 1968. BLAŽEK, Petr – BURSÍK, Tomáš – HALLA, Josef – HOPPE, Jiří: *„Aby se to už neopakovalo.“ Katalog k výstavě o dějinách Sdružení bývalých politických vězňů.* ÚSTR, Praha 2008, s. 35.

² Z vystoupení prvního tajemníka ÚV KSČ Alexandra Dubčeka na zasedání ÚV KSČ 29. 5. 1968, publikováno v edici VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír – Moravec, Jan (eds.): *Komunistická strana Československa. Konsolidace (květen–srpen 1968).* Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, sv. 9/2, Nakladatelství Doplněk – ÚSD AV ČR, Praha – Brno 2000, s. 31.

³ MUDr. Jan Šmíd (1910–1983) – lékař. Absolvoval lékařskou fakultu. V období nacistické okupace byl v letech 1944–1945 vězněn. Po válce působil jako major zdravotní služby v armádě. V září 1948 byl zatčen a poté odsouzen k doživotí za neoznámení trestných činů a vojenskou zradu. V roce 1953 mu byl amnestií snížen trest na 25 let. Vězněn byl v uranových táborech na Jáchymovsku a v Leopoldově. Po propuštění v roce 1960 na amnestii pracoval nejdříve rok jako kopáč, teprve poté mohl jako lékař pracovat v Mníšku u Liberce. V roce 1968 spoluzakládal K 231. Po srpnové okupaci odešel do zahraničí. Usadil se ve Švýcarsku, kde pracoval jako lékař. V roce 1972 byl za nepovolené opuštění republiky odsouzen k 5 letům odnětí svobody nepodmíněně a k propadnutí majetku. BLAŽEK, Petr – BURSÍK, Tomáš – HALLA, Josef – HOPPE, Jiří: *„Aby se to už neopakovalo.“ Katalog k výstavě o dějinách Sdružení bývalých politických vězňů.* ÚSTR, Praha 2008, s. 42.



Fotografie místopředsedy K 231 MUDr. Jana Šmída se dochovaly ve vězeňském spise

Zdroj: Národní archiv

bylo proklamovaným cílem zakládaného sdružení.⁴ Jan Šmíd srovnal postavení bývalých politických vězňů z let 1948 až 1968 s obdobnou situací politických vězňů z období 1939–1945, kteří po osvobození nemuseli před soudem prokazovat svou nevinu.⁵ Vyslovil se pro rehabilitaci ze zákona, která by plošně zrušila téměř všechny rozsudky nad bývalými politickými vězni, aby nemuseli v obnovených soudních procesech prokazovat svou nevinu a opět procházet justiční mašinérií, k níž měli pochopitelnou nedůvěru. Pouze ve sporných kauzách měl soud obnovit řízení a znovu rozhodnout.⁶

Pozdější místopředseda přípravného výboru K 231 Jan Šmíd (předsedou byl na Žofíně zvolen Karel Nigrín a generálním tajemníkem Jaroslav Brodský) hovořil před zcela zaplněným auditoriem, v němž se tísnilo okolo tří tisíc bývalých politických vězňů, kteří i po svém propuštění žili často řadu let jako občané druhé kategorie, a pokud se v minulosti vůbec snažili o rehabilitaci, nebyli až na výjimky úspěšní.⁷ Další zájemci o členství v novém sdružení postávali před žofínskou budovou, kde poslouchali projevy z reproduktorů. V čele rozsáhlého sálu, do něhož pronikaly velkými okny paprsky jarního slunce, stál jako symbolická připomínka všech popravených a zemřelých politických vězňů osamocený stůl potažený černou látkou, na němž ležela bible a Palackého *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Na průčelní stěně visel velký transparent se slovy Jana Amose Komenského „Aby se to už neopakovalo“, které jako exulant adresoval světu po třicetileté válce. Setkání „muklů“ (mužů určených k likvidaci), jak si sami říkali, se neslo

⁴ Ve stanovách K 231, vypracovaných v dubnu 1968 přípravným výborem sdružení, bylo jeho poslání formulováno pomocí dobové frazeologie tak, aby znění předkládaných stanov neдрáždilo úředníky ministerstva vnitra: „Posláním sdružení je přispívat k uplatnění demokratických práv členů, a tím tedy i k poslání socialistického zřízení, a to tím, že sdružení bude pomáhat svým členům k dosažení úplné rehabilitace, případně jim poskytovat sociální pomoc.“ PECKA, Jindřich – BELDA, Josef – HOPPE, Jiří (eds.): *Občanská společnost 1967–1970. Sociální organismy a hnutí Pražského jara 1967–1970*. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, sv. 2/2, Nakladatelství Doplněk – ÚSD AV ČR, Praha – Brno 1998, s. 37.

⁵ BLAŽEK, Petr – BURSÍK, Tomáš – HALLA, Josef – HOPPE, Jiří: „Aby se to už neopakovalo.“ *Katalog k výstavě o dějinách Sdružení bývalých politických vězňů*. ÚSTR, Praha 2008, s. 33–34.

⁶ HOPPE, Jiří: *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*. Prostor, Praha 2008, s. 216–219.

⁷ Značná část z nich byla z vězení propuštěna na základě amnestií prezidenta republiky, zejména v letech 1960 a 1962. Blíže ROKOSKÝ, Jaroslav: *Amnestie 1960*, In: *Paměť a dějiny*, roč. 5, č. 1 (2011), s. 36–54.



v duchu odpuštění. Vystupující varovali před návratem do minulosti a vyjadřovali podporu reformnímu křídlu komunistické strany.⁸

Způsob, jakým vedení Komunistické strany Československa reagovalo na činnost (ve skutečnosti pouze přípravného výboru) K 231,⁹ výmluvně ukazuje limity pražského jara, které jeho nekritičtí obhájci většinou vůbec nezmiňují. Přes úvodní vstřícné proklamace některých komunistických politiků, často postižených v padesátých letech jako oběti stranických čistek, se nakonec proti povolení činnosti tohoto sdružení (stejně jako v případě povolení Klubu angažovaných nestraníků či obnovení sociální demokracie) postavili již v květnu 1968 všichni členové představenstva ÚV KSČ, včetně Alexandra Dubčeka či Josefa Smrkovského, kteří se ocitli pod velkým tlakem Moskvy a jejích spojenců.¹⁰ Proti představitelům K 231 zahájilo ve stejné době na pokyn komunistického vedení ministerstvo vnitra dehonestační kampaň v médiích, v jejímž rámci analytický odbor využíval účelově operativní dokumentaci tajné policie.¹¹ Reformní tváře komunistické strany Zdeněk Mlynář a František Kriegel pak přesně týden před srpnovou okupací dokončili pro představenstvo ÚV KSČ zprávu o činnosti K 231 s návrhem na „politická opatření“, která nepočítala s další existencí tohoto sdružení pod průhlednou záminkou přijatého zákona o soudní rehabilitaci, na jehož základě měly působit pouze rehabilitační komise Svazu protifašistických bojovníků a odbory sociálního zabezpečení při národních výborech.¹²

Obdobně je ovšem možné hodnotit i konečnou podobu zmíněného zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, který přijalo 25. června 1968 Národní shromáždění. Přestože byl vůbec prvním vážným pokusem o komplexní nápravu represí a zločinnosti uplynulých dvaceti let,¹³ přinesl bývalým politickým vězňům určité rozčarování, neboť jejich představy byly poměrně odlišné. Na základě přijaté normy především nebyla vyhlášena plošná rehabilitace, jak ji požadoval necelé tři měsíce před tím Jan Šmíd, ani návrh zákona o „obecném smíru“ vypracovaný K 231, který nebyl vůbec vzat v potaz.¹⁴ Většina postižených musela naopak podat individuální žádost, o které následně rozhodoval příslušný soud. Navíc byl tento zákon, který z rehabilitačního řízení výslovně vylučoval aktivní odpůrce komunistického režimu, v důsledku srpnové okupace již po necelých dvou letech od jeho účinnosti novelizován tak, že se razantně snížil okruh rehabilitovaných osob. Historik Karel Kaplan v tomto kontextu výstižně popsal „rehabilitaci“ osob odsouzených v procesu, v němž byli vedle jiných odsouzeni k trestu smrti oběšením JUDr. Milada Horáková, Závíš Kalandra, Oldřich Pecl a Jan Buchal, jako druhý politický proces.¹⁵

⁸ Fotografie a zvukový záznam ze zakládajícího zofinské schůze K 231 jsou dostupné ve výstavním katalogu BLAŽEK, Petr – BURSÍK, Tomáš – HALLA, Josef – HOPPE, Jiří: „Aby se to už neopakovalo.“ Katalog k výstavě o dějinách Sdružení bývalých politických vězňů. ÚSTR, Praha 2008. V elektronické podobě je zveřejněn na stránce ÚSTR, viz <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/k231/katalog-k231.pdf> (ověřeno 16. 8. 2014).

⁹ Postupně vzniklo do června 1968 na osmdesát regionálních poboček K 231. Základními články byly okresní organizace. Počítalo se také s postupným vytvořením české a moravské zemské organizace. Určitý rozkol nastal záhy v Brně, kde místní pobočka K 231 působila pod vedením někdejšího brněnského starosty Josefa Podsedníka samostatně a na některé otázky měla odlišné postoje oproti pražské centrále. Paralelně pak byla 7. dubna 1968 založena v Bratislavě Slovenská organizace na ochranu lidských práv, v jejímž čele stál jako předseda Emil Vydra (původně zvolený do představenstva K 231 jako zástupce bývalých slovenských politických vězňů). Tamtéž, s. 34.

¹⁰ Srov. nejnovější shrnutí výzkumu dějin pražského jara VONDROVÁ, Jitka: *Reforma? Revoluce? Pražské jaro 1968 a Praha*. Sešity ÚSD AV ČR, sv. 45, Praha 2013. K obnovující se občanské společnosti v období pražského jara např. HOPPE, Jiří: Vedení komunistické strany a občanská společnost v roce 1968, in: KALOUS, Jan – KOCIAN, Jiří (eds.): *Český a slovenský komunismus (1921–2011)*. ÚSD AV ČR – ÚSTR, Praha 2012, s. 178–181.

¹¹ Blíže BURSÍK, Tomáš: Klub 231, ministerstvo vnitra a jeho analytický odbor v roce 1968, in: VOLNÁ, Kateřina (ed.): *Bezpečnostní aparát, propaganda a pražské jaro. Sborník k mezinárodní konferenci*. ÚSTR, Praha 2009, s. 101–106.

¹² Zpráva je otištěna v edici dokumentů PECKA, Jindřich – BELDA, Josef – HOPPE, Jiří (eds.): *Občanská společnost 1967–1970. Sociální organismy a hnutí Pražského jara 1967–1970*. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, sv. 2/2, Nakladatelství Doplněk – ÚSD AV ČR, Praha – Brno 1998, s. 47–50.

¹³ HALLA, Josef: Průběh a podmínky rehabilitací a odškodnění v českých zemích, in: FAJMON, Hynek (ed.): *Sovětská okupace Československa a její oběti*. CDK, Brno 2005, s. 91.

¹⁴ Návrh zákona o soudní rehabilitaci, který v dubnu a květnu 1968 vypracovala právní komise K 231, je vůbec poprvé publikován v příloze této studie. Za jeho zprostředkování velmi děkuji kolegovi Jiřímu Hoppemu.

¹⁵ Srov. KAPLAN, Karel: *Druhý proces: Milada Horáková a spol. – rehabilitační řízení 1968–1990*. Karolinum, 2008.

16. května 1968

Dálnopis

ÚV - 34/68

Ústřednímu výboru KSČ
všem krajským a okresním
výborům KSČ a KSS
k rukám vedoucího tajemníka

Vážený soudruhu,

podle zjištěných informací se má 17. května 1968 v Praze
sejít sjezd K-231. Tato organizace dosud není registrována.
Vláda se dnes usnele rozhodla posadit její registraci vzhledem k tomu,
že se v ní sdružují i mocné protisocialistické síly.

Žádám vás, soudruzi, abyste prostřednictvím komitátů,
případně organizovaných v klubu K-231, i spolehlivých bespartij-
ních, a nimž má strana kontakty, díky prostřednictvím místních
orgánů, působili v tom směru, že delegáti z okresů a krajů se
připravovaný sjezd do Prahy neodjedou. Obdobné opatření -
informaci poskytl vláda národním výborům.

Prosim vás, abyste další případné poznatky o připravova-
vaném sjezdu ihned sdělili ÚV KSČ.

Alexander Dubček
první tajemník ÚV KSČ

Dálnopis prvního tajemníka ÚV KSČ Alexandra Dubčka k ohlášenému sjezdu K 231, který se na konec neuskutečnil, 16. květen 1968

Zdroj: Národní archiv



Různé představy

Hlavními mezníky komunistického režimu byly – přes proklamovaný cíl vytvoření společnosti nového typu, která přinese spravedlnost pro všechny občany – systémové krize. Trvalým rysem pak byla politicky motivovaná represe, která se za celé období dotkla různým způsobem okolo dvou milionů osob, pokud do této černé statistiky zahrneme i rodinné příslušníky postižených.¹⁶

Již několik let po únoru 1948 se proto jedním z klíčových hesel stalo slovo rehabilitace, které se však až do pozdních šedesátých let týkalo až na nepočtené výjimky výhradně postižených soudruhů.¹⁷ Svědčí o tom i výsledky několika komisí, které od poloviny padesátých let komunistické vedení postupně zřídilo pro přezkoumání některých politických procesů. Získaly neoficiální pojmenování buď podle komunistického funkcionáře, který stál v jejím čele, nebo podle místa, kde zasedala: Baráková (1955–1957), Kolderova (1962–1963) a barnabitská (1963). Tyto komise výhradně rehabilitovaly oběti stranických čistek. Navíc se občanskoprávní a společenská očista týkala v řadě případů osob, které se ve skutečnosti před svým pádem aktivně podílely na zločinech proti skutečným i domnělým oponentům pounorového režimu.¹⁸ Například někdejší velitel Státní bezpečnosti Osvald Závodský, který byl v lednu 1951 zatčen a později popraven, byl v roce 1963 právně i stranicky rehabilitován, byla mu vrácena hodnost plukovníka a rodině vyplacena náhrada 110 000 Kčs. Na jaře 1968 pak dokonce obdržel Řád republiky in memoriam.¹⁹

Také čtvrtá, Pillerova komise (1968–1969, poté do roku 1971 pod vedením Kempného), která byla ustavena v dubnu 1968, se měla podle původního zadání zabývat rehabilitací (bývalých) členů KSČ. Na konec zaměření komise zásluhou dobové atmosféry přesáhlo původní zadání. Mezi jejími členy však nepanovala shoda. Předložená závěrečná zpráva byla opakovaně přepracována, neboť nevyhovovala představám zadavatelů, a posléze byla na počátku sedmdesátých let publikována pouze v exilu.²⁰

Velmi rychle se po výměně prvního tajemníka ÚV KSČ v lednu 1968 začalo veřejně hovořit o nutnosti přijmout zákon, na jehož základě měla být provedena soudní rehabilitace. Agilními mluvčími „obrodného procesu“, kteří otvírali prostor i tiskové svobodě a všemožným občanským aktivitám, se stali rehabilitovaní komunisté, postižení v padesátých letech jako údajní stráničtí zrádci – především Josef Smrkovský, Eduard Goldstücker, Josef Pavel, Gustáv Husák a Eduard Friš. Již v polovině března 1968 zadalo vypracování návrhu zákona o soudní rehabilitaci předsednictvo ÚV KSČ.²¹ Zmínka o rehabilitacích se v dubnu 1968 objevila nejdříve v Akčním programu KSČ, a poté i v programovém prohlášení vlády. Byl v mnoha ohledech velmi odlišný od návrhu „zákona o obecném smřu“, který ve stejné době dokončila právní komise K 231 pod vedením

¹⁶ KAPLAN, Karel: Politická perzekuce za komunistického režimu v Československu, In: GEBAUER, František – KAPLAN, Karel – KOUDELKA, František – VYHNÁLEK, Rudolf: *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948–1989. Statistický přehled*. Sešity ÚSD AV ČR, sv. 12, Praha 1993, s. 24. Srov. BLAŽEK, Petr: Politická represe v komunistickém Československu 1948–1989. In: ŽÁČEK, Pavel – KOŠICKÝ, Patrik – GULDANOVÁ, Eva (eds.): *Moc verzus občan. Úloha represie a politického násilí v komunizme*. Ústav paměti národa, Bratislava 2005, s. 8–22.

¹⁷ Podle odhadů bylo před rokem 1968 rehabilitováno maximálně několik stovek osob. GEBAUER, František – KAPLAN, Karel – KOUDELKA, František – VYHNÁLEK, Rudolf: *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948–1989. Statistický přehled*. Sešity ÚSD AV ČR, sv. 12, Praha 1993, s. 65.

¹⁸ HALLA, Josef: Průběh a podmínky rehabilitací a odškodnění v českých zemích, In: FAJMON, Hynek (ed.): *Sovětská okupace Československa a její oběti*. CDK, Brno 2005, s. 85–97.

¹⁹ KALOUS, Jan: Osvald Závodský – aktér i obětí politických procesů, In: *Paměť a dějiny*, roč. 7, č. 3 (2013), s. 95.

²⁰ HALLA, Josef: Průběh a podmínky rehabilitací a odškodnění v českých zemích, In: FAJMON, Hynek (ed.): *Sovětská okupace Československa a její oběti*. CDK, Brno 2005, s. 88–89.

²¹ Srov. VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír – Moravec, Jan (eds.): *Komunistická strana Československa. Pokus o reformu (říjen 1967–duben 1968)*. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, sv. 9/1, Nakladatelství Doplňek – ÚSD AV ČR, Praha – Brno 1999, s. 142–159, 332–333 a 556.



Fotografie autora návrhu „zákonu o obecném smíru“ JUDr. Josefa Kovařovice se dochovaly ve vězeňském spise
Zdroj: Národní archiv

JUDr. Josefa Kovařovice. Ústřední přípravný výbor K 231 tento návrh zákona schválil 20. května 1968, a následně zaslal Národnímu shromáždění.²²

Na přípravě zákona o soudní rehabilitaci se přitom K 231 zpočátku s řadou dalších institucí podílel. První podklady vypracovalo ministerstvo spravedlnosti, ale záhy na základě požadavků Právnické fakulty Univerzity Karlovy, Ústavu státu a práva ČSAV a Svazu protifašistických bojovníků začal na vypracování návrhu této právní normy dohlížet ústavněprávní výbor parlamentu. Ze zápisu diskuze na jednání předsednictva Národního shromáždění 11. dubna 1968 je patrné, že zpočátku také panovaly značné rozdíly v pohledu na politické zásady, rozsah rehabilitací a výši nákladů.²³ Dne 26. dubna 1968 se na půdě ústavněprávního výboru uskutečnila pod předsednictvím jeho předsedy Viktora Knappa²⁴ porada nad připravovaným návrhem zákona, které se zúčastnili zástupci ministerstev spravedlnosti, vnitra, práce a sociálních věcí, financí, školství, zemědělství a výživy, Kanceláře předsednictva vlády, Kanceláře prezidenta republiky, Nejvyššího soudu, Generální prokuratury, Svazu protifašistických bojovníků, Právnické fakulty UK v Praze, Ústavu státu a práva ČSAV a v zápise nejmenovaný zástupce K 231.²⁵ Účastníci schůzky se shodli, že prioritou je zajistit rychlé přijetí zákona a vyjasnit ekonomické otázky. Vláda měla v ideálním případě předložit komplexní zákon o rehabilitaci, v němž měla být upravena jak rehabilitace soudní, tak i správní apod. Pokud by ovšem byla dříve připravena pouze část týkající se soudní rehabilitace, pak měla být schválena jako samostatný zákon.²⁶

Na základě připomínek Josefa Kovařovice, který preferoval plošný typ rehabilitací, vypracovalo ministerstvo spravedlnosti v následujících týdnech variabilní návrh zákona. Ten však nebyl použit a přednost dostala soudní rehabilitace na základě individuálních žádostí. Definitivně možnost plošných rehabilitací padla 20. května 1968, kdy se před zasedáním vlády konala

²² Srov. přílohu. Josef Kovařovic (1908–po roce 1976) – český právník. Po absolvování studia práv nastoupil do Škodových závodů. V roce 1954 byl zatčen a následně odsouzen k 14 letům odnětí svobody. Propuštěn byl na amnestii prezidenta republiky v květnu 1960. Spoluzakladatel K 231, řídil jeho právní komisi. Hlavní autor stanov K 231. BLAŽEK, Petr – BURSÍK, Tomáš – HALLA, Josef – HOPPE, Jiří: „Aby se to už neopakovalo.“ Katalog k výstavě o dějinách Sdružení bývalých politických vězňů. ÚSTR, Praha 2008, s. 41.

²³ CIGÁNEK, František – FELCMAN, Ondřej (eds.): Národní shromáždění. Květen 1967–červenec 1969. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, sv. 3/1, Nakladatelství Doplněk – ÚSD AV ČR, Praha – Brno 2002, s. 158–159.

²⁴ Na okraj stojí za uvedení, že JUDr. Viktor Knapp (1913–1996) se sám podílel na justičních zločinech. V letech 1948–1954 působil jako vedoucí politického odboru Kanceláře prezidenta republiky. V červnu 1950 se v této pozici zúčastnil jako pozorovatel procesu s JUDr. Miladou Horákovou a jejími druhy.

²⁵ Jednalo se o JUDr. Josefa Kovařovice. Srov. HOPPE, Jiří: *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*. Prostor, Praha 2008, s. 274.

²⁶ Tamtéž, s. 178.



u místopředsedy vlády pro legislativu Petera Colotky porada, které se zúčastnili předseda Nejvyššího soudu Otomar Boček, ministr spravedlnosti Bohuslav Kučera, předseda ÚRO Karel Poláček, generální prokurátor Miloš Čeřovský, předseda ústavněprávního výboru Viktor Knapp a zástupci Svazu protifašistických bojovníků, ministerstva vnitra a právnické fakulty. Přítomen tedy již nebyl zástupce sdružení K 231, které se v tomto období stalo předmětem dehonestující mediální kampaně. Účastníci se jednomyslně shodli, že doporučí vládě, aby hlasovala pro variantu individuálních revizí.²⁷

Vláda na schůzi 22. května 1968 schválila tento návrh zásad soudní rehabilitace a o čtrnáct dnů později, 6. června 1968, schválila svým usnesením č. 187 návrh zákona o soudní rehabilitaci a vládní stanovisko k této otázce. O den později pak i pod tlakem veřejnosti prodloužila termín pro zahrnutí případů do soudních rehabilitací z 31. prosince 1956 až do 31. července 1965. Počátek přezkoumávaných kauz pak stanovila na 24. října 1948, kdy byl přijat zákon č. 231/1948 Sb., podle něhož získalo svůj název Sdružení bývalých politických vězňů K 231. Zákon o soudní rehabilitaci následně schválilo 25. června 1968 Národní shromáždění. Zákon podepsali prezident Ludvík Svoboda, předseda Národního shromáždění Josef Smrkovský a předseda vlády Oldřich Černík. V platnost vešel 1. srpna 1968, tedy tři týdny před invazí vojsk pěti států Varšavské smlouvy.²⁸

Zákon o soudní rehabilitaci

Podle preambule schváleného zákona se soudní rehabilitace měla týkat výhradně těch, kteří byli pouze obětmi, nikoliv aktivními odpůrci komunistického režimu: „Odčinění křivd, k nimž v minulosti došlo porušováním zákonnosti na úseku trestního soudnictví, je základním předpokladem pro obnovení obecné a plné důvěry v socialistickou zákonnost a spravedlnost. Zejména je třeba, aby se urychleně dostalo plné rehabilitace občanům, kteří byli odsouzeni a potrestáni jako škůdci socialismu, ač se na zájmech socialistické společnosti trestnou činností neprovinili. Nelze však odstraňovat akty revoluční zákonnosti, oslabovat či dokonce popírat socialistický právní řád. Rehabilitace nemůže se týkat nepřátel socialistické výstavby, kteří trestnými činy proti republice nebo jinou trestnou činností porušili platné zákony a byli podle nich právem potrestáni.“²⁹

Termíny „škůdci socialismu“, „akty revoluční zákonnosti“ a „nepřátelé socialistické výstavby“ ukazovaly soudcům jasně hranice, podle kterých měli posuzovat žádosti o rehabilitaci. Cílem mělo být „rychlé přezkoumání případů osob protiprávně odsouzených v důsledku porušování zákonnosti na úseku trestního řízení, odstranit přímo ze zákona některé nepřiměřené tvrdosti v používání represe, zabezpečit neprávem odsouzeným osobám společenskou rehabilitaci a přiměřené hmotné odškodnění a vyvodit ze zjištěných nezákonností důsledky proti osobám, které se na nich podílely“³⁰

Norma tedy myšlenkově navazovala na předchozí rehabilitační komise, které nepovažovaly za chybný celý poúnorový justiční systém, nýbrž hovořily pouze o „nezákonnostech“ jako o dílčích chybách jednotlivců. Naopak návrh zákona vypracovaný K 231 popsal hlavní motiv pro jeho přijetí jako snahu „překlenut propast, která se rozevřela v únorových dnech roku 1948 mezi těmi, kdož hájili svá občanská práva a svobody zaručené ústavou, a kdož je na druhou stranu

²⁷ HOPPE, Jiří: *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*. Prostor, Praha 2008, s. 276.

²⁸ Zákon č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci.

²⁹ Tamtéž, preambule.

³⁰ Tamtéž, § 1.



Korespondenční lístek adresovaný Ústředí K 231 se známkou prezidenta Antonína Novotného, který za několik dnů rezignoval, duben 1968

Zdroj: Národní muzeum

potlačovali ve jménu ideálů nového socialistického řádu³¹ Již z tohoto srovnání preambulí je vidět odlišná perspektiva obou přístupů.

Zákon přesně stanovil rozsah přezkoumávaných věcí. Soudy se měly zabývat rozsudky v trestních věcech, v nichž v původním řízení rozhodovaly v prvním stupni Nejvyšší soud, státní soud zřízený zákonem č. 232/1948 Sb., krajský soud či vyšší vojenský soud podle § 17 odst. 1 trestního řádu, respektive podle obdobných ustanovení dřívějších zákonů v době od 1. ledna 1953 do 31. července 1965. Zákon tak vylučoval kauzy, které se odehrály v posledních třech letech před vznikem zákona. Významnější bylo, že stranou zůstala velká část politických procesů, které se odehrály před okresními soudy pro trestné činy proti republice, a odsouzení pro tzv. nepolitické trestné činy, účelově využívané, zejména v šedesátých letech, pro postihy politických oponentů. Výsledkem bylo, že zatímco představitelé K 231 původně předpokládali, že se soudní rehabilitace bude týkat okolo 128 000 bývalých politických vězňů, schválená verze zákona se odhadem vztahovala pouze na přibližně 30 000 z nich.³²

Přezkumnými řízeními v prvním stupni byly podle zákona pověřeny zvláštní senáty krajských a vyšších vojenských soudů, ve druhém stupni pak zvláštní senáty Nejvyššího soudu. Jako lhůta pro podání návrhu byl stanoven jeden rok ode dne účinnosti zákona, tedy

³¹ Srov. přílohu tohoto článku.

³² HOPPE, Jiří: *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*. Prostor, Praha 2008, s. 283.



do 1. srpna 1969.³³ Řízení se zahajovalo na návrh odsouzeného, jeho příbuzných v přímém pokolení, jeho sourozence, osvojitele, manžela, druha nebo zákonného zástupce v případě omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům. Návrh také mohl podat prokurátor. K podání návrhu na přezkumné řízení mohl být odsouzený (či jiná oprávněná osoba) vyzván soudem, pokud se při úřední činnosti tento dozvěděl o okolnosti, která by mohla takový krok odůvodnit. Osoba, která podala návrh na přezkumné řízení, mohla tento úkon vzít zpět do doby, než se soud odebral k závěrečné poradě. Návrh podaný jinou oprávněnou osobou pak bylo možné vzít zpět jen se souhlasem odsouzeného. V tomto případě soud rozhodl o způsobu úhrady nákladů řízení. Tuto pravomoc později soudy zneužívaly v nátlaku na žadatele, kterému bylo ústně při jednání řečeno či naznačeno, aby vzal návrh na přezkumné řízení raději sám zpět, jinak bude muset v případě zamítnutí žádosti platit značné náklady na řízení.

Zákon reflektoval princip veřejné kontroly nad přezkumným řízením. Senát měl zásadně rozhodovat ve veřejném zasedání,³⁴ na němž byla povinná účast prokurátora a obhájce obviněného. Náklady obhajoby hradil stát, pokud byl návrh alespoň částečně shledán důvodným (a po každé bez ohledu na výsledek, pokud bylo dané řízení zahájeno na návrh prokurátora). Organizace uvedené v § 4 odst. 1 trestního řádu (základní organizace Revolučního odborového hnutí, Československého svazu mládeže či jednotné zemědělské družstvo, jehož byl obviněný členem) a organizace Svazu protifašistických bojovníků mohly k veřejnému zasedání vyslat zvoleného zástupce, aby jejím jménem vykonával společenskou obhajobu. Tento společenský obhájce měl právo účastnit se všech úkonů, jichž se může zúčastnit obhájce. Zástupci K 231 u soudu tuto pravomoc neměli, neboť jejich sdružení nebylo v zákoně zmíněno (jeho činnost nebyla nikdy úřady povolena).³⁵ Obviněný musel být o konání veřejného zasedání vyrozuměn, ale pokud soud mohl věc spolehlivě rozhodnout, nebyla jeho účast na přelíčení nutná.

Přes uvedená omezení dával zákon předsedovi senátu poměrně významné pravomoci pro objasnění jednotlivých kauz. Předseda senátu, či jiný pověřený člen senátu, mohl pro zjištění potřebných skutečností provést potřebné šetření. Mohl o jeho provedení také požádat vyšetřovatele prokuratury, a pokud se jednalo o jednotlivé úkony menší závažnosti, pak i jiné státní orgány. Obhájce měl právo se těchto úkonů zúčastnit. Na požádání senátu byly všechny státní orgány, společenské i hospodářské organizace povinny předložit potřebný písemný materiál a vyhovět i jiným jeho dožádáním. Pokud se jednalo o okolnosti související s původním trestním řízením, nemohly se přitom dovolávat povinnosti zachovávat státní, služební nebo hospodářské tajemství.

Senát měl zrušit původní rozhodnutí, nebo jeho příslušnou část, a rozhodnout sám rozsudkem v přesně vymezených případech. Přezkoumané rozhodnutí bylo podle zákona vadné, pokud bylo učiněno na podkladě nesprávných zjištění („uměle zkonstruovaná obvinění“, „podvržené nebo zfalšované důkazy“) či pokud v řízení došlo k hrubému porušení procesních předpisů („vynucení doznání násilím nebo jinými nedovolenými způsoby“) nebo se ve skutečnosti jednalo o provokaci „bezpečnostních orgánů“. Rehabilitační senáty měly stejným způsobem postupovat také tehdy, pokud byl skutek uznán za trestný čin „v rozporu s trestním zákonem“ nebo byl kvalifikován nepřiměřeně přísněji či pokud byl uložený trest „ve zřejmém nepochopitelném stupni nebezpečnosti činu pro společnost“. Další možností, jak mohli zvláštní senáty postupovat, bylo nedůvodný návrh zamítnout usnesením. Při novém rozhodnutí soudy každopádně nesměly obviněnému uložit přísnější trest, než jaký mu byl uložen v původním rozhodnutí. Proti rozsudku bylo přípustné odvolání, o němž rozhodoval podle trestního řádu zvláštní senát Nejvyššího soudu. Stejný postup byl předepsán v případě stížnosti na zamítnutí návrhu na přezkumné řízení.

³³ Zmeškala-li oprávněná osoba z důležitých důvodů lhůtu k podání návrhu na zahájení řízení, mohla požádat o navrácení lhůty do jednoho měsíce od pominutí překážky, nejpozději však do dvou let ode dne účinnosti zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci.

³⁴ Výjimku představovalo zamítnutí návrhu podaného opožděně či neoprávněnou osobou. V neveřejném zasedání senát mohl zamítnout také návrh ve věci, na niž se zákon nevztahoval, nebo opakovaný návrh ve věci, která už byla přezkoumána.

³⁵ Jinak pro rozsah jeho oprávnění platily obdobně § 183 odst. 2 a 3 trestního řádu.



Pouze méně závažné kauzy, které ovšem původně nevznikly soudním rozhodnutím, byly plošně zrušeny rozhodnutím ze zákona.³⁶ Za neplatná byla především označena téměř všechna rozhodnutí o zařazení do tábora nucené práce, vyslovená tříčlennými komisemi zřízenými na základě zákona č. 247/1948 Sb., jejichž členy a náhradníky jmenovaly krajské národní výbory.³⁷ Plošně byla také zrušena rozhodnutí vydaná od 1. srpna 1950 do 31. prosince 1956 komisí pro podmíněčné propuštění, jimiž byli odsouzení po odpykání soudem uloženého trestu zařazeni do tábora nucené práce nebo do přechodného ústavu. Rovněž byly ze zákona zrušeny některé výroky vydané národními výbory v období od 1. srpna 1950 do 31. prosince 1953, pokud tresty odnětí svobody, uložené za přestupky podle trestního zákona správního č. 88/1950 Sb., přesáhly horní hranici sazby stanovenou pro dotýčný přestupek. Další skupina původních rozhodnutí, jež byla plošně zrušena ze zákona, se týkala soudních rozsudků, které byly vyneseny za trestné činy spáchané obviněným během výkonu trestu odnětí svobody, odpykávaného na podkladě zrušeného rozsudku (výjimkou trestných činů, jejichž následkem byla smrt, těžká újma na zdraví či škoda velkého rozsahu). Zda se jedná o neplatná rozhodnutí, rozhodoval příslušný okresní soud na návrh osob, které podle zákona mohly podat žádost o rehabilitaci.

Ze zákona se rovněž plošně zahlazovala odsouzení osob pro trestné činy podle § 133 („zneužití vlastnického práva“), 135 a 136 („ohrožení jednotného hospodářského plánu“) trestního zákona č. 86/1950 Sb., související s provozem jejich zemědělského nebo živnostenského podniku. Současně se v těchto případech ze zákona rušil výrok o vedlejším trestu propadnutí jmění v části týkající se majetku, který může být osobním vlastnictvím nebo v osobním užívání.

Šestý oddíl přijatého zákona pak podrobně popisoval, jak vyřešit zásadní otázku spojenou s rehabilitací – náhradu škody. Původní odhady nákladů pro státní pokladnu byly podle předkladatelů návrhu zákona přibližně 2,5 miliardy korun.³⁸ Nárok na odškodnění zahrnoval náhradu výdělku ušlého po dobu věznění, pobytu v táboře nucené práci či v přechodném ústavu. Výše nesměla přesáhnout částku 20 000 Kč za jeden rok. Dále měl poškozený obdržet náhradu majetkové škody za poškození na zdraví, jejíž výši určoval občanský zákoník. V případě zrušení soudního rozhodnutí měla rehabilitovaná osoba rovněž nárok na náhradu zaplacených nákladů trestního řízení, vazby a výkonu trestu, zaplacených nákladů obhajoby či zaplaceného peněžitého trestu, které bývalí političtí vězni často spláceli ještě dlouho po svém propuštění. Pokud v případě náhrady za neoprávněně uložený trest propadnutí věci nebo trest propadnutí majetku nebylo možné či účelné jeho vrácení, měla být konkrétní věc nahrazena finanční částkou. Náhrada



Zakládající schůze K 231 se uskutečnila 31. března 1968 na pražském Žofíně

Zdroj: Národní muzeum

³⁶ Původně se předpokládalo, že bude přijat i zvláštní zákon o mimosoudní rehabilitaci, k čemuž v důsledku srpnové okupace již nedošlo. BLAŽEK, Petr – BURSÍK, Tomáš – HALLA, Josef – HOPPE, Jiří: „Aby se to už neopakovalo.“ *Katalog k výstavě o dějinách Sdružení bývalých politických vězňů*. ÚSTR, Praha 2008, s. 54.

³⁷ Výjimkou měly být případy, kdy „už předchozí potrestání jasně ukazovala, že šlo o osobu práce se stítilici nebo nebezpečnou cizímu majetku“. Blíže k táborem nucené práce KAPLAN, Kaplan: *Tábory nucené práce v Československu v letech 1948–1954*. Praha 1993; BORÁK, Mečislav – JANÁK, Dušan: *Tábory nucené práce v ČSR 1948–1954*. Opava 1996.

³⁸ BLAŽEK, Petr – BURSÍK, Tomáš – HALLA, Josef – HOPPE, Jiří: „Aby se to už neopakovalo.“ *Katalog k výstavě o dějinách Sdružení bývalých politických vězňů*. ÚSTR, Praha 2008, s. 55.



za nemovitě věci se řídila předpisy pro vyvlastnění. Výše náhrady byla také odvislá od toho, zda byl původní rozsudek zrušen zcela, nebo pouze částečně. Náhrada se měla vyplatit i v případech rozhodnutí zrušených plošně ze zákona. Významné také bylo, že zákon počítal i s nápravou často velmi nízkých důchodů u bývalých politických vězňů. Pokud byli plně (či částečně) rehabilitováni, pak se jim pro účely důchodového zabezpečení doba vazby a výkonu trestu plně (či částečně) počítala tak, jako kdyby pokračovali v zaměstnání, jež před zatčením vykonávali.

Právo žádat náhradu škody měla i osoba, která byla v době od 24. října 1948 do 31. prosince 1956 zproštěna obžaloby nebo proti níž bylo trestní stíhání zastaveno z důvodů odkazujících na nedostatek důkazů, pokud úkony přípravného řízení konaly orgány Státní bezpečnosti. Právo žádat náhradu škody v případě smrti poškozeného přecházela až na výjimky dané zákonem na dědice (děti, manžela či manželku a rodiče). Pokud byla rehabilitována osoba, která byla popravena či zemřela ve výkonu trestu, měly vyživované osoby nárok na náhradu toho, co jim na výživném ušlo.

Zákon také přesně stanovil způsob výplaty náhrady škody. V hotovosti byla vyplacena finanční částka, která nepřesahovala výši 20 000 Kčs. Pokud byla náhrada vyšší, měl být zbytek vyplacen v záročitelných státních dluhopisech splatných nejpozději do deseti let, jejichž vydáním byla pověřena vláda (v roce 1969 vydala dluhopisy ve výši 1,8 mld. Kčs³⁹).

Několik paragrafů zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, popisovalo, jakým způsobem měla být vyvozena odpovědnost vůči osobám, které se podílely na „nezákonnosti napravované tímto zákonem nebo k nim přispěly“. Jednalo se o velmi citlivou otázku. V minulosti bylo za násilí a provokace spáchané při vyšetřování, odsouzení a věznění politických vězňů postíženo pouze několik příslušníků Státní bezpečnosti, jejichž tresty však byly většinou pouze symbolické.⁴⁰ Za účast na politických procesech nebyl odsouzen ani jediný prokurátor či soudce, většinou byli pouze odsunuti na jiná, někdy dokonce i významnější místa.

Přijatý zákon stanovil, že zmíněné trestné činy neměly být promlčeny před 1. lednem 1973. Osoby, u nichž bylo takové opakované jednání zjištěno, měly být propuštěny nebo odvolány z veřejné funkce. Odpovědnost pracovníků působících v příslušných resortech měly podle zákona posuzovat zvláštní tříčlenné prověřkové komise, které měly posoudit v případě zjištěných „závad“, zda může dotyčný pracovník nadále zastávat místo nebo funkci. Zřídit je měli ministři vnitra a spravedlnosti, generální prokurátor, pověřenec Slovenské národní rady (SNR) a v případě potřeby i další představitelé ústředních a slovenských národních orgánů. Proti rozhodnutí komise se mohl odvolat nejen dotyčný pracovník, ale také vedoucí organizace, který dal k řízení podnět. Stížnost poté měla posoudit komise zřízená pro tento účel Národním shromážděním, jejíž rozhodnutí bylo konečné.

Průlomové byly pasáže rehabilitačního zákona, které umožňovaly posuzovat odpovědnost osob, které v původním řízení působily jako soudci. Ve skutečnosti však tato možnost zůstala patrně pouze na papíře a nebyla reálně využita. Doposud nebyl nikdo za roli soudce na politických procesech a justičních vraždách po únoru 1948 odsouzen ani po pádu komunistického režimu.⁴¹ Pokud již dané osoby funkci soudce nevykonávaly, měl o jejich osudu rozhodovat zvláštní kárný senát složený ze soudců zvolených parlamentem. U doposud činných soudců měl návrh na zahájení řízení podávat ministr spravedlnosti a u soudců činných na Slovensku (do vzniku federace) pověřenec SNR pro spravedlnost. Na podkladě rozhodnutí zvláštního kárného senátu pak měli navrhnout příslušnému orgánu odvolání dotyčného soudce z funkce. Jejich stížnost proti rozhodnutí se vyřizovala stejným způsobem jako v případě prověřkových komisí. Zvláštní soudní senáty, které rozhodovaly v rehabilitačním řízení, měly oznamovací povinnost, pokud zjistily nezákonné jednání. V případě soudců upozorňovaly ministra spravedlnosti, případně pověřence SNR pro

³⁹ HOPPE, Jiří: *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*. Prostor, Praha 2008, s. 285.

⁴⁰ Srov. BLAŽEK, Petr – BÁRTA, Milan – KALOUS, Jan – SVOBODA, Libor – ŽÁČEK, Pavel: *Tváře vyšetřovatelů Státní bezpečnosti*. In: *Paměť a dějiny*, roč. 6, č. 4 (2012), s. 66–75.

⁴¹ Totéž platí – s jedinou výjimkou v případě prokurátorky Ludmily Brožové-Polednové – také v případě prokurátorů.



12

Přijaté usnesení

Č. j. P 39/68

U s n e s e n í

69. mimořádná schůze předsednictva ÚV KSČ ze dne 27. srpna 1968

o bodu 1: Návrh na přijetí zákonného opatření předsednictva KSČ
o mimořádných opatřeních státu
/s. 2, Mlynář - datná/

U s n e s e n í

Předsednictvo ÚV KSČ po projednání předloženého návrhu
ukládá:

1. s. J. Šarkevskému ve spolupráci se s. O. Černákem
přijmout v předsednictvu KSČ urychleně zákonná opatření,
která dočasně zmocní vládu v případech mimořádné situace
v zemi ke zvláštnímu postupu, zejména v otázkách šíření
informací a činnosti organizací;
2. s. J. Šarkevskému a s. Č. Cimrlovi ihned projednat a
uzavřít se Svazem čs. novinářů písemnou dohodu, že
převzeme záruky a vlastní odpovědnost, že předsed-
nictvím hromadných sdělovacích prostředků a v tisku
nebudou šířeny žádné informace a zprávy vyvolávající
extrémní politické tendence uvnitř státu a narušující
sahraňičně politické zájmy státu;
3. s. J. Šarkevskému, s. O. Černáčkovi, s. F. Krieglovi
a s. Z. Mlynářovi zabezpečit, aby na příštím zasedání
včetně činnosti byl projednan a přijat zákon o ústavní z. 1968;
4. s. F. Krieglovi, s. E. Dvorníkovému a s. Z. Mlynářovi
zabezpečit urychleně opatření:
 - a/ vůči K-231 a cílem jeho rozpuštění,
 - b/ vůči představitelům KAN o podmínkách jeho další
činnosti včetně zapojení do NF,
 - c/ k zastavení činnosti přípravného výboru sociálních
demokracií;

P 89/68

- 2 -

5. o zabezpečení všech opatření uložených v bodech 1, 2 a 4 informovat předsednictvo ÚV KSČ na schůzi ve čtvrtek 25. 7. 1968 s tím, že uvedení opatření mají vejít v platnost ještě před dvoustrannými jednáními s jednotlivými bratrskými stranami;
6. s. O. Černíkovi do 14 dnů informovat předsednictvo ÚV KSČ o opatřeních přijatých na desku armády, bezpečnosti a spoju.

Provedl: s. J. Šurkoveký
s. O. Černík
u. F. Kriegel
s. R. Erben
s. Z. Mlynář
s. Č. Císař



spravedlnost, v dalších pak příslušného vedoucího organizace, jejíhož pracovníka se upozornění týkalo. Pokud zjistily trestný čin, pak měly tuto skutečnost oznámit prokurátorovi.⁴²

Pro dobovou atmosféru bylo příznačné, že zákon o soudní rehabilitaci vůbec nepočítal s vyzovením odpovědnosti stranických a vládních funkcionářů, ačkoliv na rozpoutaném třídním teroru měli hlavní podíl.

Problematické dědictví

Podle statistiky ministerstva spravedlnosti bylo na základě zákona č. 82/1968 Sb. zrušeno původní rozhodnutí pouze u 2 900 osob, z nichž však 182 bylo opět odsouzeno, byť tentokrát k mírnějším trestům.⁴³ Tento stav však nebyl konečný, neboť oba republikoví generální prokurátoři podali u 1 860 osob stížnost pro porušení zákona. Nejvyšší soudy následně těmto stížnostem vyhověly u 1 714 osob, tedy u naprosté většiny případů. Podle odhadů historiků se tedy souhrnný počet rehabilitovaných podle zákona č. 82/1968 a v předcházejícím období pohyboval někde okolo 1 500 osob.⁴⁴

Byť se rehabilitace dotkly některých velkých politických procesů z padesátých let,⁴⁵ byl tento výsledek v naprostém nepoměru k počtu podaných žádostí (podle údajů Svazu protifašistických bojovníků se pohyboval okolo 24 000, původně se však předpokládalo, že žádostí bude podáno daleko více – odhady kolísaly mezi 30 000 až 50 000,⁴⁶ avšak s ohledem na vývoj po 21. srpnu 1968 řada postižených žádost nepodala). Vedle změny politické situace po srpnové okupaci přispěla k nízkému počtu vyřízených žádostí také novela zákona č. 82/1968 Sb., kterou přijalo Federální shromáždění 8. července 1970, neboť omezila rozsah přezkoumaných věcí. Po podpisu prezidenta republiky Ludvíka Svobody, předsedy Federálního shromáždění Dalibora Hanese a předsedy federální vlády Lubomíra Štrougala, nabyla účinnosti 1. srpna 1970, tedy přesně dva roky po účinnosti původní podoby zákona o soudní rehabilitaci.

Skutečnou soudní rehabilitaci, byť měla zpočátku své problematické stránky (především v podobě tzv. zbytkových trestů), umožnil až po dvaceti letech pád komunistického režimu. Znamná část postižených osob se ovšem již vydání zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, na jehož základě bylo plošně rehabilitováno přibližně 260 000 osob, bohužel nedožila. Další postižené umožnil rehabilitovat zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu. Téměř úplnou rehabilitaci některým bývalým politickým vězňům, kteří byli současně aktivními odpůrci komunistického režimu, přinesl (či teprve přinesl) ovšem teprve zákon č. 262/2011 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu. Podle § 11 musí soud zrušit trest uložený za trestný čin, na který se nevztahovala rehabilitace podle znění dvou výše uvedených zákonů z devadesátých let, prokázalo-li se během řízení, že jednání odsouzeného „bylo vedeno úmyslem oslabit či narušit anebo jinak poškodit komunistickou totalitní moc v Československu anebo k tomu vytvořit prostředky“. Jednalo se především o již uvedené zbytkové tresty, vynesené za násilné akty, sabotážní akce či přechovávání zbraní.⁴⁷

⁴² Zákon č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci.

⁴³ Do konce roku 1968 bylo vzhledem ke krátké účinnosti zmíněného zákona rehabilitováno v českých zemích pouze 270 osob. HOPPE, Jiří: *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*. Prostor, Praha 2008, s. 286.

⁴⁴ GEBAUER, František – KAPLAN, Karel – KOUDELKA, František – VYHNÁLEK, Rudolf: *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948–1989. Statistický přehled*. Sešity ÚSD AV ČR, sv. 12, Praha 1993, s. 65.

⁴⁵ Tamtéž. Srov. ovšem tristní výsledky rehabilitací v patrně nyní nejznámějším politickém procesu KAPLAN, Karel: *Druhý proces: Milada Horáková a spol. – rehabilitační řízení 1968–1990*. Karolinum, 2008.

⁴⁶ HOPPE, Jiří: *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*. Prostor, Praha 2008, s. 286.

⁴⁷ Aplikace uvedeného paragrafu není ovšem absolutní, nevztahuje se na trestné činy „spáchané z pohnutek nízkých nebo nečestných“.



Zákon o soudní rehabilitaci 1968.
 z 25. června 1968 č. 22 Sb.

Článek první, k němuž v minulosti došlo porušení zákonnosti na úseku trestního soudnictví, je závažně předsudkem pro obnovení občanů a pánů důvěry v socialistickou zákonnost a spravedlnost. Těžkou je třeba, aby se urychleně došlo k rehabilitaci občanů, kteří byli odsouzeni a potrestáni jako šlechtici socialismu, ať se na čínech socialistické společnosti trestnou činností neprovinili.

Proto však ostraňovat skutky revoluční zákonnosti, calabovat či dokonce popírat socialistický právní stát. Rehabilitace neměla se stát nepřátel socialistické výstavby, kteří trestnou činností proti republice nebo jinou trestnou činností porušili platné zákony a byli podle nich právně potrestáni.

Byť se pro urychlenou rehabilitaci na úseku trestního soudnictví vyloučí právo pášit, uzná se úroveň spravedlivé socialistické republiky na tomto úseku.

Článek první
 Zákon o soudní rehabilitaci
 1

Cílem zákona je umožnit rychlé přezkoumání případů osob protiprávně odsouzených v důsledku porušení zákonnosti na úseku trestního řízení, odstranit příchu ze zákona některé nepřiměřené tvrdosti v používání represí, zabezpečit napravení odsouzených osobám společenskou rehabilitaci a přiměřeně trestné odškodnění a vyloučit ze sjížděných nezákonností důsledky proti osobám, které se provinily na jejich vzniku.

První strana vládního návrhu zákona o soudní rehabilitaci, který Národní shromáždění schválilo 25. června 1968

Zdroj: Národní archiv



Velmi problematické dědictví pak zanechaly různé verze soudních rehabilitací v podobě písemných pramenů. V archivech se dnes nachází často různé verze výpovědí někdejších politických vězňů, které se někdy velmi odlišují. Jinak hovořili při vyšetřování po zatčení, kdy byly často příslušné protokoly různým způsobem navíc prefabrikovány. Jinou strategii pak volili při snaze o očistu na konci šedesátých let, kdy se snažili žádosti podávat podle výše citované dikce preambule příslušného zákona, jež nepočítala s rehabilitacemi aktivních účastníků protikomunistického odboje. A jinak pak popisovali své jednání při podávání žádosti o udělení statutu účastníka protikomunistického odboje a odporu. Příslušní úředníci, kteří se dnes zabývají vyřizováním těchto žádostí, by si proto měli být těchto historických souvislostí vědomi a přistupovat k nim s opatrností. Obdobným způsobem je na místě postupovat při hodnocení událostí pražského jara, jehož limity velmi zřetelně ukázal nejen komplikovaný vztah mezi komunistickou stranou a bývalými politickými vězni, ale rovněž velmi účelová podoba tehdy přijatého zákona o soudní rehabilitaci.



Příloha

1968, 15. květen, Praha. – Návrh zákona o soudní rehabilitaci, který vypracovalo Sdružení bývalých politických vězňů K 231.⁴⁸

Sdružení býv. politických vězňů
K 231
Praha 2, Karlovo nám. č. 17

Praha dne 15. 5. 1968

NÁVRH zásad zákonné úpravy soudních rehabilitací

Aby byla v nejkratší době překlenuta propast, která se rozevřela v únorových dnech roku 1948 mezi těmi, kdož hájili svá občanská práva a svobody zaručené ústavou a kdož je na druhou stranu potlačovali ve jménu ideálů nového socialistického řádu;

aby všichni mohli uplatnit bez zábran své schopnosti, vzdělání a síly na [spo]lečném díle rozkvětu vlasti a vykročit na cestu pravé socialistické demokracie, na niž nebude jitření starých, bolestných ran;

aby byly urychleně odčiněny křivdy a nahrazeny škody, způsobené obviněným, obžalovaným a odsouzeným způsobem vyšetřování a soudního řízení, neúměrným trestem a jeho výkonem, zacházením s jejich rodinami;

aby mohli býti postiženi jednotliví pracovníci orgánů činných v trestním řízení, kteří se podíleli na nezákonnostech, navrhuje vydání

Z á k o n a o o b e c n é m s m í r u

na podkladě těchto zásad:

I.

Občanská rehabilitace.

1) Zákon vysloví, že na československé státní občany, žijící na území republiky, kteří byli v období od počátku r. 1948 do konce r. 1967 odsouzeni pro trestné činy politické povahy (zák. č. 50/23, 231/48... atd.), pokud tyto neměly za následek těžkou újmu na zdraví, anebo smrt, anebo pokud pachatel nebyl odsouzen k trestu smrti a trest vykonán, nutno hledět tak, jako by nebyli odsouzeni.

Vrací se jim všechna dříve nabytá občanská práva i čestná, hodnosti, tituly, řády, jakož i společenské postavení a poskytuje se jim plná ochrana osobnosti podle § 11 obč. zákona. Stávají se plnoprávními občany, oprávněnými vykonávat podle svého vzdělávání a schopností společenské a pracovní funkce bez jakéhokoliv omezení, které by mělo vyplývat z jejich zcela zahlazeného odsouzení. Soud o tom vydá rehabilitovanému písemné usnesení jako průkaz.

2) Aby důsledky této občanské rehabilitace byly uvedeny v život, zákon současně uloží:

a) státním orgánům, ústav[ům], podnikům, společenským organizacím, aby zrušili [!] všechna opatření, zabraňující či stěžující [!] rehabilitovaným jejich účast na rozvoji

⁴⁸ Dokument je z důvodů ponechání autenticity publikován s chybami, na které editor upozorňuje vykřičníkem v hranaté závorce. V poznámkách jsou pak vysvětleny zkratky a právní termíny.



společnosti a naopak, aby učinily taková opatření, která by umožnila jejich pracovní a společenské uplatnění

- b) ministerstvu školství, aby vydalo vyhlášku o studijních úlevách, která by rehabilitovaným umožnila ve zkrácených termínech dokončiti započatá studia aneb vystudovat zvolený obor stejně tak, jako jejich dětem – těmto se stipendijní podporou, pokud jim bylo ve studiu zabráněno pro provinění jejich rodiče
- c) ministerstvu zdravotnictví, aby poskytlo zvýšenou zdravotní péči těm, jejichž zdraví bylo podlomeno v důsledku věznění
- d) ministerstvu sociální péče, aby vydalo nařízení o úpravě důchodu (starobních, invalidních, vdovských, sociálních) rehabilitovaných osob, tak, aby tvrdosti zákona, dopadající na ně v souvislosti s trestem, byly odstraněny.

II.

Přiměřené odškodnění

- 1) Občané, tímto zákonem rehabilitovaní, přihlásí nejpozději do 3 měsíců od počátku účinnosti zákona své nároky na náhradu majtkové škody, kterou utrpěli vazbou nebo tím, že na nich byl zcela nebo zčásti vykonán trest, anebo kterou utrpěli jinak v přímé souvislosti s trestným stfháním (podle §§ 442 a násl. obč. zák.)
- 2) a) Nárok na náhradu škody přechází na dědice, pokud je osobou blízkou, a může být uplatňován i tehdy, zemřel-li odsouzený před vydáním zákona, takže usnesení o rehabilitaci (viz od I č. 1) mu nemohlo být vydáno.
b) nárok na odškodnění je dán i tehdy, bylo-li původní trestní stfhání zastaveno, aniž došlo k vynesení rozsudku
Oprávnění žádosti v těchto případech a) i b) potvrdí soud.
- 3) Žádost o odškodnění (přihlášku) je nutno podat dvojmo na tiskopise (náhradový list) u zvláštní komise (3–5ti členné, účast K 231, SPB⁴⁹) zřízen v každém okrese při ONV,⁵⁰ která o výši přeměřené náhrady a o její splatnosti rozhodne do dvou měsíců od podání žádosti v jednoduchém řízení a podle jednoduchých směrnic, nařízením vydaných ministerstvem spravedlnosti spolu s ministerstvem financí
- [4] Minimální přiměřenou náhradou jest vrácení zabaveného ma[je]tku (osobního vlastnictví) a odškodnění za ztrátu výtěžku v jeho průměrné výši na každý měsíc vazby.
Do rozhodnutí komise o způsobu a výši odškodnění lze podat stížnost k Ústřední komisi, zřízené při předsednictvu vlády, neb[o] oprávnění [!] může stanovenou náhradu odmítnout.
- 5) Nepodá-li oprávněný do stanovené doby žádost o odškodnění, aneb odmítne-li určenou náhradu, může se jí domáhat cestou soudní, kde zrušení původního odsuzujícího rozsudku na základě mimořádných opravných prostředků podle § 226 a násl. tr. ř. a zproštění z výroku o vině a trestu může býti řešeno jako prejudiciální otázka⁵¹
- 6) Přijetím náhrady neb nepodáním žaloby na náhradu škody do určité lhůty jest případ rehabilitace uzavřen a celá složitá otázka soudních rehabilitací vyřízená do konce roku 1968. Pouze případy, tímto zákonem neřešené, budou moci býti projednávány z podnětu postiženého podle §§ 266 a násl. tr. ř.)
- 7) Zákon uloží Nejvyššímu soudu, aby s použitím § 268 tr. ř. přikázal k novému projednání všechny případy[,] při nichž byl vyneseno trest smrti a tento vykonán. Skončí-li nové projednání zprošťujícím výrokem, přináležejí oprávněným dědicům plná náhrada škody.

⁴⁹ SPB – Svaz protifašistických bojovníků.

⁵⁰ ONV – okresní národní výbor.

⁵¹ Tímto termínem se rozumí předběžná otázka, jejíž rozřešení je nutným předpokladem rozhodnutí věci samé.



III. Odpovědnost za nezákonnosti

- 1) Zvláštní orgán (orgány) bude pověřen zkoumáním podílů jednotlivých pracovníků na nezákonnostech. Při svém rozhodování bude vycházet z poznatků, získaných:
 - a) dosavadními revidními rozsudků
 - b) revidními rozsudků, provedených z úřední moci podle odd. II č. 7
 - c) „prověřkovými listy“, vypsányými žadateli o náhradu škody a v tolika vyhotoveních, kolik osob se dopustilo protiprávního nebo nelidského postupu
 - d) spolupráce se společenskými organizacemi (K 231, SPB, Liga pro lidská práva apod.)
- 2) Orgán navrhne: a – trestní stíhání[,] pokud trestní stíhání není promlčeno
b – zbavení pracovníka funkce, kterou v úseku ministerstva spravedlnosti nebo MV zůstává

*ÚSD AV ČR, Sbírka Komise vlády ČSSR pro analýzu událostí let 1967–1970, inv. jedn. A 645, 4 strany
A4 cyklostylovaná kopie strojopisu.*



Obrazová příloha



Ministr obrany Martin Stropnický během projevu na slavnostním předávání osvědčení o účasti v protikomunistickém odboji a odporu dne 12. 5. 2014.

Zdroj: Archiv OKP MO ČR



Ministr obrany Martin Stropnický během projevu na slavnostním předávání osvědčení o účasti v protikomunistickém odboji a odporu dne 12. 5. 2014.

Zdroj: Archiv OKP MO ČR



Ministr obrany Martin Stropnický předal osvědčení o účasti v protikomunistickém odboji a odporu panu Miloši Hrubému dne 21. 11. 2014.

Zdroj: Archiv OKP MO ČR



Ministr obrany Martin Stropnický předal dne 27. 2. 2015 osvědčení paní JUDr. Karle Charvátové.

Zdroj: Archiv OKP MO ČR



Dne 21. 11. 2014 dostal z rukou pana ministra obrany Martina Stropnického osvědčení o účasti v protikomunistickém odboji a odporu pan Miroslav Vodrážka.

Zdroj: Archiv OKP MO ČR



Slavnostní příchitek s oceněnými účastníky odboje a odporu proti komunismu dne 12. 5. 2014.

Zdroj: Archiv OKP MO ČR



Ministr obrany Martin Stropnický se všemi oceněnými účastníky a jejich rodinami dne 21. 11. 2014.

Zdroj: Archiv OKP MO ČR





Ministr obrany

uděluje

Pamětní odznak účastníka
odboje a odporu proti komunismu

nar.

V Praze dne :

.....
Ministr obrany ČR

Číslo :



Ministr obrany

uděluje

nar.

Pamětní odznak pro pozůstalého po účastníkovi odboje a odporu proti komunismu

nar.

V Praze dne :

.....
Ministr obrany ČR

Číslo :



Vyjádření úcty a vděčnosti

2. sborník o protikomunistickém odboji

Pavel Žáček a kol.

Autorský kolektiv: Markéta Bártová, Daniel Běloušek, Petr Blažek, Václav Fronk, Gabriela Grochová, Lukáš Havel, Martina Horčíčková, Jan Cholínský, Juraj Kalina, Jan Kalous, Pavel Kugler, Michal Louč, Tereza Mazancová, Jan Mikulík, Jerguš Sivoš, Radek Schovánek, Josef Štípský, Jana Trpišovská, Milan Vyhliďal

Vydalo Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha

Adresa: Vojenský historický ústav Praha
U Památníku 2, 135 00 Praha 3 – Žižkov

www.army.cz

www.vhu.cz

Do tisku připravil odbor prezentační a produkční VHÚ Praha
Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6

Odpovědný redaktor: Mgr. Jiřina Švarcová, Jaroslav Furmánek

Výtvarné řešení a zlom: Andrea Bělohávková

Fotografie a obrazové přílohy: Martin Kroupa

1. vydání

Dáno do tisku: v říjnu 2015

Tisk: Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad Dobruška

Kopírovat, překládat a rozmnožovat publikaci bez souhlasu vydavatele je zakázáno.

NEPRODEJNÉ

